የአማርኛ ፈሊጦች

ከ

አምሳሉ አክሊሉ እና ዳኛቸው ወርቁ

፪ኛ እትም

ኩራዝ አሳታሚ ድርጅት

፩፱፻፹፫

30/9/85

ኩራዝ አሳታሚ ድርጅት
Kuraz Publishing Agency

ስልክ TEL. 11 27 19

ፖስታ ሣ.ቁ. P. O. Box 30933

አዲስ አበባ
ኢትዮጵያ

ADDIS ABABA
ETHIOPIA

መብቱ በሕግ የተጠበቀ ነው
ALL RIGHTS RESERVED

የሽፋን ሥዕል — ሉቃስ አማረ

ብርሃንና ሰላም ማተሚያ ቤት ታተመ

ያማርኛ ፈሊጦች

ማንኛውም ቋንቋ ፣ የሰመረ ሐሳብ ማስገኛ የሆኑ አያሌ የተለያዩ የቃላት ግጥሚያዎች አሉት ። ከነዚህም አንደኛዉ ግጥሚያ የፈሊጣዊ አነጋገር (Idiomatic Expression) ነው ።

ፈሊጣዊ አነጋገር፣ በብዙ ቋንቋዎች እየተሰበሰበና ተመዝግቦ ሲገኝ፣ በአማርኛ ቋንቋ ግን እስካሁን ባለመሰብሰቡና ባለመመዝገቡ ፣ አስፈላጊነቱን በመረዳት ፣ ይህንኑ ሥራ ለመሥራት ተነሣሣን ።

ፈሊጣዊ አነጋገር የሚፈጠረው ከየቋንቋው የተለየ የቃልና ቃል ስምረት ፣ ከየቋንቋው ቅርጽ ወይም ከየቋንቋው መልእክትን በተምሳሌት የመጋረድ ባሕርይ የተነሣ ነው ። ፈሊጣዊ አነጋገር ፣ ከአንዱ ቋንቋ ወደ ሌላዉ በቀጥታ አይተረጎምም ፤ ቢተረጎምም ፣ በተቀባዩ ቋንቋ ተመሳሳይ ካልተገኘለት በስተቀር ፣ በተነገረበት ቋንቋ የነበረ ውን መልእክት በአብዛኛው አያስተላልፍም ።

ፈሊጣዊ አነጋገር ፣ በቃላት በልዩ ልዩ ዘዴ የመጠቀም አንደኛዉ መንገድ እንደ መሆኑ፣ ባጠቃላይ ይዘቱ እያንዳንዱ ቃል ከሌሎች ቃላት ጋር በሚቀናጅበት ጊዜ በመሠረቱ ከነበረው ፍች የተለየ ፍች የሚሰጥበት ሁናቴ ሲሆን ፣ በዝርዝር ይዘቱ ደግሞ ፣ ቃላት መጀመሪያ ለቆሙለት እሳቤ ተመሳሳይ ለሆኑ ሌሎች እሳቤዎች በመዋል ፣ ትርጉማቸውን እያሰፉ የሚያድጉበት ዘዴ ነው ። ባጠቃላይ ይዘቱ ረገድ ለምሳሌ፣ ‘ሆደ ሰፊ’ በምንልበት ጊዜ፣በሁለቱ ቃላት እየቅል ትርጉም መሠረት የአንዱን ሰው ሆድ መስፋት ሳይሆን የምናስገነዝበው ፣ ሰውየዉ ቻይና ታጋሽ መሆኑን ነው ። እንዲሁም ‘ዐመድ አፋሽ’ ስንል ፣ የምንገልጸው ፣ የሰውየው ሥራ ዐመድ ማፈስ መሆኑን ሳይሆን ሰውየው ያበላው ፣ ያጠጣው ፣ የደገፈውና የቸረው የሚከዳውና ደግ ሥራው ወረታ የማያገኝ መሆኑን ነው።በዝርዝር ይዘቱ ደግሞ ለምሳሌ ፣ ‘ዐይን’የሚለውን ቃል ብንወስድ ፣ መጀመሪያ ቃሉ የዋለው ለማያ ለሚያገለግል ሕዋስ መሆኑን እንረዳለን ። ስለሆነም ከጊዜ በኋላ፣ ይኸው ቃል ለሌሎች ተመሳሳይ እሳቤዎች በመዋል ፣ የእንጀራ ዐይን ፣ የመርፌ ዐይን ፣ የእንጨት ዐይን በማሰኘት ይሠራበታል ። ወይም ደግሞ ሌላ ቃል ‘ቁልፍን’ ብንወስድ ፣ በመሠረቱ ቁልፍ ፣ የአንድ ነገር መክፈቻ ሲሆን ፣ በተመሳሳይ ሁናቴ ደግሞ፣‘ቁልፍ ሰው፣ቁልፍ ቦታ፣ መርፌ ቁልፍ ፣ ሆዱ ተቆለፈ ’ በማሰኘት ይሠራበታል ። ሌሎቹም እን

ዲሁ። ሆኖም እዚህ ላይ፥'ተመሳሳይ እሳቤ' ስንል፥ በነገሮች መካከል የሚኖረውን ተመሳሳይነት ብቻ እንዳልሆነ ማጤን ያስፈልጋል ። ተመሳሳይነቱ በነገሮችና በረቂቅ ባሕርይ ወይም ሁናቴ መካከልም ሊሆን ይችላል ፤ ለምሳሌ ፥ ቁልፍ ሐሳብ ፥ የመፍትሔ ቁልፍ ፥ ሽርሙጣ ቁልፍ እያሰኘ ። የሚሠራባቸው ቃላት ስምና ስም መሰሎችም ብቻ መሆን አይኖርባቸውም ። በግሶችም መጠቀም ይቻላል ፤ ለምሳሌ ፥ አእምሮው ደነዘ ፥ አንጀቱ አረረ ፥ በስሜት ተቃጠለ እና የመሳሰሉት ።

ፈሊጣዊ አነጋገር ፥ ባረጁ ባፈጁ ቃላት እና/ወይም ትርጉሞች ይጠቀማል ፤ ማለትም ፥ በአሁኑ ጊዜ በማይሠራባቸው ቃላት ወይም ቃላቱ ቢኖሩም ፥ ባሁኑ ጊዜ በማይሠራበት ትርጉም ። ለምሳሌ ፥ ቆቻ ፥ ቢያክ ፥ መራ ፥ ቆሌ በጥንቱ ትርጉማቸው አይሠራባቸውም ። ነገር ግን በነሱ ላይ የተመሠረቱት ፈሊጦች ፥ ቆቻ ዋለ ፥ ቢያክ ቢያክ አለ ፥ መራውን ወጣ ፥ ቆሌ ቢስ ይሠራባቸዋል ። በትርጉምም ረገድ በለስ ጣለ ፥ ጋኔን ለከፈው ፥ አጽመ ርስት ፥ ቡዳ ቀረጠፈው ፥ አቲቴያም (ግልፍተኛ ለማለት) ዐይነቶች በጥንት አገባባቸው ባይሠራባቸውም ፥ አዲስ ትርጉም ይዘው ለዘመናዊ ሐሳብ መግለጫዎች ሊውሉ ይችላሉ ።

የፈሊጣዊ አነጋገሮችን አነሣስ አንዳንድ ጊዜ ለመናገር ስንችል ፥ አንዳንድ ጊዜ ደግሞ አንችልም ። ፈሊጦች ከአንዳንድ ባህላዊ ጉዳዮች ጋር የተያያዙ ስለሆኑ፥ከጊዜ ብዛት አንዳንዶቹ ባህላዊ ዘርፎች እየተረሱና በሌላ እየተለወጡ ከመሔዳቸው የተነሣ። ስለሆነም ባጠቃላይ አነጋገር ፥ በየሀገሩ የሚነገሩት የተለያዩ ቋንቋዎች አንዱ ከሌላው በመተርጎምና በመውረስ የአያሌ ፈሊጦች ምንጭ መሆናቸው አይካድም ። ደራሲያን ሌሎች ምንጮች ናቸው ። በዚያ ላይ ደግሞ ከውጭ አገር ቋንቋዎች እየተወረሱ የሚገቡ ፈሊጦች አሉ ። በዚህ ረገድ ኢትዮጵያን በሚመለከት ፥ በተለይ የተለያዩ የውጭ አገር ቋንቋዎች በየትምህርት ቤቱ መሰጠት ከጀመሩ ወዲህ ፥ ከውጪ የሚወረሱት ፈሊጦች ብዛት ከቁጥጥር ውጪ እመሆን ደረጃ ደርሰዋል ፤ ለምሳሌ ከዚህ በታች የተጠቀሱትን እንመልከት ፥—

የተለመዱ	እምብዛም ያልተለመዱ
በቤቱ ሒሳብ	ወንበር መውሰድ
መድኃኒት መውሰድ	ቀዝቃዛ ጦርነት
ቁልፍ ቦታ	ገበታ መሥራት
መኪና መንዳት	ሊፍት መስጠት
ጸጉር መሰንጠቅ	ታክሲ መያዝ
ቀጠሮ መውሰድ	አብሮ መሔድ (ለልብስ)
ሚና መጫወት	ሰውን መዝጋት (ለማነጋገር አለፈለግ)
በፍቅር መውደቅ	ፈተና መቀመጥ(ማለፍ/መውደቅ)
ስብሰባ መጥራት	(ቤት ወዳጅን) ማውጣት
ጽዋ ማንሣት (ለመልካም ምኞት)	

ፈሊጣዊ አነጋገር አንዳንድ ጊዜ የተለመዱትን የሰዋሰው ሕግጋት የሚጥስ ሆኖ ይቀርባል ። ስለሆነም እንዲህ ዐይነት የቃላት ግጥሚያ መታየት ያለበት ፈሊጡ የሚተላለፈውን መልእክት አዳክሞ ወይም አጠናክሮ ከማቅረቡ አንጻርም ጭምር መሆን ይኖርበታል ። የሰዋሰው ሕግጋት ከመሰበራቸው አንጻር ብቻ ሳይሆን ። ስለዚህ ሊነቀፍ አይገባውም ።

በፈሊጣዊ አነጋገር ሐሳብን በትክክልና በተዘናና መንገድ ማሸጋገር መቻልና በዚህ ዐይነትም ሌሎች የሚያስተላልፉለትን መልእክት መረዳት መቻል የቋንቋ ሰዉ አንደኛው ተቀዳሚ ተግባሩ ነው ። በእርግጥ በፈሊጥ አማካኝነት ፥ የሚነገረው ጽንሰ ሐሳብ በቀጥታም መንገድ ሊገለጽ ይቻላል ። ነገር ግን በፈሊጥ መልኩ እንደሚገለጸው ያለ ኃይለ ቃልና ማራኪነት አይኖረውም ። ለምሳሌ እላይ ከጠቀስናቸው ምሳሌዎች አንዱን 'ሆደ ሰፊ' የሚለውን ፥ ብንወስድ 'ታጋሽ፥ቻይ' በሚል ቃል ልንተካው እንችላለን ፤ ይሁንና ይህ እንደ'ሆደ ሰፊ'ያለ ኃይል ሊኖረው አይችልም ፤ አይኖረውም ። ከዚህ የተነሣ ነው ፥ ማነኛውም የቋንቋ ተማሪ ሰው አንድን ቋንቋ ሲያጠና ፈሊጣዊ አነጋገሮች ላይ ትልቅ ትኩረት ማድረግ ያለበት ። ቋንቋውን ጥሩ አድርጎ ዐውቋል የሚያሰኘው አንደኛዉ መለኪያ የዚያን ቋንቋ ፈሊጣዊ አነጋገሮች በሚገባ ማጥናቱና ብተገቢው ቦታው ሊያውላቸው መቻሉ ስለሆነ ።

በአማርኛ ቋንቋ ተማሪዎችም ረገድ ፥ የአማርኛን ፈሊጣዊ አነጋገር ማጥናት ከፍተኛ ጥቅም ያስገኝላቸዋል፤ ገለጻቸውን በኃይለ ቃል በማጠናከር ንግግራቸውንም ሆነ ጽሑፋቸውን ይበልጥ ሐሳብ ጨባጭነትና አስጨባጭነት እንዲኖረው ስለሚያደርገው። ለምሳሌ ፥ 'ከበደ ሁልጊዜ አፉን ይበላዋል' በማለት ፋንታ 'ሁልጊዜ መለፍለፍ ይወዳል ብንል'፥ሁለተኛዉ እንደ መጀመሪያው ያለ ጥንካሬ አይኖረውም ። እንዲሁም የሚከተሉትን ፈሊጣዊ አነጋገሮች ከቀጥተኛ ትርጉማቸው ጋር ብንደረድራቸው እላይ የተገለጸው ምንኛ እውነት መሆኑን ልንረዳ እንችላለን ፤

አፉን አዳጠው	ሳያስበው ክፉ ተናገረ
አፌን በዳባ	አልናገርም
እሳት አፍ	ለፍላፊ
እሳት ሆኗል	በጣም ተወድዋል
እስክስ አለብኝ	አፌዘብኝ ፥ አቃቂያለኝ
በጥፊ ወለወለው	በጥፊ ደጋግሞ መታው
ልቤ ወደቀባት	ወደድኳት ወዘተ . . .

እዚህ ላይ ዘይቤዎቹን በሚመለከት ማጤን የሚኖርብን አንድ አጠያያቂ ነጥብ አለ ፤ ለዘይቤዎች መፍጠሪያ በሚውሉ ቃላት ረገድ ። በግልጽ እንደሚታየው በመጽሐፉ ውስጥ ከቀረቡት የአማርኛ ፈሊጣዊ አነጋገሮች ብዙዎች በሰውነት ክፍሎች ላይ ያተኮሩ ናቸው ። ሁናቴው የሚታየው በአማርኛ ብቻ ነው ወይንስ በሌሎች ቋንቋዎችም ? ተገቢ መልስ ለመስጠት ጥናት ማድረግ ያሻል ። ይሁንና የኢትዮጵያ ቋንቋዎች (ለምሳሌ ኦሮምኛ) መሰል ጠባይ እንዳላቸው የዚህ መጽሐፍ አዘጋጆች መገንዘብ ችለዋል ።

በመጽሐፉ ውስጥ ያሉት ያማርኛ ፈሊጦች ከልዩ ልዩ ያማርኛ መጻሕፍት ፣ ከመዛግብተ ቃላትና ከዕለት ንግግሮች የተሰበሰቡ ናቸው ። የተፈለገውን ፈሊጥ በፍጥነት ለማውጣት እንዲቻል ፈሊጦች በፊደል ቅደም ተከተል እንዲሰለፉ ተደርጓል ። እንደ ማንኛውም የቋንቋ አካል ዕድገት እንቅስቃሴ ፣ አንዳንዶቹ ፈሊጦች አርጅተው ከጥቅም ውጭ ሲሆኑ ፣ ሌሎች አዳዲሶች ስለሚፈጠሩ ፣ በአሁኑ ጊዜ በቋንቋው ውስጥ አገልግሎት የላቸውም የተባሉት ወጥተው አዳዲሶቹ ገብተዋል ።

ይህ መጽሐፍ በአማርኛ ቋንቋ ውስጥ ያሉትን ፈሊጣዊ አነጋገሮች ሁሉ አጠቃሎ ይዟል ለማለት የመጽሐፉ አዘጋጆች አንደፍርም ። ወደፊት ብዙ የሚጨመሩ ፈሊጦች ይኖራሉ ። ስለሆነም መጽሐፉ ለመነሻ ያህል የሚበቁ መሠረታዊ ፈሊጦችን ስለ ያዘ ፣ አፍ መፍቻ ቋንቋቸው አማርኛ ለሆነና ላልሆነ ኢትዮጵያውያን ብቻ ሳይሆን ፣ አማርኛን ለሚያጠኑ የውጭ አገር ሰዎች ጭምር ጠቃሚ ይሆናል ብለን ገምተናል ።

አዲስ አበባ ፣ መጋቢት ፲፱፻፸፱

ዳኛቸው ወርቁ
አምሳሉ አክሊሉ

ሀ

ሀሞት ፣

ሀሞታም—ጎበዝ
እንደሱ ያለ ሀሞታም አይቼ አላውቅም ፤ እንደሱ ያለ ጎበዝ . .

ሀሞተ ቢስ—ፈሪ
እንዳንት ያለው ሀሞተ ቢስ ነው ይህን ወንዝ ጥኝቶ የሚያቋርጠው ፤
እንዳንት ያለው ፈሪ ፣ ተስፋ ቆራጭ . . .

ሀሞቱ ፈሰሰ—1. ሰነፈ ፣
ሥራውን ገና ስትጀምረው ለምን ሐሞትህ ይፈሳል ? ለምን ስንፍና ይሰማሃል ?
—2. ዛለ ፣ ደከመ
ሐሞቱ እስኪፈስ ድረስ ሠራ

ሀረግ ፣

ሀረግ መዘዘ—ዘሩን ቈጠረ
ሀረግ ምዘዝ ቢባል ጊዜ ግግፊያው አጠረው ፤ ዘርህን ቁጠር ቢሉት ጊዜ አልሆንለት አለው ።

ሀረግ ጣለ—በሐረግ ሸለመ ፣ አስጌጠ
እሥዕሉ ላይ የተጣለው ሐረግ እጅግ ድንቅ ነበር

ሀሳብ ፣

(አሰጣ ተመልከት)

ሀሳበ ቢስ—ደንታ የሌለው
ሀሳብ ገባው—ሀሳብ ያዘው

ሀብት ፣

ሀብተ ሥጋ—ሀላፊ ደስታ
ሀብተ ሥጋና ሀብተ ነፍስ ይስጥህ ፤ የዚህንም የወዲያኛውንም ዓለም ሀብት ያድልህ

ሀብተ ሰባራ—ማንኛውም ነገር የማይቃናለት
ዘላለም ሀብተ ሰባራ እንደሆነ ይኖራል ፤ ምንም የሚሳካለት ነገር የለም

ሀብተ ስንኩል—ኑሮ ያልተሳካለት
ሀብተ ስንኩል ሆኘ እስከ መቼ እዘልቀዋለሁ ፤ ኑሮ ሳይሳካልኝ

ሀብትሽ በሀብቴ—አብረን የምናገኘው
የጋራችን ነው (ለባልና ለሚስት ብቻ)
ሀብትሽ በሀብቴ ተባብለው ተጋቡ

ሀብተ ቢስ—ዕድሉ የድካም ብቻ የሚሆንበት
ሀብተ ቢስ ነው ፤ ለፍቶ መና ነው
ሀብተ ነፍስ—ጽድቅ
ሀብተ ሥጋና ሀብተ ነፍስ ይስጥህ ፤ የዚህንም የወዲያኛውንም ዓለም ሀብት ያድልህ
ሀብቷ ቀና—ታጨች
እንግዲህስ ሀብቷ ቀንቷል ፤ ብዙ ከቆየች በኋላ
ለትዳር የሚሆናት እጮኛ አግኝታለች

ሀተመ ፡

ማህተመ ድንግልና — ክብርና
ማህተመ ድንግልናዋን አስከብራ ኖራለች ፤ ክብርናዋን አላስወሰደችም

ሀይ ፡

ሀይ አለ — አባረረ
ሀይ በል አለ—ጀመረ
ሀይ በል ካለ እፊቱ ሥራ አይቆምም ፤ አንዴ መሥራት ከጀመረ ሥራውን በፍጥነት ይጨርሳል
ሀይ ሀይ አለ— 1. አጣደፈ
ሀይ ሀይ ብላችሁ አስታርቋቸው ፤ ከሁለቱም ጥፋት አይጠፋም
2. ጠበቀ
ወፍ ሀይ ሀይ ሲል ዋለ ፣ ወፍ ሲያባርር ዋለ

ሁለት ፡

ሁለት መላስ—ሐሰትና እውነት ደባላቂ
ለምን ሁለት መላስ ትሆናለህ? ለምን ፊት ያልከውን ታፈርሳለህ ?

ሁሉ ፡

ሁሉ አማረሽ—ያየችውን ሁሉ የምትከጅል
ሁሉ አማረሽን እገበያ አታውጧት
ሁሉ አገርሽ—የሄደበት ሁሉ የሚስማማው
እሱ እኮ ሁሉ አገርሽ ነው ፤ ማንኛውም አገር ይስማማዋል

ሁዋላ ፡

ሁዋሊት—ፈጥኝ
የሁዋሊት አስረውት ነበር ፤ የፈጥኝ አስረውት ነበር
ሁዋላ ሁዋላ አለ—አፈገፈገ
ቅደም ፣ ለምን ሁዋላ ሁዋላ ትላለህ ?
የሁዋላ ሁዋላ—ቆይቶ ቆይቶ
የሁዋላ ሁዋላ የሚቀር አይምሰልህ ፤ ምንም ቢቆይ መምጣቱ አይቀርም

ሂደ

ሂያጅ—አመንዝራ
ከርሱ የበለጠ ሂያጅ አለ ? እንደርሱ ያለ አመንዝራ የት አለ ?

ህሊና ፡

ህሊና ቢስ—ይሉኝታ ቢስ
ህሊና ቢስነት በሰው ዘንድ ያስጠላል ፤ ለሰው አለማሰብ
ህሊናውን ሳተ—1. ልበ ቢስ ሆነ
ለምን ሁልጊዜ ህሊናህን ትስታለህ? ለምን ሁልጊዜ ሐሳበ ቢስ ትሆናለህ?
—2. እንደ ዕብደት አደረገው
የልጅዋ ሞት ህሊናዋን አስቷት ነበር

ህቅ ፡

ህቅ አለ—ሞተ ፣ ዐረፈ
በድንገት ህቅ ብሎ ቀረ ፤ በድንገት ሞተ
ህቅ ህቅ አደረገው— ሲቃ ያዘው

ህግ ፡

ህግ ተላለፈ—ወንጀል ሠራ
ህግ አፈረሰ—ቆቡን ጣለ ፤ ክህነቱን አፈረሰ
ህግ ካፈረሰ ብዙ ጊዜ አልፎታል ፤ ምንኩስናውን፣ ክህነቱን ካፈረሰ
ህግ ወጥ—ባለጌ
ህግ ወጥነት ያስቀጣል ፤ ሕግን መጣስ
ህግ ገባ—ልጃገረድ አጨ
ከበደ ህግ ከገባ ዓመት አልፎታል ፤ ያላገባች ካጨ

ሆነ ፡

ሁነኛ—ታማኝ
ሁኔታው አይፈቀድም—ለመሥራት ያዳግታል
ሁን ያለው ይሆናል—የፈለገው ይፈጸማል
ሆነልኝ—የምፈልገው ነገር ተሳካ
ሆነብኝ—የማልወደው ነገር ደረሰብኝ
ሆን ብሎ—ዐውቆ
ሆናለታል—ቀንቶታል ፤ ጎብዟል
ሆኖም—ይህም ይሁንና ፤ ከዚህም በላይ
ሆኖም አያውቅ—ተፈጽሞም አያውቅ ፣ ተከጅሎም ተሞክሮም አያውቅ
ለሆነ ነገር—ለአንድ ነገር

ሰው ሆነ—ወደ ሰውነቱ ተለወጠ
ሰው ሆነ—አደብ ገዛ
ሰው እንዳይሆን የለም—መሳሳት አይቀርም
ሲሆን—ከተቻለ
ሳይሆን—ወይንም
ስለሆነ—በመደረጉ ምክንያት
በሆነ ባልሆነ—በየምክንያቱ
በጥሩ ፣ በመጥፎ ለኳኋን—በጥሩ ፣ በመጥፎ አሠራር
ቢሆን ባይሆን—የፈለገው ቢደረግ
ባልሆነ—ባልተደረገ
ባይሆን—ካልሆነ
ተሆነ ተሆነ—የሚቻል ከሆነ
ነፍስ ሆነ—ተወደደ
ለልተኳኋንም—አልተስማማንም
ለኳኋን—ያለበት ሁናቴ
ለይሁን—አይደረግ
ለይሆነኝም—አይስማማኝም
ለይሆንም—ጥሩ አይደለም
ለይሆንልኝም—አልችልም
እንደ መሆኑ መጠን—ስለሆነ
እንደ ሁናቴዩ—እንደ ተፈጥሮዩ
እንደየሁኔታው—እንደየነገሩ
እዚህ ሁን—እዚህ ተቀመጥ

እንዳልሆነ ሆነ—ተበላሸ
ከበደ አብዝቶ ስለጠጣ እሰው ፊት እንዳልሆነ ሆነ ፤ ሰከሮ አስታወከ

እንዳልሆነ ሆነ—ተዋረደ
የያዘው በሽታ እንዳልሆነ አደረገው ፤ ንጽሕናውን እንዳይጠብቅ አደረገው

ከሆነማ—ከተቻለ
ከሆነማ ጥሩ ነበር ፤ የሚቻል ከሆነ አይከፋም

ዋስ ሁነኝ—ዋስ ላድርግህ

የሆነ ሰው—አንድ ሰው ፣ አንድ ሰውዩ
የሆነ ሰው እበራችን ቆሟል

የሆነው ሆኖ—ያለፈው አልፎ
የሆነ ያልሆነውን—ማንኛውንም ነገር
የሆነው ቢሆንም—የመጣው ቢመጣም
ይሁን ይሁን ለለ—ተስማማ
የሆነው ይሁን—የመጣው ይምጣ
የሆነው ይሆናል—ከልኩ አያልፍም
የማይሆን ነገር—አጉል ነገር
የት ሆነህ ነው—የት ነበርክ
ያልሁት ለልሆነም—አልተፈጸመም
ይሁን—አሜን

ይሁን—እሺ
ይሁንልህ—የፈለከው ይድረስልህ
ይሆናል ብሎ—የሚፈጸም መስሎት
ደህና ሁን—ደህና ሰንብት

ሆድ ፡

ሆደ መጋዘ—ከፉ ሰው
ባታውቀው ነው እንጂ ሆደ መጋዝ እኮ ነው ፤ የመጨረሻው ከፉ

ሆደ ሰፊ—ታጋሽ
ያስጠቃው ሆደ ሰፊነቱ ነው ፤ ትዕግሥተኛነቱ ነው

(ሆደ) ቀሪት—የፀነሰች
(ሆደ) ቅሪት ከሆነች ሁለት ወር አልፏታል ፤ ካረገዘች

ሆደ ቡቡ—ርኅሩኅ
እናት ሆደ ቡቡ ነች ፤ እንጀቷ ፡ይችልም

ሆደ ባሻ—በቶሎ የሚቀየም
ሆደ ባሻነቱ አሁንም አለቀቀውም ፤ አሁንም እንደ ወትሮው ወዳያው ይከፋዋል

ሆደ ገር- -የዋህ ሰው
ሆደ ገርነቱን አይተው ይሜኑታል ፤ ገራምነቱን

ሆዱ ሻከረ—ቅሬታ ገባው
የእለታው ንግግር ሆዱን አሻከርታል ፤ ቅሬታ አሳድሮበታል

ሆዱን ቀረጠው — 1. እጅግ አሳዘነው
የተናገረኝ ነገር ሆዱን ቆርጦታል ፤ አስቀይሞኛል
— 2. ሆዱን አመመው

ሆዱ ባሰበት—አሸነፈው
ሆድህ ከባሰብህ ብላው ፤ ሆድህ ከበለጠብህ

ሆዱ ጠቡቷል—አይርበውም

ሆዱ ለይበልጠውም—ብቻውን አይበላም
ሆዴ በልጦኝ አያውቅም ፤ ተደብቄ ብቻዬን በልቼ አላውቅም

ሆዱ ነሸ— በነገር ተነካ
ያችን ቃል ከተናገርከው ጀምሮ ሆዱ ነሿል ፤ ሆዱ ሻክሯል ፤ ከፍቶታል

ሆዳም—ብዙ የሚበላ
ሆዳምነቱ ሁለት እንጀራ ከጨረሰ በኋላ ሦስተኛ ይከጅለዋል

ሆዴ—ፍቅሬ
ሆዴ ! እባክህ ብላልኝ ፤ የምወድህ

ሆድ ሆደን—ውስጣዊ ስሜቱን
ሆድ ሆዱን በላኝ ፤ ስሜቱን ነካኝ

ሆድ ሆደን ለለኝ—ስለ ሆዱ እጉል ተናገረኝ

ሆድ ለሆድ—ሐሳብ ለሐሳብ
ሆድ ለሆድ ተገናኝተዋል ፤ በሐሳብ ተስማምተዋል

ሆድ ሰጠ—አሳቡን ነገረ
ለማንኛውም ሰው ሆድን መስጠት ጥሩ አይደለም ፤ ለማያውቁት ሁሉ ምስጢርን ማካፈል

ሆድ ሲያውቀ ዶሮ ማታ—ራስን መደለል
ሆድ ሲያውቅ ዶሮ ማታ ሆኖበታል ፤ ልቡ እያወቀው የማያገኘውን ይመኛል

ሆድና ጀርባ—ፈጽሞ አለመግባባት
ሆድና ጀርባ ከሆኑ ብዙ ጊዜያቸው ነው ፤ በመካከላቸው ስምምነት ከጠፋ

ሆድ ዕቃ— 1. ሰውነት
ሆድዕቃዬ አሯል ፤ ተበሳጭቻለሁ
— 2. በሆድ ውስጥ ያለ የሰውነት ክፍል ሁሉ

የሆድ—ምስጢር
የሆዱን ነግሬው ነበር ፤ የልቤን

ለ

ለመነ ፥

ለመናት—በግብረ ሥጋ እንገናኝ አላት
ለምኗት ነበር ፥ እርሷ ግን አልፈቀደችውም ፤ ለግብረ ሥጋ ጠይቋት ነበር

መለመኛ ለጣ—ፈጽሞ ደኸየ
የልመና አህል—ኮስማና

ለመደ ፥

በዘልማድ—በተለምዶ
በዓሉ በዘልማድ የሚከበር ነው ፤ ምክንያቱ ግን አይታወቅም

አይለመድ—ሁለተኛ አይደገም
እንዲህ ያለው ነገር ሁለተኛ እንዳይለመድ ፤ ሁለተኛ እንዳይሠራ

አይለምደኝም—አልደግመውም
አባዬ አይለምደኝም ፤ ሁለተኛ አላደርገውም

ለማ ፥

አልሚና ለሚ—ኮከባቸው የሚገጥም
እኔና እርሱ አልሚና ለሚ ነን ፤ በማንኛውም ነገር እንስማማለን

ለሰለሰ ፥

ተለሳለሰ—ሥራ ፈቶ ተቀመጠ
ሥራ እንደሌለህ ተለሳልሰሃልሳ ! ተዝናንተህ ተቀምጠሃልሳ !

ለሰነ ፥

ልሳኑ ተዘጋ—መናገር አቃተው
ልሳንህን ይዝጋው ! መናገር ይከልክልህ !

ለቀለቀ ፥

ለቀለቀኝ—በከለኝ (ለነገር)
አንተ በሠራኸው እኔን ለምን ትለቀልቀኛለህ
የወንጀልህ ግብረ አበር ለምን ታደርገኛለህ ?

ዋንጫ ልቀለቃ—የአንገት እስክስታ

ለቀመ ፡

ልቀም ያለች—እጅግ ባለሞያ
ልቅም ያለች ሴት ወይዘሮ ናት ፤ ስትር ያለች ፡ ሕብስብ ያለች ፡ ክሽን ያለች

ለንደበቱ የተለቀመ—ሲናገር ጠንቃቃ
እንደርሱ አንደበቱ የቀለቀመ ሰው አላጋጠመኝም ፤ ንግግሩን የሚቈጣጠር

ለቀቀ ፡

ልቃቂት ለቀቀ—ልቃቂት አወጣ
የለቀቅኳቸው ልቃቂቶች አንድ አገልግል ሞልተዋል

ልቀ—ስድ ፤ ያልተቀጣ እንደ ልቡ የሚናገር
ልጁ ልቅ ሆኖ አድጓል ፤ ያልተቀጣ ባለጌ ሆኖ

ልቀ ወጣች—ባዶ እጅ ቀረች

ሚስቱን ለቀቀ—ሚስቱን ፈታ
ይህችን የመሰለች ሚስት ባትለቅ ይሻልሃል ፤ ባትለያይ

ለፉን ለቀቀ—ለፈለፈ
አፉን መልቀቅ ይወዳል ፤ እንዳመጣለት መናገር

ውሸቱን ለቀቀው—ሳያፍር በብዛት ዋሸ
ብዙ ሰው በተሰበሰበበት ውሸቱን ሲለቀው ነበር

ክብቱን ለቀቀ—አስማራ
ከብቶቹን እተራራው ሥር ለቀቃቸው

ለበለበ ፡

በነገር ለበለበው—አስቃየው
ኧረ እባክህን በነገር አትለብልበኝ ፤ አታስቃየኝ

ንባቡን ለበለበው—በፍጥነት አነበበው
ዳዊቱን ለበለበው ፤ ባንድ ጊዜ ወጣው

ጠጁን ለበለበው—በሚገባ ጠጣው
ዐሥራ ሁለቱን ብርሌ ጠጅ ለበለብኩት ፤ እያጣጣምኩ ጠጣሁት

ለበሰ ፡

ሀፍረት ለበሰ—በጥፋቱ አፍሮ ፈዝዞ ቀረ
ጉዱ ስለ ወጣበት ኃፍረት ለብሶ ቀረ ፤ ክው ብሎ ደንግጦ ቀረ

ለብሰሽ ፍጅው—ጨርሽው (ለአዲስ ልብስ)

ልብሰ ተማሪ—በአለባበሱ የተማረ የሚመስል
በየቦታው ልብሰ ተማሪና አፈ ተማሪ ሞልቷል ፤ በአለባበሱም ሆነ በአነጋገሩ ተማሪ የሚመስል

ልብስ ገፋፊ—1. የሬሳ ልብስ ወሳጅ
—2. ቀማኛ ወንበዴ

አለባበሰ—ደበቀ
ለምን ጉዳዩን አለባበስከው ፤ ሸሸግኸው

ለልብሽኝ ለንተርሽኝ—አሞላቂኝ

ለመሳቀሉ ለበሰ—አደገደገ

ጆሮ ዳባ ለበሰ—ሰምቶ ያልሰማ መሰለ

ጸጋ ለበሰ—ጸጋ አደረበት

ጸጋ ልበስ—በረከቱን ይስጥህ

ለበቀ ፡

ለበቃ ፡ ለባቃ—ጥንካሬ የሌለው ፤ ወለም ዘለም የሚል ሰው
ከርሱ ጋር ጓደኝነት አትግጠም ፤ ለባቃ ነው ፤ ጠንካራ አቅምም የለውም

ለበጠ ፡

የለበጣ አነጋገር—የሽንገላ አነጋገር
ከልቡ ሳይሆን ንግግሩ የለበጣ ነው ፤ የማታለል

ለብ አለ ፡

ለብ ለለው—ትንሽ ሰከረ
እንዲህ የሚያናግረው ለብ ስላለው ነው ፤ ትንሽ መጠጥ ስለጠጣ

ለብታ—ትንሽ ስካር

ለከት ፡

ለከት የሌለው—መጠን የሌለው
ለብልግናው ለከት የለውም

ለከፈ ፡

ለካከፈ—ቀማመሰ
ቁርሷን ለካከፈ ነው የወጣሁት ፤ በደንብ ሳልበላ

ልክፍታም—ጠበኛ
ያንን ልክፍታም ሰውዬ ገላግሉኝ ፤ ሰይጣናም

ልክፍት—የእእምሮ በሽታ

በሽታ ለከፈው—ነገር ፈለገው
ሰውየውን በሽታ ለክፎታል ፤ ነገር ነገር ይለዋል

ለለከፈ—አቃመሰ
አንዲን እንጀራ ለራታችን አላከፈችን ፤ ቀራርሳ አዳረሰችን

ለተልከፈኝ—በነገር አትንካካኝ
እንግዲህ አትልከፈኝ ፤ የሚያስቀይም ነገር አትናገረኝ

ውሻ ለከፈው—አረከሰው
ምግቡን ውሻ ለክፎታል ፤ ምግቡን ውሻ በአፉ ነክቶ አበላሽቶታል

ጋኔን ለከፈው—ርኩስ መንፈስ አደረበት
ጋኔን ከለከፈው ውሎ አድሯል ፤ አእምሮውን ከሳተ

ለካ ፡

የሰውን ልክ—የሰውን ችሎታ
የሰውን ልክ ማወቅ ያሻል ፤ አንድን ሰው ማን እንደሆነ ማወቅ

በልክ—በመጠን
በልክ በልተህ በልክ ጠጣ

አለልክ—ያለወሰን
አለልክህ ለምን ልብስ አሰፋህ ?

ክልኩ ሳያልፍም—የሆነው ይሆናል
ከልኩ ሳያልፍ ለምን ብዙ ትናገራለህ ፤ የሚሆነው ሊሆን

ከልኩ አለፈ—መጠኑ ጨመረ
ሚዛኑ ከልኩ እያለፈ አከሰራቸው ፤ አብዝቶ እየመዘነ

ለኮሰ ፡

ነገር ለኩሰ—በነገር ሰውን አጣላ
ነገሩን ለኩሶ ገለል አለ ፤ ሰውን በነገር አጋጭቶ እርሱ ጠፋ

ለወሰ ፡

ለያላውስም—እያፈናፍንም ፡ አያዝናናም
አዲሱ ሕጋችን በዚህ ረገድ ብዙም አያላውስ ፤ እጅግ ጥብቅ ነው

ለዋሳ—ዐቅመ ቢስ ፡ ፍትልትል
በዱላ ለወሰው—እስኪበቃው ደበደበው

እስቲ ልውስ ትልና—ትንቀሳቀስና
እስቲ ልውስ በል ! እስቲ አንድ እርምጃ ተራመድ !

ለወጠ ፡

ሃይማኖቱን ለወጠ—ሃይማኖቱን ካደ
ሃይማኖቱን የለወጠ ሰው ማተቡን በጠሰ ይባላል

ልብሱን ለወጠ—1. ሌላ ልብስ ገዛ
ልብሱን እንዲለውጥ ገንዘብ ሰጠሁት ፤ ሌላ ልብስ
እንዲገዛ
—2. ቀየረ
ልብሱን ለወጠ ፤ የለበሰውን አውልቆ ሌላ ለበሰ

ሰውነቱ ተለወጠ—1. ፊቱን አጠቆረ
እንድ ነገር ብነግረው ሰውነቱ ተለወጠ ፤ መከፋቱን ገለጸ
—2. ታመመ
ሰውነቱን ምን ለወጠው ? የመታመም መልክ ለምን ይታይበታል ?

ሽታው ለወጠ—መጥፎ መሽተት ጀመረ
ትናንት የተሠራው ወጥ ሽታውን ለውጧል

ለገሪቷ ለውጥ ያሻታል— ዕድገትና መሻሻል

ይለዋወጣል—አመሉ ይቀያየራል
ለምን በየሰዓቱ ትለዋወጣለህ ? ለምን በየጊዜው አዳዲስ ጠባይ ይታይ
ብሃል

ለው ለው አለ ፡

ለው ለው አትበል—አትንቀልቀል

ለዘበ ፡

አለዘበ—አባበለ ፡ አግባባ
እስቲ አለዝበህ ያዘው ፤ በብልሃት እያባበልክ

ለዛ ፡

ለዛ ሙጥጤ—ከቸሮ ፡ ለዛ ቢስ
ለዛ ቢስ—ከቸሮ ፡ ደረቅ
ከለዛ ቢስነቱ በላይ መልክ ጥፉነቱ

ለየ ፡

ሰው ለየ—1. አዳላ
—2. ዐወቀ ፡
ለብዙ ጊዜ ሰው መለየት አቅቶት ነበር

ፊደል ለየ—ቄጠረ
ልጁ በሁለት ቀን ውስጥ ፊደል ለይቷል ፤ በሁለት ቀን ውስጥ ፊደል ዐውቋል

በልዩ—በዕውቅ
በልዩ የተሰፋ ልብስ ፤ በተለይ ትእዛዝ

እናቱን ለየ—ዐወቀ

ለይቶ ለየ—ነጥሎ አየ
ይህን ጉዳይ ከዚያ ለይተህ ማየት የለብህም

ለደፈ ፡

ነገር ለደፈብኝ—ሳያስብ ክፉ ተናገረኝ
ምንድነው ነገር መለደፍ ? ነገር በሰው ላይ መላከክ ?

ለጋ ፡

ለጋ ኅበዝ—ልጅ እግር
ለጋ ጎበዝ ልጅ አድርሻለሁ ፤ አፍላ ጎረምሳ

ለጋ ቀቤ—ትኩስ ቅቤ
ሰውነትህን በለጋ ቅቤ ታሸው ፤ ውሎ ባላደረ ቅቤ

ለጋ ደመና—ጥቁርነት የሌለው ደመና
ለጋ ዉረቃ—ብርሃኗ ገና ያልደመቀ

ባታላጋኝ—1. ባታንገላታኝ
ችጋር ሲያላጋው ውሎ መጣ ፤ በረሃብ ሲሰቃይ ውሎ መጣ
—2. ባታቆራቁሰኝ

ለጕመ ፡

ልጓም ለጥባቂ—ፈሪ
ልጓም ጣሰ—አልታዘዝ አለ
ልጓም መጣስ አምጥቷል ፤ አሻፈረኝ ማለት

ለጠለጠ ፡

አለጠለጠ—አማረበት
መልኩ እያለጠለጠ ሔዷል ፤ እያብረቀረቀ

ለጠፈ ፡

በሀሰት ለጠፈበት—ያላጠፋውን አጥፊ ነህ አለው
በሐሰት ለጥፎብኝ ነው እንጂ እውነት ሠርቼው አይደለም
በጥሬ ለጠፈበት—አጠናፈረው

ለፋ ፡

ለፍቶ መና—ትርፍ የለሽ ድካም
የኔ ነገር ለፍቶ መና ሆኗል ፤ ሠርቼ ሠርቼ ምንም
አልተጠቀምኩም

በዱላ ለለቶው—ደግሞ ደጋግሞ ደበደበው
እንደዚያ ሌባ በዱላ የለፋ ሰው አይቼም አላውቅ ፤
በዱላ የተቀጠቀጠ

ላመ ፡

ዐይነ ልም—ተንኮለኛ
ያንን ዐይነ ልም ሲናገር ሰማኸው ? ነገረ ሠሪ

ላሰ ፡

ላስ አደረገው—1. እሳት ፈጽሞ አቃጠለው
ክምሬን እሳት ላስ አደረገው ፤ ጨርሶ አቃጠለብኝ
—2. ጨርሶ በላው

እንድ መሶብ እንጀራ ላስ አድርጎ ሔደ

መሬት ላሰ—ተለማመጠ
መሬት ልሶ ነው የተሾመው ፤ በብዙ ምልጃ

ለላሰ—ማር ጨመረ
ጠጁ ደርቋል ማር አልሰው ፤ በማር አጣፍጠው

መሬት አስላሰ—አዋረደ
መሬት ሳላስልስ አልለቀውም ፤ ሳላምበረክክ

ማርም ለልስ—በጣም ጠግቢያለሁ

ተላላሰ—ተመሰጋገነ
ለምን ከልባችሁ አትዋደዱም ? መላላስ ምንድነው ?
አበበና ከበደ መላላስ ይዘዋል ፤ አንዱ ሌላውን ማሞካሸት

እሳት የላሰው—ሎሌ ፡ ብልጣብልጥ
እሳት የላሰው ልጅ ወጥቶታል

የሚላስ የሚቀመስ—የሚበላ የሚጠጣ
የሚላስ የሚቀመስ የለም

ጥሬ ላሰ—በጥፊ ተመታ

ላሸቀ ፡

በዱላ ለላሸቀው—አበከሮ መታው
ለአምሮው ላሽቋል—አስተካክሎ ማሰብ አቅቶታል

ላባ ፡

ላባ ቀረሽ—ዕብድ

ላብ ፡

ላብ ላብ አለው—1.ፈራ
አለቃው ሲመጣ ሥራ ፈትቶ ተቀምጦ ስለ ነበረ
ላብ ላብ አለው ፤ ደነገጠ
—2. ሰውነቱ ሸተተ
ላብ ላብ ብሎኛል ፤ በቀዝቃዛ ውሃ ሰውነቴን መታጠብ አለብኝ
—3. ደከመው
ላብ ላብ እስኪለው ነው የሠራው ፤ እስኪ ደክመው

ላከ ፣

ላክ አደረገ—በፍጥነት ዋጠ
አንድ ወጪት ገንፎ ላክ አድርጎ ነው የመጣው

ሲበሉ የላኩት—ልበ ቢስ
ሲበሉ የላኩት ይመስል ልብህን ምን አጠፋው ፤ ዝንጉ ለምን ሆንክ ?

የሰይጣን መልዕክተኛ—ክፉ ሰው
የሰይጣን መልዕክተኛ ይመስል ደግ ወሬ ይዞ አይመጣም

ላይ ፣

ላይ ላዩን ሔደ—ገረፍ ገረፍ አደረገ
መጽሐፉን ላይ ላዩን ነው የሔድኩበት ፤ አለፍ አለፍ ብዬ ነው ያነበብኩት

ላይ ታች አለ—ወላወለ
እባክህ እንግዲህ ላይ ታች አትበል ፤ የሚሆነውን ነገር አድርግ
ሐሳብህን አትለውጥ

ላይ በሊ—ትውክታ
ትናንት በጣም አሞኝ ታች በሌና ላይ
በሌ ስል ነበር ፤ ተቅማጥና ማስመለስ

የበላይና የበታች—አለቃና ታዛዥ
በሥራ ላይ—በመሥራት ላይ
በሥራ ላይ ሰው ማነጋገር አልወድም

ከአንገት በላይ—ከልብ ያልሆነ
ከአንገት በላይ ሣቅ ያስታውቃል ፤ እውነት ያልሆነ ሣቅ
ላይኞች—ባለሥልጣኖች

ላጠ ፣

ላጤ መላጤ—ፍጹም ደሃ
ላጤ መላጤ ሆኜ ቀረሁ ፣ ያለ አንዳች ንብረት

ሴተ ላጤ— ያላገባች
ወንደ ላጤ— ያላገባ
ልጦ ነርዶ አወጣ—ፈትጎ ፣ አበጥሮ

የብረት ልጥ—ጠንካራ ክንድ
የብረት ልጥ የሆነውን ነው ያገባችው ፤ ጉልበታሙን

ላጨ ፣

በደረቁ ላጨ—አታለለ
እባክህ በደረቁ አትላጨኝ ፤ አታምኝኝ

ላፈ ፣

ቤቴን እሳት ላፈው—አቃጠለው
እሳት የላፈው— ሙሌ
እሳት የላፈው ነጋዴ ወጥቶታል ፤ ብልጣብልጥ

ገንዘቤን ላፈኝ—መነተፈኝ
ውሸቱን ላፈው—አብዝቶ ዋሸ

ሌላ ፣

ሊላ ሊላ አለ—ጣዕም ለወጠ
ጠላው ሌላ ሌላ ብሏል ፤ የታማ የታማ ብሏል

ሊላ ነው—በጣም ጥሩ ነው
ወጥሽ ሌላ ነው ፤ ይጣፍጣል

ሊላ ሊላውን—ጥሩ ጥሩውን
እባክህ ይህን ተውና ሌላ ሌላውን ንገረን ፤ ተሰሚነት
የሚኖረውን

ሌባ ፣

ሊባ ሚዛን—አሳንሶ የሚመዝን ሚዛን
ሊባ ውጋት—ድንገተኛ የውጋት ሕመም
ሊባ ዝናብ—ሳይታሰብ ድንገት የመጣ ዝናብ
ሊባ ጣት—ከአውራ ጣት ቀጥሎ ያለ አመልካች ጣት
ለሠለጥ ሊባ—የቤት ሌባ

ገንዘቤን የሰረቀኝ አሠለጥ ሌባ መሆን አለበት ፤
ውስጠ አወቅ

በይነ ሊባ—በዐይኑ የሚከጅል ፤ ሌሰኛ
ሊባ ሻይ—ልዩ መድኃኒት በመጠጣት ሌባን የሚጠቁም ፣
ወይንም መድኃኒት አጠጭው

ሌጠ ፣

ከቁንጫ ሊጦ ማውጣት—ጥቃቅን ሳንካ በሰው ላይ መፈለግ
ከቁንጫ ሌጦ ማውጣት ያውቃል ፣ ሥራ አይበሉት እንጂ ፤
የሰውን ስሕተት ማጉላት

ልሳን ፣

ልሳነ እሳት—የእሳት ነበልባል

ልብ ፣

ሁለት ልብ—ወላዋይ
ሁለት ልብ አትሁን ፤ አታመንታ

ልበ ልል—ደካማ
ብዙ ጊዜ ልበ ልል መሆን አያዋጣም ፤ አለመድፈር

ልበ ሙሉ—ደፋር ፣ ጎበዝ
ልበ ሙሉነት አያስደፍርም ፤ ቀራጥነት

ልበ ሙት—ሰነፍ ፣ ደካማ
ልብህ አይሙት ፤ ልብህ አይፍሰስ

ልበ ሞቃት—የነቃ

ልበ ሰፊ—ቻይ ፣ ታጋሽ
ልበ ሰፊነት ያስከብራል ፤ ሁናቴዎችን እንዳመጣጣቸው ቻይነት

ልበ ቀላል—ትዕግሥት አልባ ፣ ችኩል

ልበ ቀን—ትሁት ፣ ደግ

ልበ ቀራጥ—የማያወላውል ፣ ደፋር
ልበ ቆራጥ ባትሆን ኑሮ ይህን የሚያህለውን በረሃ በእግርህ አትያያዘውም ነበር

ልበ ቢስ—ዝንጉ
ከልበ ቢስነቴ የተነሣ ልጄን እሰው ቤት ረስቼው መጣሁ፤ ሐሳበ ብኩንነቴ

ልበ ባሕር—ታጋሽ

ልበ ብር—ብሩህ አእምሮ ያለው
ገና በልጅነቷ ልበ ብር ነች ፤ ብዙ ነገር ይገባታል

ልበ ብርቱ—ጠንካራ ባሕርይ ያለው
ልበ ብርቱ ስለሆነ ለመከራ በቀላሉ አይበገርም

ልበ ትሩፉ—ባለብዙ ዕቅድ ፣ ሐሳበ ረጅም
እንደ[illegible] ተራራ የለም ፤ ለማድረግ የማይመኘው የለም

ልበ [illegible] ሐሳበ ረጅም
[illegible] በቀላሉ [illegible]ለም

ልበ [illegible] ርካሽ

ልበ [illegible] ብሩህ አእምሮ ያለው
[illegible] መዝገ ፣ [illegible] ጠባይ ያለው

ልበ [illegible]
[illegible]ነገሩ ምንም እንዲረገልህም ልበ [illegible] ርጎ ሩኅ አልባ ነው

ልበ ደንዳና—ግትር ፣ ችኮ ፣ መንቻካ
እንዲህ ያለ ልበ ደንዳና ሰው መቼ ተፈጥሮ ያውቅና ፤ ለሰው ነገር ፈጽሞ ደንታ የሌለው

ልበ ድንጋይ—1. የነገሩትን የማይሰማ ፣ ሐሳበ ግትር
—2. ርኅራኄ የሌለው

ልበ ደፋር—ጎበዝ ፣ ቆራጥ

ልበ ድንጉጥ—በቶሎ የሚደነግጥ ፈሪ
ልበ ድንጉጥነት ያስጠቃል ፤ ተርበድባጅነት

ልበ ድፍን—1. ደደብ
ልበ ድፍን ስለሆነ ትምህርት አይገባውም ፤ አእምሮ ደካማ
—2. የተበተ ፣ አጉል የታበየ

ልበ ገር—ቀና ፣
ወንድማማቾቹ ፣ ሁሉም ልበ ገሮች ናቸው ፤ ተንኰል የሌለባቸው

ልበ ጎረምሳ—ወኔያም
ምንም 60 ዓመት ቢሞላው በአስተሳሰቡ ልበ ጎረምሳ ነው ፤ የወጣት ልብ ነው ያለው

ልበ ጉደሉ—ሐሳበ ቢስ

ልበ ጠናና—ክፋትን እንጂ ደግን የማያስብ
ያን ልበ ጠናና ከምክራችን ባናስገባው ጥሩ ነው ፤ ቅን የማያስብ

ልበ ጡል—1. ዕብድ
ይህ ልበ ጡል ጨርቁን ለመጣል ምንም አልቀረው
—2. ዝንጉ
ዕድሜ ሲረዝም ልበ ጡልነት አይቀርም ፤ መርሳት

ልበ ጥልቀ—ተመራማሪ ፣ አስተያየተ ሰፊ

ልበ ጥሩ—ተንኮል የሌለበት

ልበ ጥኑ—ጨካኝ
ከልበ ጥኑነቱ የተነሣ ማንም ቢያዝን ደንታ የለውም

ልበ ፈሪ—ተርበድባጅ
ልበ ፈሪ ስለሆነ እንዲህ ያለውን አደገኛ ሥራ እንዲፈጽም ባታዘው ጥሩ ነው

ልቡ ለበጠ—ተጀነነ ፣ ተኩራራ
ከጊዜ በኋላ ልቡ እያበጠ ሔዷል ፤ ትእቢት እያደረበት

ልቡን ለወለቀ—እጅግ ለፋ ፤ ግን አልተሳካለትም
እንዲያው ልቤን ሳወልቅ ዋልኩ ፤ ምንም የተሳካልኝ ነገር የለም

ልቡ ሞተ—ድፍረት ፣ ንቃት አጣ ፣ ሰነፈ
አንድ ጊዜ በፈተና ከወደቀ ጀምሮ ልቡ ሞቷል ፤ እንደገና ለማጥናት ሐሞቱ ፈሷል

ልቡ ሰባ—ተበተ
የማዕረግ እድገት ካገኘ ጀምሮ ልቡ ሰብቷል ፤ ትእቢት አድሮበታል

ልቡ ሳሳ—ከበሽታ የተነሣ ከሳ ፣ መነመነ

ልቡ ረጋ—ከሐሳብ ዳነ
የልጄን ደኅንነት ከሰማሁ ቀን ጀምሮ ልቤ ረግቷል ፤ ከጭንቀት ከሐሳብ ድኛለሁ

ልቡ ራሰ—የፈለገው ስለ ሆነለት ተደሰተ
ሌባውን ፖሊሱ ሲይዘው ልቤ ራሰ ፤ አንጀቴ ቅቤ ጠጣ

ልቡ ሸፈተ—እምቢ አሻፈረኝ ለማለት ፈለገ
ልብህ ሸፍቷል ፤ በሐሳብ ከኛ ጋር ያለህ አይመስለኝም ፤ ልብህ ርቋል

ልቡ ሻ ለለ—ፈለገ
ወገኛ አይደለም ያችን ቆንጆ ሲያይ ልቡ ሻ አለ ፤ ተመኘ

ልቡ ቀረ—አንድ ነገር ወደደ

ልቡ ቀዘቀዘ—ሐዘን ፣ ትካዜ ገባው

ልቡ ቆመ—አንድ ነገር ለመሥራት ቸኮለ ፣ ጓጓ
ልቡ ከቆመ ብታናግረውም አይሰማህ ፤ አንድ ነገር ለመፈጸም ቸኮለ

ልቡ ቆረጠ—አንድ ነገር ለመፈጸም ወሰነ
ልቡ ቆርጧል ፤ ልታከላክለው አትችልም

ልቡ ቆሰለ—ተበሳጨ ፤ ተናደደ
በሰዎቹ ተንኮል ልቡ ቆስሏል

ልቡ ቋመጠ—ከጀለ ፤ ጎመጀ
የኔን በቅሎ ለመግዛት ልቡ ቋምጧል ፤ በጣም ፈልጓል

ልቡ ባከነ—በሥራ ብዛት የሚይዘውንና የሚጥለውን አጣ
ልቡ ተሸበረ—ፍርሃት አደረበት
ልቡ ተቀሰቀሰ—ተነሣሣ
ዘመዶቹን ለመጠየቅ ልቡ ተቀስቅሷል ፤ አሁን አሁን
ብሎታል

ልቡ ተቃጠለ—ተናደደ ፤ ተበሳጨ
እየነዘነዛችሁ ልቤን አታቃጥሉት ፤ እብስጭት ላይ አትጣሉኝ

ልቡ ታወከ—ቅሬታ አደረበት ፤ ተሸበረ
የወንድሙን መታመም ከሰማ ጀምሮ ልቡ ታውኳል ፤ ተሸብሯል

ልቡ ዐረፈ—ሐሳቡ ሞላለት
—ትዳር ከያዘ ጀምሮ ልቡ ዐርፏል ፤ ብዙ ከማሰብ ድኗል

ልቡ ለላረፈም—ልቡ ተሰቀለ

ልቡ ወላወለ—እመነታ
ልሒድ አልሒድ እያለ ልቡ ሲያወላውል ነበር ፤ ይሒድ
አይሒድ ግን አላውቅም ፤ ሲያቅማማ

ልቡ ከዳው—ፈራ
ልቡ ወደደ—አፈቀረ
ልጅቷን ልቤ ወዷታል ፤ በፍቅሯ ተነድፌያለሁ

ልቡ ዋለለ—አመነታ ፤ ተጠራጠረ
ዘላለም ልብህ ዋልሎ እንዴት ትዘልቀዋለህ ? ዋዥቆ

ልቡ ገባ—1. አእምሮው ተመለሰ
ልጇ ከአደጋው አምልጦ ስለመጣ ልቤ ገብቷል ፤ ተረጋግቻለሁ
—2. ወደደ
ቤትዬዋ ልቤ ገብታለች ፤ አፍቅሬያታለሁ

ልቡ ፈረሰ—1. ልቡን አመመው
—2. አንድን ' ነገር ' ከፉኛ አደረገ
ልቡ እስኪፈርስ ሣቀ ፤ በጣም ሣቀ ፤ ተንከተከተ
—3. መሰለው
ተምረህ ልብህ ፈርሷል ፤ ልብህ ወልቋል

ልቡና ይስጥህ—አእምሮ ግዛ ፤ ጨዋ ሁን
ከእንግዲህ ወዲያ ልቡና ቢሰጥህ ጥሩ ነው ፤ ብትጨምትና ረጋ ብትል

ልቡን መታው—1. በብዛት አስደነቀው
የተናገርከኝ ነገር ልቤን መትቶታል ፤ እንጀቴ ገብቷል
—2. ትዝ አለው
የሰውዬውን ታሪክ ስትናገር ልቤን መታኝ ፤ ሌላ ነገር
አስታወሰኝ

ልቡን ማረከው—አስደሰተው ፤ ወደደው
ልቤን የማረከው እንደበተ ቀናነቱ ነው ፤ የሰረቀው

ልቡን ሰለበው—ወፈፍ አደረገው
ዐልፎ ዐልፎ ልቡን ስለብ ያደርገዋል ፤ እንደ ማሳበድ ያደርገዋል

ልቡን ሰለበችው—በፍቅር ነደፈችው
ልቡን ስለ ሰለበችው በቤቷ አካባቢ ሁልጊዜ ያንዣብባል ፤
ልቡን ስለ ወሰደችበት

ልቡን ሰቀለው—ሐሳብ ያዘው
ሕፃን ልጅ እትሪቤት ትታ ስለ ሄደች ልቧ ተሰቅሏል ፤ ሐሳብ ገብቷታል

ልቡን ሰወረው—እንደ ማበድ አደረገው
ዐልፎ ዐልፎ ልቡን ሰወር ያደርገዋል ፤ ይዘባርቃል

ልቡን ሰጠው—ምስጢር ገለጠለት
ስለማያምነው ልቡን ሊሰጠው አይፈልግም ፤ ምስጢሩን ሊያካፍለው

ልቡን ሸነጠው—ተደፋፈረ ፤ ተነሣሣ
ልቡን ሸንጥ ሲያደርገው የሚይዘውንና የሚጥለውን አያውቅም ፤
በል በል ሲለው

ልቡን ቀረቀረው—ጥርጣሬ አደረበት
የነገረው ነገር ልቡን ቆርቁሮታል ፤ ቅሬታ አሳድሮበታል

ልቡን በላው—1. አሳዘነው ፤ ነካው
የሰውዬው ሁናቴ ልቡን በላው ፤ ቀረቀረው
—2. የልጁ ሁናቴ ልቡን በላው ፤ ቆጨው

ልቡን ነሳው—1. አሳበደው
ልቡን ከነሳው ውሎ አድሯል ፤ እንደ እብደት ካደረገው
—2 ፍቅር ያዘው
ልጅቷ ልቤን ነሥታኛለች ፤ እጅግ አፍቅሬያታለሁ

ልቡን ነካው—1. በመደነቅ ፤ በርኅራኄ ዐይን አየው
—2. እንደ ማበድ አድርጎታል

ልቡን ከዳው—ወፈፍ አደረገው
ልቡን ስለሚከዳው ጳውሎስ ሆስፒታል ይመላለሳል

ልባም — አስተዋይ
ልባምነትህ ነው ከዚያ ችግር ያዳነህ (ጥንቁቅነትህ)

ልብ ለልብ — እሳብ ለእሳብ
ልብ ለልብ ተገናኝተዋል ፤ አንዱ የሚያስበውን ሌላው አውቆታል

ልቤን ማረከችው—ወደድኳት
ልቤን ስለ ማረከችው ነው በድንገት የተጋባነው ፤ ፍቅር
ስለ ጣለችብኝ

ልቤን አልነካኝም—ስሜት አልሰጠኝም

ልብ ከዳ—ፈሪ አደረገ
እባክህ ልብህ አይከዳህ ፤ የትም የት ብለህ ትኖራለህ ፤
ድፍረት ይኑርህ

ልብ ቀረው—ቅር አለው
ለምንድነው ልብ የሚቀርህ ? ለምን ገሸሽ ትላለህ ?

ልብ ነሳው—አሳበደው
ይህ የያዙኩት ሥራ ልብ የሚነሣ ሥራ ነው ። አእምሮ
የሚያዞር

ልብ ለለ—አስታወሰ ፣ ተገነዘበ
ልብ ብለህ ስማኝ ! ተጠንቅቀህ ። አጢነህ

ልብ ለሳጣ—1. ፋታ አሳጣ
እባክህ ልብ አታሳጣኝ ። አታማታኝ ። ሐሳቤን አታባክንብኝ
—2. ዝንጉ አደረገ
የናቷ ሞት ልብ አሳጣት ። ልበ ቢስ ሆነች

ልብ ለቁስለ—ጨቅጫቃ ፣ ነዝናዛ

ልብ ለብርድ—አስደሳች
ልብ አብርድ ልጅ ወልጄ በማድ ቤት ትረዳኛለች ። የልብ ዐውቃ

ልብ ለብሽቀ—አናዳጅ
ያ ልብ አብሸቅ ሲነዘንዘኝ ዋለ

ልብ ለብግን—አናዳጅ
ይህን ልብ አብግን ልጅህን ተቆጣልኝ

ልብ ለውልቀ—አስልቺ ፣ አድካሚ
እንዴት ያለ ልብ አውልቅ ሥራ ሰጠኸኝ ። የማይገፋ

ልብ ለደረገ—አጤነ ፣ አስተዋለ
ልብ አድርገህ ሥራ

ልብ ለድርቀ—መንቻካ ፣ አሰልቺ
ልቤን አታድርቀው ። አትነዝንዘኝ

ልብ ለድርግልኝ—እማኜ ፣ ምስክሬ ነህ
ሲሰድበኝ ሰምተሃል ! ልብ አድርግልኝ ። ኋላ ትመሰክርልኛለህ ።
አትርሳብኝ

ልብ ለጠፋ—ቀልበ ቢስ አደረገ
እረ ምንድነው እንዲህ ልባአጥፋ ያደረገሽ ? ዝንጉ ያደረገሽ ?

ልብ ለጣ—1. ረሺ ሆነ
ሥራው ልብ አሳጥቶታል ። ብዙ ነገር አስረስቶታል
—2. ይሉኝታ ቢስ ሆነ
—3. በረጅሙ ማሰብ ተሳነው

ልብ ለፈረሰ—ነዘነዘ
እባክህ ልቤን አታፍርሰኝ ልጄ ። አትጨቅጭቀኝ

ልብ ወረደው—ሰውነቱ ዛለ
አሁንስ ልብ ወረደኝ ። ሰውነቴ ተዳከመ

ልብ የማይገባ—ውሽልሽል
የሚሠራው ሥራ ሁሉ እልብ አይገባም ። እንደ ጠበቁት አይሆንም

ልብ ለውልቀ—አሰልቺ ፣ ነዝናዛ
ምን ያለኸው ልብ አውልቅ ነህ ። ገትጋታ ነህ

በልብ ለዋለ—አስታወሰ
ጉዳዩን በልብህ አውለው ። እንዳትረሳው

በእንቅልፍ ልብ—በሕልም
በእንቅልፍ ልቤ ያየሁትን ብነግርህ ትገረማለህ ። እንቅልፍ ይዞኝ

ከልቡ ተናገረ—እውነቱን
ከልቤ ብናገርም የሚሰማኝ አጣሁ ። የምሬን

ከልቡ ለገለገለ—ሳይለግም
እከሌ እንሩን ከልቡ ነው ያገለገለው ። በጥኑ ፍላጐት ፣ ካንጀቱ

ከልቡ ወደደ —ካንጀቱ ወደደ
ከልቡ የሚወዳትን ልጅ አገባት

የልብ ልብ በቃው—ደፋር ሆነ ፣ ኩራ
አንተኮ አለቃህን ከተናገርከው በኋላ የልብ ልብ በቅቶሃል ። በጣም ተጀን
ነሃል ። ማን አለብኝ ብለሃል

ልጨኛ—ለችግር ደራሽ
ለዓለምና ለደስታ ብቻ ሳይሆን ልጨኛነት በይበልጥ
ለችግርም መሆን አለበት

ሎሚ ፤

ተረከዘ ሎሚ—ተረከዜ የሚያምር ። ለሴት ብቻ

ሎጥ አለ ፤

ሎጥ ሎጥ ለለ—አውደለደለ
በየቦታው ሎጥ ሎጥ አታብዛ

መ

መለሰ ፣

ማስመለስ— 1. ማስታወክ
— 2. የተረፈውን ገንዘብ መቀበል
በሦስት ብር ዕቃ ስገዛ የቀረውን አስመለስሁ ፤ ተቀበልሁ
ምላሽ ጠራ—ሙሽሮችን ቤት አሳየ
ሰርግና ምላሽ—ትልቅ ደስታ ፣ ፈንጠዝያ
ነገር አመላላሽ—ሰብቀኛ
ነገር አመላላሽ ከጊዜ በኋላ መጋለጡ አይቀርም ፤ ነገር የሚያዛምት
መለስ ቀለስ አለ—ተመላለሰ
መለስ ያለ— 1. አነስ ያለ
ካምናው መለስ ያለ ነው ያመረተው
— 2. ሐሳቡን የለወጠ
መለስ ያለ መስሎኝ ባነጋግረው የባሰ ተቆጣ
ቤት በመለስ—ቤት ውስጥ ያለ ሁሉ
ሰውዬው ሰክሮ ቤት በመለስ ጋበዘ ፤ በቤቱ ውስጥ የነበረውን ሁሉ
አእምሮው ተመለሰ—ልቡ ገባ ፣ ተረጋጋ

*** መለከተ ፣**

አመለከተ—ነገረ
ስፈራችሁን የሚያመለክተኝ አጥቼ ስዞር ዋልሁ ፤ የሚጠቁመኝ
አስመለከተህና—አሳሰበህና
ምን አስመለከተህና ነው ይህን ስጦታ ያበረከትክልኝ?
የበይ ተመልካች— 1. ለመብላት ዕድል ያልገጠመው
ዕድሜውን ሙሉ የበይ ተመልካች ነው ፤ ተሳክቶለት አያውቅም
— 2. በሕመም ምክንያት ያማረውን የማይበላ

መላ ፣

መላ ጣይ—እንዲህ ሳይሆን አይቀርም ባይ
መላ ጣይ ነህ መቼም አንተ እስቲ አንድ ነገር በለን ፤ መላ መቺ
በመላ ሂደ—በዳበሳ
በመላ ሔዶ በመላ ተመለሰ ፤ በግምት

---

* ይህ ምልክት የሚታይባቸው የግሥ
ስሮች በተግባር አይውሉም

መላ መታ—ተነበየ ፤ ጠነቆለ
እናሸንፋለን ብሎ መላ መቶ ነበር ፤እንዳለው ሆነለት ፤ አስቀድሞ ተናግሮ ነበር
መላ ቅጡ—ዝብርቅርቁ
መላ ቅጡ ጠፍቶብሃል ፤ የምታደርገው ግራ ገብቶሃል ፤ ተማቶብሃል
መላቢስ—ደንጋራ
መላቢስነቱ ነው እችግር ላይ የጣለኝ
መላቅጡ የጠፋ ነገር—መያዣ መጨበጫ የሌለው
መላ ቅጡ የጠፋ ነገር ሆኖብኝ ነው የከረምኩት ፤ የማደርገውን አጥቼ
በመላ ተናገረ—ሳያውቅ ሳይረዳ አወራ
ሳታረጋግጥ በመላ አትናገር ፤ ሳይሆን አይቀርም ብለህ

መልክ ፣

መልከ መልካም—ያማረ ፣ የተዋበ
መልከ ጥፉ—ፉንጋ

መረረ ፣

አመረረ—1. ጥል አነሣ
ለምን በሰዓቱ አትገባም ብሎ ቢጠይቀው ለምን ተጠይቄ ብሎ አመረረ ፤ ተቆጣ
—2. ቆረጠ
ከእንግዲህስ አምርሯል ፤ ወደ ትውልድ አገሩ አይመለስም ፤ከልብ ቆርጧል
የቆንጆ መራራ—ክፉ
የቆንጆ መራራ ነች ፤ እባክህ ባታነጋግራት ይሻላል
ደመ መራር—ነገር የሚገንበት
ደመ መራር ስላልሆነ ምንም ቢናገር ሰው አይከፋበትም ፤ የሚናገረው በተንኮል ስለማይያዝበት
ምርር አለ—አዘነ
ምርር ብሎ አለቀሰ ፤ የደረሰበትን በደል ሲያወራ ፤ ተንሰቅስቆ

መረቀ ፣

ሰነፍ መረቀ —ቀላል መረቅ ፤ ጨውና ቅቤ የሥጋ ውሃ ያለበት
በሰነፍ መረቅ ፈትፍታ አጎረሰችው
ከነመረቁ ለቃመው—ከነጭሱ
አጠገብ ላጠገብ ስለ ነበሩ ከነመረቁ ነው ያቃመው

መረዘ ፣

ምርዝ አደረገ—ጠላ
እውነቱን ስለ ተናገርኩባት ምርዝ አድርጋኛለች ፤ ጠምዳ ይዛኛለች
መርዞ ያዘ—አምርሮ ጠላ ፣

መረገ ፣

ምርግ—ዝምተኛ ሰው
ምርጊት ፊት—ፊቱ የማያምር ልድፍ ዐይነት ፊት

*መረጠ ፥

ሙርጥ ለወጣ—ሸከላው ተሰነጠቀ

መራ ፥

መሪውን ወጣ—መጀመሪያ ገደለ

መሬት ፥

መሬት ይቀለለው—መቃብር አይከበደው ፥ አፈሩን ገለባ ያርግልት ።
መሬት ይቅለለውና ለሀገሩ አሳቢ ለወገኑ ተቆርቋሪ ነበር

መሮ ፥

መሮ ጥርስ—ገጣጣ ፥ ጥርሳም

መሰለ ፥

ምስለ ቢስ—መልከ ጥፉ ፥ መልኩ የማያምር
ያች ምስለ ቢስ እደጇ እንዳትደርስ ። ያቺ መልከ መጥፎና ዐመለ መጥፎ

ምስል ለፍሳሽ—ማዕድን እያቀለጠ ምስል የሚሠራ ፥ አንጥረኛ ቅርጸ ቅርጽን የሚያወጣ
የልብ ምስል ያለበት ቀለበት አሠራለሁ ፥ እምስል አፍሳሽ ቤት ሔጄ ። ብር ወይም ወርቅ ወይም ሌላ ማዕድን ሠሪ ቤት

ሰው በመሰል ይሞታል—ሰው በይሆናል ፥ እሱ ሳይሆን አይቀርም ተብሎ በጥርጣሬ ይገደላል

ተምሳሊተ ብዙ—አትካኝ የለሽ ፥ የሚያናድደው ነገር የማይኖረው ፥ ነገሮችን አለሳልሶ የሚይዝ
ሽማግሌው ተምሳሊተ ብዙ ናቸው ። ሌላውን የሚያናድደው ነገር እሳቸውን አይነካቸውም

ለይመስሉ መስሉ—ከሳ ፥ ጠቆረ ፥ ጉስቆለ

መሰከረ ፥

ለመሳከረ—አስተያየ
ሁለቱን መጻሕፍት አመሳከረ ። ልዩነታቸውንና አንድነታቸውን አወዳደረ

ለስመሰከረ—ያለበት ወይም የደረሰበት ደረጃ እንዲታወቅለት አደረገ
ልጅቱ የትምህርት ደረጃዋን አስመሰከረች ። ትምህርት የፈጸመችበትን ወረቀት አገኘች

ለውራ ምስክር—ዋና ምስክር
ቃሉ ከሌሎች የምስክርነት ቃል ጋር ሲወዳደር ወይም ሲነጻጸር ከፍተኛ

ግምት የሚሰጠው
አውራ ምስክሬን ይዤ እቀርባለሁ ። ጉዳዩን በይበልጥ የሚያውቀውን

ዝርዝር ምስክር—ተራ ምስክር
ለምስክርነት የሚሰጠው ቃል እንደ ማንኛውም ሌላ ምስክር የሚ ወሰድ ፥ ቃሉ እንደ አውራ ምስክር ቃል ክብደት የማይሰጠው

*መሰገነ ፥

ምስጋና ቢስ—ነጥቆ በረር
ያን ሁሉ እርዳታ አድርጌለት ምስጋና ቢስ ሆነ ። ተመልሶ ጠይቆኝ አያውቅም

ምስጋና ይንሳው—መጥኔውን ይስጠው
ምስጋና ይንሳውና ከባድ ሐዘን ነው የደረሰበት ። ብርታቱን ይስጠውና

ምስጋና ይግባው—ይሁንለት ። ይቅረብለት
ምስጋና ይግባውና ያደረገልኝን እርዳታ አልረሳም ። ለእሱም የሚረዳው ይዘዝለት

ለመስጋኝ ለማሳኝ—አቀላማጭ ። እያቀላመጠ ሰውን በራሱ እንዲሞኝ የሚያደ ርግ ፥ የሚደልል

መስቀል ፥

እርፈ መስቀል—መቁረቢያ ማንኪያ

መስከረም ፥

መስከረም ሲጠባ—መስከረም ሲገባ
መስከረም ሲብት—መስከረም ሲጀምር
መስከረም ነጋ—መስከረም ተጀመረ

መስክ ፥

መስክ ለመስክ—ሜዳ ለሜዳ
መስክ ለልፋ—ሥራ ፈት ፥ ሲራገጥ የሚውል ፥ ሥራ የማይሠራ

መሸ ፥

ምድር መሸበት—ጨለመበት ። ግራ ገባው
ትምህርቱን ሳያጠና ቀርቶ የፈተናው ዕለት ምድር መሸበት ። የሚይዘውን የሚጨብጠውን አጣ

መቀስ ፥

መቀስ ለፍ—ተናጋሪ ። ሲናገር የማይቆጥብ

መቀስ እፍን ልጅ በጊዜው ካልገቱት አባቱን ያዋርዳል ፤ ለአፉ ወሰን ስለማይኖረውና እንደ መጣለት ስለሚናገር

መተረ ፡

ዘር መትር—ዘር ጨራሽ
ዘር መትርነቱ አሳዝኖታል ፤ ዝርያው እሱ ላይ ሲደርስ ማብቃቱ

መታ ፡

ልቡን መታው—1. ትዝ አለው
የጠፋበት ነገር ድንገት ልቡን መታው ፤ ድንገት ታወሰው
—2. ለበቀው ፤ አቅለሸለሸው
አጉል ምግብ በልቶ ልቡን መታው ፤ ላስታውክህ ላስታውክህ አለው
መሰንቆ (ክራር) መታ—ከረከረ ፤ ተጫወተ
መታ ያለ—እጠር ብሎ በመጠኑ ውፍሬ ያለው ሰው
መላ መታ—ዘዴ ያለበት ሐሳብ አቀረበ
መላ ምቱ ያዘለት ፤ ዝናቡ ዘነመ ፤ ግምቱ እውነት ሆነ
መንገድ መታው—ረጅም ጉዞ ተጉዞ ጉዳዩ ሳይሳካለት ቀረ
መንገድ አይምታህ ፤ አትልፋ
ምች አደር—በየጊዜው የሚያገረሽ በሽታ
ምች መታው—ትኩሳት ያዘው
በገመምተኝነት ላይ እንዳለ ምች መታው ፤ ትኩሳቱን ማብረጃ ያስፈልገዋል
ራስ ምታት—ራስ ሕመም
ስልክ መታ—ስልክ ደወለ
በረዶ መታው—በረዶ አረገፈው
የደረሰውን ጤፍ ድንገተኛ በረዶ መታው ፤ በረዶ ወረደበት
በር መታ—አንኳኳ
ባለቤቶቹ ሰምተው እንዲከፍቱለት በር መታ ፤ በር ደበደበ
በገና መታ—በገና ደረደረ
በገና ምት—በገና ድርደራ ፤ በገና ጨዋታ
ባዝራዋ ተመታች—ባዝራዋ ተጠቃች ፤ ተሰረረች
ቤት መታ—1. ግጥም ገጠመ
—2. በር ቆረቆረ
ተልባ መታ—ተልባውን በውሃ በጠበጠ
አስመታ—አሰረረ
አድማ መታ—ሸመቀ ፡ ለአንድ ዓላማ ተስማማ
የዘይት ፋብሪካው ሠራተኛ ዐድማ አይመታም ፤ የሚፈልገውን በእብዛኛው አግኝቷል
አገር ተመታ—በጦርነት ጠፋ
በጣሊያን ጊዜ ብዙ አገር ተመታ ፤ በጦርነቱ ወደመ

እንበጣ መታው—እንበጣ በላው
እህሉን አንበጣ መታው
እሳት መታው—በወግ በሰለ ፤ ተንቃቃ
እሳት ያልመታው ሹሮ ያቅራል ፤ በደንብ ያልተንተከተከ
ዝናብ መታው—ዝናብ ጣለበት
ዳንኪራ መታ—ጨፈረ
ጠበል አስመታ—በውሃ አስጠመቀ
ፀሀይ መታው—ፀሐይ አቃጠለው ፤ አጠፋው
ሰብሉን ፀሐይ አበላሸው ፤ ዋግ መታው

መቼ ፡

መቼ ለጣሁት—እኔ እውቀዋለሁ
መቼ እንዲህ አልሁ—(እኔ) አልተናገርኩም
መቼ ጠፋኝ—እውቀዋለሁ
መቼም መች—ምንጊዜም
እወዳት ስለነበር መቼም መች አትረሳኝ ፤ ሁልጊዜ እስታውሳታለሁ
መችውንም—ሁልጊዜም ፤ ምንጊዜም

መነከሰ ፡

ቀጡም የምንኩስና ነው —እንዲህ እርጎም የለ
ብዕር እያያዙን አሳምሯል ፤ የሚጽፈው ነገር ዋጋ ባይኖረውም

መነዘረ ፡

ስሙን መነዘረው—በሐሜት አጠፋው
የአለቃውን ስም መነዘረው ፤ አለስሙ ስም ሰጠው ፤ ስሙን አበላሸው
አለቃና ምንዝር—አለቃና ጭፍራ

መነገገ ፡

መንገገ ወሰደ—ቀምቶ ወሰደ

መነጠረ ፡

መንጥር አጠበ—አጥርቶ አጠበ
ጆርባውን መነጠረው—አጠንክሮ ገረፈው

መነጠቀ ፡

በኃይል ተመነጠቀ—ተስፈንጥሮ ሔደ
መንገደኛው ከጓደኞቹ በኃይል ተመንጥቆ ሔደ ፤ ጥሏቸው ሔደ

መጭረጃ

ምንጭሩ ድብን አለ—ተናደደ
ብድሩን ስለ ከለከልሁት ምንጭሩ ድብን አለ ፤ ተበሳጨ

መና ፡

መና ቀረ—አጣ
ለፍቶ ለፍቶ መና ቀረ ፤ ባዶ እጁን ቀረ ፤የተረፈው ነገር የለም

መንታ ፡

መንታ ልብ—ልበ ወላዋይ
ልቡ መንታ ሆኖበታል ፤ ላድርግ አላድርግ እያለ ያወላውላል

መከራ ፡

መከራ ስጋ—ችግር ሥቃይ
መከራ ለሳየ—አስቸገረ
ከረሜላ አስለምደውት የሚያገኘውን ሰው ሁሉ መከራ አሳዩ ፤ አምጡ
እያለ አስቸገረ
መከራ ቀመሰ—በሌላው ላይ ያየው የነበረው ችግር እሱም ላይ ደረሰበት
መከራ ቀምሷል መሰለኝ ሥራ ሥራውን ብቻ ነው አሁን የሚያዘወትረው፤
ችግር ደርሶበታል መሰለኝ
መከራውን በላ—ተሠቃየ ፤ ተጐሳቆለ
ያላቅሙ ሥራ ጀምሮ መከራውን በላ ፤ እጅግ ተቸገረ

መከተ ፡

—ተቋቋመ ፤ ቻለ
አሮጌው ኮት ብዙ ዓመት መክቷል ፤ ችሏል ፤ ሳያልቅ
የድሀ መከታ— ለድሆች ተቆርቋሪ ፤ አጋዥ

መከነ ፡

ጉዳዩ መክኖ ቀረ—ሳይሳካ ቀረ ፤ ግቡን ሳይመታ ቀረ
ብዙ የተደከመበት
ዕቅዱ መክኖ ቀረ ፤ በተግባር አልታየም

መከዳ ፡

መከዳ ለቃሬ—የእልፍኝ አሽከር

መካን ፡

የወላድ መካን—1. ልጅ የማያድግላት
የወላድ መካን ነች ፤ ልጆቿ ሁሉ ሞተዋል
—2. ልጆቿ ያልተሳካላቸው
እናቲቱ የወላድ መካን ነች ፤ልጆቿ ሁሉ ዋልጌዎች ፣ አረዋራዎች ናቸው

መዘዘ ፡

አረግ መዘዘ—1. ዘር ቆጠረ
የትውልድ አረግ በመምዘዝ እንጀራ ይገኝ ይመስል ሲታለል ኖረ ፤
የከሌ ዘር ነኝ በማለት
—2. ቀረጠ
አረግ ምዘዝና ስጠኝ ፣ አረግ ቁረጥና
ለንገቱን መዘዘ—1. ወሬ ፈለገ
አንገቱን ከመዘዘ አይመለስም ፤ ካቀበቀበ
ለንገቱን መዘዘ—2. አፉን አሞጠሞጠ
ለነገር አንገቱን መምዘዝ ይወዳል ፤ ለነገር ያሾትላል
ዱላ መዘዘ—ተጣላ

መደረ ፡

ምድር ለስጋጠ—1. ድል ነሣ
የኢትዮጵያ ጦር ጠላቱን ምድር አስጋጠው ፤ ረፈረፈው
—2. ከመሬት ረገጠው
ጎልማሳው ወጣቱን ምድር አስጋጠው ፣ ደበደበው
ምድር ለቀቀ—1. ነጋ
ምድር ሲለቅ እንድትቀሰቅሰኝ ፤ በጧት
—2. ወደላይ ተነሣ
አይሮፕላኑ ምድር ሲለቅ ልቤን ሰለበኝ
—3. ታበየ ፤ ተኩራራ
ሰውዬውን ካዘለቀለት አሁንስ ምድር ለቋል ፤ እለኔ ሰው የለም ብሏል
ምድር መታች—ገንዘብ ሳይኖራት ወዲያ ወዲህ ብላ ለባሷ
ምግብ አዘጋጀች
ምድር ቀለጠ—1. የተፋፋመ ጠብ ሆነ
መድፍና መትረየስ መተኮስ ሲጀመርማ ምድር ቀለጠች ፤ ተናወጠች
—2. ሳቅና ጨዋታ ተፋፋመ
በሳቅና በጨዋታ ምድር ቀለጠች ፤ በከፍተኛ ደስታ
—3. ተናደ
ምድርና ሰማይ ዞረበት—ተደነጋገረው
ምድር ተፋችው—1. ከከባድ አደጋ ዳነ
ምድር ተፋችው እንጂ ዳነ አይባልም ፤ ያ ሁሉ ሰው ሲያልቅ
—2. ኃጢአቱ ተገለጠ
ግፉን ተመልከታ ምድር እንኳ ተፋችው ፤ መቃብሩ አበጠ
—3. ድንገት ወደቀ
በዚያ በጭቃ እፈፍ እፈፍ ሲል ምድር ከዳችው ፤ እዳልጦት ወደቀ
—4. ሳይሳካለት ቀረ
ምድር ከዳው እንጂ ጎበዝ ገበሬ ነበር ፤ መሬቱ አላፈራም አለ እንጂ
ምድር ዞረበት—1. ውደቅ ውደቅ አለው
መጠጥ ሲጠጣ አምሽቶ ምድር ዞረበት ፤ ሰከረ
—2. ግራ ገባው
ከማያውቀው ከተማ ገብቶ ምድር ዞረበት ፤ የሚያደርገውን አጣ

ምድር ዋጠው—ጨርሶ ጠፋ
ምድር ዋጠው መሰለኝ አሁንማ አይታይም ፤ ተሰውሯል

ምድር ያዘ—1. ደከመ
ሲትዬዋ ዳገቱን ስትወጣ ዐረፍ እንዳለች ምድር ይዛ ቀረች ፤ አልተነሣችም
እዚያው እንቅልፍ ያዛት
—2. አመቻችቶ አስቀመጠ
ጋኑን ምድር እንዲይዝ አድርጎ ካላስቀመጡት ይወድቃል
—3. ብዙ ይዟል

ምድር ደህና ዋይ አለ—ፈጽሞ ኮራ ፤ ታበየ
አሁንማ ተሾሞ ምድር ደህና ዋይ ብሏል ፤ ተዘባኗል

ምድር ፊት—የማያምር ሰው
ይኸ ምድር ፊት ሲያኮርፍ የባሰውን ያስጠላል

አይነ ምድር—ሠገራ

መደብ ፤

ያንበሳ መደብ—1. ያንበሳ መኖሪያ
—2. ጓሮ ቤት
—3. መጸዳጃ ቤት

መገመገ ፤

ከንፈሯን መገመገው—አጥብቆ ሳመው

መገበ ፤

ምግበ ነፍስ—ጾም ጸሎት
ምግበ ስጋ—እህል ውሃ

መገዘገ ፤

መገዘዝ ፊት—የደስታ ፊት የማይታይበት ፤ አይጠዴ

መጠጠ ፤

ሊጡ መጠጠ—ኮመጠጠ
ሥጋው መጠጠ—ጠፍ አለ
ቁስሉ መጠጠ—ቁስሉ ደረቀ
አይኑ መጠጠ—ኮምጠጥ አለ (መጣጣ ዐይብ)
ጭቃው መጠጠ—መድረቅ ጀመረ
ፊቱ መጠጠ—ፊቱ ከሳ

መጣ ፤

ሞጥ መጣ—ጭንቅ ሆነ
አይሮፕላኑ ቦምቡን በከተማው ውስጥ ሲነሰንስ ሞጥ መጣ ፤ መጨነቅ
መጠበብ ሆነ

በምጥ ማርያም አለ—አማጠነ ፤ ለመነ
ዛር ስትወልድ ቢያይ የሚያምጥ—እርግብግብ ፣ ርጎሩጎ
የመጣው ቢመጣ—የሆነው ቢሆን
የመጣው ቢመጣ የምኖርበትን ቤት አልለቀም ፤ የፈለገው ቢሆን

መጥኔ ፤

መጥኔውን ይስጥሽ—ትዕግሥቱን ይስጥሽ
ይህን ሁሉ ደባ ችለሽ መኖርሽ (ብርታቱን ይስጥሽ)

መጭ

መጭ አለ—ተፈተለከ

ሙላት ፤

('ሞላ'ን ተመልከት)

ለባ ሙላት—በጣም ቸር
አይሞላለት—አያልፍለት ፤ አይሳካለት
የማይሠራ ሰው ምንጊዜም አይሞላለት ፤ ችግር አያጣውም

እድሚው ሞላ—ጉለመሰ ፤ አካለ መጠን ደረሰ
ዕድሜው ሞላ እንግዲህ ትዳር መያዝ ሊያስፈልገው ነው

ከሞላ ጉደል—1. ከሙሉ ቅናሽ
ከሞላ ጉደል ትርፋን አግኝቷል ፤ በመጠኑ
—2. በከፊል
ከሞላ ጎደል ምስጢሩን ነገረው ፤ በከፊል

ሙሬ ፤

ሙሬ አፍ—ተከፉ ፤ አኩራፊ
ሙሬ አፍ ልጅ ምሳው እራቱ ይሆነዋል ፤ አፋን የሚለጉም ለምን ተነ
ካሁ ባይ ፤ አኩራፊ

ሙሬ አፍ—አሳባቂ

ሙገዘ ፤

አፈ ሙገዝ—የጠመንጃ አፍ

ሚን ሚን ፤

ከንፈሩን ሚን ሚን አደረገ--እንደ መሳቅ አለ

ሚዛን ፡

ሊባ ሚዛን—የሚያጎድል ሚዛን
ሌባ ሚዛኗን ይዛ እንበያ ትወጣና የሰው ቅቤ ታጭበረብራለች ፤ ልክ ያል ሆነ

ማለደ ፡

በመማለጃ በላ—ጉቦ ተቀበለ
መማለጃ በልቶ ስለ ተገኘ በጽኑ እስራት ተቀጣ ፤ መሸንገያ ወስዶ
ማልደ ማልዶ—ዘወትር

ማላ ፡

ማላ አፈረሰ—ምሎ ካደ
ማላ ፋቱ—ሲምል የማይፈራ

ማር ፡

ላሀያ ማር አይጥማትም — ልማዱ ስላልሆነ አትፈልገውም
ላሀያ ማር አይጥማትም ፣ ሙዚቃ ብጋብዛት ትንሽ ሰምታ ጥላው ወጣች
ማርም አይልስ—ፈጽሞ ጠግቧል
እየደጋሙ ሲቃርም አምሽቶ አሁን ማርም አይልስ ፤ አሁን ምንም አይበላ

ማሰ ፡

ጉድጓድ ማሰለት—የሚጠፋበትን ፈለገለት
ፈገግታውን እያሳዩ ጉድጓድ ሲምሱለት ዝም ብሎ ያያል ፤ የሚጠፋበትን ሲያዘጋጁለት

ማን ፡

ከማን አንሼ—ተገደርዳሪ

ማንቆርቆሪያ ፡

ማንቆረቆሪያ አፍንጫ—አፍንጫ ሰፊ

ማድ ፡

ማድ ረጋጭ—ገበታ ላይነሳ የሚሔድ ፣ ባለጌ
ከዚህ ማዕድ ረጋጭ ጋር ሁለተኛ ገበታ አልቀርብም ፤ የማዕድን ሥነ ሥርዓት የማያከብር ፤ ዘላን
ማእዱን አማገጠ—የቀረበለትን ፀደንብ ሳይበላ ቀረ

ማጎ ፡

ብታደራልኝ ለማገሁልህ—መልሼ ስደብሁህ

ማገረ ፡

በጦር ማገረዘት—በኃይል ወጋው ፤ ገደገደበት
ዘንዶ ማገር—ወጋግራውን የሰበሰበውን ባላ የሚሸከመው

ማገደ ፡

እነገር ውስጥ ማገደው—ሳይፈልግ እነገር ውስጥ ጨመረው

ማገጠ ፡

የሰው ሚስት አማገጠ—የሰው ሚስት ተገናኘ

ማዶ ፡

ማዶ ማዶ—መንቃራ
ማዶ ማዶ ስታይ እህሉን ደፋችው ፤ አስተውላ ስላልተራመደች
ማዶና ማዶ—የማይገናኝ ፣ ያልተያያዘ
ነገራችን ማዶና ማዶ ነው ፤ በዚህ አልሸጥም ፤ ዋጋው አልተቀራረበም

ማግ ፡

ሁለቱ ድርና ማግ ሆነዋል—በፍጹም ተስማምተዋል
ባልና ሚስቱ ድርና ማግ ሆነዋል ፤ አለመግባባት አይታይባቸውም

ምራቅ ፡

ምራቁን ዋጠ—ጠፍተኛ ሆነ
ከእንግዲህ ወዲህ እሱ ምራቁን የዋጠ ሰው ነው ፤ የሚያደርገውን የሚያውቅ
የሴት ምራቋ ደንዳና ነው—በዙም አትበላም

ምርቅ ፡

ምርቅና ፍትፍት—ከፉና ደግ

ምሰሶ ፡

የሀገር ምሰሶ—ለሀገር ለወገን አሳቢ ፣ መሪ ፣ የሀገር አውራ
የሰው ምሰሶ—1 እህል ፣ ሰውን በሕይወት የሚያኖር
—2 አውራ ሰው ፣ የቤተሰብ አሳፊ
የጦር ምሰሶ—የጦር መሪ ፣ አርበኛ ፣ የጦር ዕቅድ ፀዋቂ

ምሳ ፡

ምሳ አደረገ (ጥ.ለ)—ጋበዘ
የማርያም ምሳ—የመጀመሪያ የአራስ ገንፎ

ያይን ምሳ—የሚያምር ነገር
ልጅቷ ያይን ምሳ ናት ፤ ዐይን የምትማርክ ናት

ምስጢር ፡

ምስጢር ለወጣ— ምስጢር ተናገረ ፤ ምስጢር ገለጠ
ምስጢር ለየ—ቤተልሔም (ደጀብርሃን) ገባ
ዲያቆን ለመሆን ምስጢር ታቆ ሁለት ወር ሆኖታል ፤ ሥጋ ወደሙ የሚ ዘጋጅበትን ቦታ ታየ
ምስጢር አፈሳ ሆነ—ምስጢሩን ሁሉ ዐወቀው ፤ ምስጢሩን ሁሉ አወራው

ምን ፡

ምኑ ቀጠ—እማያደርገው ምን ሊኖር
የሰርጉ ለት የሚሆነው ምኑ ቅጡ ! ተነግር አያበቃም
ምኑና ምኑ ተይዞ—እንዴት ሊሳካ
ዘክረምት ሰርግ ምኑና ምኑ ተይዞ ነው የሚዋጣው ፤ እንዴት ተደርጎ ቢሆን ነው የሚደገሰው
ምናምን—የማይረባ
ደኅና ሽንኩርት እንዲገዛ ብልከው ምናምኑን ሁሉ አጋብሶ መጣ
ምናምንቴ—ወራዳ ፤ የማይረባ
ምን ቀርጦት—ምን ቢያገደው ፤ እንዴት ቢታበይ
ምን ቀርጦት ትእዛዜን አይቀበልም ፤ እንዴት ቢኩራራ
ምን ብዬ—እንዴት አድርጌ ፤ ምን ተናግሬ
ምንህ ነው—በምን ትገናኛላችሁ ? በዝምድና ነው በጓደኝነት
ምን ተዳዩ—ግድ የለም
እኔ ምን ተዳዩ ምሳህን ባትበላ ፡ እኔ ምን ቸገረኝ
ምን ለባቱ —1. ወራዳ
—2. የመጣው ይምጣ
ምን አባቱ ባልሔድስ ፤ ባልሔድ ምን እሆናለሁ
ምን ለገዶኝ—እንዴት ደፍሬ
ምን አግዶኝ ከፉ እናገርሃለሁ ፤ እንዴት ብደፍር
ምንቐ ጠገበሀል—እንዴት ተኩራራህ
ምን ለለብኝ—ማን ይነካኛል ፤ ማንንም አልፈራ
እሱኮ ምናለብኝ ብሏል ፤የሚፈራው አጥቷል
ምን ለባቴ ልሁን—ምን ይበጀኝ
አሁን የመጣብኝ እንደሁ ምን አባቴ እሆናለሁ ፤ ቢመጣ ምን ማድረግ እችላለሁ
ምን ያምር—እንዴት ያምር

ምን ከፋኝ—እስማማለሁ
ምን ከፋኝ ከረዱኝ ፤ ከረዱኝ ምን ቸገረኝ
ምን ይበጀኝ—1. እንዴት አድርጌ ከዚህ ችግር ልውጣ
—2. እንዴት ልሁን (ለመከራ ጊዜ) ፤
ምን ገደደኝ—ምንቸገረኝ ፤ይሁን ፡ እስማማለሁ
ለምኔ—ምን ይሠራልኛል
ለምኔ ብዬ ልዋሽ ፤ ውሸቱ አይጠቅመኝም
ምን ቀረጠኝ—እንዴት ብዬ
ምን ቀረጠኝና እንዲህ ያለውን አጉል ሥራ እሠራለሁ ፤ እንዴት ብደፍር

ምንቸት ፡

የእንጨት ምንቸት—ራሱ የማይድን ፡ ሌላም የማያድን
እንዲያው ደረቱን ያሳያል እንጂ የእንጨት ምንቸት ነው (ሌላው ቀርቶ ራሱን አያድንም)

ምንጭር ፡

ምንጭር ቀራጭ—ባለሟል ፤ ታማኝ
ዛሬም የነአበበ (በቀበሌ አካባቢ) ምንጭር ቀራጭ ሆኗል ይባላል (ታማኝ ሠራተኛ)

ሞለጨ ፡

ሙልጭ አድርጎ ሰደበ—ፈጽሞ አዋረደ
ሙልጭ አለ—ሹልክ አለ
ከአጠገባችን ሙልጭ አለ ፤ ሳናየው ተሰወረ
ሞልጮኝ ሄደ—ገፎኝ ሔደ
ሞላጪ ሌባ—ዐይን አውጣ ሌባ
ሙረጭ ወጣ—ባዶ እጁን ተባረረ
በዕዳ ተከሶ ንብረቱን ስለ ተወረሰ ሙልጭ ወጣ ፤ ንብረቱ ተወሰደበት

ሞላ ፡

ለለይን ሞላ—ገዘፈ ፤ አደገ
ምነው ለዐይንህ አልሞላልህ አልኩ ፤ ናቅሽኝ
ሰዓቱ ሞላ—ደረሰ
ሰዓቱን ሞላ—ዘወረ ፤ አስተካከለ
ሙሉ ልጃገረድ—የ15 ዓመት ቆንጆ ፤ ለአቅመ ሔዋን የደረሰች
ሙሉ ሰው—የ30 ዓመት ጎልማሳ
ሙሉ ለካል—ሕፀፅ የሌለበት ፡ አካለ ጐደሎ ያልሆነ
ሙሉ አካል ኢያለው የሚለምን ወራዳ ነው ፤ ሊሠራ እየቻለ
በጐደለ ሞላ—አስተካከለ
መልእክቱን በጐደለ ሞልቶ ተናገረ ፤ አመቻችቶ

ቤት ሞላ—ሰንኙ ገጠመ
ትዳሩ ሞላ—ባለጸጋ ሆነ
ውሃ ሙላት—ጐርፍ
    ውሃ ሙላት ወሰደው ፣ ፈረሰኛ ውሃ ተሸክሞት ሔደ
ጉዳዩን ሞላ—ፈጸመ
    ጉዳዩን ከሞላ በኋላ ብቅ ብሎም አያውቅ ፣ የፈለገው ከሆነለት በኋላ
  በንግዱም በግብርናውም ትዳሩ ሞላ ፣ ከበረ
ፈቃድ ሞላ—ፈጸመ
    ያባቱን ፈቃድ ሞላ ፣ የታዘዘውን አደረገ
ሰሞላ—ድልድል ሆነ
    በዚህ ዓመት አሙሏቷል ፣ ተመችቶታል መሰለኝ ፣ ወፍሯል
ሰሞልቶ ሰጠው—ደላው
    አሟልቶ የሰጠው ችግርን አያውቅም ፣ ተደላድሎ የተሰጠው

ሞረደ ፡

ረሀብ ሞረደው—አጥብቆ ራበው
በትምህርት ሞረደው—በደንብ አስተማረው
    ልጁን በትምህርት ሞረደው ፣ አሠለጠነው

ሞረድ ፡

የአቡይ ሞረድ—ትእቢተኛን ገሪ
    አስተማሪው የእቡይ ሞረድ ናቸው ፣ አሁን ልክ ያስገቡታል ፣ የናጠጠን
    ልክ የሚያስገቡ

ሞቀ ፡

ሞቅ ሞቅ አለ—ደመቅ ፣ ደመቅ አለ
    ሠርገኛው ገባ ፣ ዳሱ ሞቅ ሞቅ አለ
ሞቅ አለው—1. በመጠኑ ሰከረ
    በሁለት ቢራ ሞቅ አለው ፣ መጠጥ አይደፍርም ፣ ለብታ ታየበት
        —2. ልቡ ተነሣ
    ትንሽ ካሞጋገሱት በኋላ ሞቅ አለው ፣ ይጫወት ጀመር ፣ ተዝናና
ትዳሩ ሞቀ—ሀብታም ሆነ
የሞቀ ቤት—የደራና የተደራጀ ቤት
    እሱማ እሞቀ ቤት ገብቶ እንደ ልቡ ይኖራል ፣ የሚያስፈልገው ነገር የተ
    ሟላበት ።
ጨዋታው ሞቀ—1. ደራ ፣ ሁሉም ይለፈልፍ ጀመር
    ስለቤት ማውራትማ ሲጀመር ጨዋታው ሞቀ፣ ደመቅ ደመቅ አለ
        —2 ተፋፋመ
    አንድ ግብ ከገባ በኋላ ጨዋታው ሞቀ ፣ ብዙ እንቅስቃሴ ይታይበት ጀመረ

ሞተ ፡

ልቡ ሞቷል—ሰንፏል
በቁሙ ሞተ—1. ተጎዳ ፣ ተጎሳቆለ
    አሁንማ በቁሙ ሞቷል ፣ በየበረንዳው ያድራል ፣ ራሱን ጥሏል
        —2. ዋጋ ቢስ ሆነ
    በቁሜ ሞቻለሁ ፣ ቁጭቴን ካልተወጣሁ በሕይወት አለሁ አልልም
    —3. ተዋረደ
ሙት ለሙት ያለቀሳል—ቢደጋገፍም እርባና የሌለው
ሙት ለማጣኝ—ሙትን የሚገዝት
    ሙት አማጣኝ አትሁን እባክህ ፣ ዱሮ ነበር መበርታት ፣ ስለ በቃ ነገር
    አትፎክር
ሙት ደረቀ ለይበላም—ማንኛውም ሙት እንዳቅሙ ይቆረብለታል
ሞቴን ሞት ወሰደው—የኔን ሞት የጠላቴ ሞት አስቀረው
ሞት ሞት ሸተተው—አደጋ ታየው
    ሞት ሞት ሸቶኛል ፣ አንተ ሰውየ አትጠጋኝ ፣ እገድልህ ወይም ትገድለኝ
    ይሆናል
ሞት ሞት ሸተተው መሰለኝ—አንቀዥቅዧታል
በሞተ ከዳ—ተተኪ
    በሞት ከዳ ተቀጥሮ ዛሬ እትልቅ ደረጃ ላይ ደርሷል
እሳቱ ሞተ —1. ጠፋ
    እሳቱ ከሞተ በኋላ ትቀሰቀሳለች
        —2. እልሁ
    እሳቱ ከሞተ በኋላ ቢጮሁ አያምርም ፣ ወኔው
ዐይኑ ሞቷል—አያይም
ዛፉ ሞተ —1. ደረቀ
        —2. አውራው ሞተ
    ዛፉ ሞተ ፣ እንግዲህ ቤተሰቡን ማን ያሰባስበው ይሆን?
የሞተ ሞተ—የተለየ አይመለስም
    የሞተ ሞተ ለቆመ ነው ማዘን ፣ ያከተመ አከተመ ፣ የሆነ ሆነ
የሞት ሞት —1. የመጨረሻው ውድቀት
    አሁን ያለበት የሞት ሞት ነው ፣ ከዚህ የሚብስ አይደርስበትም
        —2. ያቅምን ያህል
    የሞት ሞቱን ተሸክሞ ለመራመድ ሲሞክር ወደቀ ፣ የመጨረሻ ኃይሉን
    ገዝቶ
    —3. የመጣው ይምጣ ብሎ
    የሞት ሞቱን አመለጠ
የሞተ እንጀራ—1. በመሶብ ያለ
    ለሞት እንጀራ ነፈገችኝ ፣ ብዙ ለማይቆይ ፣ ለሚበላሽ ነገር
        —2. ለማይረባ
    ለዚህ ለሞተ እንጀራ ሌት ተቀን እዋትታለሁ ፣ ዋጋ ለሌለው

ሞኝ ፣

ሞኝ ያገኘው ፊሊጥ—ያማረበት የሚመስለው አስከፊ ነገር

ሞከረ ፣

ተሞካከረ —1. ተፈታተነ
—2. ተፈታተሸ

ወገቡን ሞከረ—1. እዳሪ ወጣ
ባላገሩ እሜዳ ላይ ሔዶ ወገቡን ሞከረ ፤ ሰገራ ወጣ
—2. ጉልበቱን አየ
ጎልማሳው ወጣቱን ትግል ገጥሞ ወገቡን ሞከረ ፤ ዐቅሙን ለየ

ሞገስ ፣

ሞገስ አገኘ—ተወደደ
ብርቱ ሠራተኛ ስለሆነ ከአለቃው ሞገስን አገኘ ፤ መውደድን

ሞገተ ፣

ሰውነቱ ተሞገተብኝ—በጉዳዩ ጥርጣሬ አደረብኝ

ሞጠሞጠ ፣

ሙጢ አፍ—ነገረኛ
አሳዳጊ የበደለው ሙጢአፍ መንገደኛውን ሁሉ ያዋርዳል ፤ ለፍላፊ ፤
ተሳዳቢ
አፉን ያሞጠሙጣል—ይቅለበለባል ፤ ለመናገር ይቸኩላል

ሚሸ ፣

መሬት አምሸ—ሰው ባልተቀበረበት ቦታ ተቀበረ
አፉን አሞሸ—ቁርስ በላ
አፌን ላሚሽበት እህል ስጭኝ ፤ ቁርስ አቅርቢልኝ
እጅ ማሞሻ—እጅ ማስለመጃ
እጅ ማሚሻ እንድ እመም አውጣና አሳየኝ ፤ ሥራ መለማመጃ

ሚጠጠ ፣

ለዛ ሙጥጤ—ጣመ ቢስ
ለዛ ሙጥጤ ስለሆነ ጨዋታው ወዲያው ይሰለቻል ፤ ደረቅ ስለሆነ
መሞጠጫ—መጨረሻ ፤ መቁረጫ ልጅ
ሙዋጣጭ ሊባ—ሳያስቀር የሚሰርቅ
ፍቀር አሞጠጠ—ፍቅር ወሰኑን አለፈ
በየሜዳው ልሳምሽ እያለ ፍቅሩን አሚጠጠ ፤ ፍቅሩን አበላሸው

ረ

ረመጠ ፣

ክፉ ነገር ረመጠብኝ—ሳላስበው ክፉ ነገር ነገረኝ

ረሳ ፣

ረሳ—ሳተ
ሽማግሌው ረስተዋል ፤ አርጅተዋል
ሞት ይርሳኝ—መዘንጋት አልነበረብኝም
ሞት ይርሳኝ እቴ ፤ ሳንተ ሳልቀዳልህ አለፍኩህ ፤ ምን አዘነጋኝ

ረቀቀ ፣

ነገሩ ረቀቀ—ጥልቅ ሆነ

ረበረበ ፣

ተረባረበ—እጅ በእጅ ተጣደፈ
በሥራው እንረባረብበት ፤ እንረዳዳበት

ረባ ፣

ረባ—ተስፋ ያለው ሆነ
ልጁ የማይረባ ሆነ ፤ ወስላታ ጥቅመቢስ ሆነ
ርባ ስባ—ውለድ ፣ ብዛ ፤ ይድላህ
ርባ ስባ ብለው መረቁት
ርባና ቢስ—(ጥቅመ መጥፎ)ፋይዳ የለሽ
ለዕርባናቢስ ነገር ሕይወቱን አሳለፈ ፤ ዋጋ ለሌለው ነገር

ረታ ፣

ሰውነቱ ተረታ—ደከመ
ዛሬስ ሰውነቱ ተረትቷል ፤ እቤት ውሏል
ለንደበቱ ረታ—አንደበቱ ሰላ
እንደዚያ ሲኮላተፍ ኖሮ ልጅህ አንደበቱ እየረታ ሔዷል ፤ ጥሩ ተናጋሪ
እየወጣው
ጉልበቱ ተረታ—ደከመ

ረከሰ ፥

መድሃኒቱ ረከሰ—አልሠራ'አለ
ሴት አስረካሸ—ጋለሞታ
ርካሽ—ቀላል ዋጋ
በርካሽ ስላገኘሁ ገዛሁት ፤ በንቃሽ ዋጋ
ርካሽ ቦታ—አልባሌ ስፈር
ርካሽ ቦታ ሲልከሰከስ አገኘሁት ፤ ወራዳ ቦታ

*ረከበ ፥

እንደ ተረከበው—እንዳቅሙ
እንደ ተረከበው መቀውቶ አለፈ ፤ እንደ ተቻለው

ረከፈከፈ ፥

ለርከፈከፈብን—ትንሽ ትንሽ ሰጠን
ጥይቱን ለርከፈከፈበት—በብዛት ተኮሰበት
የነገር ርከፍካፎ—ትርፍ ቃል
በነገር እርከፍካፎ ወንጭፎኝ አለፈ ፤ ባጉል አነጋገር

ረካ ፥

ንግገሩ ለላረካውም—ደስ አላሰኘውም

ረድኤት ፥

ረድኤታም እህል—በቶሎ የማያልቅ እህል
ረድኤታም ሴት—የሠራችው የሚበረክትላት

ፈገረገ ፥

ለታረገርገብኝ—አትኩራራብኝ

ረገበ ፥

ረገብ ለደረገ—ተወት አደረገ
ሐሳቡን ረገብ አደረገ ፤ ላላ አደረገ
ሳብ ረገብ—ያዝ ለቀቅ

*ረገዘ ፥

ቂም ለረገዘ—ቂም ያዘ
ነገር ለረገዘ—ቂም ያዘ
ነገር ካረገዘ በቀላሉ አይመለስም

ለይኑ ለረገዘ—ሊያለቅስ ደረሰ
ለጥሩ ለረገዘ—ሊፈርስ ደረሰ
ደም ያረገዘ ጣት—ሙሉና የማያምር ጣት

ረገድ ፥

በረገድ በረገዱ—በወገን በወገኑ

ረገጠ ፥

ረገጠ —1. አጠበ
እወንዝ አውርደህ ካልረገጥከው ሸማው አይጸዳም ፤ በደንብ ካላሸኸው
—2. አቦካ
ጭቃ ረጋጩ ሰውነቱ በጭቃ ተለዋውሷል ፥ ጭቃ የሚያዋውደው
—3. በኃይል ዘነበ
ትናንት የዘነበው ዝናብ በኃይል ረገጠው ፤ በኃይል አወረደው
ርጋጭ ርጋጭ ይላል—የታማ የታማ ፥ እምክ እምክ ይላል
ርጋጭ ርጋጭ የሚል ውሃ ጠጥቼ ሆዴን ይቆርጠኛል
ርግጡን ንገረው—እውነተኛውን
ስበትን ረገጠ—ተጫነ ፥ አሰረ
የወዲላውን ስበት ረገጠ ፤ ጥሩ አድርጎ አጥብቆ አሰረ
ቆላና ደጋ ረገጠ—ዘላበደ
ምስክርነት ቀርቦ ቆላና ደጋ ረገጠ ፤ ቀላመደ
ቢረግጥ ይገል—ደንደሳም ፥ ኃይለኛ
ብቅል ረገጠ—ብቅል አበቀለ
ነገሩን ረገጠ—ታገሠ
ለጊዜው ነገሩን ረገጠው ፤ ቻለው
አረጋግጦ መሰከረ—ቁልጭ አድርጎ በሚገባ መሰከረ
አራገጠ—አዋሰነ
ሽማግሌዎቹ መሬቱን አራገጡት ፤ ከለሉለት
አንገቱን ረገጠው—ጨቁኖ ያዘው
አስረግጠህ ንገረኝ—አስተካክለህ ፥ እቅጩን
አውድማን ረገጠ—ደመደመ ፤ አስተካከለ
አርግጥ—እውን
ወይን ረገጠ—ወይንን ጨመቀ
ሴትዬዋ ወይን ትረግጣለች ፤ ትጠምቃለች
ዳኛ ረግጦ ሄደ—ፍርድ ቤት ናቀ
ድንበር ረገጠ—ወሰኑን አሳየ
የሀገር ሽማግሌዎች የመሬቱን ድንበር ረገጡ ፤ ከለሉ
ገበታ ረጋጭ—ባለጌ
ጠመንጃው ተራገጠ—ወደኋላ ነዘረ ፤ ተገፋተረ

ረገፈ ፡

ረገፈ—1. ሞተ
ብዙ ሰው በጦርነቱ ረገፈ ፤ ሞተ
—2. ነከተ
ሰውነቴ ረገፈ ፤ በጣም ደከመኝ
—3. ዳነ
ፈንጣጣው ከፊቱ ረገፈ ፤ ጠፋ
ርጋፎ—እንቶ ፈንቶ
ሰውነቴ ረገፈ—ዛለ
አራገፈ—1. ሙልጭ አደረገ
ያለ የሌለውን አራግፎ ወሰደ ፤ ሙጥጥ አድርጌ
—2. አጠፋ
ኪሱን አራግፎ መጣ ፤ ያለ የሌለውን ገንዘብ አውጥቶ
አራጋፊ—አጫራሽ
ከዚያ ከአራጋፊ ጓደኛሁ ጋር አትግጠም አላልኩህም ፤ ያለህን አብሮ ከሚጨጥጥ
አራገፎ—አውጥቶ
የሆዴን አራግፌ ነገርኩት ፤ ምስጥሬን ዘክዝኬ
እርግፍ እርግፍ አለች—እስክስታ ወረደች
እርግፍ ያርገኝ—በሱ ፈንታ እኔ ልሙት
እርግፍ ያርገኝና በልጅነቱ ሞተ ፤ እኔን በሱ ቦታ
እንባው ረገፈ—አለቀሰ
ደም ግባቱ ረገፈ—ውበቱ ጠፋ
ጥርሱን አረገፈው—አወለቀው
በቡጢ ጥርሱን አረገፈው

ረጋ ፡

ልቡ ተረጋጋ—ተጽናና
ልቤ ረጋ—ተንፈስ አለ
የጀመርኩትን ሥራ በሰዓቱ ስለ ጨረስሁ ልቤ ረጋ ፤ መጨነቁ ቀረ
ረጋ ሰራሽ—መናኛ ሥራ
ረጋ ሠራሽ ሸክላ ገዝቼ ወዲያው ተሰበረ
ርጋ —1. አትቁነጥነጥ
አንድ ቦታ ረግተህ ተቀመጥ ፤ ወዲያና ወዲህ አትዙር
—2. አትለያይ
ከሚስቱ ጋር ረግቶ ይኖራል ፤ ሳይፋታ
ሰላም ረግቷል—ጦርነት ፣ ብጥብጥ አቁሟል
ባለህበት ርጋ—አትሸበር
ቤቱ ተረጋጋ—ጸጥታ ሰፈነ
የቤተሰቡ አውራ ከበሽታ በመዳኑ ቤቱ ተረጋጋ ፤ ቤቱ ተጽናና ፤
እስተማሪዋ እክፍሉ ስትገባ ቤቱ ተረጋጋ ፤ ውካታው አቆመ

አገር ረጋ —ሰላም ሆነ
ጦርነቱ ካበቃ በኋላ አገር ረጋ ፤ ሁከት ቀረ
የረጋ ነው—አደብ የገዛ ነው
የረጋ ወተት—ያልቸኮለ
የረጋ ወተት ቅቤ ይወጣዋል

ረጠበ ፡

ረጠበ—አገዘ
ትንሽ ገንዘብ ረጠበው ፤ ረዳው
ርጥብ ሬሳ—ትኩስ ሬሳ
ርጥብ ቁርበት—ተገፎ ያልሰነበተ ቆዳ
ረጠበ—አገኘ
እጁ ረጠበ ፤ ገንዘብ አገኘ
ርጥባን—የእርዳታ ገንዘብ
አራጠበ —1. ምጥ ጀመረ
—2. ትንሽ ትንሽ እርዳታ ሰጠ
እርጥብ ልጅ—አራስ ፣ ጨቅላ
እርጥብ ናት—ወላድ ናት
ርጥብ ነው—ዕድላም ነው
ርጥብ እማኝ—አዲስ ምስክር
እግረ ርጥብ—ዕድል ይዞ የሚመጣ

ረጨ

ረጨ — አባከነ
ገንዘቡን ረጨ ፤ ባልሆነ ቦታ አዋለ
በመጠጥ ተራጨ—እንደ ልቡ ጠጣ
በነገር ረጨኝ—በከለኝ
በእንባ ተራጨ—ተላቀሰ
እንባ በእንባ ተራጭተው ተለያዩ
እንባ ረጨበት—በጣም አዘነበት
እንባውን ረጨ—በጣም አዝኖ አለቀሰ

ራሰ ፡

ልቡ ራሰ—የፈለገው ሆነለት
አርሶ ዘነበ—አጥግቦ ጣለ
አራሳት—አራጠባት
ወላዷ ሴት ምጡ ስላዳረሳት እያራራሳት ነው
አንጀቱ ራሰ—የፈለገው ሆነለት
አንጀቷን አርሰኝ —1. ተበቀልልኝ
—2. አስደስተኝ
የተናገረው አንጀቷን አርሶታል

ራስ ፥

ራስ ዘናና—ጭንቅላታም
ራስ ክፍት—ብልህ
ራሱን ሳተ—ትክክል ማሰብ አቃተው ፤ አበደ
ለራስ ያሉት —1 ለብቻ ያስቀመጡት
—2 ወዳጅ ያደረጉት

ወረቀቱን ራስ ራሱን እያለ ጨረሰው ፤ ከላይ ከላዩ እያነሣ

ራሱ ዞረ—ተናደደ ፤ ተበሳጨ
ያላደረገውን አድርጓል ብለው ወንጅለውት ራሱ ዞሯል
ናላው ተናውጧል ፤ እንደ ማበድ አድርጎታል

ራሱ ጠና—ነፍስ ዐወቀ
ራስ ከጠና ወዲያ እንግዲህ ልጅነት የለም ፤ የሚያደርጉትን ካወቁ በኋላ

ራሱን ሰወረ—ባለመታወቅ ኖረ
ራሱን ቻለ —1. ከጥገኝነት ወጣ
ከየካቲት 66 ጀምሮ ጭሰኛ ሁሉ ራሱን ቻለ ፤ የራሱ ጌታ ሆነ
—2. ትዳር ወጣ ፣ ሰውነቱን አዘዘ

ራሱን ቀበረ—ተሸሸገ
አለሁ አለሁ ሲል የነበረ ሰው ዛሬ ራሱን ቀብሯል ፤ እንዳይታወቅ ተደ ብቋል

ራሱን ነቀነቀ —1. አለመስማማቱን ገለጸ
—2. ዛተ
ራሱን ነቀነቀብኝ፤ እባክህ? ሊያማሥረኝም እንደሁ አያለሁ

ራሱን ለወቀ—አእምሮው ተመለሰ
ካደጋው አንሥተው ሆስፒታል እንዳደረሱት ራሱን ዐወቀ ፤ ነፍስ ዘራ

ራሱን ለወጣ—ከችግር ተገለለ ፤ አተረፈ
ያም የምታውቀው ሲራራ ነጋዴ ዛሬ ራሱን አውጥቷል ፤ አትርፎ ከች ግር ወጥቷል

ራሱን አዋረደ—ትሁት ሆነ
ራሱን አዋርዶ ያሽከሮቹን እግር አጠበ ፤ ራሱን አሳነሰ

አራስ የሌለው—ይሉኝታ ቢስ
ራሱን ጣለ—አልባሌ ሆነ
አሁንስ የረባ ልብስም መልበስ ተወ ፤ ራሱን ጣለ ፤ ለራሱ ግድ የሌለው ሆነ

ራስ ላይ ወጣ —1. አስከረ
መጠጡ ራሴ ላይ ወጣ ፤ ናላየን መታኝ
—2. እዘሉኝ አለ

ሁሉን ነገር እሺ እያልኩ ስሠራለት ጊዜ አሁንማ ራሴ ላይ ወጣ ፤ አድርግልኝ የማይለው ነገር የለም

ራስ ምታት—ራስ ሕመም
ራስ ራሱን—ዋና ዋናውን
ራስ ሳይጠና ጉተና—ዐቅም ሳይፈቅድ
ራስ ስምሽ—ጥብቅ ልመና

ራስ ስሞሽ አለበት መሰለኝ ሥራ ካላስገባህልኝ ብሎ አላስኬድ፥ አላስቆም አለኝ

ራስ በራስ—ላይ በላይ
ራስ በራስ ወለደች ፤ እናት ባናት ፤ በላይ በላዩ

ራስ የለውም—አያስብም
እነ ራሲ—እኔው

ራቀ ፥

ልባቸው ተራርቋል—ተቀያይመዋል
ሩቅ ለገር—ዳር አገር
በዋጋ ተራራቁ—አልተስማሙም
ለሳበ ሩቀ—የመጠቀ
አሳቡ ሩቅ ነው ፤ አስተዋይ

ለራራቂ—ሰው አጣይ ፤ አለያይ
የሩቅ ዘመድ —1. ቶሎ የማይደርስ
—2· የቅርብ ዘመድ ያልሆነ

የቀርብ ሩቀ—ባይን ሲያዩት ቅርብ የሚመስል ፤ በቅርብ እያለ የማይገናኙት
ጉዳዩን ለታርቀው—አታክብደው

ራበ ፥

በራብ ለለንጋ ተገረፈ—ይልሰው ይቀምሰው አጣ
ራቢ—ናፍቆቴ ፤ አምሮቴ
መሬቱ ተርቧል—ዝናብ አጥሮታል

ሬሳ ፥

ሬሳ ሆነ—1. ዛለ
ሰውነቱ ሬሳ ሆነ ፤ ተዝለፈለፈ
—2. ቀጠነ ፤ ኮሰመነ
ይኸ ሬሳ ሰደበኝ ፣ ይኸ ኮስማና

ርስት ፥

ለፀመ ርስተ—ከአያት ከቅድመ አያት የመጣ ርስት

ርእስ ፥

ለርእስተ ነገር—ሥረ ነገር
ርእስ ለንቀጽ—መንደርደሪያ ትችት ፤ ለጋዜጣ
ርስ በርሱ—ድር ማጉም የቤት
ርስ በርሱ የተሠራ ኩታ ነው ፤ የእጅ ፈትል
ለንድ ራሱን—ብቻውን

ሮሮ ፥

ሮሮ አይመረው—ጥቃት አይከብደው
ሮሮ አይከብደው ነው ፥ ከዚያ ሁሉ በኋላ ተመልሶ አዳብሉኝ ይላል ፥
በደል አይሰማ

ሮጠ ፥

ሲሮጡ ያሰሩት—በውል ያልታሰረ ፥ በችኮላ የታሰረ
ሲሮጡ ያሰሩት ሲሮጡ ይፈታል
አሯሯጠው—አጣደፈው
አጉል ምግብ በልቶ ተቅማጥ አሯሯጠው
የልም ሩጫ —1. ሳይሮጡ የሮጡ የሚመስል
—2. ከንቱ ሐሳብ
ይሯሯጣል—ያዝኩህ ያዝኩህ ይላል
እንዲያው ይሯሯጣል እንጂ ቋቱ ጠብ አላለለትም

ሰ

***ሰለጠ ፥**

መስቀል ተሰላጢን—የዓለሙንም የሃይማኖቱንም የተማረ
ስልጣኑ ተያዘ—እንዳይቀድስ ተከለከለ
ቆሱ የመምሬ አስጋኽኝን ሥልጣን ይዘውበታል ፤ አግደውታል
ሰለጠነባቸው—በኋላ መጥቶ የበላያቸው ሆነ
ስልጡን አፍ—አለሁ አለሁ ባይ
ስልጡን እጅ—የሰው ዕቃ ከማንሣት የማይቆጠብ
ድህነት ሰለጠነ—እየከፋ ሔደ
ድህነት በሠለጠነበት በዚያ በቀውጢ ቀን ፤ በተስፋፋበት
ድንቁም ሰለጠነች—እንዲህ ያለም እውቀት የለ!
ክፉ ስልጣኔ—ተንኮል
እንዲህ ያለውን ክፉ ሥልጣኔ ብትተውስ ፤ ሸር

***ሰለፈ ፥**

ለነገር ተሰ...—ለሙግት ፥ ለክርክር አቆበቆበ
ለነገር ተሰልፈህ እስከ መቼ ትዘልቀዋለህ ለጭቅጭቅ ተዘጋጅተህ
ሰልፍህን አሳምር—ከሰው ተስማማ
ሰልፍ ወጣ—ለሰልፍ ሔደ
ለ.... አትሰለፍ—አትተባበር
ለክፉ ነገር አትሰለፍ ፥ አትተባበር
ሰልፍ አበላሸ—አይገቡ የሚገባ

ሰመረ ፥

ሰመር ገጠመ—አንቆ ያዘ
ሲታገሉ ሰመር ስለ ገጠመው ራሱን ማስለቀቅ አቃተው
ሰመር ገባ—ተያዘ ፤ ተሸነፈ
ሰመር ስለ ገባለት አንሥቶ አፈረጠው ፤ ሰቅስቆ ስለ ያዘው

ሰማ ፡

ለሰሚ ግሬ ነገር—ደስ የማያሰኝ
    ለሰሚ ግራ ነገር ነው ፤ የሚቀፍ
ለይስሙላ—ለማስመሰል ያህል
    የሚናገረው እንዲሁ ለይስሙላ ነው ፤ ከልቡ አይደለም
ምጣዱ ሰማ—ጋለ
    ባልሰማ ምጣድ ላይ ለምን ትቃግሪያለሽ?
ሰማ በለው—ዐዋጅ
ብትሰማ ይሻላል—ጉዳዩን ብታጤነው ፤ ብታሰላስልበት
የሰሚ ሰሚ—የወሬ ወሬ
ያልሰማ ጆሮ—ለነገሩ እንግዳ
ዳኛው ሰማ —1. ክሱን አዳመጠ
            —2. ወዳንድ ወገን እንዲያደላ ሆነ ፣ ከጉቦ የተነሣ

ሰማንያ ፡

ሰማንያ ከነዳ—የተከሰሰን ለማቅረብ ውል ገባ
ሰማንያዋ ወረደ—ከባሏ ተፋታች
    ሰማንያዋ ሳይወርድ እንዴት ልታገባት ቻልክ ፤በሕጉ መሠረት ከባሏ ሳትለያይ
የሰማንያ ሚስት—የሕግ ሚስት

ሰማይ ፡

ሰማዩ ተደፋበት—ማራ ተጋባ
    የአባቱን ሞት ድንገት ቢረዳ ሰማይ ተደፋበት ፤ መላ ቅጡ ጠፋው
ሰማይ ለሰማይ—በአየር ላይ
ሰማይ ሰማይ አትይ—መንገድህን እይ
ሰማይ ቀጡ—በጣም ረጅም
ሰማይ ዳሱ—በጣም ረጅም
ሰማይ ጠቀስ—በጣም ረጅም
የሰማይ ቁጣ—የእግዜር ቁጣ
    ይህ የሰማይ ቁጣ እንጂ ሌላ ምንም ሊሆን አይችልም ፤ የአምላክ መዓት
የሰማይ ቤት—መንግሥተ ሰማያት

ሰም ፡

ሰም ለበስ—ውስጠ ክፉ
    አድራጎቱ ሁሉ ሰም ለበስ ነው ፤ ተንኮል ያበቀ
ሰምና ወርቅ—በጣም ስምም
    ሰምና ወርቅ ሆነው ይኖራሉ ፤ ያለ ኀባባት በመካከላቸው ሳይፈጠር
ሰምና ፈትል—ፍጹም ኅብረት
ሰምና ፈትል ሆናችኋል—ተስማምታችኋል

ሰረሰረ ፡

ቤት ሰረሰረ—ለመስረቅ ቤት ሸነቆረ
    እቤቴ ሰርሳሪ ገብቶ ነበር—ሌባ ገብቶ ነበር
ነገር ሰረሰረ—ነገር ጐለጐለ
    ነገር ሲሰረስር የራሱን ጉድ አወጣ ፤ ሲያነፈንፍ

ሰረቀ ፡

ልቡን ሰረቀው —1. አጥወለወለው
    እሞቃት አገር ስሔድ ልቤን ይሰርቀኛል
            —2. ዝንጉ አደረገው
    ምነው ልብህን ሰረቅ ያደርግሃል ? ለምን ትረሳለህ ?
መሰራረቅ—ተደባብቆ መተያየት
    ያልተለማመዱ ልጆች ማዶ ለማዶ ሆነው ይሰራረቃሉ
ስርቆሽ በር—የምስጢር በር
    በስርቆሽ በር ወጥተው ሔዱ—ማንም በማያዩቸው መውጫ
ስርቅ ያለ—ድብቅ ያለ
    ስርቅ ያለ ፍቅር ይጣፍጣል
ስርቅ ስርቅ አለው—ትን ትን አለው
ዐይኑ ሰረቀ—የማያይ መስሎ አየ
    ዐይኑ ሲሰርቅ ያዝኩት ፤ ያልታየ መስሎት ሲያይ

ሰረነቀ ፡

ሐሳብ ተሰረነቀብኝ—ድንገት ሐሳብ ገባኝ

ሰረዘ ፡

ወዳጅነቴን ሰርዣለሁ—አቋርጫለሁ

ሰረገ ፡

ሰርግና ምላሽ—ታላቅ ደስታ
    እኛ ቤት ሰርግና ምላሽ ሆኖ ሰነበተ ፤ ትልቅ ፈንጠዝያ ሆኖ

ሰርገኛ ፡

ሰርገኛ መጣ በርበሬ ቀንጥሱ—ላንድ ጉዳይ ቀድሞ በመዘጋጀት ፋንታ ጊዜው ሲደርስ መንደፋደፍና መቻኮል

ሰፈገላ ፡

ሰረገላ ቁልፍ—ውስጥ ለውስጥ የሚዘጋ ቁልፍ
ሰረገላ ውግ—ስውር ስፌት

ሰረገላ ገባ—ሰረገ ፣ ሰጠመ
ውሃው ሰረገላ ገብቷል ፤ እመሬት ሰጥሞ ቀርቷል
የነገር ሰረገላ—ስውርና ድብቅ
እንደሱ የነገር ሰረገላ የሚያውቅ የለም ፣ ነገር መጕንጕን

ሰራ ፣

ሁለተኛ ስራ—ተጣርቶ ያልተሠራ አዳጋሚ ሥራ
ሁለተኛ ተሰራ—በጠና ታሞ ዳነ
ከዚያ በሽታ ድኖ ከተነሣ ሁለተኛ እንደ ተሠራ ነው የሚቈጠረው ፤
አዲስ ሕይወት እንዳገኘ
ለይምሰል ስራ—ለይዩኝ ሥራ
መግል ሰራ—አቆረ
ቁስልህ መግል ከሠራ መፍረጥ ይኖርበታል ፤ ከያዘ
ሰርቶ አፍራሽ—1. እግዚአብሔር
ስለሠርቶ አፍራሹ ምሳዬን ጣሉልኝ ፤ ፈጥሮ ስለሚገድለው
—2. እናጢ
ስራ ስራውን—የያዘውን ብቻ
ሥራ ሥራውን ነው እንጂ ለወሬ ጊዜ አይሰጥም
ስራ ሰሪውን—ተንኮል አድራጊውን
ስራ ያዘ—እሥራ ገባ
ስራ ቤት —1. የማድ ቤት ሠራተኛ
—2. ነገረኛ ፣ እሳት አፍ
ስራ ፈታ—ቦዘነ
ስራ ከፈታሁ ሁለት ቀን አልፎኛል ፤ መስራት ካቆምኩ
ስራ ፈት—ማጋጣ ፣ ዋልጌ
ስራዬ ብሎ—ሆን ብሎ
ማወናበዱን ሥራዬ ብሎ ይዞታል
ስራም ለይዝ—የማይረባ
ሥራም አይዝ ዕቃ አላንቆራጥጥም ብላሽ ፤ እዚህ ግባ የማይባል
ስራተ ለበሰ—ዋስ ጠራ
ስራተ ቢስ—ሕገ ወጥ
በሥራተ ቢስነት መኖር አይቻልም ፤ ሕግን በመጣስ
ስራህ ብዙ —1. የሚደነቅ
የእግዚአብሔር ነገር ሥራው ብዙ ነው ፤ የሚደም
—2. አማች ፣ አደናጋሪ
ይህ ተንኮል የነሥራህ ብዙ መሆኑ አያጠራጥርም
ብረት ሰራ—ቀጠቀጠ
ብረት ሰሪ—ቀጥቃጭ ፤ አንጥረኛ
ነገረ ሰሪ—አናካሽ
ነገር ሰራ—አሳበቀ
የሰይጣን ስራ—ክፋት
ይኸ የሰይጣን እንጂ የሰው ሥራ አይደለም ፤ ጥመት

የቤት ስራ —1. ከገበያ ያልተገዛ
—2. እቤት ተወስዶ የሚሠራ ጥናት
የወዲያ ስራ—ከውጭ የመጣ (ዕቃ)
ነገር ሲሠራ ደረስኩበት ፤ ነገር ሲጕነጕን
ካሳ ሰራ—ይህን ያህል ትከፍላለህ አለ
ወንጀል ሰራ—ሕግ ተላለፈ
ገበታ ሰራ—አዘጋጀ
የምሳ ጊዜ ደርሷል ገበታ ይሠራ ፤ ማእድ ይቅረብ
ግፍ ሰራ—በደለ
በሰው ላይ የግፍ ሥራ መሥራት ጥሩ አይደለም ፤ ወንጀል መፈጸም
ጠጕር ሰራ—አሸመ
ሞያዋ ጠጕር መሥራት ነው ፤ ማበጃጀት

ሰቀለ ፣

ልቤ ተሰቀለ—ሐሳብ ገባኝ
በጓደኛዬ ሕመም ልቤ ተሰቅሏል ፤ እትካዜ ላይ ወድቄያለሁ
መስቀልኛ መንገድ—ተቋራጭ መንገድ
መስቀልኛ ጥያቄ—ምስክርን በልዩ ልዩ አቅጣጫ መጠየቅ
ሰቀላ ቤት—አግድም አራት ማዕዘን ቤት
ቁም ስቀል ለሳየ—ወጥሮ ያዘ
ልጆቹ ትንሽ እንጀራ ስላነሳቸው ቁም ስቅሌን አሳዩኝ ፤
በጣም አስጨነቁኝ
ዐይኑን ሰቀሎ ለየ—ትኩር ብሎ አየ
ዋጋ ሰቀለ—ከፍ አደረገ
ለምን ዋጋ ትሰቅላለህ ዝቅ አድርገህ ሽጥ እንጂ ፤ ታስወድዳለህ
የመስቀል ወፍ—ቆይቶ ቆይቶ የሚታይ

ሰበረ ፣

ልቡን ሰበረው—አሳዘነው
የእኅቱ መታመም ልቡን ሰበረው ፤ አስተከዘው
ሕግ ሰበረ—ሕግ ተላለፈ
ሕግ የሚሰብር ሁሉ ይቀጣል ፤ የሚጥስ
ምክሩ ለጥንት ይሰብራል—ጠልቆ ይገባል
የሰጠኝ ምክር አጥንቴን ሰብሮ ገብቷል ፤ ምንም አይረሳኝ

ሰባራ ፣

ሀብተ ሰባራ—ምንም ቢደክም የማይሆንለት
መንገድ ለሳበረ—አቋረጠ
መንገዱን እያሳበርኩ በቶሎ ደረስኩ ፤ ቅርብ ቅርቡን በመሔድ
ሰባራ ስንጥር—ማንኛውም ቁሳቁስ
ሰባራ ስንጥር ሳይቀራት ይዛ ሔደች ፤ ያገኘችውን ሁሉ

ቅስሙ ተሰበረ—ስሜቱ ቀዘቀዘ
  በፈተና አንደኛ መውጣት ለምዶ መጨረሻ ስለ ወጣ ቅስሙ ተሰበረ ፤ አንገቱን ደፋ
ለምባር ሰበረ—ድንግልና ገሠሠ
ለንድ ሰበር—ልጅ ከብት
ሶስት ሰበር—ዕድሜው የገፋ ከብት
ለንገቱን ሰበረ—አዘነ
  አንገቱን ሰብሮ ብኖር ደግሞ እየመጣህ ነገር ትፈልገኛለህ? ከነገር ገለል ብዬ
ዋጋ አሳበረ—ዋጋ አዋረደ
  የሰው ዋጋ ማሳበር ጥል ያስከትላል ፤ ዝቅ ማድረግ
ለክንባሉ ሰበረ—እመጫት ከሆነች በኋላ ባሏ ለመጀመሪያ ጊዜ ተገናኛት
እንጨት ሰባሪ—ለማገዶ የሚሆን ዕንጨት ለቃሚ
ከብቱ ጥርሱን ሰብሯል—ሸርፏል
ኬላ ሰበረ—ወሰን ጣሰ
ኬላ ሰበር—ቀረጥ ያልተከፈለበት የውጭ አገር ሸቀጥ
ዐይነ ሰባሪ—ዐይኑ አፋር
ዜማው ሰበረ—የዜማው ስልት ጠፋ
  ዜማውን ሲሰብረው ዝም ብለህ ታደምጣለህ ? የሚነግሠውን ሲጥል የሚጣለውን ሲያነግ
  ሠራዊቱ ደጀኑን ሰበረ ፤ አሸነፈው
የሰው ስም ሰበረ—አጠፋ
  አባክህ ስሜን በየቦታው አትስበር ፤ ሕታትድፍ
ይሰበር ደጋኔ—ከአንግዲህ አልሠራም
ደጀኑን ሰበረ—ጥሶ ሔደ
ዳኛን ሰበረ—ወደ በላይ ዳኛ ሔደ ፤ የታችኛውን ንቆ
ጓያ ሰበረው—ተሸመደመደ
  ጓያ ከሰበረው ጊዜ ጀምሮ አስተካክሎ መራመድ አቅቶታል ፤ ሽባ ካደረገው ጀምሮ

ሰበሰበ ፤

ልብስህን ሰብስብ—አታንከርፍፍ
መላስክን ሰብስብ—አትናገር ፤ አደብ ግዛ
ስብስብ እመቤት—የማትዝረከረክ
ስብሰብ—ጨዋ ፤ እንደበተ ልቅ ያልሆነ
  ስብስብነቱ ከብዙ መከራ አድኖታል ፤ ራሱን መግታቱ
ስብሳብ የተወለደ—የትም የተወለደ
ለመልህን ሰብስብ—ጨዋ ሁን
  እንግዳ ፊት ፀመልን መሰብሰብ ያሻል ፤ የማይረባ ነገር አለመናገር
ለሰባሰበ—አንድ ቦታ እንዲገኙ አደረገ
  አሰባሳቢ ስለጠፋ ተበታትነን ቀረን

እጅህን ሰብስብ—የሰው ዕቃ አትንካ
እግርህን ሰብስብ—ዙረት አታብዛ
  እግሩን ሰብስቦ ተቀምጧል ፤ በየቦታው መዞር ትቷል

ሰባ ፤

ልቡ ሰባ—ታበየ
  የክፍል ኃላፊ ከሆነ ጀምሮ ልቡ ሰብቷል ፤ ኩራት አድርበታል
ሰብቷል—ደልቶታል
  ስማ ወንድሜ እሱ እኮ ሰብቷል ፤ ታብዩዋል
የሰባ ነገር—ሊቆረጥ የደረሰ ነገር
  የሰባው ነገር እንደገና እንዴት እስር ገባ ፤ ውሳኔ ሊያገኝ የደረሰው
ለስብቶ አራጅ—ሰውን እያታለለ የሚጎዳ
እንቀልፍ ይሰባ—እንቅልፍ ይጫጫን

ሰነከለ ፤

ሀብቱን ሰነከለበት—እንዳያድግ አደረገው
  ለምን የሰው ሀብት ትሰነክላለህ ? ፤ ለምን የሰው እንጀራ ትዘጋለህ
ሰንካላ—መራመድ የሚያቅተው
ሰንካላ ምክንያት—በቂ ያልሆነ ምክንያት
  ሰንካላ ምክንያት እያቀረብክ ከሥራ መቅረትህን ተወኝ ፤ የማያሳምን ምክንያት
እድሚው ተሰነከለ—አጠረ
  ያልታወቀ በሽታ ዕድሜውን ሰነከለው ፤ በልጅነቱ ጎደለው
እጀ ስንኩል—የማይሠራ
  ያን እጀ ስንኩል ከፊቴ አርቅልኝ ፤ ያን ሰነፍ

ሰነዘረ ፤

ሐሳብ ሰነዘረ—ሐሳብ አቀረበ
  የሰነዘርከው ሐሳብ የሚከፋ አይደለም
መሰናዘሪያ ቦታ—መፈናፈኛ
  ጐጆህ እምብዛም መሰናዘሪያ የላትም ፤ ጠባብ ናት
ስንዝሮ—ድንክ
ስንዝር መሬት—ትንሽ መሬት
ስንዝር ሲሰጡት ጋሬ—ትንሽ ሲሰጡት ተጨማሪ የሚጠይቅ ፤ ጋት ሲሰጡት ስንዝር
እጁን ሰነዘረ —1. ሊሰጥ ፈለገ
  እጁን ሲሰነዝር ገንዘብ ሊሰጠኝ መስሎኝ ነበር ፤ ሲዘረጋ
  —2. መታ
  በሰው ላይ እጅህን አትሰንዝር ፤ ሰው አትማታ
እግርህን አታሰናዝር—ባለህበት ቁም

ሰነጋ ፣

መሬት ሰነጋ—አከፋፈለ
ቃሪያ ሰነጋ—ውስጡን በሽንኩርት በዘይትና በጨው አጣፈጠ

ሰነጠቀ ፣

ልቡ ተሰነጠቀ—ደነገጠ
ያጐቴን ልጅ ከረጅም ጊዜ በኋላ ድንገት እመንገድ ላይ ሳያት ጊዜ ልቤ ተሰነጠቀ ፤ ከው አልኩ
ጠጉር ስንጠቃ—አጉል መራቀቅ
ሰንጣቃ አንጨት—ጭንቅ
በሰንጣቃ እንጨት ልለፍ የሚያሰኝ ጊዜ ነበር ፤ መውጫ ቀዳዳ የጠፋበት
ሰንጣቃ—ለፍላፊ
ለምን ሰንጣቃ ትሆናለህ ?፣ ሳታረጋግጥ ታወራለህ ?

ሰነፈ ፣

ሰነፍ ምርት—ከገለባው ያልተላቀቀ ምርት
ሰነፍ ቀሎ—ገለባው በቀላሉ የሚለቅ የገብስ ዐይነት ቆሎ
ሰነፍ አርቀ—ከልብ ያልሆነ ዕርቅ

ሰነፈጠ ፣

ገዥው በሕዝብ ላይ ሰነፈጠ—አገዛዙ በረታ ፤ ከበደ

ሴኔ ፣

ሰኔና ሰኞ—ድንገተኛ አጋጣሚ
በድንገት መገናኘታችን ሰኔና ሰኞ ሆነብኝ ፤ ያልጠበቅሁት ሆነብኝ
ሰኔ ነገ በኔ—የማይደርስ ነገር የለም

ሰንኮፍ ፣ ሸንኮፍ ፣

ሰንኮፉ አልወጣም—ቂሙ አልበረደም
የሁለቱ ዕርቅ ገና ሰንኮፉ ያልወጣለት ዕርቅ ነው ፤ ገና ቅሬታ አለ
የልብ ሰንኮፍ—የልብ ቂም
የልብህን ሰንኮፍ አስወግድና ከአንጀታችን እንታረቅ ፤ ቅሬታህን

ሰንጋ ፣

ለባ ሰንጋ—የከብት በሽታ

ሰኘ ፣

ዝም አሰኘ—መናገር ከለከለ

ሰከረ ፣

ልቡ በደስታ ሰከረ—ከልክ በላይ ተደሰተ
ተማሪው ጥሩ ማርክ ማግኘቱን ሲሰማ ልቡ በደስታ ስክሮ ነበር
ለሳከረ—አማታ
እባክህ በወግ ያስቀመጥኩትን ሒሳብ አታሳክርብኝ ፤ አትደበላልቅብኝ

ሰከነ ፣

ልቡ አልሰከነም—ከልጅነት ባሕርይ አልወጣም
ሰውዬው አልሰከነም ፤ አልበሰለም
ለመሉ አልሰከነም—ጋል ጋል ማለቱን አልተወም

ሰው ፣

ሰው ሆነ—ራሱን ቻለ
ከእንግዲህ ወዲያ ሰው መሆን አለብህ ፤ ኑሮህን አስተካክለህ መኖር አለብህ
ሰው መሆን አይቀርም—መሳሳት አይቀርም
ሰው አደረገው—ራሱን አስቻለው
ሰውነተ ቢስ—ቁም ነገር የሌለው
የሰው ሰው—1. የሌላ ሰው ፤ የራስ ዘመድ ወገን ያልሆነ
የሰው ሰው ለምን ትናገራለህ ፤ የማታውቀውን
—2. ከሰው ሁሉ የበለጠ ሰው
የሰው ሰው ማለት ከበደ ነው
የሰው ቤት—የራስ ያልሆነ ቤት
የምኖረው በሰው ቤት ነው ፤ በእንግድነት ፣ በደባልነት
የሰው አገር—1. የባዕድ አገር
በሰው አገር ስንከራተት ከርሜ ተመለስኩ
—2. የሠለጠነ አገር
የሰው አገር ማለት የፈረንጅ አገር ነው
የሰው ዐይን በላው—ቡዳ በላው
የሰው ዐይን ሆነበት—አገረሸበት

ሰይጣን ፣

ሰይጣኑ መጣ—እልኬ መጣ
ተው ሰይጣኔን አታምጣብኝ ፤ አታናደኝ
ሰይጣናም—ንዴታም ፤ ግልፍተኛ
ይህን ሰይጣናም አትናገሩብኝ
ሰይጣን ለትሁንብኝ—ክፉ ሥራ እንድሠራ አታድርገኝ
እባክህ አንተ ሰው ሰይጣን አትሁንብኝ ፤ ወንጀል አታስፈጽመኝ
ሰይጣን ይዘታል—ሁልጊዜ የሚሠራው የተንኮል ሥራ ነው
ሰይጣን ደፋር—ልበ ቆራጥ
ሁልጊዜ ሰይጣን ደፋር መሆን አያዋጣም ፤ ደረቅ መሆን

የሰይጣን ቁራጭ—ጨካኝ
እሱ እኮ ሰው አይደለም ፤የሰይጣን ቁራጭ ነው ፤በጣም ክፉ
የሰይጣን ነገር—ክፉ ነገር
የምትነግሪኝ የሰይጣን ነገር እንጂ በጎ ነገር አይደለም ፤ ቀና ያልሆነ
የሰይጣን ፈረስ—ያለክፉ ሌላ ነገር የማያውቅ

ሰደደ ፤

ሰዶ ማሳደድ—የያዙትን ለቆ ፍለጋ መሔድ
ስድ—ባለጌ
ስድ ቤት—አጥር የሌለው ቤት
ስድ አደግ—ያልተቀጣ ፣ ማንዘራሽ
ልጅን ተቈጣጥረው ካላሳደጉት ስድ አደግ ይሆናል ፤ ባለጌ
የሰደድ እሳት—ድንገት የተነሣ የሚያካ እሳት

ሰገረ ፤

መሰገርት—እመንዝራ ሴት
ከዚያች መሰገርት ተጠንቀቅ ፤ ሌሰኛ

ሰጠ ፤

ሆዱን ሰጠ—ምስጢር ገለጠ
አበበ ሆዱን ሰጥቶኛል ፤ የሚያስበውን ሁሉ ነግሮኛል
ለመከራ ሰጠ—ዳረገ
መከር አልሰጠም—አዝመራ አላማረም
ቃሉን ሰጠ—መሰከረ
እዳኛው ፊት ቀርበን ቃላችንን ሰጠን ፤ ያየነውን የሰማነውን ተናገርን
ቃሉን ሰጠኝ—ውለታ ገባልኝ
እቤት መጥተህ እንደምትጠይቀኝ ቃልህን ስጠኝ ፤ አረጋግጥልኝ
ትከሻ ሰጠ—ተኩራራ
የማዕረግ ዕድገት ካገኘበት ጊዜ ጀምሮ ትከሻ መስጠት ይዟል ፤ መጀነን ፣ ሰውን መናቅ
እጁን ሰጠ —1. ተያዘ (ወንበዴ ፣ ሽፍታ)
ወንበዴው እጁን በሰላም ካልሰጠ ታድኖ እንዲገደል ውሳኔ ተሰጥቷል
—2. የሰው እጅ ጨበጠ
እሰጥ አገባ—ሙግት
ካንተ ጋር እሰጥ አገባ አልጀምርም ፤ ከርክር
የሰጠ ነው—የተመቸ ነው
የመሬቱ አቀማመጥ የሰጠ ነው ፤ በጣም የተመቸ ነው
የሰጡትን ይይዛል—የዘሩትን ያበቅላል
የኢትዮጵያ መሬት የሰጡትን ሁሉ ይይዛል

የሰጠ ይታከታል—አይበቃኝ ባይ
ላንተ የሰጠ ይታክታል ፤ መቸ በቃኝን ታውቃለህ ?

ሰጠመ ፤

በሳብ ሰጠመ—ክፉኛ አላበው
በሐዘን ሰጠመ—ብርቱ ሐዘን ያዘው
በሐሳብ ሰጠመ—በሐሳብ ጭልጥ ብሎ ሔደ

ሰጥ ለጥ አለ ፤

ሰጥ ለጥ ብሎ ተገዛ—ሳያንገራግር ተገዛ ፤ ያለተቃውሞ
ለቅኝ ግዛት ሰጥ ለጥ ብሎ የተገዛ አገር አልነበረም ፤ አሜን ብሎ

ሰፈረ ፤

መሀል ሰፋሪ—ከማንኛውም ወገን ያልሆነ
በዓለም ፖለቲካ የመኻል ሰፋሪነት አቀዋም ያላቸው መንግሥታት ጥቂቶች አይደሉም ፤ ይህንም ያንንም የማይደግፉ ፣ የሚቃረኑ

ሱሪ ፤

ሱሪ ቢጣልባት የምታረግዝ—ወንድ ከደረሰባት ማርገዟ የማይቀር
ሱሪ ባንገት ማውለቅ—የማይቻል ነገር ማድረግ
ትእዛዝህ ሱሪ ባንገት ማውለቅ ሆነብኝ ፤ ፍጹም ሊፈጸም የማይቻል
ሱሪ አለበስኩም!—ወንድ አይደለሁም !
አንተ የፈለከውን ካደረክማ ሱሪ አለበስኩም ማለት ነዋ ! ፈሪ ነኝ
ባለሱሪ—ወንድ ፣ ኰምጣጣ ፣ ኰፍጣና

ሱቅ ፤

ሱቀ በደረቲ—ሸቀጥ አዟሪ

ሲጥ ፤

ሲጥ አደረገው—አፍኖ ገደለው ፤ ባንዳፍታ ገደለው
እምቢ ካለ ሲጥ ነው የማደርገው ፤ ከመቅጽበት ዝም አሰኘዋለሁ

ሳለ ፤

አንደበተ ስል—ጥሩ ተናጋሪ

ሳለ አይሰጥ ፤

ሳለ አይሰጥ—ደንደስ ፤ የጀርባ አጥንት

ሳመ ፡

መሬት ለሳመው—አዋረደው
የሰጠሁት መሬት እስሜ ነው
ራሱን ሳመ—አደራህን ይህን ነገር አድርግልኝ አለው
ምነው ራስህን ስሜ ለምኜህ ፣ ተለማምጬህ
ሳምልኝ—ሰላምታ አቅርብልኝ
ሲስሞት ቀርቶ ሲስቧት—ሲለማመጧት እምቢ ብላ ሲያስገድዷት
ራስ ተስሞ—በብዙ ልምምጥ
ራሴን ተስሜ ነው በዚህ ዋጋ የሸጥኩት ፤ ስንት ተለማምጠውኝ
ቤተ ክርስቲያን ሳመ—ወደ ቤተ ክርስቲያን ሔደ
ለላዋቂ ሳሚ—ምን ሥርዓት አልባ
እጅ ሳመ—ተለማመጠ
እጅህን ተስሜሃል ይህን ልትነግረኝ የመጣኸው ? ተለምነሃል
እግር ሳመ —1. በትሕትና ሰላም አለ
—2. ተለማመጠ
እግር ስሞ ነው የወሰደው ፤ በጣም ደስ ብሎት ነው የወሰደው

ሳሳ ፡

ለልጁ ሳሳ—ጉዳት ይደርስበት ይሆን ብሎ አሰበ
ገበታው ሳሳ—እንጀራው አነሰ
እባክሽ ገበታው እስኪሳሳ አትጠብቂ ፤ እንጀራ ጨምሪበት
ዐይኑ ይሳሳል—ንፉግ ነው
የሚበላ ሞልቶ እንዲያው ዐይኑ ይሳሳል ፤ ቢስ ነው

ሳር ፡

ሳረ በላ—
—1. የወንድሙን ሚስት የወረሰ
—2. ከእኅቱ የተገናኘ
ሳር ቅጠሉ ሁሉ—ሰው ሁሉ
ሳር ቅጠሉ ሁሉ ይወደዋል (ማንም)
ሳር እግር—ቀጭን እግር

ሳቀ ፡

አብሮ ሳቀ—አብሮ አላገጠ
ሰዉዬዉ ከጠላቴ ጋር አብሮ ሲስቅ ነበር ፤ ሲያሾፍ

ሳበ ፡

ሳብ ረገብ አደረገ—ያዝ ለቀቅ አደረገ

ሳተ ፡

መኸሩ ሳተ—አዝመራው ሳይሰጥ ቀረ
ዘንድሮ መኸር ስለሳተ አገር ውስጥ ራብ ሳይገባ አይቀርም
ሰውየው ሳተ—አረጀ
መሳት ከጀመረ ብዙ ጊዜ ሆኖታል ፤ መዘባረቅ ፣ ከእርጅና የተነሣ
ሳት አደረገ—ፈሱን ፈሳ
እሰው መኻል ሳት ስላደረገ እፍር ዘሎ ወጣ

ሴሰኛ ፡

እጀ ሴሰኛ—ያገኘውን ሁሉ የሚያነሣ

ሴራ ፡

ሴራ ሆነ—እገሩ ረጋ
ሴራ ጉዱ—እምባጓርኛ
ሴራ መታ—አሴረ
በአለቃቸው ላይ ሴራ ሲመቱ ተደረሰባቸው ፤ ሲያድሙ
ሴራ ቀረጠ—ዐድማ አደረገ

ሴቴ ፡

ሴቴ መሬት—ወፍራምነት የሌለው ቀላል መሬት
ሴቴ ቋንቋ—ገር ቋንቋ
ሴት አውል—ከሴቶች አካባቢ የማይጠፋ
ያን ሴት አውል እልክ አገባዋለሁ
የሴት ልጅ—ያልተቀጣ ፤ ባለጌ
የሴት አለሌ—ባሏ እቤት ሲውል እርሷ አደባባይ ወጥታ የምትሟገት
የሴት መዶሊቻ—ጓዳ

ስም ፡

ስመኛ—ሰበበኛ
ይህን ስመኛ ገላግሉኝ ፤ ነገረኛ ፤ ከሰው ራስ ላይ የማይወርድ
ስሙን ተከለ—በሥራው ታዋቂ ሆነ
ለአካባቢው ሕዝብ የሠራው ት/ቤት ስሙን ተክሎለታል ፤ ዝና አትርፎለታል
ስምህን ቄስ ይጥራው—ሙት
ስም አጠፋ—አማ
ስሜን ሲያጠፋ አግኝቼው የሚገባውን አደረኩለት ፤ ሲበክል
ስም እንዳለው—እንደ ጥሩ ሰው
ስመ ጥር—ገናና
አገራችን ብዙ ስመ ጥር ሰዎች አፍርታለች ፤ ታዋቂ
ስመ ጥፉ—ዝነኛ

ስር ፡

ስረ ነገር—የነገር መነሻ
ሥረ ነገሩን ስለማላውቀው እስቲ በዝርዝር ንገረኝ ፤ የጉዳዩን መሠረት
ስር ስሩን—ውስጥ ውስጡን
ጉዳዩን ሥር ሥሩን ተመልክቸዋለሁ ፤ ጠለቅ ብዬ መርምሬዋለሁ
ስር ሰደደ—ተጠናከረ
ይኸ በሽታ ሥር ሳይሰድ መታከም አለብህ ፤ ሳይጠና
ስር ነቀል—ተስፈንጣሪ
በአገራችን የተደረገው ለውጥ ሥር ነቀል ነው ፤ የጥገና ለውጥ አይደለም
ስር የለሽ—ዘሩ የማይታወቅ ፤ ለሰው
ስር ያዘ—ተጠናከረ
ጉዳዩን ሥር ሳታሲዘው አትሒድ ፤ መሠረቱን ሳትጥል
ስር ጠምዛዥ—አስማተኛ
ስር ነቃይ—ሥር ማሽ ፤ አስማተኛ

ስንክሳር ፡

ስንክሳሩ በዛ—ወንጀሉ በዛ
እባክህ ስንክሳሬን አታብዛ ፤ በደሌን አታብዛ

ስንኳን ፡

ስንኳን—አይሆንም
ስንኳን ፡ እርሱን አልቀበልም

ስጋ ፡

ስጋ ሆነ—ሰው ሆነ
ክርስቶስ ሥጋ ሆነ ፤ ካምላክነት ወደ ሰውነት ተለወጠ
ስጋ ለስጋ—አጥንት ሳይነካ
ጥይቱ ሥጋ ለሥጋ ነው ያለፈው
ስጋማ—ወፍራም ፤ ጡብደል
ስጋ ወደሙ—ቁርባን
ስጋዊ —ዓለማዊ
ስጋየ—ዘመዴ
ሥጋዬን እንዴት አድርጌ እጠላለሁ ፤ የተወለድኩትን
የስጋ ክብት—ለድሎቱ ብቻ የሚያስብ
የስጋ ዘመድ—ተወላጅ
የግንባር ስጋ—ደፋር
እገሌኮ የግንባር ሥጋ ነው ፤ ያየውን ክፉ ነገር ከማውገዝ ወደ ኋላ አይልም
የጥርስ ስጋ—ጨቅጫቃ ፡ ነዝናዛ
ግብረ ሥጋ—ፈቃደ ሥጋ

ሸ

ሸለ ፡

ሸል ያለ—ራሱ ትንሽ ፡ አካሉ ወፍራም የሆነ ሰው

ሸመቀቀ ፡

ሰውነቱን ሸመቀቀው—አሳፈረው ፤ ያየው ነገር አሳዘነው

ሸለተ ፡

ሸለተ—አታለለ
ልጁን ሸለተው ፤ አሞኘው

ሸመተ ፡

መከራ ሸመተ—መከራ አተረፈ
በሽታ ሸመተ—በሽታ ያዘው

ሸመጠጠ ፡

ውሸቱን ሸመጠጠው—ለውሸቱ ለከት አጣ ፤ እውነቱን ትቶ ሐሰት ብቻ ተናገረ
ጆሮውን ሸመጠጠ—ጋለበ
ፈረሱ ጆሮውን ሸመጠጠ

ሸማ ፡

ሸማ ለባሽ—መንዳካ ደሀ
ሸማ በየፈርጁ ይለበሳል—ሰው በየጠባዩ ይወደዳል

ሸረበ ፡

ነገር ሸረበ—በሰው ላይ አሳበቀ
ሥራ አይበሉት እንጂ ነገር መሸረብስ ይችላል ፤ ሰውን ማላከስ

ሸረከተ ፡

በነገር ተሸረከተ—ውሸቱን ሳያፍር ለቀቀው
ሸርካታ—ቀጣፊ

ሸርሞ ፡

ሸርሞ ለሸርሞ—ጕን ለጕን

ሸሸ ፡

ባህር ሸሸ—በክረምት የሚሞላ ፤ በበጋ የሚደርቅ ኩሬ
ብር ሸሸ—ቀትረ ቀላል
ጸጉር ሸሸ—ተመለጠ

ሸቀጠ ፡

በነገር ሸቀጠ—አታለለ
ይኼ በነገር መሸቀጥ አንድ ቀን ያጋልጠዋል ፤ በነገር ማሞኘት

ሸበሸበ ፡

አሸበሸበ—እስክስታ ወረደ
ገምባሩ ተሸበሸበ—ተቆጣ
ፊቱ ተሸበሸበ—ተጨማደደ

ሸበበ ፡

ሽብሽብ አደረገ—መላልሶ ጠለፈ
ሽቢያ ጋለበ—ሥር የሌለው ነገር ተናገረ
ነገርን ሳታረጋግጥ በሽቢያ አትጋልብ ፤ በስሚ ስሚ አትናፋ
ለቱ ተሸበበ—እንዳይናገር ተከለከለ

ሸበተ ፡

የንጢት ሽበት—ሽብቶ ሳለ ግብሩ መጥፎ የሆነ ሰው ፤ ከልምድ የማይማር ፤
የሽማግሌ ቀላል

ሸበጠ ፡

ሽባጥ—ያለ ሥራው የገባ ሰው ፤ የርጎ ዝንብ

ሸተተ ፡

ባይሸት ይሻላል—ውጪ ባይወጣ ፤ ባይታወቅ
ነገር ሸተተው—1. ነገር ነገር አለው
—2. የነገሩ መምጫው ታየው
ከነገር ሽተት ለለ—ራቀ ፤ ከዳ
ዐነገሩ ገብቶ ሲያውጠነጥን ከርሞ አሁን ሽተት አለ
ዱላ ሸተተው—በትር ፈለገው
ልጁ ዱላ ሸትቶታል መሰለኝ ፡ ተው ያልኩትን ሁሉ ማድረግ ጀምሯል

ሽተት አለ ፡

ሙልጭ አለ ፤ አፈገፈ፡

ሸነቆጠ ፡

ሀዘን ሸነቆጠው—ደራርቦ ደረሰበት
ረሃብ ሸነቆጠው—ክፉኛ ራበው
በነገር ሸነቆጠው—ወቀሰው

*** ሸነፈ ፡**

ትዳሩን አሸነፈ—ራሱን ቻለ
አለምን አሸነፈ—እውነትን ወደደ ፤ ዐመፅን ጠላ
አይኑ ተሸነፈ—ማየት አቃተው
ጉልበቱ ተሸነፈ—ጉልበቱ ደከመ

ሸኘ ፡

መሸኛ ደብዳቤ—ዋና ደብዳቤ
ሸኘው —ገደለው
በጥርስ ሸኘው—1. በሳቅ ፡ በፈገግታ
—2. ሸንግሎ መለሰው
ያን ሁሉ መንገድ ደክሞ በጥርስ ሸኘው ፤ ምንም ሳያደርግለት
እንግዳውን ሸኘ—አስተናግዶ ፤ ደግሶ
ዘመዱን ሸኘ—ዘመዱ ሞተበት

*** ሸከመ ፡**

ሸክሚ ወረደልኝ—ሐሳቤ ተቃለለ
ሸክም ሆነ—አስቸገረ
ዐቅመ አዳም ከደረሰም በኋላ ለቤተሰብ ሸክም እንደሆነ ነው
ተሸከመ—ፈጸ
ዕድሜህን ሙሉ ልሸከምህ አልችልም
ዘጠኝ ወር ተሸከመች—አረገዘች
ያገር ሸክም —ያገር ዕዳ
ውርደት ተሸከመ—ውርደት ተቀበለ

ሸከሸከ ፡

በጦር ሸከሸከው—ደጋግሞ ወጋው
ውጋት ሸከሸከው—ውጋት አመመው

ሸጉጠ ፣

ሽጉጥ ጠጫ—በገዛ እጁ ሞተ ፤ በራሱ ላይ ተኩሶ
ሽጓጣ—1. ኮስማና
—2. ተለማማጭ

ሸጠ ፣

መሸጦ—ባሪያ
በቀላሉ ሸጠኝ—አታለለኝ
አሻሻጭ—ሴትኛ አዳሪ

ሸፈተ ፣

ልቡ ሸፈተ—ነገሩን አልቀበል አለ
ወተቱ ሸፈተ—ቅቤ ማውጣት ጀመረ
የሚናጠው ወተት ሸፍቷል ፤ ቅቤ ማውጣት ጀምሯል

ሸፈጠ ፣

ቁስሉ ሸፈጠ—ድኖ የነበረው አመረቀዘ
ቁስሉ ሸፍጦ መጠዝጠዝ ጀምሮኛል ፤ አገርሽቶ

ሻ/ሿ ፣

ሿ አደረገ—በተነ
እረቄው ሆዱን ሿ አደረገልኝ ፤ የቆጠረኝን አቃለለልኝ
ሻ አለ—ፈለገ
ያለሰዓቱ ምግብ ሻ አለኝ ፤ ራበኝ
ሻ አለው—ልቡ ሊከዳው ከጀለ
ጠመንጃ ደግና ድንገት ቢመጣበት ልቡ ሻ አለው ፤ ፈራ
ሻ ብትን—መለያየት ፤ መጥፋት (ልጆች በጨዋታ ጊዜ የሚሉት)

ሻከረ ፣

ሆዱ ሻከረ—ነገር ገባው
እውነት በውሸት ሲለወጥ ደጋግሞ ስላየ ሆዱ ሻከረ

ሻጠ ፣

ነገር ሻጠብኝ—ድንገት ጣል አደረገብኝ
እቢሮዬ እየመጣ ነገር ስለሚሸጥብኝ ሥራዬን ያስናክልብኛል
ተሸጦ—ጥገኛ ሆኖ
እሰው ሥር ተሸጦ ሰውን ያተራምሳል ፤ የሰው ደባል ሆኖ

ሽንት ፣

ሽናበት—አላገጠባት
እንዲህ አድርጎ በሰው ይሸና ፤ ሦስት ጊዜ ቀጥሮን ጠፋኮ ፤ ያሹፍ
ሽንታም—ፈሪ ቦቅቧቃ
ሽንት—ዘር ፣ ልጅ
ሽንተ መልካም—ጥሩ ዘር ያለው
ብረቱ ሽንተበታል—ዝጓል
አሸናው—አንቦቀቦቀው
ፖሊሶች ሊይዙህ በመምጣት ላይ ናቸው ብሎ አሸናው ፤ አስፈራው
ውሃ ሽንት—ስጋራ ያልሆነ
ውሃ ሽንት መከፈያው የት ነው ፤ ሽንት መሽኛው
የጣይ ሽንት—የደጋ ርጥበት ፣ ጠል
የጉም ሽንት—በጉም ጊዜ ቀስ በቀስ የሚዘንብ ዝናብ
የሽና—የበሰበሰ
የሽና ባትሪ ድንጋይ ገዝቼ ሬዲዮኔን አበላሸው ፤ የወረዛ
ይሸናል—ማፍሰስ ጀምሯል
እንስራው ስለነቃ መሸናት ጀምሯል ፤ ማገጥ

(እ) ሾህ ፣

ነጭ እሾህ—መርዘኛ
እሱ እባክህ ነጭ እሾህ ነው ፤ ድንገት ነው በነገር ጠቅ የ ሚያደርግህ
እሾህን በሾህ—እርስ በራሱ
እሾህ በሾህ ነው የሚወጣው ፤ ሌባን የሚያገኘው ሌባ ነው
እሾህ ለፍ—ተሳዳቢ ሰው
እሾህ ለይውጋህ—ክፉ አይንካህ

ሾለ ፣

ምላሱን አሾለ—ለነገር ተዘጋጀ
ሹል ቂጥ—ዐርፎ የማይቀመጥ
አፉን አሾለ—ለነገር እቁተመ
ገና ስሙ ሲጠራ አፉን አሾለ ፤ ለነገር አቆበቆበ
አፈ ሹል/ሹላፍ—ነገረኛ

ሾለከ ፣

ሾለከ—አመለጠ
ከመከራ ሾለከ
ሾላካ—ቀጣፊ
ሾላካ ነው ፣ አትመነው

ሾላ ፤

ሾላ በድፍን—ያልተገለጠ ነገር
ያንቀ ነገር ሾላ በድፍን ነው ፤ተከድኖ ይብሰል ፤ ድብቅ ነው

ሾመ ፤

ሹም ሽር—ሹመት
ሹመት ያዳብር—ሹመቱ እየጨመረ ይሒድ (ለተሾመ)
ሹመት ለይደንገጥ—እንደ ተሻርክ አትቅር (ሹመቱን ላጣ)
ዛሩ ተሾመ—ዛር ተነሣ
ደመናው ተሾመ—በአየር ላይ ተንሰራፋ
ጋኑ ተሾመ—ጋኑ ተሞላ

ሾረ ፤

ለአለቃ ይሾራል—ይስላል ፤እየተንቀጠቀጠ ይታዘዛል

ቯ አለ ፤

ቯ አለ—ፈሰሰ
ሽልንጉ አስፋልቱ ላይ ቯ አለ ፤ ተበተነ

ቀ

ቀለለ ፤

መሬት ይቀለለው—መቃብሩ ይስማማው
በሰው ፊት ቀለለ—ተዋረደ
ቀ/ል ያለ—ቀትረ ቀላል
በሽታው ቀለለው—እየተሻለው ሔደ
ቀላል ሰው ነው—ለቁም ነገር የሚበቃ አይደለም
ቀትረ ቀላል—ከውካዋ ፣ ቀሌ ቢስ
ብስል ተቀሊል—ጥሩና መጥፎ ፣ ትንሽና ትልቅ
ተቃለለ—እያነሰ ሄደ
ለቃለለ—አራከሰ
ለነገሩ ቀለለ—ውሸት ሆነ
እግሩ ቀለለ—ፈጠነ
እግሩ ቀለለው መሰለኝ በቶሎ ደረሰ
ፈተና ቀለለ—ሳይከብድ ቀረ
ይቀለኛል—አልፈራውም ፣ አላፍረውም
ካለስ ጓደኞች ሁሉ አማረ ይቀለኛል ፤ ሳልፈራ አነጋግረዋለሁ

ቀለመ ፤

ቀለም አገባ—ነከረ
በሐዘኑ ምክንያት ቀሚሷና ኩታዋን ጥቁር ቀለም አገባች
የቀለም አባት—አስተማሪ
ቀለም ገባው—ትምህርቱን ተማረ ፤ እየገባው ሔደ
የቀለም ሰው—የትምህርት ሰው
የቀለም ቀንድ—ሊቅ ፣ ዐዋቂ ፣ ተመራማሪ

ቀለሰ ፤

መለስ ቀለስ—መመላለስ
መለስ ቀለስ ብሎ በሽተኛውን ጠየቀ ፤ ደጋግሞ
ለንገቱን ቀለሰ—አዘነ ፣ ተከዘ
ጐጆ ቀለሰ—ቤት ሠራ
ብዙ ጊዜ በደባልነት ቆይቶ በቅርቡ ጐጆ ቀለሰ

ቀለበ ፤

ቀለባት—ወዲያው ወሰዳት
ትምህርት ቀለበ—ቶሎ ገባው

ቀለጠ ፡

ልጁ ቀለጠ—ተበላሸ
እንደ ቀልድ ቁማር መጫወት ጀምሮ ልጁ ቀለጠ ፤ ባለጌ ሆነ
ሙክቱ ቀለጠ—እጅግ ሰባ
ቀልጥ አለ—1. እዚያው ቀረ
እተላከበት ቅልጥ ብሎ ቀረ ፤ እሔደበት ቦታ ቆየ
—2. ደራ
በዱላ ቀለጠ—ተደበደበ
በጥሬ ቀለጠ—ተመታ
ሌባው እንደ ተያዘ በጥሬ ቀለጠ ፤ በጥሬ ተጠፈጠፈ
አቀለጠኝ—አታለለኝ
አቃለጠ—ወሬ አዳመቀ ፤ ቀላጥቢ ሆነ
እልልታው ቀለጠ—አማረ
ዘፈኑ ቀለጠ—ደመቀ
ገንዘቡ ቀለጠ—ጠፍቶ ቀረ
የተሰረቀው ገንዘብ ቀለጠ ፤ ሳይገኝ ቀረ
ጨዋታው ቀለጠ—ተፋፋመ
እየመሸ ሲሔድ የሩር ጨዋታው ቀለጠ
ሙሽሮች ሲገቡ ዘፈኑ ቅልጥ አለ ፤ ደመቀ

ቀለጠመ ፡

ባለቀልጥም—በጉልበቱ የሚኖር ኃይለኛ

ቀለጠጠ ፡

ቀልጥጥ ቀብጥጥ አለ—ዝንጀሮኛ አየ

ቀላ ፡

አይኑ ቀላ—አስተያየቱ የምቀኛ ሆነ

ቀላወጠ ፡

ትምህርት ቀላወጠ—በየቦታው እየዞረ ተማረ
አቀላወጠ—ትንሽ የሚበላ ሰጠ

ቀላድ ፡

ቀላድ ጣለ—መሬት ለካ

ቀልብ ፡

ቀልበ ደረቀ—ለዛ ሙጥጤ
ይኸ ቀልበ ደረቅ ድንገት ቢሙህብኝ አካሌ ስንጥቅ አለ ፤ ከቸር

ቀልበ ቢስ—ውቃቢ የራቀው
ቀልበ ሙሬ—ቸላካ ፡ የማይጨመድ
ቀልቡን ለሳጣሁት—ረፍት ነሳሁት ፡ አራወጥሁት
ቀልቡ ወደደው—ልቡ ፈለገው
ቀልብ ገዛ—አስተዋይ ሆነ
በሥራ ተጠምዶ መዋል ከጀመረ ወዲህ ቀልብ ገዛ
አቀልቢ ገባ—ውቃቢዬ ወደደው

ቀመመ ፡

ቀመም—በትንሹ የሚበቃ
ሴትዬዋ ቅመም ነች ፤ ነፍስ ትዘራባችዋለች
ነገር ቀመመ—አሳመረ

ቀመሰ ፡

መከራ ቀመሰ—ተሠቃየ
መድኃኒት ቀመሰ—ኮሶ ጠጣ ፤ መድኃኒት ጠጣ ፤ ዋጠ
ስድብ ቀመሰ—ቁጣ ደረሰበት
ተቃመሰ—ትንሽ ትንሽ ተዳረሰ
አፈር ቀመሰ—ሞተ ፤ ተቀበረ
የፊትን ጦር ቀመሰ—በፊት ገጠመ
ዱላ ቀመሰ—ተመታ

ቀመጠለ ፡

ቀምጠላው ጠፋ—ሕሊናውን ሳተ
ቅምጠላዋ ጠፋ ፤ አሮጊቷ ልጅዋ ከሞተች በኋላ ፡ እንደ እብድ አደረጋት

ቀረ ፡

ላባ ቀረሽ—ዕብድ ፡ ጨርቁን የጣለ
ልቡ ቀረ—ሐሳብ ያዘው
ቀርቶ ላይቀር—ልቡ ላይቆርጥ
ቀርቶ ላይቀር ከፋ አናገረኝ
ልብ ቀርቶ ጫካ መግባት አያዋጣም ፡ በሐሳብ እየዋለሉ
ሲቀር ይቀራል—እንዳልነበር ይሆናል
ሲቀር ለሚቀር ነገር ከዘመድ አዝማድ ጋር መጣላት
አያስፈልግም ፤ እንዳልሆነ ለሚሆን
ቀር ቀር አለው—ውል ውል አለው ፤ አመነታ
ቅር ቅር ሲለኝ ሔጄ ቦርሳዬን እረስቼው ኖሯል ፤
ልማድ ሆነና ቅር ቅር አለኝ ያደግሁበት ቀዬ ፤ ባይኔ ዞረ
በዋለ ቀረ—አልተመለሰም
ዘመዶቼን እጠይቃለሁ ብሎ በዋለ ቀረ

ባንድ ለይቀር—በነቂስ
የሀገር መሪውን የከተማው ሰው ባንድ አይቀር ወጥቶ ተቀበለው ፤ እንዳለ ወጥቶ

ባጭር አስቀረ—ቀሠፈ
የባረቀ ጥይት ባጭር አስቀረው ፤ ገደለው

እንደ ዋለ ቀረ—መና ሆነ
ያ ሁሉ ገበሬ የዋለበት ሰብል እንደዋለ ቀረ፤ተበላሸ
ለፍቶ ለፍቶ ተምሮ እንደዋለ ቀረ ፤ ብልሃት የሌለው ሆኖ

የቀረው ቢቀር—ሲሆን ሲሆን
የቀረው ቢቀር ክፍል አልፋለሁ ፣ ቢያንስ ቢያንስ

ይቀር ለገዜር—ቂም አልይዝም ፤ ቂሜን ትቻለሁ
ይቀር ላንተ—ላንተ ብዬ ትቼዋለሁ
ይቀር ባይ—ታጋሽ
እምላክ ይቅር ባይ ነው

ይቀር ተባባለ—ተስማማ
ሽማግሌዎች ከገቡበት በኋላ ይቅር ተባብለው ተመለሱ ፤ ታርቀው

ይቀር አለ—ታረቀ
ያባት ገዳይም ይቅር ይባላል ፤ ቅርሾው ይተዋል

ይቀር አሰኘ—አስታረቀ

ይቅርታ ጠየቀ—ተማፀነ
በአጠፋው ጥፋት አዝኖ ይቅርታ ጠየቀ ፤ እንዲረሳለት ለመነ

ዱላ ቀረሽ—የዱላ ያህል የሚገመት
ዱላ ቀረሽ ስድብና ግልምጫ ነው የወረደባት ፣ ከድብደባ የማያንስ

ጭራ ቀረሽ—ላባ አስተኔ ፣ ዕብድ
ሳይሳካ ቀረ—አልተያዘም ፤ አልተዋጣም ፡ አጉል ሆነ
ቀሬታ ገባው—ሳይደሰትበት ቀረ

ቀረሸ ፣

ቀርሻ ቀርሻ አለ—ደነፋ
አታቀርሽብኝ—ቁሻሻ ነገር አትናገር

ቀረቀረ ፣

በሩን ቀረቀረ—ዘጋ
ነገር ቀረቀረብኝ—ሐሳብ እንዲገባኝ አደረገ

ቀረቀበ ፣

ቀረቀበ—በላ
ደህና አድርጌ ቀርቅቤያለሁ ፤ በጣም ጠግቤ በልቻለሁ

ቀረበ ፣

ቀረቦ—ምኝ ሰው ፤ ብርታት የሌለው
ቀርብ ለቀርብ—ጐን ለጐን
ቀርብ ዘመድ—ዝምድናው ያልራቀ
አልተቀራረቡም—በዋጋ አልተስማሙም
ውቃቢ የቀረበው—ውቃቢ የታረቀው
የማያቀራርብ ስራ—የተንኮል ሥራ
የማያቀራርብ ሥራ ነው የሠራኸኝ ፤ ያላልኩትን አለ ብለህ

ቀረበተ ፣

ቀርበታ ሆድ—ሆደ ትልቅ

ቀረደደ ፣

ውሸቱን ቀረደደው—አብዝቶ ዋሸ

ቀረጠ ፣

ቀርጠ ቀላል—ቀትረ ቀላል
አሁንማ እያደር ቀርጠ ቀላል እየሆነ ሄደ ፣ አቅል እያጣ
ቀርጥ የለሽ—ቁመና ቢስ
ገንዘብ ቀረጠኝ—ገንዘብ ሠረቀኝ

ቀረጠፈ ፣

ቀርጥፍ አርጎ በላ —ጭርስ አድርጎ
ቡዳ ቀረጠፈው—ቡዳ በላው
የቀረበለትን ቅርጥፍ አድርጎ ነው የበላው ፤ ምንም አላስቀረ
ቀርጥፍ ያለ ውሸታም—እልም ያለ
ውሸቱን ቀረጠፈው ፤ ሳያፍር ዋሸ

ቀረፈ ፣

ቂሙን ቀረፈ—ቂሙን አስወገደ ፣ ተወ
ቂሙን ቀርፎ ታረቀው ፤ ቂሙን አስወግዶ
ቂም መቀረፊያ—ማመካኛ
ቂም መቅረፊያ አታድርገኝ ፤ በኔ ፣ አታመካኝ
ዋጋ ቀረፈ—አሳነሰ

ቀሰመ ፣

ቅስሙ ተሰበረ—ተስፋ ቆረጠ
ውሸት አንጠልጥሎ መጥቶ ቅስሙ ተሰበረ ያላሰበው ፣ ደረሰበት
ትምህርት ቀሰመ—ተማረ

ቀሰረ ፣

እጁን ቀሰረብኝ—ዛተብኝ

ቀሰቀሰ ፣

ለውሬ ቀሰቀሰ—አስደነበረ
እጐሬው ተኝቶ የነበረውን አውሬ ቀስቅሶ ላሚቱን አስነከሰ ።
የተረሳውን ጉን ቀሰቀሰ—አስታወሰ
ይቅርብኝ አልሰማም ብለው እምቢ ብሎ የረሳሁትን ጉን ቀሰቀሰብኝ ።
ላስታውሰው ያልፈለግሁትን

ቀሰተ ፣

ቀስቱን ለጠጠ—ቀስቱን ወጠረ

ቀቀለ ፣

በነገር ቀቀለኝ—በነገር አናደደኝ ፤ አበሸቀኝ

ቀበለ ፣

ልብሱ ተቀበለው—ልብሱ አማረበት
መከራ ተቀበለ—ተሰቃዬ
በጓደኛው ምክንያት ብዙ መከራ ተቀበለ ፤ ጉዳት ደረሰበት

ቀበረ ፣

ምስጢር ቀበረ—ሸሸገ ፤ ቀበረ
የነገርኩትን ምስጢር እስከ ዛሬ ቀብሮ መያዙ ያስመሰግነዋል ፤ ደብቆ
ቀብር አቆየ—በሥራ እንዳናድግ አደረገ
ለብዙ ዓመታት በአንድ ደመወዝ ቀብር አቆየው ፤ ደመወዙን ሳይጨምር
በቁሙ ቀበረው—ደባ ሰራበት
ወዳጁ መስሎ እጎን ጉን እያለ በቁሙ ቀበረው ፤ ዐይኑ እያየ ተንኮል ሠራበት

ቀበጠ ፣

ተቃበጠ—1. ተጫወተ
ልጆቹ ሲቃበጡ መስተዋቱን ሰበሩት ።
—2. ተዳራ
ጉረምሳውና ወጣቷ መቃበጡን ከጀመሩ ቆይተዋል
ቀበጢና—ዐርፎ የማይቀመጥ ፤ የእንዝርት ቂጥ

ቀባ ፣

ቀባ—ስም አሳደፈ
ያ ተንኮለኛ ስሙን በአጉል ነገር ቀብቶት ፣ የሚያውቀው ሰው ሁሉ ሸሸው
አጉድፎት ።
ቀባ—ሾመ
ገና ሲፈጠር የተቀባ (ዐይነት) ሹመት ዐልፎት አያውቅም
ቀበ ቢስ—1. ለዛቢስ
ይኽ ቅበቢስ ሰው ሲስለቸውም አይገባው ፤ ለዛ ሙጥጢ
—2. ዕድለቢስ
ቅበቢስ ነው መሰል ማስተዛዘኛ እንኳን ደርሶት አያውቅም ፤ ያን ያህል ሎተሪ እየገዛ
ቀቢ አንጓች—እወደድ ባይ
አዛኙ ቅቢ አንጓች ልነጠፍልህ ይላል ፤ የፈለገውን እስኪያገኝ ፤ ቅርበት ፈላጊ
ቀቢ ጠባሽ—አከንፋሽና እወደድ ባይ
ተቀባባች—አማመረች
ለንጀቲ ቀቢ ጠጣ—የፈለገው ተሳካለት
አፈ ቀቢ—እንደበተ ልስልስ
ክፉ ስም ቀባ—ክፉ ስም ሰጠ ፤ አዋረደ
ደም ተቃባ—ደም ያፋሰስ ጠበኝነት
እሁንማ ወንድሙን ስለ ገደለበት ደም ተቃብተዋል ፤ ባርቆብኝ ነው ቢልም አላመነውም ፤ የደም ቁርሾ ተያይዘዋል

ቀተረ ፣

ቀትረ ቀላል—1. ቅርጠ ቀላል
ይኽ ቀትረ ቀላል ኮቴው አይሰማም ፣ ሞገስ የሌለው
—2. ከውካዋ
ሰማይ ሰማይ እያየ ሲከንፍ ፤ ይኽ ቀትረ ቀላል ወጥቶብኝ ነበር
—3. ብር ሸሽ ፣ ረድኤት የሸሸው
ባለ ቀትር—ደሙ የፈላ
ቀትር ቀትር—ግትር ግትር ፣ መመናቀር
ቅትር ቅትር ስትይ በአፍንጫሽ ቆመሽ ነበር ፤ ስትመናቀሪ

*** ቀነበተ ፣**

ቀንብቻ ሆድ—ሆደ ጉስር ሰው

ቀነተ ፣

የማርያም መቀነት—ቀስተ ደመና
መቀነትሽን አጥብቂ—ሀዘኑን ቻይው
መቀነቷ ተፈቷል—ወንድ ደፍሯታል

ቀነደበ ፡

ቀነደበ—1. መታ

በዱላ ቀነደበው ። ከፉኛ መታው

2.—ጠጣ

አንድ ሽክና ጠላውን ከቀነደበ ሰው ያለ አይመስለውም

ቀንድብ መሸለል—በኩል ማጋጠም

ቀነጠሰ ፡

ሞት ቀነጠሰው—በልጅነቱ ወሰደው

ለለምን ቀነጠሰች—ዓለሟን አየች

የተማረ ሰው አግብታ ዓለሟን ትቀነጥሳለች ። ትደሰታለች

ቀና ፡

ልቡ ቀና—ጥሩ ሆነ

ልቡ ቀና ስለሆነ ምንም ቢናገር ሰው አይቀየመውም

መሬቱ ቀና—ለእርሻ እንዲያገለግል ሆነ

መንገዱ ቀና—ጉዳዩ ተሳካ

የሔደበት መንገድ ቀንቶታል መሰለኝ ፊቱ በደስታ ያበራል ። ተሳክቶለታል

ቀና ቀናውን—ደግ ደጉን

ለጊዜው ከሥራ ብትወጣም አጉሉን ትተህ ቀና ቀናውን ተመኝ

ሲያቀና ዋለ—ሲገበይ

የያዘውን ሸቀጥ ሲያቀና ውሎ ማታ ተመለሰ ። ሲሸጥ ሲለውጥ

ቀኝ አገር—በኃይል የያዙት አገር ። የሌላ ግዛት

በሬው ቀና—ተገራ

አገሩን አቀና—አገሩን ለመኖሪያነት እንዲያመች አደረገ

ወደ ዳገቱ ሲያቀና—ዳገቱን ሲያያዝ

ይቀናህ—ይሳካልህ

ሚካው ቀና—ሚካው ተመነጠረ ። ለእርሻ

ቀን ፡

ቀነ ቀጠሮ—መሞቻ

ቀነ ቀጠሮው ቢደርስ ነው ራሴን ብሎ ድንገት የሞተው

ቀኔ ነው—የኔ ጊዜ ነው

ቀን ሆነ—በጣም ረፈደ

ቀን ለቀን—ሳይመሽ

ቀን ለቀን ገብቶ ነው ዘርፏቸው የሔደው ። ብርሃን እያለ

ቀን በቀን—በብርሃን

ቀን በቀን ነው ዘርፏቸው የሔደው

ቀን ቀን አለው—እየለየ የሚሆንበት ጊዜ

ጌሾ የሚረከስበት ቀን ቀን አለው

ቀን ሲያዘነብል—ቀን ሲከዳ

ቀን አይተ—ጊዜ ለይቶ

ቀን አይቶ ከዳው ። አጋጣሚ ፈልጎ

ቀን ወጣ—ክፉ ጊዜ ዐልፎ ደግ ዘመን መጣ

ቀን ወጣለት—ጥሩ ጊዜ አጋጠመው

ቀን ጉደለበት—መከራ አገኘው

ቀን ጣለው—ክፉ ጊዜ አጋጠመው

ክፉ ቀን—የችጋር ጊዜ፣ ቀውጢ ቀን

ደግ ቀን—የጥጋብ ጊዜ

ጉዶሉ ቀን—አጉል ቀን

ቀንበር ፡

ቀንበር ሰበረ—ሕግ አፈረሰ ። ዳንዴ ሆነ

ቀንበር ተሸከመ—ማንኛውንም ሥራ ያለመሰልቸት ሰራ

ቀንበር ሚነ—አገዛዝ አጠነከረ

የባዕድ አገዛዝ ቀንበር ተጭኖባቸው ይሰቃያሉ ። ጭካኔ

ቀንድ ፡

ቀንደኛ—ዋና እሬት እሬት ባይ

ቀንደኛውን እስካላወቁት እንደገና መረበሹ አይቀርም ። አማፁን፣ የአድማ መሪውን

ቀንዱን ለሳየ—ተጀነነ ። ማን ይነካኛል አለ

ቀንዳ ቀንዳ አለ—እበልጥ እበልጥ አለ

ቀንዱን ተመታ—መማሪያውን አጣ

እለ እኔ ዐዋቂ የለም ሲል ቀንዱን ተመታ ። አላዋቂነቱ ተገለጠ ። ቅስሙ ተሰበረ

ቀንድ ለሸሸ—ፈሪ

ቀንዳም—ተንኮለኛ

አንድ ቀንዳም ካለ ሁሉም ነው የሚታመሰው ። አንድ አዋኪ

በቀንዱ አፈር ያዘ—ጠብ ፈለገ ። አሜረ

የቀለም ቀንድ—ዐዋቂ

የጨረቃ ቀንድ—ለጋ ጨረቃ

ቀኝ ፡

ቀኝ እጅ—1. ጥሩ ወዳጅ

—2. ረዳት

ቀኝ ቀኙን ያስመልክተህ—ደግ ደጉን

ሰዎች አጉል ቢያስቡብህም አንተ ቀኝ ቀኙን ያስመልክትህ ልጄ

በቀኝ ጉን ተነሳ—መልካም አጀማመር ነበረው

ቀዘቀዘ ፣

ስሚቱ ቀዘቀዘ—ቅስሙ ተሰበረ
ቀዝቃዛ ጦርነት—የፖለቲካ ጦርነት
ወኔው ቀዘቀዘ—ወኔው በረደ
ፍቅሩ ቀዘቀዘ—በረደ

ቀዘዘ ፣

ቀዝገዝ አለው—ቅፍፍ አለው

ቀደመ ፣

ቀደም ሲል—ዱሮ
ቀደም ቀደም አትበል—አለሁ እልሁ አትበል
ቀደም ተከተል—ፊትና ኋላ
በቀደምለት—ባለፈው ሳምንት ባንዱ ቀን
እየቀደም—እያደር

ቀደሰ ፣

ቀደሰ—ጀመረ
• እሱ በቀደሰው እኔ ገባሁበት
ቅዱስ ባለጊ—የተለየ ልዩ ባለጊ
ቅዱስ ቅዱስ አለ—አሞካሸ
ሰውዬው ቅዱስ ቅዱስ ሲሉት ስለሚወድ ሥራውን እንዲሠራ ያደርገዋል
ቀዳሲ ታጉለ—ተዳፈነ ፤ ሳይቀደስ ቀረ

ቀደደ ፣

ልብስ አስቀደደ—ልብስ አስለካ
ልብሷን ቀደደች—በጣም አዘነች
መንገድ ቀደደ—መንገድ አወጣ ፤ አበጀ
ቀዳዳ—ነገር የማይቋጥር ሰው
እሱ ቀዳዳ ነው ምስጢር አትንገረው ፤ የሰማውን በልቡ አይዝም
ቅድ አፍ—ወሬኛ ፣ እንዳገኘ የሚናገር
ቆቡን ቀደደ—ምንኩስናውን አፈረሰ
ቦይ ቀደደ—ቦይ አወጣ
ውሸቱን ቀደደው—ሳያፍር አብዝቶ ዋሸ
የልብስ ቀድ—የልብስ አሰፋፍ ዐይነት
የለበስከው ልብስ ቅድ ዘመን አመጣሽ ነው
ጉህ ቀደደ—ፀሐይ ወጣ
ፈሱን ቀደደ—ፈሱን ፈሳ

ቀዳ ፣

መጽሀፉን ቀዳ—መጽሀፉን ገለበጠ
ካንድ ወንዝ የተቀዱ—ነገረ ስራቸው የተመሳሰለ
ወሬ አቃዳ—ወሬውን ከአንዱ ወደ ሌላው አዳረሰ

ቀጠለ ፣

መንገድ ቀጠለ—ጉዞውን ካቋረጠ በኋላ ሔደ
ቀርጦ ቀጥል—ቀጣፊ
ትምህርቱን ቀጠለ—ትምህርቱን አጠና
አቀጠለ—እንደገና መለምለም ያዘ
እድሜው ቀጠለ—ረጅም ዕድሜ እንዲኖረው ሆነ

ቀጠቀጠ ፣

ረሀብ ቀጠቀጠው—ረሀብ ጠናበት ፤ አፈታበት
በዱላ ቀጠቀጠው—በብርቱ ደበደበው
ቀጥቃጣ —1. ንፉግ
—2. ፈሪ
ትምህርቱን ቀጠቀጠ—ጥሩ አድርጎ አጠና ፤ ተማረ
ዝናብ ቀጠቀጠው—ዝናብ አበሸቀጠው

ቀጠበ ፣

ቀጥቡ ሞላ—ዕድሜው አለቀ
ቀጥብ—ዕለተ ሞት

ቀጠነ ፣

ውሃ ቀጠነ—በማያስከፋ ነገር ተነጫነጨ
ከሚስቱ ጋር ውሃ ቀጠነ ብሎ ይጣላል
ቀጠንጠን አድርጉታል—ተቅማጥ ይዞታል
ቀጥኜ ቢያዩኝ—እንዳልሆነ ሆኜ
ቀጥኝ ቢያዩኝ ጅማት ለመኑኝ
ቀጭን አመቤት—ራሷን የቻለች
ፍርድ ቀጠነ—ፍርድ ጉደለ

ቀጠፈ ፣

ቀጠፈ—ዋሸ ፤ አበለ
ባጭር ተቀጠፈ—በልጅነቱ ሞተ

ቀጣ ፡

መቀጣጫ—ለሌሎች ምሳሌ የሚሆን ቅጣት
    አገበያ ላይ በመግረፍ መቀጣጫ አደረጉት
በረሃብ ተቀጣ—ረሃብ ጠነከረበት
ለይቀጡ ቀጣት ቀጣ—አጉል ቅጣት

ቀጨ ፡

ስንደዶ ቀጨ—ስንደዶ ነቀለ
ቀጭ መታው—አለፍሬ አስቀረው
ቀጭታም—አንገቱን ደጋግሞ ወለም የሚለው
ባጭር ቀጨ—ባጭር አስቀረው ፤ ዕድሜው ሳይደርስ ገደለው
ለንገት ቀጨ—አንገት ወለም አለ
አቀጩን ተናገረ—ቁርጡን ተናገረ

ቀፈቀፈ ፡

ቀፈቀፈ—ወለደ
    ብዙ ልጆች ቀፈቀፈች ፤ በላይ በላይ ወለደች

ቀፈፈ ፡

ቀፈፈ—ለመነ
    ሲቀፍ ዋለ ፤ ሲለምን ዋለ
ቀፍፍ ያለ—መልከ ጥፉ

ቀፎ ፡

ቀፎ ለቀፎ—ውስጥ ለውስጥ (ለጥይት)
ቀፎው የቀረ—ተበልቶ ያለቀ
    አሁንስ ሰውነቱ ሟሟል ፤ ቀፎው ነው የቀረው
ከቀፎው እንደወጣ ንብ—እንደበረገገ ንብ

ቁመት ፡

ቁመተ ስጋ—የሥጋ መቆም ፤ ምድራዊ ሰውነት
ቁመተ ዶሮ—አጭር ሰው
የቁም ከብት—የቀንድ ከብት

ቁራ ፡

ቁራ ይጮህበታል—አገሩ ይፈታል ፤ ጠፍ ይሆናል
የቁራ መልክተኛ—ተልኮ መልስ የማያመጣ
    ያ የቁራ መልክተኛ በዚያው ቀረ

ቁርበት ፡

ቁርበት መጣል—መኝታ ማሰናዳት
    ለእንግዳው ቁርበት ጣሉለት ፤ መኝታ አዘጋጁለት
ቁርበተ ፃኘ—ሲያዩት አላዋቂ የሚመስል
ቁርበተ ነክ—ሥር የሌለው ነገር
ቁርበተ—ሞኝ
ይኸ ቁርበት ሲያሾፉበት አይገባውም ፤ ደላላ ፣ እንፉዝ
ቁርበት የሌለው—ጋደም የሚልበት
ቁርበት ጣሉለት—መኝታ አንጥፉለት
የእንግዳ ቁርበት—ሴትኛ አዳሪ

ቁርንጭ ፡

ለመለ ቁርንጭ—መጥፎ ጠባይ ያለው ሰው

ቁብ ፡

ቁብ የለሽ —ግድ የለሽ
    እሱ ከሥራ ቢወጣም ቁብ የለሽ ነው ፤ ደንታ የሌለው

ቁቲት ፡

ቁቲት በጣሽ—ሸማኔ

ቁና ፡

መሬት ቁና ሆነ—መጨነቅና መጠበብ ሆነ
ቁና ቁና ተነፈሰ—ድካም ታየበት
    መቶ ኪሎ ተሸክሞ ቁና ቁና እየተነፈሰ ደረሰ
በሰፈሩት ቁና—በሠሩት ሥራ
    በሰፈሩት ቁና መስፈር አይቀርም ፤ ያደረጉት በራስ ላይ ይደርሳል

ቁጣ ፡

ልጁን ተቀጣው—ምከረው
ስር ተቆጣ—አበጠ
ቁስሉ ተቆጥቷል—አዊሟል ፣ አመርቅዟል
ቁጣየን ቀሙኝ—መናደድ ያለብኝ እኔ ሆኜ ሳለ በዳዩ ተናደደ
የሰማይ ቁጣ—1. መብረቅ
    —2. አበሳ ፣ ድንገተኛ ችግር
    የአባቱ መሞት የሰማይ ቁጣ ነው የሆነበት
የፈሲታ ተቆጢታ—የጥፋተኛ ተቆጪ
    የፈሲታ ተቆጢታ ፣ እሱው አጥፍቶ እሱው ይከፋዋል
ጠላው ተቆጣ—ሆመጠጠ

ቁጥቁጥ ፤

የቁጥቁጥ ኑሮ—የቁጥብ ኑሮ

ቁጭቁጭ ፥

ቁጭ ቁጭ አደረገ—በጥቂት በጥቂቱ አወጣ

ቂም ፥

ቂስሉ ቂም ያዘ—አገረሸ
ቂሙን ቀረፈ—በድሩን መለሰ
ቂም በቀል—የበቀል ቂም
    ቂም በቀሉን ረስቶ ታረቀ ፤ እንደ ተበደለ ሳይበድል ተስማምቶ
ቂም ያዘ—ቂሙን በልቡ አሳደረ

ቂጣ ፥

ቂጣ—አእምሮው ያልተገራ
ቂጣ ቆረጥ—ገንደልባ ፤ ወደል

ቂጥ ፥

ቂጡ ቂጢማ ቆረጠ—ተደሰተ
ቂጡን ጣለ—ተራቆተ
ቂጡን—አሳየ ገመናውን ገለጠ
ቂጥ ለቂጥ ገጠመ—ተመስማ ፤ አበረ
    ቂጥ ለቂጥ ገጥመው እውነቱን በሐሰት ለወጡብኝ ፤ ፍጹም ተባብረው አደሙ
ቂጣም—ወፍራም
የቂጥ ማረፊያ—ትንሽ የራስ መሬት
የእንዝርት ቂጥ—ቂጡ ዐርፎ የማይቀመጥ
    እሱ መቸም የእንዝርት ቂጥ ነው ፤ ለሐዘኑ እንኳ ዐርፎ አልተቀመጠም

ቃል ፥

ቃለ ክባድ—ተስሚነት ያለው
ቃሉ ጉደለ—1. ያዘዘው ሳይፈጸም ቀረ
  —2. ተስፋ የሰጠውን ሳያደርግ ቀረ
ቃሉን አከበረ—በቃሉ ጠና
ቃሉን አጠፈ—ከዳ
ቃሌ ነው—ብያለሁ
ቃል ለምድር ለሰማይ አለ—1. ማላውን አጸና
                    —2. የማይናወጥ ተስፋ ሰጠ

ቃል ማሰሪያ—የጋብቻ ውል መፈጸሚያ
ቃል ሰጠ—ተናገረ ፤ ውለታ ገባ
ቃል በቃል—በቀጥታ
    ቃል በቃል ነው የተረጐመው፤ ከቋንቋው ሳያስማማ
ቃል በቃል—አፍ ላፍ
    ቃል በቃል እንነጋገርበት ፤ በደብዳቤ አላዋጣም ፤ ፊት ለፊት
ቃል አባይ—ዋሾ
ቃለ ኪዳን ተጋባ—ተዋዋለ
ቃልዋ ይድረሰኝ አለ—ተገዘተ
ቃል ገባ—ውል አደረገ
በቃል ነገረው—በአፍ (በጽሑፍ ሳይሆን)
በቃሉ ጸና—በተስማማበት ረጋ
ትርፍ ቃል—የነገር ርክፍካሮ፤ የማያስፈልግ ንግግር
የቃል ጽህፈት—በቃል እየተነገረ የሚጻፍ
የእረኛ ቃል—ያልተቀጣ ሰው ንግግር
    የእረኛ ቃል ሰምቶ ይኸን ያህል መናደድ ተገቢ አይደለም ፤ የባለጌ
ጥሬ ቃል—ሳይተረጐም እንዳለ የተተው ሐሳብ

ቃመ ፥

ጠመንጃውን አቃመ—አጐረሰ በብዛት
አሻሮ ቃሚ—ድሃ
ጫት ቃመ—ጫት እኘከ

ቃረ ፥

ሆዱ ቃረ—ተቀየመ
    እውነቱን ስለ ነገረው ሆዱ ቃረ ፤ ከፋው
ቃር አያውቅሽ—ታሞ የማያውቅ
ተቃቃረ—ተቀያየመ

ቃረመ ፥

ቃርሚያው አያሳይም—ያሁኑ የዱሮውን አያመለክትም (ለውበት)
ትምህርት ቃረመ—በመጠኑ ተማረ
የቃርሚያ ሩጫ—አስቸጋሪ የሆነ ሩጫ

ቃሪያ ፥

ቃሪያ ድምጥ—ድምጡ ገና ያልተገራ
ቃሪያ—ንክር ፥ ያልበሰለ
ቃሪያ ነገር—ጮርቃ ነገር
ቃሪያ ጥሬ—በመዳፍ ጀርባ የሚመታ ኃይለኛ ጥፊ

ቃና ፡

ቃናው ተለወጠ—ጣዕሙ ሌላ ሆነ

ቃጣ ፡

መናገር ቃጣኝ—መናገር ከጀለኝ
እጅ ቃጣ—እጅ ሰነዘረ

ቅል ፡

ቀላጥቢ—ክልፍልፍ ፤ እለሁ እለሁ ባይ
ቀሊን ጨርቂን አለ—ሰበብ አበዛ
ቅሊን ጨርቂን ሲል ስላቆየኝ እውቶቡስ አመለጠኝ ፤ ሊፍተለተል
ቀሊም ይኸው ነው—ወግ ወጉም
ቅል ራስ—ባዶ ራስ ፤ ራስ የሌለው
ቅል ለንገት—የዶጋን ማርገብገቢያ
እየቅል እየቅሉ—እየብቻ
የጉድፍ ልቅ—አሞተቢስ ሞኝ ሰው
ድፍን ቅል—ደንቆሮ ፤ ያልተማረ

ቅኔ ፡

ቅኔ ቀጠረ—ቅኔ አሰበ ፤ አዘጋጀ
ቅኔ ነገረ—ቅኔ አስተማረ
ቅኔ ለትናገር—የተሰወረ ነገር አትናገር
ባለቅኔ—ቅኔ ዐዋቂ

ቅኝ ፡

ቅኝ ግዛት—በጦር የተያዘ አገር

ቅጠል ፡

ቅጠል የለሽ—ለዛቢስ

ቅጥ ፡

ቅጡ መልካም—ሁኔታው ያማረ
ቅጠ ቢስ—የማያምር
ቅጡም እንዲያ ነው—ወጉም
ቅጥየለሽ—ሥርዓት የለሽ
ቅጥ ያጣ—መላው የጠፋ

ቆለለ ፡

ቆለለበት—ላከከበት
እሱ ነው የወሰደው ብሎ ቆለለበት ፤ ጫነበት
ተቆለለ—1. ኮራ ፤ ተጀነነ
—2. አኮረፈ
ተቆለለበት—ወጣበት
እንበሳው ተቆለለበት
ዋጋ ቆለለ—አብዝቶ ተናገረ
ጥምጥሙን ቆለለ—ጥምጥሙን በረጅሙ አሠረ

ቆለፈ ፡

ሆዱ ተቆለፈ—አልርበው አለ
ሆዱን ቆለፈ—ምስጢር አላወጣ አለ
መቀለፍ—መተሳሰር ፣ በግብረ ሥጋ ጊዜ (ለውሻ)
ቁልፍ ሰው—ዋና ሰው
ቁልፍ ቦታ—መሪ ቦታ
ለንጀቱ ቁልፍ አለ—1. ወስፋቱ ተዘጋ ፤ ምግብ እምቢ አለኝ
—2. አስተያየቱ ተለወጠ ፤ ተቀየምኩ
ሽማግሌውን ያ ወጣት ሲሳደብ ሰምቼ አንጀቱ ቁልፍ አለ

ቆላ ፡

ቆላ ደጋ ረገጠ—የሚያደርገውን አጣ

ቆሌ ፡

ቆሌቢስ—ቀትረ ቀላል
ቆሌው ተነስቷል—ተቆጣ ብሎታል
ቆሌው ተገፏል—ረድኤት አጥቷል
ቆሌያም—ሰይጣናም

ቆመ ፡

ልቡ ቆመ—ሐሳብ ገባው
ማህሌት ቆመ—ምስጋና አደረሰ
ቁመናማ—ቁመተ መልካም
ቁመት ለለብኝ—የቤተ ክስያን አገልግሎት አለብኝ
ቁመናቢስ—ቀትረ ቀላል
ቁም ለቁም— 1. ቀወለል
ይች ቁም ለቁም እግር እግሯን እያየች አትሔድም ፤ ሰውነቷን የማትቆጣጠር
—2. ከረፈፍ
ይቺ ቁም ለቁም ሳታየኝ አለፈች
—3. እንደቆመ
ቁም ለቁም ሰንጥቀው ፤ በቁሙ

ቋም ስቃይ—የሥጋ መከራ
ቋም ስቅል—ጭንቅ ስቃይ
ቋዋሚ ነገር—ውለኛ ሥራ
ቋም ስቅል አሳየ—አወከ
    ጫማ ካልገዛሽልኝ ብሎ ቋም ስቅሌን አሳየኝ ፤ ነዘነዘኝ
ቋም ነገር—ሐቅ ፤ ርግጥ
ቋም ነገረም—ታማኝ ፤ የተናገረውን የሚፈጽም
ቋም አፍ—ሹል አፍ ፤ ነገረኛ
ቋም እስር—ከዚህ አትለፍ የተባለ ሰው
ቋም ከብት—እንስሳት ፤ የቀንድ ከብት
ቋም ዜማ—ጸናጽል ከበሮ የሌለበት ዋና ዜማ
ቋም ጽህፈት—ጉልህና ማለፊያ ጽፈት
ቋሞች—እንስሶች
ቋዋሚ—1. በሕይወት ያለ ሰው
    —2. አሳላፊ ፤ አስተናባሪ
ቋዋሚ ንብረት—የማይንቀሳቀስ ንብረት
ቆመልኝ—ሞገተልኝ
ቆመብኝ—ጠበቃ ሆነብኝ
ቆማ ቀር—ሳታገባ የቀረች ፤ ባል ያጣች ልጃገረድ
    ጓደኞቿ ሁሉ ሲያገቡ እሷ ቆማ ቀረች ፤ ባል ሳታገኝ
በቋሙ—እንዳለ ሳይለወጥ
በቋሙ ተመለሰ—ቸኩሎ (ከሔደበት)
በቋምህ—በሥራው ላይ እንደ ቆምህ
ተቋቋመ —1. ትዳር ያዘ
    —2. ኑሮ ጀመረ
ተቋቋመው —1. እቻ ለእቻ ሆነው
    —2. ቻለው
አቋቋሚኝ—ለክርስትናው አብረሽኝ ሁኚ
አፋን አቆመ—ለመናገር አሞጠሞጠ
እጁን አቆመ—መስጠት ተወ
ዝናሙ አቆመ—ዝናሙ አቋረጠ
የቆመ—የከረመ
    የቆመ ሰው ብዙ ነገር ያያል ፤ ዕድሜ የሰጠው
ገበያ ቆመ—መገበያየት ተጀመረ (መሸጥ መግዛት)
ጠበቃ አቆመ—ነገረ ፈጅ አደረገ

ቆረቆረ ፣

ተቆረቆረ —1. አሰበ
—2. አዘነ
—3. ተከዘ
    መሬት ሲቆረቁር አግኝቼው አጽናናሁት
—4. ከነከነ

መዝጊያ ቆረቆረ—መዝጊያ አንኳኳ
ከተማ ቆረቆረ—ከተማ መሠረተ

ቆረበ ፣

በጨጓራህ ይቆረባል—አይቀጡ ቅጣት ትቀጣለህ
ሞቶ ይቆረብለትና—ይሙትና
በሱ ቆርበሃል እንደ—ያለ እሱ እንዳይሆን ታግደሃል ወይ?
ቁርባን—ለሙት ድግስ

ቆረጠ ፣

ሆዱ ቆረጠ—ጨከነ
ሆዱን ቆረጠው—ነገሩ ከነከነው
ልበ ቆራጥ—ደፋር
ልቡ ቆረጠ—ወሰነ
መቆራረጥ—መጠላላት ፤ መለያየት
ምን ቆረጠኝና—ምን አገባኝና
    ምን ቆረጠኝና እሰው ጭቅጭቅ ውስጥ እገባለሁ?
ምን ቆርጦኝ—እንዴት ብደፍር
    ምን ቆርጦኝ የርስዎን ልጅ እማታለሁ ? ምን ቢያገደኝ
ስራ ተቋረጠ—ሥራ ተዋዋለ
ቀባ ቆራጭ—ከገደል ላይ ማር አውጪ
ቀፎ ቆራጭ—ከቀፎ ማር አውጪ
ቁራጺም—ፍጹም ድሃ
ቁርጡ ታወቀ—ርግጡ ፣ እውነቱ
ቁርጥ ሆነ—ተረገጠ
ቁርጥ ነገር—ያለቀ ፣ የደቀቀ ጉዳይ ፤ የመጨረሻ ውሳኔ
ቁርጥ ስጋ—ጥሬውን የሚበላ ሥጋ
ቁርጬ ደሃ—መናጢ ድሃ
ቆራጭ ፈላጭ—እንደ ፈቀደው አድራጊ ፤ አምባገነን ገዢ
ቆርጦ ሄደ—ፊቱን ሳይመልስ
    ቆርጦ የሔደ በልመና አይመለስም
ቆርጦ ቀጥል—ቀጣፊ ፣ አባይ ፣ አስመስሎ ተናጋሪ
በቁርጥ ስራ—1. በተወሰነ ጊዜ አልቆ የሚያስረክቡበት ፣ የሚረከቡት
    —2. በቡጭቅ ቡጭቅ ሥራ
በቁርጥ አደር—በታወቀ ጥቅም ፣ ደምወዝ
ባህሩን በዋና ቆረጠ—ተሻገረ
ተስፋ ቆረጠ—ተስፋ ቢስ ሆነ
ተቋረጠ—ሥራ ሊሠራ ተዋዋለ
ለንጀቱ ቆረጠ—ወሰነ
ለንጀቱን ቆረጠው—1. አላስቀምጥ አለው
    —2. አመመው
ለንጀቱ ተቆረጠ—ተስፋ አጣ

አጀን በቀረጠኝ ባለደረግሁት
ላንተ እርዳታ ያደረግሁለት እጄን በቀረጠኝ ፤ እሚያሰናክለው ነገር በኖረ
ካርኔ ቀረጠ—ደረሰኝ ወሰደ ፣ ሰጠ
ካርኔ ቀራጭ—የመንግሥት ገንዘብ ሰብሳቢ
የስጋ ቁራጭ—ዘመድ
የቁርጥ ዋጋ—የመሸጫው ዋጋ
ቁርጥ ዋጋውን ተናገርና ሸጥልኝ ፤ የመጨረሻውን ተመንህን
የሰይጣን ቁራጭ—ጭራሽ ክፉ ሰው
የነገር ማቋረጫ—ነገር ማሳጠሪያ
የነገር ቁራጭ—ያልተሟላ ነገር
የነገር ቁራጭ እንጠልጥለህ እየሔድህ ሰውን አታጋጭ
ደምወዝ ቀረጠ—ደምወዝ ወሰነ
ጉዳይ ቀረጠ—ጉዳይ ወሰነ
ፈሱን ቀረጥ አደረገ — ፈሱን ፈሳ
ፈሱን ቀረጠ — እጅግ አድርጎ ተሰቃየ
ፈሱን ሲቆርጥ ከርሞ መጣ

ቆሰለ ፣

ፈቡ ቆሰለ—ተናደደ ፤ አዘነ
ልብ አቁሰለ—አናዳጅ ፤ መናጢ
ቢነግሩት ቢነግሩት የማይገባው ልጅ ወልዶ ልቡን ያቆስለዋል
ቀላ ቁስል—መርዘኛ ቁስል
ቁስለ ስጋ—ቁምጥና
ቁስሉ ሰፋ—አመረቀዘ
ቁስሉን ነካው—በጣም የሚሰማውን ነገር አነሳበት
የውሻ ቁስል—ቶሎ የሚሽር ቁስል

ቈሰቈሰ ፣

ቀሰቀሰ—አነደደ
ቀስቁሶ ቀስቁሶ—ነካክቶ ነካክቶ
ቆስቁሶ ቆስቁሶ እልሄን አስመጣው
ነገር ቀሰቀሰ—ነገር አራገበ ፤ እንዲጧጧፍ አደረገ
ለትቀስቁሰኝ—የተኛውን ልቤን አታስነሣብኝ

ቆሸት ፣

ቀሽቱ አረረ—በጣም ተናደደ
ቀሽተ ለንድድ—ልግመኛ አባያ

ቆብ ፣

ቆቡን ጣለ—ምንኵስናውን አፈረሰ ፤ ዓለማዊ ሆነ
ቆብ ጫነ—መነኰሰ
ያይን ቆብ—ቅንድብ

ቆቻ ፣

ቆቻ ዋለ—ከሁለት ጎበዝ ተወዳደረ

ቆነደደ ፣

ቆነደደ—ቀጣ
አምሳ ብር ቆነደደው ፤ ሃምሳ ብር አስከፈለው (በቅጣት)
ረሃብ ቆነደደው—ክፉኛ ራበው
ብርድ ቆነደደው—አብዝቶ በረደው

ቆነጠጠ ፣

ቆነጠጠ—1. አልቻል አለ
ኑሮ መቆንጠጥ ጀመረ ፤ ኑሮ ከዐቅም በላይ መሆን ጀመረ
—2. ከበደ
ጋው ቆንጠጥ ቢያደርገውም ዕቃውን ወዶታል ፤ በዛ ቢልበትም
—3. ገሰፀ
ያልተቆነጠጠ ልጅ ቤተሰቡን ያዋርዳል ፤ ምግባር ያልተማረ
ቆንጣጭ—ቀጪ
ቆንጣጭ የሌለው ልጅ መረን ይወጣል ፣ ገሳጭ የለሌው

ቆንዳ ቆንዳ ፣

ቆንዳ ቆንደ ለለ —እለሁ እለሁ አለ

ቆየ ፣

ቆይታ ያዘ—ከባለሟሎች ጋር መከረ
መቆያ—1 መክሰስ
—2 እንግዳ ማስተናገጃ
ቆይ—ወደፊት አሳይሃለሁ
የፈሪ ዛቻ ቆይ ብቻ ቆይ ብቻ
ቆይቶ ቆይቶ—ዐልፎ ዐልፎ
የቆየ—የታገሠ ፣ የኖረ

ቆዳ ፣

ቆዳ መሬት—ታርሶ ታርሶ ያረጀ መሬት
ቆዳ—ሞኝት ፤ እንፊፍ
ቆዳ ተማሪ—አእምሮው ትምህርት የማይቀበል ተማሪ
ቆዳው ሞኝ—ብልጥ
ቆዳውን አስወደደ—ራሱን ከፍ ከፍ አደረገ

ቆጠረ ፡

ሀጢአታቸውን ተቋጠራቸው—ያዛቸው
ለጋብቻ የሚቆጠር—ለሙሽራ የሚቀርብ የጋራ ሀብት
ሆደ ተቋጠረ
—1. አልርበኝ አለ
—2. ቂም ያዘ
ምስክር ቆጠረ—እማኝ አበጀ
ቆጠረ—ሰጠ ፣ ሸለመ
    ለሙሽራይቱ አምስት ቁም ቆጠረላት
ቆጠረበት—አየበት
    ግፉን ቆጥሮበት ፍዳውን ያያል
በጥይት ቆጠረበት—ደጋግሞ በጥይት መታው
ተቋጠረ—የዘር ግንዱን ተናገረ ፣ አረግ መዘዘ
አሳሩን ቆጠረ—ተጨነቀ
ኮከብ ቆጠረ—ጠነቆለ
ዘር ቆጠረ—የዘር ግንዱን ተናገረ
አትቁጠርብኝ—አታሳብብኝ
    አንድ ጉርሻ ስለበላሁ አትቁጠርብኝ ፤ አትገምተኝ
እልሁን አስቆጠረ—እልሁን እንዲጨርስ አደረገ
የተቋጥሮ ዝምድና—የሩቅ ዝምድና
የተወለደበትን ቀን አስቆጠረው—መወለዱን አስጠላው
ፊደል ቆጠረ—ፊደል መማር ጀመረ
ፊደልም የቆጠረ አይመስል—ትንሽም የተማረ አይመስል

ቆጠቆጠ ፡

ቁጥቁጥ አደረገ—ልብን ከነከነ

ቆጠበ ፡

ቁጥብ ቁጥብ—ትንሽ ትንሽ
ቁጥብ—የተገታ ፣ ወሰን ያለው

ቆሰቆሰ ፡

ነገር ቆሰቆሰ—ነገር አነሳሳ
    የተወውን ነገር እየቆሰቆሰ የባሰ ጠብ ውስጥ ገባ ፤ እያራገበ
መኪናውን ቆሰቆሰ—መኪናውን አስነሣ

ቋቅ ፡

ቋቅ አለው—አንገፈገፈው ፤ ሰለቸው

ቋት ፡

ቋቱ ጠብ አለ—ጥቂት ጥቂት ተገኘ
ቋቱ ጠብ ሳላለፀ—አልተሳካም
ከቋት ከቋቱ—ወዲያው ወዲያው
የነገር ቋት—ወሬኛ
የእህል ቋት—ሆዳም

ቋንቋ ፡

ቋንቋ ለቋንቋ—ሐሳብ ለሐሳብ
    ቋንቋ ለቋንቋ ተግባብተዋል ፤ ልብ ለልብ
ቋንቋው አልገባውም—ምስጢሩ አልገባውም
እንዴት ያለ ቋንቋ ነው—እንዴት ያለ ሁኔታ ነው ?
የወፍ ቋንቋ—ሲሰሙት የማይገባ ቋንቋ

ቋጠረ ፡

ሆዱ ተቋጠረ—አልርበው አለ
ቂም ቋጠረ—ቂም ያዘ
ተቋጠረ —1. የዝምድና ሀረግ ተጓተተ
    —2. ተወሰነ
    ጉዳዩ ደኅና ተቋጥሯል ፤ ውሳኔ አግኝቷል
ነገር ቋጠረ—1. ቂም ያዘ
    —2. አድማ አደረገ
    ተሰባስበው ነገር ሲቋጥሩ ነው የዋሉት ፤ ሲዶልቱ
የቋጠረው የማይፈታ—የወጠነው የሚያስቸግር
ገንዘብ ቋጠረ—ገንዘብ አከማቸ
ፊቱን ቋጠረ—ፊቱን ኮስተረ ፤ ጨመደደ

በ

በለሰ ፣

ሰለበለሰ—እንዲቀናህ ተዘከረኝ
በለስ ቀናው—አደን አገኘ
በለስ ለገኘ—ገደለ (አደን)
በለስ ጣለ—ግዳይ ጣለ

በላ ፣

ሆዱን በላው—አሳዘነው
የሷ ነገር ሆዴን ሲበላው ይኖራል

ልጓም በሊታ—የበለጠ ተናዳጅ
ሊበላ!—ሊገኝ!
ሰው መብላት—ሰው ማማት
ሰውነቱን በላው—አሳከከው
ስጋ በል—አውሬ
ቁስሉ በላው—ቁስሉ አሳከከው
በሊታ—ብዙ የሚበላ
እንደርሱ ያለ በሊታ አጋጥሞኝ አያውቅም ፤ ሆዳም

በዩና ተበይ—አጥፊና ጠፊ
ቡዳ በላው—አሳመመው ፤ አሳበደው
ብላ ባለኝ—ባደለኝ

ብላ ተባላ—አንዱ ሌላውን የሚቀማበትና የሚበድልበት ክፉ ጊዜ
ከዚያ ከብላ ተባላ ዘመን በጤና ወጣሁ

ተበላ—በቁማር ገንዘብ ከሰረ
ተባላ—ተማማ
እረ እባካችሁን እርስ በርሳችሁ አትባሉ ፤ አትጣሉ ፤ አትጨቃጨቁ

ተብላላ—ተዋሃደ
ብቅሉና ጌሾው ተብላልቷል ፤ ተዋህዷል

ነገሩን አብላላው—ጥሩ አድርገህ አስብበት
ነገር በላ—የነገር ስልት ዐወቀ
በጉዳዩ ነገር የበላ ሰው እንጨምርበት ፤ የበሰለ ሰው

ነገር የበላ—የነገር ስልት ዐዋቂ
ችግርህን ነገር ከበላ ሰው ጋር ብትማከር ጥሩ ነው

ለሳሩን በላ—መከራ አየ
እሰው አገር ሔጄ አሳሬን ስበላ ከርሜ መጣሁ ፤ ስሠቃይ

ለስበላሽኝ—አጋለጥከኝ
ለብላላው 1—እንዲዋሀደው አደረገ
2—አንቀዠቀዠው

ለንጀቱን በላው—1. አሳዘነው
ያንን በሽተኛ ሕፃን ባየሁ ቁጥር አንጀቴን ይበላኛል ፤ ያስተክዘኛል

—2. ቆጨው
የተሰረቀው ገንዘቤ ጉዳይ አንጀቴን ሲበላው ይኖራል ፤ ያናድደኛል

ለይጥ ለበላ—ግብ አገባ
የነከበደን ቡድን 5 አይጥ አበላነው

ለደራ በላ—አደራ አስቀረ
የሰው አደራ መብላት በጣም አጸያፊ ነገር ነው ፤ አስቀምጡልኝ የተባለን ነገር ማጥፋት

ለፈር ብላ—ሙት
ሰውን አፈር ብላ ብሎ መራገም ጥሩ አይደለም

ለፈር ይብላኝ—አዝናለሁ
አፈር ይብላኝና ምን ነካብኝ ፤ ያንቶን ለኔ ያድርገው

ከተማ በላው—እከተማ ውስጥ ጠፍቶ ቀረ
ከነ እርሙ በላ—መርዶ ባለመስማት ለዘመዱ ሳያለቅስ ቀረ
ውሻ ለይበላው ጥል—ቅጥ ያጣ ጥል
የናንተ ጥል ደግሞ ውሻ አይበላው ጥል ሆነ ፤ መልክ የሌለው

ውሃ በላው—1. ስካራም ሆነ
ሰውን ውሃ ከበላው እርባናም የለው ፤ መጠጥ ካበዛ

—2. ሰጥሞ ሞተ

—3. ከንቱ ሆኖ ቀረ

እንዲያው ጉዳዩን ውሃ በልቶት ይቅር ? እንዳልሆነ ሆኖ ይቅር?

የሰው ሥጋ መብላት ይወዳል—ሐሜተኛ ነው
የበላን ያብላላዋል—ያለው የበለጠ ይፈልጋል
የብሎት ቀን—ሥጋና ቅቤ የሚበላበት ጾም ያልሆነ ቀን
የውሎ አበል—ለሥራ ለወጣ መንገደኛ የሚከፈል ገንዘብ
ይበላል—ደመወዝ ያገኛል
ከበደ በወር ስንት ይበላል? ስንት ይከፈለዋል?

ይብላኝለተ—1. ሁኔታው አሳዛኝ ነው
ለሱ ይብላኝለት እንጂ ለኔስ ግድ የለኝም
—2. የሠራው ሥራ ጥሩ አይደለም
ይብላኝልህ እስከ መጨረሻው ፤ እንዴት ትዘልቀዋለህ

ጉቦ በላ—ጉቦ ተቀበለ
ጠፍር በሊታ—ተናዳጅ
በሆነ ባልሆነው ጠፍር በሊታ አትሁንብኝ ፤ አትነጫነጭ
ፊት በሳሁ—በብሩህ ገጽ ተቀበሉኝ

በል ፡

በል በል አለኝ—አድርግ አድርግ አለኝ
ወንጀሉን የፈጸመው ሳያስበው ሲሆን እንዲያው በል በል ብሎት ነው ፤ ስሜቱ ገፋፍቶት
በል ልበልህ —1. ተናገር ልናገር
—2. አጣጣኝ ላጣጣህ ፤ እንገባበዝ
በል እንጂ—ተናገር እንጂ

በሰለ ፡

ሰውነቷ በሰለ—1. ዛለ ፤ ተዳከመ ፤ በጣም ተናደደች
የሰጠሽኝ ከባድ ሥራ ሰውነቴን አብስሎታል ፤ አዳክሞታል
—2. ተናደደች
እባክህ አትነዝንዘኝ ፤ እኔ እንደሆነ ሰውነቴ በስሏል ፤ በቂጣ ተሞልቻለሁ
ቃርያው በሰለ—ጎመራ ፤ ተቀጥፎ ለመበላት ደረሰ
በትምህርት በሰለ—ብዙ ተማረ ፤ ዐወቀ
ለዚህ ሥራ በትምህርቱ የበሰለ ሰው መቀጠር አለበት ፤ የጠለቀ ትምህርት ያለው
ብስል ሰው—1. አዋቂ ፤ ጠንካራ
—2. ብልጣ ብልጥ
ብስል ተቀሊል—ጥሩውም መጥፎውም ያለበት
ብስል ተቀሊል እያደረግህ አድላቸው ፤ ከዚህም ከዚያም ፤ እየቀላቀልክ
ብስል ከጥሬ—ጥሩና መጥፎ
ብስል ከጥሬ ሆነብኝ ፤ የተቀላቀለ
ተባሰለ—ተበሻሸቀ
ሁለቱ በጣም ተባስለዋል ፤ ተቂያቂመዋል
ነገሩ በሰለ—ግልጽ ሆነ ፤ ጥሩ ውጤት አገኘ
ነገሩ ስለ በሰለ የዕርቁ ነገር እንደሚጣደፍ አያጠራጥርም ፤ በሚገባ ስለታሸ ነገሩን አብስለነዋል ፤ ጥሩ ፈር ይዟል
እባጩ በሰለ—ሊፈርጥ ተቃረበ
አበሰለ/አበሰለች—ለፈቃደ ሥጋ አባበላት (የራዳ አማርኛ)
የበሰለ ቀቢ—የቆየ ቅቤ
የበሰለ ዋስ—ሙሉ ዋስትና የወሰደ ሰው
ጉንፋኑ በሰለ—እየዳነ ሔደ

በረረ ፡

ልቡ በረረ—አልሸከፍ አለ ፤ ርቆ ሔደ
በራሪ ወረቀት—ለደረሰኝ ተቀባይ የሚሰጥ ወረቀት
ብር ብሎ ሔደ—ሮጦ ሔደ
ብር ብለህ ሔደህ ከሱቅ ግዛና ና ፤ ፈጥነህ ሔድና
ተባራሪ ነጋዴ—ዘዋሪ ነጋዴ

ተባራሪ ወሬ—ምንጩ የማይታወቅ ወሬ
ተባራሪ ጥይት—ያልታለመለትን ነገር የመታ ጥይት
ዐይኑ በረረ—1. ፊቱ ጭው አለ
—2. ካንድ ነገር ጋር ዐይኑ ተከትሎ ሔደ

በረበረ ፡

ሆዱን በረበረው—ሆዱን አመመው
ምን እንደሆነ አላውቅም እንዲያው ሆዴን ይበረብረኛል
ረሀብ በረበረኝ—ክፉኛ ራበኝ
ዐውድማ በረበረ—የሚወቃ እህል አገላበጠ

በረከት ፡

ለበረከቱ—ለረድኤቱ
ለበረከቱ ያህል ነው ጠዲቁን በኪሴ የያዝኩት
በረከተ ሥጋ—ሀብተ ስጋ
በረከት ሰጣ—ቅቡጭ አለ
በረከት ወረደ—የጥጋብ ዘመን መጣ
በረከት የለሽ—አድፈንፋኝ
ይችን በረከት የለሽ እጓዳ አታስገቧት ፤ መቅኖ ቢስ

በረከከ ፡

በረክ በረክ አለ—ፈራ
ለምን በረክ በረክ ትላለህ ፤ በፍርሃት ትንቀጠቀጣለህ
ከስልጣኑ ስር ለምበረከከው—ሰጥ ለጥ ብሎ እንዲታዘዝ አደረገው

በረዘ ፡

በራዦች—ያልሆነ ትምህርት አስተማሪዎች
በራዥ ከላሽ—በካይ
በርዕዮተ ዓለማችን ላይ በራዦችና ከላሾች በየጊዜው ተነሥተውብታል
ለእምሮው ተበርዞል—ክፉ አሳቢ ሆኗል
ትእቢት እእምሮውን በርዞታል ፤ አበላሽቶታል

*በራየ / አበራየ ፡

በዱላ ለበራየው—ክፉኛ ደበደበው

በረደ ፡

ረሀቡ በረደ—ታገሠ
ረሀቤን ካበረድኩ ወደ ሥራዬ እመለሳለሁ ፤ ገብ ካለልኝ
ስለቱ በረደ—ዶለዶመ
ይህ ቢላዋ ስለቱ በርዷል ፤ እባክህ ትንሽ ሞርደው

ሰውነቱ በረዶ ሆነ—ሰውነቱ በጣም ቀዘቀዘ
ሰውየው በረደ—ከልጅነት ወደ አዋቂነት ተሻገረ
    በቀለ ከአምናው ዘንድሮ እየበረደ ሔዷል ፤ አደብ እየገዛ
ቁጣው በረደ—አቆመ
    ቁጣው ከበረደለት በኋላ በወግ መጫወት ጀመረ ፤ ከታገሠለት በኋላ
ብርድ ብርድ አለው—ፈራ
ለብራጃ—ነፋሻ
    ሰውነትህን ከሞቀህ አብራጃ ቦታ ላይ ቁም
ወሬው በረደ—ቀዘቀዘ
ጦሩ በረደ—ቆመ
    ጦርነቱ ሳይበርድ ወደ ሌላ አገር መሔዱ ጥሩ አይደለም ፤ ሳይደክም
ጥርስ በረዶ—በጣም ነጭ ጥርስ ያለው
ጥጋቡ በረደ—ሰከነ
    ጥጋቡ አልበርድለት ስላለው ነው እንዲህ የሚያናግረው

በራ ፣

ቀኑ በራ—ፀሐያማ ሆነ
ብራ ቀን—ዝናብ የሌለበት ቀን
ፊቱ በራ—ፈገግ አለ
    ከመደሰቱ የተነሣ ፊቱ በራ ፤ የደስታ ምልክት ታየበት

በሬ ፣

በሬ ወለደ—የውሸት ውሸት
    ያን በሬ ወለደ ሰውዬ ሲቀጥፍ ሰማኸው ? ውሸታም
በሬ—እንከፍ

በር ፣

ስርቆሽ በር—ተደብቆ መግቢያና መውጫ በር
በረፍ—ደጅ
በር ለበር—1. አጠገብ ላጠገብ (ለጐረቤት)
        —2. በየቤቱ ደጃፍ
    በር ለበር እየሔደ ትእዛዙን አስተላልፏል
በረኛ—በር ጠባቂ
    ግብ ጠባቂ (ስፖርት)
በር መታ—አንኳኳ
    በር ለሚመታ ሁሉ መክፈት አደገኛ ሊሆን ይችላል ፤ አስገቡኝ ለሚል
በር በሩን አየ—አሁን አሁን ይመጣል ብሎ በጉጉት ተጠባበቀ
በር ከፋች—1. ቁልፍ ያዥ
        —2. አንድን ነገር የሚጀምር
በር ዘጊ— የመልከኛ አሽከር ፤ እርስት ጠባቂ

የወንድ በር—በጠላት ሠራዊት መካከል የጉብዝ መተላለፊያ መንገድ
    የወንድ በር አሳየው ፤ ጉብዝናውን አስመሰከረበት
የጎድን በር—ሥጋ የሚገባበት በር

በሰበሰ ፣

በሀብት የበሰበሰ—ብዙ ሀብት ያለው
በሰበሰ—ሞልቃቃ ሆነ
ተበሳበሰ—ተሞላቀቀ
    አትበሳበስብኝ ጃል ፤ አታብዛው ፤ አትሞላቀቅብኝ
በሶ አበሰበሰ—በውሃ ለወሰ

በሳ ፣

አፍንጫውን በስቶ ያዘው—አንድ ነገር እንዲያደርግ አስጨነቀው
    ልጁ አፍንጫዬን በስቶ ስለያዘኝ አንድ ጥብቆ ገዛሁለት

በሽታ ፣

ለበሽታዬ ያህል—ላምሮቴ ያህል
መኪናዬ በሽተኛ ሆናለች—በየጊዜው ትበላሻለች
በሽታው ለቀቀው—ንዴቱ በረደለት
    በሽታው ሲለቀው ብታነጋግረው ይሻላል ፤ ሰይጣኑ ሲለቀው
በሽታው ወጣለት—በሽታው ለቀቀው
በሽታው የወጣለት—የተጠናቀቀ
በሽታዬን አውቀህልኛል—ችግሬን ተረድተህልኛል
በሽታ ይዞታል—1. አእምሮው ትክክል አይደለም
    ይህ ሰውዬ በሽታ ይዞታል? እንደ ማበድ አድርጎታል?
        —2. ጥል ይከጅለዋል

በቀለ ፣

ለበቃቀሉ—ቁመቱ
    የልጁ አበቃቀል መልካም ነው ፤ ጥሩ ዛላ አለው
ጠብ በቀለ—ጠብ ተነሣ
    በመካከላቸው ጠብ ከበቀለ ውሎ አድሯል

በቃ ፣

ለሹመት በቃ—ተሾመ
    ለሹመት የበቃው አገሩንና ወገኑን በሚገባ ስላገለገለ ነው
ለዕውቀት በቃ—ተማረ
    ለዕውቀት ከበቃህ አገርህን ከልብህ ማገልገል አለብህ

ለዘር በቃ—ጐለመሰ ፤ ወለደ
ማብቂያው ሆነ—መጨረሻው ሆነ
በቃ በለው—ማረው
በቃ በቃ ተባባለ—ታረቁ
    በቃ በቃ ከተባባሉ በኋላ ኩርፊያው ምንድነው?
በቃኝ በቃኝ—እዚህ ላይ ይቁም
ቦታ ማብቃቃት—ማቻቻል
    ቦታውን አብቃቅታችሁ ካልተቀመጣችሁ ክፍሉ ብዙ ሰው ሊይዝ አይችልም
    ማብቂያው ሲሆን አስታወሰኝ ፤ ለማለቅ ሲዳረስ
ሞት በቃ—የሞት ፍርድ
    ሞት በቃ ከተፈረደበት በኋላ ይግባኝ ጠየቀ
ተባቃ—ተጋደለ ፤ ተማታ
    በዱላ ሲባቁ ነበር ፤ ሲማቱ
ነገር ማብቃቃት—ትንሹን ትልቅ ማድረግ
ሰባቃ / ሰብቃቃ—እንዲዳረስ አደረገ
ሰሰበቃ—አስጨረሰ
    አርፈህ ተቀመጥ ታስበቃናለፀ ፤ ታስፈጀናለህ
ሰንዱ በቃኝ—ትልቅ
    የናት እንጀራ አንዱ በቃኝ ነው ፤ አጥጋቢ
የርሱ ነገር በቃ—ሰለቸ
የበቃ—ጻድቅ
    የበቁ ሰዎች በገደማት ይኖራሉ

በቅሎ ፡

በቅሎ ነች—መሀን ነች
የዛር በቅሎ—ቀዥቃዥ
    ያን የዛር በቅሎ እምክር ውስጥ አታስገቡት ፤ ከውካዋ ፤ ትዕግሥት አልባ
የጭን በቅሎ—ሰጋር በቅሎ ፤ ባለቤቷ ብቻ የሚቀመጣት

ቡትን ፡

ሐሳቡ ተበታተነ—አልሰባሰብ አለ
    አሁን ሐሳቤ ስለተበታተነ ነገ ናና እነጋገረኝ
ብትን ስራ—ያልተዋሃደና ያልተቀነባበረ ስራ
ብትን ቃል—የቃላት ክምችት (ማሰሪያ አንቀጽና ባለቤት የሌለው)
ብትንትኑ ወጣ—ምስቅልቅሉ ወጣ
ብትን ንባብ—ጥሩ ንባብ ፤ ትርጓሜ የሌለው
ብትን ወረቀት—ያልተጠረዘ ወረቀት ፤ ሉክ ወረቀት
ብትን ድልህ—ስልቅ በርበሬ
ቀሚሷን በተነች—የተከማተረውን ዘረጋጋች
ተበታትነው ቀሩ—ተለያይተው ቀሩ
ነጠላዋን በተነች—ተንጧለለች
ገንዘቡን በተነ—በከንቱ አጠፋ

በትር ፡

በትር ቀመሰ—ተመታ
በትሩ ሀይለኛ ነው—አመታቱ መርዛም
    የጠመንጃው በትር ሀይለኛ ነው
የቂል በትር—እስተዋይነት የጐደለው አመታት
የእግዚአብሔር በትር—የእግዚአብሔር ቁጣ

በነነ/አበነነ ፡

በዱላ ለበነነው—ደኅና አድርጎ መታው
በብናኝ ገደሉት—በመድኃኒት
ብን ያርግህ—ያጥፋህ
ካገር በነነ—ካገር ጠፋ

በከል ፡

ስሙን በከለው—ስሙን አጠፋው
በነገር በከለው—ስሙን አጠፋው
    የሰው ስም በከንቱ ለምን ትበክላለህ? ታዋርዳለህ
በነገር በከለኝ—እነገር ውስጥ አስገባኝ ፤ የሌለሁበትን

በዛ ፡

በዛሁ ቀንሱልኝ አለ—የያዘውን አጣ

በጀ ፡

በጅ አለ—1. እሺ አለ
    —2. ጉቦ ሰጠ
    ዳኛው ፀጅ ካላሉት የሰው ጉዳይ አስተካክሎ አያይም ይባላል

በገና ፡

በገና መታ—ደረደረ
በገና ደረደረ—መታ

በግ ፡

በግ ፈጅ—አንድ በግ ሙሉ የሚቀቅል ድስት
በግ ሰማይ—ዐሳማ
በጉ—ቂሉ !
ከበግ አይሻልም—ሞኝ ነው
የበግ ለምድ የለበሰ—ውስጠ ተንኮል ያለበት

በጎ ፡

በነ ሆነ—ዳነ ፤ ተሻለው
በነ በጎ—ጥሩ ጥሩ
    በጎ በጎውን እንጫወት
በጎ አድራጎት—ምግባረ ሠናይ
እሺ በጎ—ማመንታት
    እሺ በጎ እያልክ ጊዜ ከምታሳልፍ ለምን አሁኑኑ ሥራውን አትጀምርም
ክፉና በጎ—መጥፎ ነገር
    ክፉና በጎ ምን ያናግርሃል

በጠረ / አበጠረ ፡

ለበጥር ያውቃል—ጥሩ አድርጎ ያውቃል
    ጉዳዩን አበጥሮ ስለሚያውቀው ለርሱ ቢመራለት ጥሩ ነው
ለበጥር ፈለገ—ጥሩ አድርጎ እስኪገኝ ድረስ ፈለገ
    እባካችሁ አበጥራችሁ ፈልጉ ፤ አንድም ቦታ አይቅራችሁ

በጠሰ ፡

ማተቡን በጠሰ—ሃይማኖቱን ካደ
ማተብ በጣሽ—ከሃዲ
ቀጠል በጣሽ—ጠንቋይ ፣ መድኃኒተኛ
ብጣሽም—አጉል አኩራፊ
    ያን ብጣሽም ዝም በለው ፣ ተነፍቶ ይቀመጥ
በኩራት ተበጣጠሰ—በጣም ተጀነነ
    እባክህ በኩራት አትበጣጠስብን ፤ አትኮፈስብን
ሰንጀቱ ተበጠሰ—ተቀየመ
    እመጣለሁ ብሎ በመቅረቱ አንጀቴ ተበጠሰ ፤ አዘንኩ
እህል ውሃው ተበጠሰ—ኑሮው አከተመ
እድሚው ተበጠሰ—እድሜው አጠረ
    የዓለሙን ክፉውንም ደጉንም ሳያይ ዕድሜው ተበጠሰ ፤ ያለ ጊዜው ሞተ

ቡራ ፡

ቡራ ከረዩ አለ—ፎከረ
    ቡራ ከረዩ ማለቱን ተውና እስቲ ቁጭ ብለን በጉዳዩ እንወያይበት ፤ መፎከሩን

ቡዳ ፡

ለውዬው ቡዳ ነው—የማያውቀው ነገር የለም

ቡፍ አለ ፡

ቡፍ አለ—ቶሎ ተቆጣ

ቢል አለ ፡

ቢል ያለች እንጀራ—ስስ እንጀራ
    አንዲት ቢል ያለች እንጀራ አቅርበውልኝ ምን አድርጌ ልጥገብ?
ቢል ያለች—ሰውነት የሌላት ፤ ኮሳሳ

ቢስ ፡

ቢስ ለይይህ—ክፉ ነገር አይግጠምህ
ቢስ ገላ—ቁምጥና
    ቢስ ገላ ይዞታል
የቢስ የቸር—የክፉ የበጎ

ቢያክ ፡

ቢያክ ቢያክ አለ—አጥላላ

ቢጤ ፡

ቢጤ ከቢጤው—ከምሳያው
እንደ ቢጤት መኖር—እንደ ዐመል መኖር
የኔ ቢጤ—ለማኝ
    የኔ ቢጤ እውጭ ቆሟል ፤ እባካችሁ ተዘከሩት

ባህር ፡

ሆደ ባህር—ቻይ
    ከበደ ሆዱ ባህር ነው ፤ ታጋሽ ነው
ባህር መዝገብ—ትልቅ መዝገብ
ባህር ማዶ ውጭ አገር (አውሮጳ)
ባህር ሸሽ—ዳር ዳሩ የሚደርቅ ሐይቅ
ባህር ነው—ቸር ነው
ባህር አሳት—ፍልውሃ
ባህር ወለድ—የብዙ ልጅ እናት

ባለ ፡

ባላልጋ—ንጉሥ
ባለቤት —1. የአንድ ነገር ባለንብረት
    —2. ባል ፣ ሚስት
ባላባት—ከትልቅ የተወለደ ፣ ባለርስት
ባላንጣ—ተወዳዳሪ ጠላት
ባለ ፀግ—የቤተ መንግሥት ሹም
    በቤተመንግሥት ሥርዓት ለባለፀግ ባለወጉ ቅድሚያ ይሰጠው ነበረ

ባለደም—ለበቀል የሚፈላለጉ
ከባለደሜ ጋር አንድ ገበታ ላይ ተቀምጬ አልበላም ፤ ከባላጋራዬ ጋር
ባላገር—ያልሠለጠነ ገጠሬ
ባላጋራ—ጠላት ፣ ከሳሽ

ባላ ፤

ባላ አቁሞ—በሰፊው
ባላ አቁሞ ነው ያስቀረጠን
ባላና ደንቀር—ባላ ያለውና የሌለው የድር ማድርያ
የቤተሰብ ባላ—አውራ

ባል ፤

ባሊን ለሞኘሁት—የቤት ፈትል መሳይ የፈረንጅ አገር ድር
ባልና ሚስት ቁልፍ—ተሰካኪ ቁልፍ
የጀግኖች ባል—ከጀግኖች በላይ የሆነ ጀግና

ባር ፤

ባር ባር አለው—ፍራት ፍራት አለው

ባርያ ፤

ባርያ ሰደድ—ጠንካራ ገብስ
ባርያ ድንጋይ—ጥቁር ድንጋይ ፤ በቶሎ የማይሰበር ድንጋይ
ባርያ (ጣለው)—የሚጥል በሽታ
ባርያ ፈንጋይ—የባርያ ነጋዴ
አሰለጥ ባርያ—ከባርያ የተወለደ ፤ ቅልቅል ዘር

ባት ፤

ባትህን አሳየኝ—ቶሎ ቶሎ ተራመድ
ምነው አዘገምክሳ ፤ እስቲ ባትህን አታሳየኝም ! ፈጠን አትልም !

ባከነ ፤

ምስጢር ባከኑ—ተገለጠ
በሐሳብ ባከነ—በሐሳብ ተዋጠ

ባዘተ ፤

ሰውነቱ ባዘተ—ደቀቀ
ረጅሙ መንገድ ሰውነቴን አባዝቶታል ፤ አዝሎታል
ባዘቶ ገላ—አካለ ለስላሳ
ለባባች—አሚተኛ
የሰው ስም እያነሣህ ለምን ታባዝታለህ

ባዝራ ፤

ባዝራ ተድንገላ—ሴትና ወንድ
ባዝራ ተድንጉላ ወለደች ፤ መጀመሪያ ሴት ቀጥላ ወንድ ወለደች

ባዶ ፤

ባዶ እጅ—ስጦታ ያልያዘ እጅ
እንዴት ባዶ እጅህን አባትህን ልትጠይቅ ትሔዳለህ
ባዶ ለባዶ—ያለምንም ግብ
ጊዮርጊስና መቻል ባዶ ለባዶ ተለያዩ ፤ ዜሮ ለዜሮ
ባዶ ባዶ—የታማ የታማ
እፉ ባዶ ባዶ ይሸታል
ባዶ ቤት—ምግብ የሌለበት
ምነው በባዶ ቤት መጣህብኝ ፤ መስተንግዶ ሳይኖር
ባዶ ልፍ—ጠሙን
ባዶ አፌን ነው ተነሥቼ የመጣሁት
ባዶውን ቀረ—ያለ ምንም ነገር ቀረ
ያለ የሌለውን ሁሉ ሰጥቶ ባዶውን ቀረ ፤ ያለንብረት ፣ ያለ ገንዘብ
ባዶ—ጭንቅላት የሌለው
ባዶ እንጀራ—መበያ የሌለው
ለምን ባዶ እንጀራ ትሰጪዋለሽ
የሰው ባዶ—ደንቆሮ

ባጣ ፤

('አጣ'ን ተመልከት)
ባጣ ቆዩኝ —1. ትንሽ ደሳሳ ጐጆ
—2. ሌላ ባይገኝ
ምነው ባጣ ቆይኝ አደረከኝ? ሌላ ስላጣህ ወደኔ መጣህ
ባጣ ባጣ—ምንም ቢጠፋ
ባጣ ባጣ አንድ እንጀራ ራቴን አላጣም

ቤት ፤

ቤተ ሠሪ ኋላ ይመጣል—ያለቀውን ሕንፃ ይነቅፋል
ሁለተ ቤት—በጣም ተዋደዋል
አየለችና ተዋበች ሁለት ቤት ሆነዋል
በየቤቱ—በየፊናው
ባልተቤት—ሚስት
ቤተ በረከት—ጥቂቱ ብዙ የሚሆንበት
ቤተ ፈት—እግኝቶ ያጣ
ቤተኛ—የቅርብ ወዳጅ
ታደሰ ለነአቶ መገርሳ ቤተኛ ነው

ቤቱ ፈረሰ—ትዳሩ ተዛባ ፤ ሚስቱን ፈታ
የመንደር ወሬ የሰውን ቤት እስከ ማፍረስ ይደርሳል
ቤቱን ሰው አያውቀውም አያበላም ፤ አያጠጣም ፤ ንፉግ ነው
ቤቱን አሸነፈ—ራሱን ቻለ
ሰው ባለው ገቢ ቤቱን አሸንፎ መኖር አለበት ፤ አብቃቅቶ
ቤቴ ቤቴ አለ—ትዳሩን አሞቀ
ከጊዜ ወዲህ አበራ ቤቴ ቤቴ ማለት ጀምሯል ፤ ኑሮውን ማስተካከል
ቤት ለቤት—እቤት ውስጥ
ቤት ለንቦሳ—እንኳን ሳምህ ወለደች
ቤት ለንግዳ—እቤት ግቡ ፣ ዕረፉ
ቤት መለስ—ባልትና ፣ ሙያ ፣ ዘዴ ፣
ቤት መምቻ—የቅኔ ስንኝ
ቤት መታ—ስንኙ ገጠመ
ቤት ያልመታ ቅኔ ፣ ቅኔ አይባልም
ቤት ማያ—አዲስ የተጋቡ የሚያግሩት ድግስ
ቤት ለሳየ—መልስ ጠራ
ቤት ለዛዥ—አሳዳሪ
ቤት አፈረሰ —1. ስንኝ ለወጠ
ይህ ግጥም ቤት አፍርሷል ፤ አልገጠመም
—2. ትዳር አፈረሰ
በሰው ጉዳይ እየገባህ ቤት አታፍርስ
ቤት ከቤቱ ገባ—የሚስት ወገን ለባል ወገን ተዳረ
ቤት የመለሰው—በቤት ውስጥ ያለ ማንኛውም ዕቃ
ቤት የእግዚር ነው—እንግዳ መቀበያ ነው
ቤት ያፈራው—እቤት የሚገኝ ምግብና መጠጥ
ቤት ያፈራውን ነው ያቀረብኩት ፤ ልዩ መሰናዶ አላደረኩም
ቤት ይቁጠረው—በጦርነት የሞተው ሰው እጅግ ብዙ ነው
በሁለተኛው ዓለም ጦርነት የሞተውን ሰው ብዛት ቤት ይቁጠረው
እንደየቤቱ—እንዳቅሙ
የምስጥ ቤት—ኩይሳ
የሲት ቤት—የሴትኛ አዳሪ ቤት
ወንጀለኛው ፣ ፖሊስ ከተማውን እያሰሰ ሲፈልገው ከቆየ በኋላ ፣ እሴት ቤት ተገኘ
የቀበጠ ቤት—ያማረ ቤት
ተድላ የቀበጠ ቤት ሠርቷል
የቤት ልጅ—ዲቃላ
የቤት ስራ—ተማሪ ፣ እቤት የሚያከናውነው ትምህርት
የቤት እመቤት—ሚስት
ሥራዋ የቤት እመቤትነት ነው ፤ ሌላ የውጭ ሥራ የላትም
የቤት ውልድ—እጌታው ቤት የተወለደ አገልጋይ
የቤት ጉድ—መጥፎ ጠባይ
የቤቱን ጉድ በይፋ ይናገራል
የቤት ጣጣ—የትዳር ነገር
የቤት ጣጣ አልለቀኝ ብሎ ሳልጠይቃችሁ ብዙ ጊዜ ቆየሁ

የነገር ቤት—ጨቅጫቃ ፣ ጭቅጭቅ የበዛበት ቤት
የኩልቤት—አዛዥና ታዛዥ የሌለበት
ምነው ይህ ቤት የኩል ቤት እየሆነ ሔደ ፤ ሥነ ሥርዓት የማይከበርበት

ብልሀት ፣

ብልሀት አለቀበት—መውጫ ቀዳዳ አጣ
ብልሃት ስላለቀብኝ ነው ወዳንተ የመጣሁት ፤ ስለ ተጨነቅሁ
ብልሀት የለውም—ዋጋ የለውም
የርሱ ነገር ብልሃት የለውም ፤ የሚያምር አይደለም

ብልት ፣

ብልት አወጣ—ሥጋ አወራረደ
ብልት ማውጣት ካላወቅህ ለምን በጉን አረድከው
ብልቱን ያመዋል—አባለዘሩን
ብልቱን መታው—የነገሩን ቡጥ ደረሰበት
ብልት አዋቂ—የሥጋ ዐይነት ዐዋቂ
የነገር ብልት ያውቃል—አስተዋይና ዘዴኛ ነው

ብረት ፣

ባይኔ በብረቱ—በእርግጥ
ባይኔ በብረቱ አይቼዋለሁ ፤ ባይኔ አይቼዋለሁ
ብረት ለበስ—በለስላሳ መጠጥ የተደባለቀ ጠንካራ መጠጥ
ብረት ነው—ጠንካራ ነው

ብር ፣

ብረ ሸሸ—ኮሳሳ ፤ ዘለግ ያለ ሰው
ብረ ወጥ—ትምህርቱን እንደጨረሰ በሥራ ላይ ያለ ደቀ መዝሙር
ብሩ አጠር ያለ—ብዙ ፍሬ የያዘ እህል
ብር ቂንጥ—ቱር ቂብ
ብር ቂንጥ አለ ፤ ሮጠ ፤ ተቀመጠ
ብር ብር አደረገ—ዕረፍት ነሣ
ሰሞኑን የያዝኩት ሥራ ብር ብር ሲያሰኘኝ ሰነበተ ፤ ሲያካልበኝ
ብር ነቀል—ትምህርቱን ጨርሶ ሥራ የጀመረ ሰው

ብርሃን ፣

የብርሃን ልጆች—የጽድቅ ልጆች
ደጀ ብርሃን—ቤተ ልሄም ፤ የምስጢር ቤት

ብርክ ፡

ብርክርክ አለ—ዐቅም አነሰው
  ከባድ ሥራ ስለ ገጠመው ከብዙ ሰዓት በኋላ ብርክርክ አለ ፤ ደከመ

ብርክ ብርክ አለው—ፍራት ፍራት አለው
  አንበሳው ከጫካ ወጥቶ ዐይን ለዐይን ስንጋጠም ጊዜ ብርክ ብርክ አለኝ ፤ ክው አልኩ

ብርክ ያዘው—ፈራ
  ሌባው ሲሰርቅ ባለቤቱ ብቅ ሲልበት ብርክ ያዘው ፤ በፍርሃት ተንቀጠቀጠ

ብሽ ፡

ብሽ አለው—አቅለሸለሸው
  ሰውዬውን ሲያስመልሰው ባይ ጊዜ እኔንም ብሽ አለኝ፤ማስታወክ ከጀለኝ

ብቅ ፡

ብቅ ጥልቅ አለ—ወጣ ገባ አለ
  መዋኘት ሳያውቅ እወንዙ ውስጥ ዘሎ ገባና ለነፍሱ ሲታገል ብቅ ጥልቅ ይል ነበር

ብቅል ፡

(ብቀለ'ን ተመልከት)

ብቀል ረገጠ—ብቅል አበቀለ

ብቀሉ አናቱ ላይ ወጣ—ሰከረ
  ወይዘሮ የኔነሽ ብቅሉ አናቷ ላይ ሲወጣ ጊ። እስክስታ መውረድና መዘ
  ፈን ጀመረች

ብቀል አይጠንሰስ—ዘወትር ሰካራም

ብቀል አውራጅ—ረጅም ሰው

ብትክ አለ ፡

ብትክ ብትክ አለ—ተዘባነነ

ብቻ ፡

ቀይ ብቻ—ግዴለም የሚገባህን ታገኛለህ ፤ ዛቻ

ብቻ ግደለም—የሠራኸኝን አልረሳልህም
  ብቻ ግዴለም ፤ ጊዜ ይፍረደው

ብቻ ለብቻ—አንድ ሳንድ
  እስኪ ብቻ ለብቻ ይዋጣልን ፤ ሰው ሳይጨመር

ብው ፡

ብው አለ—ተናደደ
  ተሳስተሃል ብሎ ሲነግረው ጊዜ ብው አለ ፤ ተቆጣ

ብው ብሎ ሰከረ—በጣም ሰከረ
  ጌታቸው በትናንትናው ግብዣ ላይ ብው ብሎ ሰክሮ ነበር ፤ አለመጠን ጠጥቶ ነበር

እሳቱ ብው አደረገው—አቃጥሎ ጨረሰው

ብድር ፡

ብድር መለሰ—ቂሙን ተወጣ

ብድር መላሽ—ውለታ የማይረሳ
  ለአደረክልኝ ውለታ ብድር መላሽ ያድርገኝ

ብድር ከፋይ—ውለታ መላሽ

ብድግ ፡

ብድግ ያህል—ትልቅ አንዳች

ቦረቦረ ፡

ሆዱን ቦረቦረው—ራበው

ቦርቦር አለ—በገርነት በየዋህነት ተናገረ

ቦጨቀ ፡

ቦጨቀ—አማ
  የሰው ስም እያነሡ መቦጨቅ ብልግና ነው

ተ

ተልባ ፡

—ተንሸራታች
ቢከፍቱ ተልባ—ሲገለጥ ባዶ

ተመራ ፡

ርስት ተመራ—ርስት ተቀበለ
የተመራሁትን ርስቴን ምንም ቢሆን አልሸጥም
ቀኔ ተመራ—ቅኔ አዜመ

ተመተመ ፡

አፉን ተመተመ—ዝም አለ
አፍህን ብትተመትም ይሻልሃል ፤ አፍህን ብትዘጋ

ተምበረከከ ፡

በእምብርክ አስኬደው —1. አስከረው
—2. ስጥ ለጥ አደረገው
የወይዘሮ አልጋነሽ ጠጅ በእምብርክ ያስኬዳል ፤ ናላ ያዞራል
እምቢ ካልክ በእምብርክ አስኬድሃለሁ ፤ እንድትታዘዝ አደርግሃለሁ

ተምች ፡

ተምች መታ—ብዙ ሰው ባንድ ጊዜ ገደለ

ተረተ ፡

መተረቻ ሆነ—ማሾፊያ ሆነ

ተረተረ ፡

መተርተር ልምዱ ነው—መዋሸት
ለምን እንዲህ አድርገህ ትተረተራለህ ፤ ትቀላምዳለህ
በሳቅ ተተረተረ—በጣም ሳቀ
አንድ ነገር በጆሮዬ ሹክ ሲለኝ ጊዜ በሳቅ ተተረተርኩ

ተረከከው ፡

ተረክከው—ፈለጠው
በዱላ አናቱን ተረከከው ፤ ገመሰው
ፍሬው ተንተርክኳል—ዛፉ በብዛት ፍሬ አዝዟል

ተረፈ ፡

ለላስተረፈኝም—እጅግ በጣም ጉድቶኛል

ተራ ፡

ሎሚ በየተራ—ሁሉም በየድሉ
ተራ መታ—ተደረደረ
ተራ ሰው—አልባሌ ሰው
ተራ በተራ—ለየብቻ
ተራ ነገር—ቀላል ነገር
ተራ ወታደር—ማዕረግ የሌለው ወታደር
ተራ ሰው—ሹመት የሌለው ሰው
ተራ ንግግር —1. ምስጢር ያላዘለ
—2. ብልግና ያለበት ንግግር
ጨዋ ሰው ሆነህ ሳለህ ለምን ተራ ንግግር ትናገራለህ?

ተራራ ፡

ልበ ተራራ —1. አርቆ አሳቢ
—2. ኩሩ ፣ የማይልከሰከስ

ተርብ ፡

ተርብ ነው—1. ለሥራ ፈጣን ነው
እንዲህ ላለው ሥራ እንደ ማሞ ያለ ብርቱ ሰው ያስፈልጋል ፤ ቀልጣፋ
—2. በነገር ተናዳፊ ነው

ተርታ ፡

ተርታ ሰው—ተራ ሰው
ተርታ ነገር—ቁም ነገር ያልሆነ ጉዳይ

ተርፏ ፡

ልቡ ተርፏ አለ—ደነገጠ

ተስፋ ፡

ተስፋ ሰጠ—ታገኛለህ አለ ። ውለታ ገባ
ተስፈኛ—ትራፊ የሚበላ (ተማሪ)
ተስፋ አገኘ—ልቡ ሞላ

ተቃጠለ ፡

ቃጠሎ —1. ለፍላፊ
—2. በጣም ሞቃት
አገሩ ቃጠሎ እየሆነ ሔዷል ። በጣም እየሞቀ
በንደተ ተቃጠለ—እምሮ ተቆጣ
ባልኮሉ ተቃጠለ—መጠጥ ሰውነቱን ጐዳው
ለንጀቱ ተቃጠለ—እርር ትክን አለ
እርር ቅጥል አለ—በጣም ተናደደ
የረፍት ጊዜዬ ተቃጠለ—ዕረፍቴን ሳልጠቀምበት ዐለፈ
ገንዘቡን አቃጠለ—ባልባሌ ነገር አጠፋ

ተበተበ ፡

ነገር ተበተበ—አሴረ
በኔ ላይ ነገር ሲተበትብ ተደብቄ ሰማሁት ። ነገር ሲሠራ
ተብታባ—እንደበቱ ያልቀና
ትብትብ ነገር—የማይፈታ ነገር

ተባ ፡

ምላሱ ተባ—ተናጋሪ ሆነ

ተነፋ ፡

በኩራት ተነፋ—ተጀነነ
ሎተሪ ስለ ደረሰው በኩራት ተነፍቷል ። ተዘባኗል
ለተነፋ—እታኩርፍ
ለፍንጫወን ነፋ—አኮረፈ

ተናነቀ ፡

እንባ ተናነቀው—ሊያለቅስ ቃጣው
እንጥርጥሩ ላይ ተናነቀው—አልዋጥ አለው
ሁለት ጉርሻ እንደ ጐረስኩ እንጥርጥሬ ላይ ተናነቀኝ ። አልገባ አለኝ

ተከለ ፡

ርስተ ተከለ—ርስት ሰጠ
ላገሬ ስላገለገልኩ መንግሥት ርስት ተክሎኛል

ሳል ተከለበት—የማይለቅ ሳል ያዘው
ስሙን ተከለ—ዝነኛ ሆነ
በደረሰው መጽሐፍ ስሙን ተክሏል ። ታዋቂ ሆኗል
ስርአት ተከለ—ሕግ አወጣ
ተካይ ነቃይ—ሿሚ ሻሪ
ታቦት ተከለ—ቤተክርስቲያን ሠራ
ተተክሎ ዋለ—ሳይንቀሳቀስ አንድ ቦታ ቆየ
ትክለኛ—ርስት ያገኘ ሰው
ትክል ድንጋይ—ዝርፍጥ
ለይኑን ተከለ—ትክ ብሎ አየ
አዲሱ ልብሴ ላይ ዐይኗን ተክላ ነበር ። ትኩር ብላ ታይ ነበር
እመዝገብ ላይ / ውስጥ ተከለ—እሰፈረ
ወጭና ገቢውን በየቦታው እመዝገብ ላይ ትከለው ። አስገባው
ወርርድ ተከለ—መወራረጃውን ጠራ
ግብር ተከለ—ግብር ዐወጀ

ተከነ ፡

ልብ አትክን—አናዳጅ

ተከሊል ፡

ተክሊል ሞላ—በተክሊል አገባ

ተኮሰ ፡

መስቀል መተኩሻ—የደመራ ቦታ
መስከረም ሲተኮስ—ሲጠባ
በትኩሱ—ሳይቆይ
ትኩስ ነው—ቁጡ ነው
ለምን ትኩስ ትሆናለህ ። ፈጥነህ ትቆጣለህ
ተኮሰ—በስውር አየ
ተደብቆ ሴትዬዋን ሲተኩስ አየሁት ። አጢኖ ሲመለከት
ትኩሳታም—በሽታ የማይለየው
ትኩስ ትኩሱን—ወዲያው ወዲያው
ትኩስ ኃይል—ወጣት ትውልድ
ጉዳዩን ተኩሰ—አከናወነ
ጉዳዩን በፍጥነት ተኩሼ እመጣለሁ ። ጨርሼ

ተወ ፡

ተው ባይ—መካሪ
ምነው ተው ባይ አጣህ? ተቆጪ

ተወኝ—አትጨቅጭቀኝ
ተወው—መከራ ይድረስበት ፣ ይበለው
ተው ተው አለ—ገላገለ
ትቶህ ይሒድ—ለብሰህ ጨርሰው (ለአዲስ ልብስ)
ትቶት ሒዷል—ጣዕም የለውም (መጠጡ)
የተተወ—1. ትራፊ
—2. የተናቀ

ተጣባ ፤

ሰውየው ተጣብቶኛል—ጥል ፈልጎታል ፤ ቂሙን አልረሳ ብሎኛል
ኮሶ ተጣባ—ኮሶ ታየ
ጡት ተጣባ —1. አለቅጥ ተወዳጀ
—2. አባትና ልጅ ሆኑ

ተጫነ ፤

ክረምቱ ተጫነ—ከበደ
ተጫጫነኝ—ሕመሙ በረታብኝ

ተፋ ፤

ምድር ተፋችው—አሽቀነጠረችው
ምን ምድር ተፋህ—ከዬት ከቸች አልክ
ሬሳውን ወንዝ ተፋው—አውጥቶ ጣለው
ሞት የተፋው—በጣም ታሞ የዳነ
ተፋበት—አዋረደው
ትፋታም—ስካራም
እንቅሮ ተፋው—ፈጽሞ ጣለው ፤ ከሆዱ አስወጣው
ለከ እንትፍ አለ—ከሆዱ አውጥቶ ጣለ ፤ ፈጽሞ ጠላው (ሰውን)
እንትፍትፍ አለ—መረቀ
እንትፍ እንትፍ አለ—ጥላቻውን ተወ
ከሞት ተፋው—አዳነው
የተተፋ—የተገለለ
የተተፋው ሳይደርቅ—በፍጥነት ፤ ፋታ ሳይሰጥ
የወሰደውን ገንዘብ ተፋው—መለሰ

ቱግ ፤

ቱግ አለ—ድንገት ተቆጣ
ነገር እስተካክለህ ሳትሰማ ምን ቱግ ያሰኝሃል

ታቦት ፤

ታቦት ነገሠ—ታቦት ወጣ

ታች ፤

ታች ለብሽ ወረደ—የዝቃጭ ዝቃጭ ሆነ
ታች በሌ—ተቅማጥ
የሰው በታች—ወራዳ
የበታች በታች—ማዕረጉ በጣም ዝቅ ያለ ፤ ጭፍራ

ታጠቀ

ለጦርነት ታጠቀ—ተዘጋጀ
ታጥቆ ተነሣ—ተዘጋጀ
ትጥቅ—የጦር መሣሪያ
ወገብሽን ታጠቂ—ተጠናከሪ

ትም ፤

ትም አደረገ—1· ገንዘቡን ፣ ምግቡን ቶሎ ጨረሰ
—2. ነጠቀ ፣ ዘረፈ

ትንትግ ፤

ትንትግ ትንቶግ አለ—ቶሎ ቶሎ ተቆጣ

ትከሻ ፤

በትከሻዬ—በኔ ላይ
የኖረው በትከሻዬ ነው ፤ እኔን ሲበዘብዝ
ትከሻ ሰጠ—በንቀት ዐይን ተመለከተ
ትከሻህን አትሸ—አታወላውል
ትከሻ ቢስ—ቀትረ ቀላል ፤ ከውካዋ
ትከሻ ለትከሻ—ጐን ለጐን
ትከሻ ወረደው—ትከሻውን አመመው ፤ ተቀጨ
ትከሻማ—ግርማ ሞገስ ያለው ሰው
ትከሻም—ዕድላም
ትከሻውን አሳዩ—ተኩራራ

ቷቷ ፤

ቷቷ አለ—ቶሎ ፈሰሰ

ቻ

ቸር ፣

ቸር እገር ሒደ—ሞተ
ሲፈራ ሲቸር—ላድርግ አላድርግ ሲል ፤ ሲያወላውል

ቸበቸበ ፣

ቸበቸበው—በርካሽ ሸጠው
ቸብ አደረገ—በፍጥነት ሸጠ

ችንቢ ፣

ችንቢ ችንቢ አለ—እውኝ እውኝ አለ

ቸገረ ፣

ለችግር—ለባስ ጊዜ
ችግር አለው—የሚያደርገውን አጣ
ችግሬ—ፈላ ምላጭ

ቸፈ ፣

ችፍ ችፍ አለ—ንዝንዝ ፣ ጭቅጭቅ ጀመረ

ቻለ ፣

ራሱን ቻለ—ራሱን አስተዳደረ
ራስን አለመቻል ያህል መጥፎ ነገር የለም
ያስችልህ—ትእግሥቱን ይስጥህ
ችሎት ተመለሰ—ዳኛ ተነሳ ፤ ፍርድ ቤት ተነሳ
አልተቻለውም—አልተመቸውም ፤ አልደላውም
አያስችለውም—አይታገሥም
አይቻልም—አይሆንም ፤ አይደረግም
ይቻላል—ይሆናል ፤ ይደረጋል

ችክ ፣

ችክ አለ—መዝዝ አለ
ችክ ምንችክ አለ—መነችክ ፣ ተሟዘዘ

ነ

ነሰረ ፣

ቢነስርም ቢከስርም—ቢያተርፍም ባያተርፍም
በነስርም በከስርም ያው የጤፍ ንግድ ጥሩ ነው ፤ ቢያዋጣም ባያዋጣም
እስኪነስረው ነገረው—እስኪያንገሽግሸው ነገረው
አይነስረውም—ንፉግ ነው
ወጡን ቀቢ ነሰረው—ቅቤ በዝቶበታል

ነሳ ፣

ልቡ ተነሳ—ለመሔድ ተቻኮለ
ልብ ነሳ —1. ልብ ሰወረ
—2. አደናገረ
መነሻ—ምክንያት
መነሻውን ብትነግረኝ ብልሃት ይፈለግለት ነበር ፤ ሥረ መሠረቱን
መነሾ—ምክንያት
የጉዳዩን መነሾ ከነገርኩት በኋላ ነው ነገሩን የተረዳው
ስምህን ቄስ ያንሳው—ሙት
እጅ መንሻ—መታያ
እጅ መንሻ ሰጠ ፤ ጉቦ ሰጠ
ሞተር አስነሳ—እንዲንቀሳቀስ አደረገ
ስም አነሳ —1. አማ
—2. አመሰገነ
ስምህን ያነሳው በደግ ነው
ስሚን (በክፉ) ሲያነሳ ሰማሁት
በሽታው ተነሳ —1. ንደት ያዘው
—2. አመመው
ተነሳሳ—በል በል አለው
ይህን ለማድረግ ምን አነሣሣህ ? ምን ገፋፋህ
ነገርን ነገር ያነሳዋል—ያስታውሳል
ነገርን ነገር ያነሣዋል እንዲሉ እኔም አንድ ነገር ትውስ አለኝ
ነፋሱ (አቧራው) ተነሳ—በጣም ነፈሰ ፤ በነነ
ንሽ—ዝናብ ዘንቦ ሲያበራ
አመል ነሳ—አመለቢስ ሆነ

ለነሳሽ—ጉትጓች
አንሳ—አመን (በሙግት ጊዜ ጥፋትን)
ለይኑን ለነሳ—አቀና
እማኝ ለነሳ—ቈጠረ
እጅ ነሳ—ሰላምታ ሰጠ
ክርስትና ለነሳ—የክርስትና አባት ሆነ
ወሬ ለነሳ—መጫወት ጀመረ
ስለ አበበ ወሬ እንሥተን ስንጫወት
ውሃ ያነሳል—ብዙ ውሃ ይፈልጋል
ውሃ የሚያነሳ እህል ነው ፤ ውሃ አይጠቅመውም
ያንሳህ—ይግደልህ
አንተን ያንሳህና እንዴት በኔ ላይ ክፉ ትመኛለህ
ዳኝነቱን ለነሳ—እዳውን አመነ
ድል ነሳ—አሸነፈ
ፈረሱን ለስነሳ—ኮረኮረ
ፊት ነሳ—በጥላቻ ተመለከተ ፤ ተኮሳተረ
ለምንድነው ልጅህን ዘወትር ፊት የምትነሣው ? ፊትህን የምታኮሳትረበት

ነቀለ ፡

ስር ነቀል—የጥገና ያልሆነ ለውጥ
ቃሉን ነቀለ—ለወጠ
ነቃላ—ቀትረ ቀላል
ንቃይ—አራሙቻ
ብልት ነቀለ—አወራረደ
ብእር ነቀል ሆነ—ትምህርቱን ጨረሰ
ነቀል ተከል—ዘላን
እግሩን ነቀለ—ተራመደ
እግርህን እንዳትነቅል ብዬህ አልነበረም እንዴ ፤የት ደርሰህ መጣህ ? አትንቀሳቀስ
ክርስት ነቀለ—አባረረ ፤ አስወጣ
ግብር ነቀለ—ግብር አነሳ

ነቀሰ ፡

በነቂስ ወጣ—በሙሉ ወጣ
ሰው በነቂስ ወጥቶ እስብሰባው ላይ ተገኝቶ ነበር ፤ማንም ሳይቀር
ተነቅሶ ተያዘ—ተለይቶ ተያዘ
ነቂስ በነቂስ—አንድም ሳይቀር
ነቃሽ—ምስክር
ንቅስ ያለች—በጣም ቆንጆ
ንቅስ ንቅስ አደረገ—ትንሽ ትንሽ በላ
ጠመንጃውን ንቀሰ—ቀና አድርገህ ያዝ
ጠጉሩን ነቀሰ—አበጠረ

ነቀረ ፡

ለንቃር ሙታው—አስታወከው
ለንቀር ተፋው—ከልቡ አወጣው

ነቀነቀ ፡

ንቅናቄ—የለውጥ አድማ ፤ አመፅ
ነቀነቀው—ስውነቱን ሰበቀ

ለልጋ ነቀነቀ—ንጉሡን ለማውረድ ሞከረ
ለልጋው ተነቃነቀ—የንጉሡ ስልጣን እየተዳከመ ሄደ ፤ ባላንጣ ተነሳበት
ለንገቱን ነቀነቀ—1. እምቢ አለ
እንድ ጊዜ አንገቱን ተነቀነቀ ምንም ቢሆን እሺ አይልም
—2. ዛቀ
አንገቱን ከነቀነቀብኝ ወዲያ እኔና እርሱ እሳትና ጭድ ሆነናል ።

ነቀዘ ፡

ነቀዝ—ቢበላ የማይጠግብ

ነቃ ፡

ነቃ በል—ጠንቀቅ በል
በጎቹን ነቃ ብለህ እግድ ፤ እዚህ ቦታ ቀበሮ ሞልቷል
ነቃ ነቃ ለለ—ሰውነቱን ጠበቀ
ከጊዜ በኋላ ነቃ ነቃ ማለት ጀምሯል
ንቁ—ፈዛዛ ያልሆነ
ለነቃቂ—ኃይል ፣ ጉልበት የሚሰጥ ፣ አበረታች
እግር እስኪነቃ ቢኬድ—የትም ቢኬድ
እግር እስኪነቃ ብትሔድ ያንተን ሚስት የምትበልጥ ሴት አታገኝም
የነቃ—የሰለጠነ
የነቃ የበቃ—ጻድቅ
እዚህ ገዳም ውስጥ ብዙ የነቁ የበቁ ባህታውያን አሉ

ነቅ ፡

ነቅ ገብቷል—ቅያሜ ገብቷል
በኔና በርሱ መካከል ነቅ ገብቷል

ነበረ ፡

ለነበር ነበር—ለወሬ ወሬ
ለነበር—ለስም
ነበር ባይ—የቀድሞውን እያስታወሰ የሚኖር

ነበርን ባይ—ወገኛ ፣ ያለፈውን የሚያጋንን
ነበር ቤት አይሠራም—ባለፈ ታሪክ መኩራራት አይጠቅምም
ነበር ነው—ያለፈ ጉዳይ ነው

ነበበ ፡

በሹመት ነበበ—የበላይነት ተሾመ
ሐዘን ተነባበረበት—እየደጋገመ አጠቃው
አነባበር—ወፍራም ድርብርብ ፣ ያልቦካ አፍለኛ እንጀራ

ነበዘ ፡

ነበዝ አለ—ወየበ ፤ ፈዘዘ
 ቀለሙ ነበዝ ብሏል ፤ ለወጥ አድርጓል
ንብዝ ያዘው—ልብ ያጣ ፤ ወደ አጉል ነገር እያመራ ያለ

ነቢ ፡

ካብቶ ነቢ—ጥሩ ደሀ ፣ ምናምን የሌለው ሰው

ነባ ፡

እንባ ቀረሽ—ሊያለቅስ ትንሽ የቀረው
 ጭቅጭቁ እንባ ቀረሽ ነበር

እንባ በንባ ተራጨ—ሁሉም ተላቀሰ
 በዚያ ደግ ሰው ሞት እንባ በንባ ያልተራጨ የለም
እንባ አቀረረ—ሊያለቅስ ቃጣው
እንባ አነቀው—ሲቃ ያዘው
 እውጭ አገር ስላለው ልጅዋ ሳወራላት እንባ አነቃት ፤ ማልቀስ ከጀላት
እንባ እንባ አለው—ማልቀስ ከጀለው
እንባ አድርቅ—1 ከልቅሶ በኋላ የሚቃመሱት ምግብና መጠጥ
 —2 አለቃቀሱ የማያስደስት ፤ሰውን የሚያስቅ (በኀዘን ጊዜ)
እንባ ጠባቂ—ተቆርቋሪ
 እንደዚያ ሹም የደሀ እንባ ጠባቂ የለም ፤ አዛኝ
የእንባውን አገኘ—ያዘነበትን አገኘ
የደሀ እንባ—የደሀ በደል
 በደሀ እንባ ማላገጥ የኋላ ኋላ የሕዝብ ዓመፅ እንዲነሣ ያደርጋል
ያዘ እንባ—የለበጣ ኀዘን

ነት ፡

ነት ይንካው—ይዋል ይደር (የባልና የሚስት የእርቅ ጉዳይ)

ነኘ ፡

ነኝ ባይ—በራሱ የሚኩራራ

ነከረ ፡

በሀብት ተነከረ—ከበረ
 እስከ አፍንጫው ድረስ በሀብት ተነክሯል ፤ በጣም ሀብታም ሆኗል
ነከረበት—ወጋው
ነክርቱ—ድላድል
ነክርት—በጣም ጥና
ነከረው ያወጡት—ቂል ፤ ድላድል
ንክር—ነሁላላ

ነከሰ ፡

ክሶ ያዘ—ፈጽሞ ጠላ
 ጉዳዩን አላውቅም እንጂ ነክሶ ይዞኛል
ለዛዩን ነካሽ—የሚረዳውን ጎጂ
እርስ በርሱ ተናከሰ—ተጣላ
 ለምን እርስ በርሳችሁ ተናከሳችሁ ትኖራላችሁ?
አናካሽ—ነገረ ሠሪ
ድንጋይ መንከስ—የማያገኙትን አገኛለሁ ማለት
ጠፍር ነካሽ—በአጋሰስ ነጋዴ (ስድብ)
ጥርሱን ነከሰ—ዛተ
 ባለፈ ባገደመ ቁጥር ጥርሱን እንደ ነከሰብኝ ነው

ነከተ ፡

ምግቡን ለነከተው—ጨርሶ በላው
በዱላ ለነከተው—በዱላ መታው

ነኰተ (እንኩቶ)

የሰው እንኩቶ—እርባን የሌለው

ነካ ፡

ልቡ ተነካ—አዘነ
 የተናገረው ነገር ልቤን ነካው ፤ አስተከዘኝ
ሰማይ ነካ—ረጅም ሆነ
 ሰማይ የሚነካ ፎቅ ሰርቷል ፤ ሰማይ ጠቀስ
ቂጥኝ ነካው—ተላለፈበት
በሽታ ነካው—ታመመ
 በሽታ ነክቶሃልንዴ ? አመም ያደርግሃል

በነገር ነካካው—አሽሙዋጠጠው
በነገር ነካው—በአግቦ ሰደበው
ንክ—እብድ
ለትነካካኝ—በሽታዬን አታምጣብኝ
ለነካኪ—አጣይ
    የዚያን ያነካኪ ወሬ ለምን ትሰማለህ ?
እስክስታውን ነካው—ጨፈረ
ሉር የነካው እንጨት—ሁሉም የሚያጥላላው
    ምነው እር የነካው እንጨት አደረከው ፤ ታጥላላዋለህ
ክብር ነካ—አዋረደ
የነካው—እብድ ፣ ወፈፌ
የነካካው እንጀራ—ትንሽ ወጥ የተለቀለቀ
የንካ ንካው ያለህ—እንዴት ያለ ውርጅብኝ ነው
    የንካ ንካው ያለህ ራሱ ሰርቆ ጓደኞቹን ሁሉ አስያዘ
የንክኪት በሽታ—ተላላፊ በሽታ
ገላ ነክ—የውስጥ ልብስ
ጨዋታውን ነካው—አብዝቶ ተጫወተ

ነወረ ፣

ነወር ለለ—እንግዳ ሲመጣ ተነሥቶ አክብሮ ተቀበለ
ነውረ ሥጋ—የሰውነት ኃጢአት
ነውር ጌጡ—ይሉኝ አይል ፤ ልክስክስ
ለስነወረ—ልጃገረድ ደፈረ

ነው ፣

ነው ብለህ—ነው እንዴ ?

ነዘረ / እንዝርት ፣

ሰውነቴን ነዘረኝ—ሰውነቴን እርገፈገፈኝ
እንደ እንዝርት ሾረ—ትእዛዝ በፍጥነት ፈጸመ
    እንደ እንዝርት የሾረች ሚስት አግብቷል ፤ ቀልጣፋ
እንዝርት ቂጥ—ቀዥቃዣ ፤ አንድ ቦታ ረግቶ የማይቀመጥ
ጦሩን ነዘረ—ጦሩን ሰበቀ

ነዘነዘ ፣

ዝናቡ ነዘነዘ—ያለማቋረጥ ዘነበ
ጥርሴን ነዘነዘኝ—ሕመሙ አልተው አለኝ

ነዛ ፣

ወሬ ነዛ—ወሬ አሰራጨ
ገንዘቡን ነዛ—ገንዘቡን አባከነ
ጉራውን ነዛ—ትምክህቱን ገለጸ

ነደደ ፣

በወርቀና በብር ነደደ—በጣም አጌጠ ፤ ተንቆጠቆጠ
በድህነት ነደደ—እጅግ ተቸገረ
ነደደው—እጅግ ተቆጣ
ንዳድ—ወባ
ወይ ነዶ—እንዴት ያስቆጣል
    ወይ ነዶ ወንድሜን ሳልሰናበተው ወደ ውጭ አገር ይሒድ!

ነደፈ ፣

በቀስት ነድፎ ጣለው—ወግቶ ጣለው
በነገር ነደፈው—አስቀየመው
    ሰውን በነገር መንደፍን ሥራዬ ብሎ ይዞታል
በእርሳስ ነደፈ—ስእል ሳለ ፤ በገረ
በፍቅር ተነደፈ—ፍቅር ያዘው
ተናዳፊ—በአንደበቱ ሰውን የሚያስቀይም
ንድፈ ሐሳብ—የሐሳብ ቢጋር
ንድፍ የመሰለ እንጀራ—በጣም ነጭ
እባብ ነደፈው—ነከሰው
ወባ ነደፈችው—ያዘችው

ነዳ ፣

በወንጭፍ የሚነዳ—እጅግ በጣም ብዙ
ቀዘን ነዳው—በብዛት አስቀመጠው
ገዛ ነዳ—በስልጣኑ ሥር አምበረከከ

ነድ ፣

ነደ እሳት—ለፍላፊ ተናጋሪ
ነዳጅ—ናፍታና ቤንዚን

ነገ ፣

ለነገዬ የማይል —1. እርቆ የማያስብ
              —2. የማይቆጥብ ፤ የማይሳሳ
ነገ በኔ—በሌላው የደረሰው በራስም ይደርሳል
    ተው በሰው ስቃይ አትቀልድ ነግ በኔ ነው!

እሺ ነገ—ሰውን ማጉላላት
የነገ ሰው ይበለን—ያቆየን
የነገ ሰዎች—ወጣቶች

ነገሰ ፡

ሞኝ አንግስ—ካቲካላ
ሽቶ የሚነግስበት—ሽቶ የሚገንበት ፤ በጣም የሚሸትበት
ታቦት ነገሰ—ከመቅደስ ወጥቶ ተከበረ
አናገሰ—አሟሟቀ
ነገር ማናገስ ይወዳል ፤ ትንሹን ትልቅ አስመስሎ መናገር
አንጋሽ—ሕዝብ
ግማሹ ለአንጋሽ ፣ ግማሹ ለአወዳሽ (ካህናት)
ዛር አነገሰ—በአል አደረገለት
ሴትዮዋ በየአመቱ ዛሯን ታነግሳለች
ድህነት (ፍርሃት) ነገሰ—እየተጠናከረ ሄደ ፤ ሰፈነ

ነገረ ፡

ልኩን ነገረው—እዶታ ማሰሪያው ድረስ ነገረው
በነገር ነገር ተነስቶ—አንድ ነገር ሲወሳ ሌላውን ማስታወስ
በነገር ነገር እያደረገ እውነቱን እንዲያወጣ አደረገው
በነገር ያዘ—1. ወሬ እያወራ አልለቅ አለ
—2. ሳያስብ የተናገረውን በሌላ ተረጎመበት
ነገረ ስራ—አሰራር ፤ ሁኔታ
ነገረ ስራው ሁሉ አያምረኝም (ጠባዩ)
ቅኔ ነገረ—የቋጠረውን ቅኔ አሰማ
ነገረኛ—ተንኮለኛ
ነገረ ዘርቅ—ቡዋልት
ነገረ ፈጅ—ጠበቃ ፤ ለጥብቅና የተወለደ
ነገረው—እውነቱን አውጥቶ ነገረው
እምቢ ካለ ብትነግረው ይሻላል
ነገሩ ሁሉ አያምርም—ሁናቴው ሁሉ
በነገር አሰለቸው—ጨቅጫቃ ሆነበት
ነገረ ሰሪ—አሳባቂ ፤ ጆሮ ጠቢ
ነገር አለሙን ትቶታል—ግዴለሽ ሆኗል
ነገር አለሙን ከተወው ውሎ አድሯል ፤ ደንታ ቢስ ከሆነ
ነገር አዞረ—ደጉን በክፉ ተረጐመ
እኔ ያልኩትን ትተህ ለምን ነገር ታዞራለህ ?
ነገር ለወጣ ለወረደ—አሰላሰለ
ዕድሜውን ነገር ማውጣት ማውረድ ነው ሥራው

ነገር ቋጠረ—ቂም ያዘ
በልብህ ነገር ቋጥረህ እንዴት ልታረቅ ትላለህ ?
ነገር ነገሩን—ወግ ወጉን
ነገር ነገሩን ይዞታል
ነገር ነገር አለው—ጥል ከጀለው
አንተ ሰው ዛሬ ነገር ነገር ብሎሃል ፤ እርፈህ አትቀመጥም ፤ ጠብ ማንሣት ከጅሎሃል
ነገርን ነገር ያነሳዋል—አንድ ሐሳብ ሌላውን ያስታውሳል
ነገር ለላፊ—ትእግስተኛ
ነገር አላፊ ባይሆን ኖሮ ማንም ሊያበርደው የማይችለው ጠብ አይነሣም ነበር እንዴ ?
ነገር ለሽቶ—ነገር አነፍናፊ
ነገር ወዳጅ—ጨቅጫቃ
አንዳንድ ሰው ሆን ብሎ ነገር ወዳድ ነው ፤ ነዝናዛ ነው
ነገር ዘሪ—አናካሽ
ነገር የበላ—አስተዋይ ፤ አዋቂ
ነገር ከበላ ሰው ጋር መዋል እንደ ትምህርት ይቈጠራል
ነገር ጫሪ—ጠብ አንሺ
ነገሩን የጫረው ማነው ? ሁከቱን ያነሣሣው
ነገር ፈላጊ—ተንኳሽ ፣ ሰበበኛ ፣ አጫሪ
ነገር ፈላጊው አበበ ሳይሆን ዓለሙ ነው ፤ ጠቡን ያስነሣው
ንግርት—ትንቢት
ለይናገር ለይጋገር ድዳ
የነገር መንገድ—ልዩ ልዩ ስልት
አባ ሽፈራው የነገር መንገድ ያውቃሉ
የነገር ያለህ—የጠብ ያለህ
ፋንታው የነገር ያለህ ካለ ብዙ ጊዜው ነው ፤ ጥል የሚፈልግ እጣ እንጂ

ነገደ / መንገድ ፡

ለመንገድ—ወደ ቤት ሲሄዱ ለመጨረሻ ጊዜ የሚጠጣ
ለመንገድ ሲነሱ—መንገድ ሲጀምሩ
መንገደኛ—ሂያጅ ፤ በጉዞ ላይ ያለ
መንገድ መንገዱን እያየህ ሂድ—እሰው ላይ እንዳትወጣ
መንገድ ለመንገድ—በየመንገዱ ፤ በየቦታው
መንገድ ሳተ—ተደናገረው
መንገዱ ለያስኪድም—ያባባልህ አቅጣጫ አይለቅም
መንገድ መታው—ሄዶ የሚፈልገውን ሳያገኝ ቀረ
መንገድ ትርፌ—ጥቅም አልባ
መንገድ ትርፌ ነው ፤ እርፈህ ብትቀመጥ ይሻልሃል
በየመንገዱ—መንገድ ለመንገድ
እግረ መንገድ—ወደ ሌላ ጉዳይ ሲኬድ አብሮ የሚከናወን
እግረ መንገድህን አባታችንን ጠይቀህ ተመለስ

ከመንገድ ወጣ—ተሳሳተ ፤ የነገር ፈርጅ ለቀቀ
የውሃ መንገድ—ዘወትር የሚመላለሱበት

ነጋ ፡

ነጋ ሌሊቱ ሰጋ ሊማቱ—ችግረኛ ፤ ረሀብተኛ
ነጋበት—አመሉን አመጣው
ነጋ አድርስ—አሳባቂ
ነጋ ጠባ—ሁልጊዜ
ነጋ ጠባ እቤቴ ይመጣ ነበር ፤ አሁን ምን እንዳስቀረው አላውቅም
ለነጋ—ሌሊቱን ሙሉ ሳይተኛ አደረ
ለይንጋብህ—ማልደህ ሂድ
የነጋበት ጅብ—የተደናገረው

•

ነጐደጐደ / አንጐደጐደ ፡

ንባቡን አንጐደጐደው—በፍጥነት አነበበው

ነጠለ ፡

በተናጠል—ለየብቻ
ነጠላ—ጥላቢስ
ነጠላ ሰው—ከውካዋ
ነጠላ ጫማ—ኩፍ ያልሆነ ጫማ ፤ ክፍት ጫማ
ተናጣላ ሆነ—ከስራ ተወገደ
ክፊትህ ይነጥለኝ—ልመት ! (መሀላ)

ነጠረ ፡

በነጠረ ወጣ—ተለቀቀ
ንጥረ መብረቅ—የመብረቅ ብልጭታ
ለነጠረ—አስመሰከረ
ለንጡራ ገንዘብ—የራስ የሆነ ሀብት
እውነቱ ነጠረ—ታወቀ
እውነቱ እስኪነጥር ተይዞ ይቆይ ፤ እስኪገለጽ

ነጠረ / አናጠረ ፡

ለታናጥርብኝ—አትፎግልብኝ ፤ አትፎክርብኝ
ማንን ተማምኖ ነው እንዲህ አድርጎ በሰው ላይ የሚያናጥረው ?
ለናጣሪ ለልጋ—አረግራጊ አልጋ

ነጠቀ ፡

ሞተ ነጠቀው—እድሜው ሳይደርስ ሞተ
ሸክሙን ነጠቀው—ወደላይ ከፍ አደረገው
ነጠቀ—በዋገምት ሳበ
ነጠቅ ለደረገው—ሲናገር መቆጠብ አቃተው
ለምን ነጠቅ ያደርግሃል ፤ ሽማግሌ ሰው ነህ እኮ!
ነጠቅ ነጠቅ ለደረገ—እግሩን ፈጠን ፈጠን አደረገ
ነጠቅ ነጠቅ ያደርገዋል—በንግግሩ ቸኮል ቸኮል ይላል
ነጣቃ—ቀትረ ቀላል
ነጥቆ በረር—ሌባ
ትምህርት ነጠቀ—ተማረ
ጥሩ አጋጣሚ አግኝቶ ወደውጭ አገር ሔዶ ትምህርትንጥቋል
ጥራዝ ነጠቀ—ግልብ፥ ያልተማረ፥ ጥልቅ ትምህርት የሌለው

ነጠፈ ፡

ምንጣፍ—ጅል ፤ ቂል ሰው
ተነጠፈለት—1. መኝታ ተዘጋጀለት
—2. ሽር ጉድ ተባለለት
ንጣፍ ሰጠ—በወሰደው መሬት ልክ መለሰ
ለነጠፈ—ዘረረ
በአንድ ቡጢ አነጠፈው ፤ እመሬት ላይ ዘረጋው

ነጣ ፡

ነጣ ለወጣ—1. ከባርነት አስቀረ
—2.በራሱ አሳብ አደረ
ነጣ ነኝ—ምንም የለኝ
ነጣ ናት—ባል የላትም
ነጣ ነጣ ለለ—በሽታ ሊይዘው ጀመረ
ነጣውን ሂደ—ባዶ እጁን ሄደ
ነጣ ውድድር —1.ሁሉም እንደ የአቅሙ መሥራት
—2.ሁሉም መወዳደር የሚችልበት ፥ የሚሳተፍበት
ነጪ ደሀ—ምንም የሌለው ደሀ
ነጫጭባ—መልኩ ወዝ የማይታይበት
ያለሳሙና በመታጠቡ ነጫጭባው ወጥቷል ፤ ገርጥቷል
ነጭ ለባሽ —1. የሕዝብ ደህንነት ጠባቂ
—2.የመንግሥት ሰላይ
የተደበቀውን ሽፍታ ለመያዝ የሚሻለው መንገድ ነጭ ለባሽ መላክ ነው ፤
መለዮ የማይለብስ የሕዝብ ደህንነት ሰው
ጭ ለበስ (የለበሰ)—የማይሠራ (የጉልበት ሥራ)
ለናጣ—አጫረሰ

ከዳው ነጣ—በወንጀል ተባባሪ ያልሆነ
    ከዳው ነጣ ስለሆንኩ ነው የተለቀቅሁት
ዝናቡ በነጩ ይዞታል—ሳይጨልም ፣ ነገር ግን ባለማቋረጥ
የሰው ነጭ—ብዛት ያለው ሕዝብ
    በትናንትናው ሰልፍ የሰው ነጭ ነው የታየው፤ እጅግ ብዙ ሕዝብ
የነጣ የገረጣ—በጣም የደኸየ
    ከርሱ ሌላ የነጣ የገረጣ በሰፈራችን ማን አለና?

ነጥብ ፡

ቃል አይነጥበውም—አይደናገርም
ነጥብ ቃል አይናገርም—አንዲትም ቃል አይተነፍስም
ነጥብ የሌለው—ያለማቋረጥ የሚናገር
አናጠበ—አቋረጠ
    ስናገር ለምን ታናጥበኛለህ
አይነጥበውም—ምንም ነገር አይሰጥ

ነጨ ፡

ረሀብ ነጨው—በጣም ራበው
    ያኮረፈን ልጅ እንዲበላ አለመለማመጥ ነው፤ ረሀብ ሲነጨው ስጡኝ ማለቱ አይቀርም፤ ሲሞረሙረው
ነጨው—ቀጣው
    ያ ጨካኝ ዳኛ ሃምሳ ብር ነጨኝ
ቀልጥም ነጨ—ጋጠ
    ትልቅ ቅልጥም ይዞ ሲነጭ ነበር
ብርድ ነጨው—አጠንክሮ በረደው
አናጨ—ሰውን ከሰው አጣላ
ፊቱን ነጨ—አጥብቆ አለቀሰ ፣ አዘነ
    አገር ውስጥ ገብቶ የነበረው የኮሌራ በሽታ ስንቱን ሕዝብ ፊቱን አስነጨው

ነፃ ፡

በነፃ—ያለምንም ክፍያ
ነፃ ለነፃ—ያለምንም እዳ
    ነፃ ለነፃ ወጥተናል፤ በኔም ላይ ሆነ ባንተ ላይ ዕዳ የለብንም
    ሆቴል ቤት ገብቶ በነጻ ልብላ የሚል ሰው የዋህ መሆን አለበት

ነፈሰ ፡

ሁለቱ ነፈሱ—እጅግ ተዋደዱ
    ስብሀትና አየለ እጅግ ነፍሰዋል፤ እፍ እፍ ብለዋል
ለምለም ነፋስ—ለጤንነት ተስማሚ ነፋስ

ክልስክስ ነፋስ—ትቢያ የሚያነሳ ቀለል ያለ ነፋስ
መናፈሻ—መንሸራሸሪያ ቦታ
ትንፍሽ አለ—ጥቂት ተናገረ
    እስቲ ትንፍሽ ትልና፤ እስኪ አፍህን ከፍተህ ትናገርና
ነፈሰበት—መከበሩና መውደዱ አቆመ
    አገር አስተዳዳሪው አምና ነበር እንጅ ክብሩን ጠብቆ የኖረው ፣ ዘንድሮስ ነፍሶበታል
ፈሰበት—ዐይን አላወጣም
    እንጀራው ነፍሶበታል
ነፈስ ነፈስ አለ—ግልብ ሆነ
አናፈሰ—1. ወሬ ነዛ
    —2. አዝናና
    —3. ዘርግቶ ለነፋስ ሰጠ
አይንፈስብሽ—ታጅለሽ ቅሪ
ወሬው ነፈሰ—በብዛት ተወራ
    ሰሞኑን ጦርነት ሳይነሣ አይቀርም እየተባለ ወሬው ይነፍሳል
ይንፈስብህ—ወደ ውጭ ወጥተህ ተንሸራሸር

ነፈረ ፡

በንደት ሆዱ ነፈረ—ተቃጠለ፤ ተናደደ

ነፈረቀ ፡

ተነፋረቀ —1. አለቅጥ ቀበጠ
    —2. ያለማቋረጥ አለቀሰ
ፍረቃ—ሞልቃቃ

ነፈቀ ፡

ንፍቅ አገር—ስንጣቃ እግር

ነፈነፈ ፡

ነፈነፈ—ጥሩ አድርጎ በላ (ለ' ር)
ዝናቡ ነፈነፈ—በትንሹ አካፋ

ነፈገ ፡

ሰላምታ ነፈገ—ሰላምታ ከለከለ
ጥሩ ፊት ነፈገ—ተኮሳተረ

ነፈጠ ፡

ንፍጣም—ነሁላላ
ሰናፈጠ—1. በግድ አስከፈለ
    አልከፍልም ብሎ ነበር ፤ግን በግድ አናፈጥኩት
    —2. በቦክስ አፍንጫውን መታው

ነፍስ ፡

ለነፍሱ ሲል—ለራሱ አስቦ ፣ ለራሱ ሲል
ስለነፍስ—ስለ ጽድቅ
በነፍስ—ለየብቻ
በነፍስ ደረሰ—በወቅቱ ደረሰለት
    እጭንቅ ላይ ነውና ያለነው በነፍስ ድረስልን ፤ ከጭንቅ አውጣን
በነፍስ ደረሰ—ሳይሞት ደረሰ
    አባቱ ሳይሞቱ በነፍስ ደረሰ
በእጁ ነፍስ ሰሳለፈ—ሰው ገደለ
    ሰውዬው ሻያ ዓመት የተፈረደበት በእጁ ነፍስ ስለ አለፈበት ነው
ነፍሰ ቢስ —1. ከውካዋ
    እስከ መቼ ነፍሰ ቢስ ሆነህ ትኖራለህ ፤ለስኪ ረጋ በል
    —2. ባተሌ
    እርሱ መች ጊዜ አለውና ሁልጊዜ ነፍሰ ቢስ ነው
ነፍሰ ጡር—እርጉዝ ሴት
ነፍሰ ጥኑ—ቶሎ የማይሞት
ነፍሱን መረመረ—ምጽዋት ሰጠ
ነፍሱን ሳተ—አእምሮውን ሳተ
ነፍሱን ሰጣ—ደነገጠ ሄደ ፤ ክው አለ
ነፍሱን ሰዋለ—እያወቀ ሄደ (ለሕፃን)
ነፍሲ—ፍቅሬ
ነፍሲ ነው—በጣም እወደዋለሁ
ነፍስ ሆነ —1. በጣም ተወደደ
    በዛሬው ገበያ በርበሬ ነፍስ ሆኖ ዋለ
    —2. በጣም ተወዳጅ ሆነ
ነፍስ ሰወቀ—አደገ (ለሕፃን)
    ልጅሽ ነፍስ እያወቀ ሔዷል
ነፍስ ሰዋለ—እንጭጭ ሆነ
ነፍስ ሰድን—እንጀራ
ነፍስ ዘራ—ተንቀሳቀሰ ፣ አእምሮውን አወቀ
    በሽተኛው ሞተ ከተባለ በኋላ ነፍስ ዘራ
ነፍስ—የተወደደ

ኑዛዜ ፡

ኑዛዚው ፈሰሰ—ኑዛዜ ተነገረ
ሰናዘዘው—በግድ አናገረው

ናላ ፡

ናላ ቢስ—ይሉኝታ ቢስ ፤ አንጉል የሌለው
ናላው ዞረ—አበደ
    ናላው ከዞረ ሰው ጋር ምን ያነጋግርሃል ፤ ከንክ ጋር

ናረ ፡

ናረት ሆድ—ሆደ ትልቅ
ናር ናር ሰለ—ሀይለ ቃል ተናገረ ፤ ቁጣ ቁጣ አለው

ናቀ ፡

ዓለምን ናቀ—መነነ
የሚያስንቅ—የሚበልጥ
    የገዛኋት በቅሎ የማንንም በቆሎ ታስንቃለች

ናጠ ፡

ናጠው —1. አብዝቶ አስደነገጠው
    ሲሰርቅ ባለቤቱ ስለ ደረሰበት ሁለመናውን ናጠው፤ሰውነቱ ሳተ
    —2. በትእቢት ተጀነነ
ፈስ ተናጠ—ጭንቀት ገባ
    ሹሙ ድንገት ብቅ ሲል ጊዜ ፣ ፈስ መናጥ ሆነ

ንስሀ ፡

ንስሀ ገባ—በክፉ ስራው ተፀፀተ

ንባብ ፡

ውርድ ንባብ—እያዘገሙ ማንበብ
እራሱን ሰነበበው—ራሱን መታው

ንጹህ ፡

ንጹህ እህት—በግብረ ሥጋ የማትከጀል ወዳጅ
    አበበች አብሮ አደግ ንጹህ እህቴ ናት
ንጹህ ሰይደለችም—የወር አበባዋ መጥቷል
ንጹሕነት የለውም—ሸረኛ ነው
ንጽሕናውን የጠበቀ—ከሴት ያልተገናኘ
እጁ ንጹሕ ሰይደለም —ሌባ ነው
ክብረ ንጽሕና—ድንግልና

አ

አሀዝ ፡

አሀዝ የሌለው—እቅድ ፡ ልክ ፡ ውሳኔ የሌለው
አሀዝ ቢስ—ዘብዛባ ፤ ነገር አብጋር

አሀያ ፡

የአሀያ ምላስ—ተንኮለኛ ፤ ሞገደኛ
የአሀያ ጠጪ—ሳይታወቅበት ተንኮል የሚሠራ

አለ ፡

አሉባልታ—ሀሜት
አብሉ አይደክም—ፍጹም አባይ
ያለ ለት—እድል ሲያጋጥም
ይሉኝ አይል—አዙር የማያይ ፤ ሀሜት የማይፈራ
ያ ይሉኝ አይል ያን ሁሉ ጉዳት ካደረሰብኝ በኋላ እርዳታ ሊጠይቀኝ መጣ
ይሉኝታ ቢስ—ደፋር ፤ ዐይን አውጣ
ተባለ—ተሰኘ
ማን ትባላለህ—ስምህ ማነው
ብሉም—ሆኖም
ከትናንቱ ብሉም ዛሬ ደህና ነኝ ፤ በመጠኑም ቢሆን
አይባልም—አይወራም
ተው እንደሱ አይባልም ፤ በእንደሱ ዐይነት አትናገር
ይበል—ጥሩ ነው (ለቅኔ)
ቅኔው ይበል ተባለለት

አለ ፡

አለሁ አለሁ አለ—ተክለፈለፈ
አለሁ አለሁ ባይ—አጉብጓቢ
ያለ የሌለ—
ያለ የሌለ—1.ጥሩና መጥፎ
—2.የታወቀና ያልታወቀ
—3.ባጠቃላይ

አለለ ፡

አለል ዘለል አለ—1.ወልግጣ ሆነ ፤ ወንበዴ ሆነ ፤ ሥራ ፈታ ፤ ዞላ ዋለ
—2.ማሊጋ ፡ ሥራ ፈት ፡ አውደልዳይ ሆነ
አለል ዘለልታ—ንዝህላልነት

አለማ ፡

አገር አለማ—አገር አቀና
አልሚ ሂስ—ጠቃሚ ሂስ
ፍቅርን አለማ—ሰላምን አስፋፋ

አለም ፡

አለመኛ ሆነ—ከአቅሙ በላይ አሰበ
ባለም በደስታ—በሰላም
ባለም በደስታ ያገናኝን
አለመኛ—እንዳሻህ የምትመኝ
አለም አየ—ተደሰተ
ያለም ነገር ነው—የሥጋ ነገር ፤ የምድራዊ ኑሮ
ያለም ያድርገው—የደስታ ያድርገው

አለሰለሰ ፡

(አለሳለሰን ተመልከት

አለሳልሶ ተናገረ—ረጋ ብሎ ተናገረ ፤ አግባብቶ
ጠባዩን አለሰለሰ—ትሁት ሆነ

አለቀ ፡

ልቤ አለቀ—አረጀ
በረሃብ አለቀ—ሞተ ፤ ተጎዳ
በውሃ ይለቀልህ—ለብስህ ፍጀው
አለቀ ደቀቀ—ተፈጸመ
አላቂ እቃ—እያለቀ የሚተካ እቃ ፤ ቋሚ ያልሆነ
አልቆ ይሁንብኝ—ፈጽሞ ይወሰድብኝ
አልቆ መሳፍርት የሌለው—በጣም ብዙ
ያለቀበት—ከሽያጭ መጨረሻ የቀረ እቃ
ያላለቀለት—ምራቁን ያልዋጠ ሰው
ያላለቀላት—ያላረጠች ፡ ገና ልጅ ነኝ የምትል

አለቀመ ፡

(ለቀመን ተመልከት)

ሳር አለቀመ—ሳር አበላ (ከብትን)
አትክልቱ አለቀመ—አትክልቱ በብዛት አፈራ

አለቀሰ ፥

ለቀስተኛ—አስተዛዘኝ
ለቀሶ መቀመጥ—ማስተዛዛን
ልቀሶ ቤት—ሀዘን ቤት
በሰው ንብረት ለለቀሰ—ካልሰጣችሁኝ አለ
ለልቃሽ —1. ሀዘንተኛ
—2. ሙሾ አውራጅ

አሰበ ፥

ሆዱን ለለበው—አስቀመጠው
ለለበው—አናገረው ፤ ቦጠቦጠው
ለልቦ መጋት—ርባና ቢስ ሥራ
ገንዘቤን ለለበኝ—ጨርሶ ወሰደብኝ

አለበሰ ፥

(ልበሰኝን ተመልከት)

ማላበሻ—ተጨማሪ ልብስ (ኩታ ፥ ነጠላ)
ማሳውን ለለበሰ—ማሳውን መልሶ ዘራ
ትምህርቱን ለለበሰ—ትምህርቱን ከለሰ

አለብላቢት ፥

(ለበለበን ተመልከት)

ለለብላቢት ምላስ—ከፉ ተናጋሪ

አለንጋ ፥

ለለንጋ ጣት—ባለረጅም ጣት

አለዘበ ፥

(ለዘበን ተመልከት)

ትምህርቱን ለለዘበ—መልሶ መላልሶ አጠና
ለልዝበህ ተናገር—እለሳልሰህ
ዜማውን ለለዘበ—መልሶ መላልሶ አዜመ

አለጠ ፥

ጨዋታው ለለጠ—ጨዋታው አሰልቺ ሆነ

አለፈ ፥

ማስተላለፊያ—ደንቃራ ፤ ጦስ
በነገር ለለፈ—እንደበቱ ከሥነ ሥርዓት ውጭ ሆነ
ተላላፊ—መንገደኛ
ለለፈ—ደፈረ ፤ ትርፍ ነገር ተናገረ ፤ እለፌታ
ለለፈለት—አገኘ ፤ ተረፈው
ለለፈልኝ —1. ዋስ ሆነኝ
እገሌ አለፈልኝ (ተያዥ ሆነኝ)
—2. የልቤን አገኘሁ ፤ ከችግር ወጣሁ
ለለፈበት—ደኸየ ፤ ተቸገረ
ለለፍከኝ—ደፈርከኝ ፤ ሰደብከኝ
ለላፊ—ዋቢ
ለላፊ አግዳሚ—ተመላላሽ
ለላፊ ጠፊ—እንዳልሆነ ኋኝ
ለልፎ ለልፎ መጣ—አንዳንድ ጊዜ
ለሳለፈ —1. ይቅር አለ
—2. አደለ
—3. እንዳልነበረ አደረገ
—4. አስተናገደ
ለሳልፎ ሰጠ—እሌላ ሰው እጅ ጣለ
ለያልፋሽ—ጋለሞታ ፥ ሴትኛ አዳሪ
እልፈት—ሞት
እስኪያልፍ ያለፋል—ጊዜው እስኪደርስ ያስቸግራል
የስለት አላፊ—የሴሊት መዘዋወሪያ ገደብ ማለፍ
የአፍ እልፈት—ከሥነ ሥርአት ውጪ የሆነ አነጋገር
የአፍ አላፊ—የአፍ እልፈት
የይለፍ—የኬላ መውጫ ፈቃድ
ጉልበተ ለለፈበት—የሥራውን ዋጋ ሳያገኝ ቀረ

አለፋ ፥

ቁርበት ለልፊ—ቁርበት አለስላሽ
በክንቱ ለለፋኝ—በከንቱ አደከመኝ
ችጋር ለለፋው—ችጋር አደቀቀው

አሉታ ፥

ለሉታና ጽድቀ—ክደትና እምነት ፤ ሽፍጥና እውነት

አላመጠ ፥

ሰውነቱን ለላመጠው—ሰውነቱን ነተገተው
ለላምጠው የተፉት—ንቀው የተውት

አላሰ ፡

(ላሰን ተመልከት)
ማር አላሰ—በማር አጣፈጠ
መላላስ—ላይ ላዩን መዋደድ
ማላሻ—ማር ፣ ማጣፈጫ
በስድብ አላሰ—በብዛት ሰደበ
በጥፊ አላሰ—በጥፊ መታ
እሳት የላሰ—ሙሌ

አላበ ፡

እገሊን አልቦታል—1. ሰክሯል
—2. ፈርቷል

አላበሰ ፡

(ለበሰን ተመልከት)
አላባሲ—1. ደሃን የሚረዳ ሰው
—2. በብዛት ሰጪ

አላባት ፡

አላባት—አለደንብ
እላባት ቁም ስቅሌን ሲያሳየኝ ዋለ

አሌ ፡

አሊ አለ—ካደ ሸፈጠ
አሊውን ከፈለ—አጥቂውን አጠቃ

አልሞት ፡

አልሞት ባይ ተጋዳይ—ሊገድለው የሞከረውን የሚገድል

አልባሌ ፡

አልባሌ መሰለ—የማያስመስል ልብስ ለበሰ

አልኮሰኮሰ ፡

አልኮስኩሶ በላ—ነካ ነካ አደረገ
አልኮስኩሶ አነበበ—እያዘናጐለ አነበበ

አልጋ ፡

ባለ አልጋ—ንጉሥ
አልጋ ወራሽ—ዙፋኑን ወርሶ የሚነግሥ
አልጋ ባልጋ ነው መንገዱ—ቀና ነው መንገዱ
አልጋ ነቀነቀ—መንግሥትን ከዳ ፣ ሸፈተ
አልጋው ፈረሰ—መንግሥት ወረደ

አልጫ ፡

ነገሩ አልጫ ሆነ—ሳይዝ ቀረ
አልጫ—ፈሪ
አልጫ ንባብ—ምስጢር የሌለበት ንባብ
አልጫ ድርሰት—ምስጢር የሌለበት ድርሰት
አልጫ ፍቅር—የሴተኛ አዳሪ ፍቅር
የሴት አልጫ—ሞያ የሌላት ሴት ፣ ዝርክርክ
የወንድ አልጫ—የወንድነት ባህሪውን ያጣ

አመለከ ፡

ሲትዩዋን ያመልካታል—በጣም ይወዳታል
በእገሌ አምላክ—ለእገሌ ስም ብለህ

አመለከተ ፡

(መለከትን ተመልከት)
ለዳኛ አመለከተ—አቤቱታ ለዳኛ አቀረበ
ማመልከቻ—አቤቱታ ማቅረቢያ ደብዳቤ
አመልካች—አቤት ባይ

አመለጠ ፡

ሸቀጡ አመለጠው—ሌላ ሰው ገዝቶ ወሰደበት
ነገር አመለጠው—ያልተጠበቀውን ተናገረ
አመለጠው—ፈሱን ፈሳ

አመላለሰ ፡

ማመላለሻ ዘዴ—መጓጓዣ (መኪና ፣ በቅሎ)
ነገር አመላለሰ—አሳበቀ
አመሰካከረ—አስተያየ
ሁለቱን መጻሕፍት አመሰካከረ ፣ ልዩነታቸውንና አንድነታቸውን አወዳደረ

አመል ፥

ላመል—ለልማድ ያህል
ለመል   ለወጣ—1.ክፉ ሆነ
—2.አልታዘዝ አለ (ለበቅሎ)
—3.ያልነበረ መልክ ያዘ (ለሰውነት)
ለመለ ቢስ —አመለ ክፉ
ለመለ ናጪ—ጨቅጫቃ ሰው

አመመ ፥

ነገሩን ለስታመመ—ነገሩን ለብዙ ጊዜ አሰበበት
ለስታመመ—ለብዙ ጊዜ ታገሰ

አመሳሶ ፥

የልጅ ለመሳሶ የለውም — የልጅ እንግውላይ የለውም ፤ ልጅ አይጣልም
ምንም ዐይነት ቢሆን
ወንድ ልጅዋ ሌብነት አያጣም ፤ ቢሆንም የልጅ አመሳሶ ስለሌለ
ጉድለቱን አታይበትም

አመረቀዘ ፥

ለመረቀዘበት—እርቁ ፈረሰበት

አመራመረ ፥

ያመራማሪ ገንዘብ—የጠፋን ዕቃ ላስገኘ የሚከፈል ገንዘብ (ወሮታ)

አመቀ ፥

ሀዘኑን በሆዱ ለመቀ—ሀዘኑን በሆዱ ቋጠረ

አመት ፥

ለላመት—ለከርሞ
ላመቱ ይበልዎ—ላመቱ ያድርስዎ
ለመት ባል—ባመት የሚከበር በአል
ለመት ለመት ድገመኝ—ለመጭው አመት አድርሰኝ
ለመት እለት ነው—ቶሎ ይደርሳል

አመዛዘነ —

ነገሩን ለመዛዘነ—ለይቶ ለማወቅ ሞከረ

አመድ ፥

ለመድ ፈጭ—የሕፃን ባህርይ ያለው
ለመዳም—ነጫጭባ ወዝ የሌለው
በለመዳችን — በቀችያን
ለመደ ቡን ለለ—ደነገጥሁ
ለመደ ወጣ—ከሳሁ ፤ ደነገጥሁ
ለመድ ላይ ተንከባላይ—ካህያ የማይሻል
ለመድ መስኩ—አጉል ነገር ድሎቱ
ለመድ ለፋሽ—ከወዳጁ ወረታ የማያገኝ ፥ ሰጥቶ የማይመሰገን ፥
ለመድ ያጠለቀው(ጉልቻ የላቀው)—ፍጹም ድሃ
ለህያ ካመዱ—ሁሉም እንደብጤው
የሳት ልጅ ለመድ—የጎበዝ ልጅ ሰነፍ

አመገለ ፥

ልቡን ለመገለው—አበሳጨው ፤ አናደደው

አሚን ፥

ለሚን ሚስተ—የሕግ ሚስት

አማ ፥

ለንተን ለማሁ—እንተን ታዘብሁ
ለሚታ ጠባቂ—እንዲህ እሉ ባይ
የታማ የታማ ይላል—ርጋጭ ርጋጭ ይላል

አማሰለ ፥

ማማሳያ አገር—ቀጭን እግር ፤ ወጥንጨት እግር
ነገር ለማሰለ—ነገር አማታ ፤ ነገረ ሠሪ ሆነ

አማረ ፥

ምግብ ለማረኝ—መብላት ከጀለኝ

አማርኛ ፥

ለማርኛ—ህብርነት ያለው ንግግር

አማታ ፥

ምች ለማታው—ትኩሳት ያዘው
ነገር ለማታ—ነገር ዘባረቀ
ለማታ—አጭበረበረ

አማች ፣

ያማች ዳፋ—ክፉ አማት

አማጠ ፣

አምጦ ተናገረ—መናገር አቃተው ፤ ፈራ ተባ አለ

አማጣ ፣

አማጣ—አጋባ

አሜን ፣

አሜን ብሎ መቀበል—ሳይከራከሩ መቀበል

አምሳያ ፣

(መሰለን ተመልከት)
እመ አምሳያ—እናቷን የምትመስል ጥጃ

አምቡላ ፣

አምቡላውን አነሳ—ጠጥቶ ሰከረ

አምባ ፣

አምባ ለአምባ ባይ—ዘዋሪ
አምባ አድምቀ—ጨዋታው የሚጥምለት
አምባ ገነን—በሀይሉ የሚገዛ ፣ አጼ በጉልበቱ
አምባጓሮ—ጥል

አምታታ ፣

አምታታ—ዘባረቀ ፤ በጠበጠ ፤ አወካ (መታን እይ)

አሞራ ፣

አሞራ ክንፍ—ጣራው የሶስት ማእዘንነት ቅርፅ ያለው
አሞራው—ቀልጣፋው

አሞት ፣

አሞተ ቢስ—ፈሪ ፤ ቦቅቧቃ
አሞቱ ዳውላ አክሎ—ሰነፈ ፤ ታከተ
አሞቱ ፈሰሰ—ሰነፈ
አሞት ያለው—ኮምጣጣ ፤ ቆራጥ

አሚሸ ፣

ስራ አሟሸ—ስራ ጀመረ
ቤቱን አሟሸ—አዲስ ቤት ገባ
አፉን አሟሸ—ለመጀመሪያ ጊዜ እህል ቀመሰ

አረመ ፣

ታረመ—ተስተካከለ
አረም ተዊነበተ—ተደበቀ ፤ነውሩ ተሰወረ ፤ነገሩ ተደበቀ
አረም ለበሰ—አረም በላው ፤አረም በዛበት

አረሰ ፣

በጥይት አረሰው—በጥይት ደበደበው
ታረሰች—በሚገባ እንክብካቤ ተደረገላት (ወልዳ)
አርሶ አደር ሆነ—ጦም አደረ (መሬት)
አርሶ በላ—ገበሬ ፣ አርሶ አደር

አረረ ፣

ልቡ አረረ—በጣም ተናደደ
ልብስ ያረረበት—ልብስ ያለቀበት
አርብኛል—ገንዘብ ተቸግሬያለሁ
አንጀቱ አረረ—ተናደደ ፤ ተቃጠለ
አራሪ—ድንክየ ፣ አጭር ቀጭን ፣ ኮስማና
እርር ምርር አለ—በሀዘን ተጨበጠ
እርር ትክን አለ—እጅግ በጣም ተናደደ
እርር እርር አለ—ንድድ ንድድ አለ
እርር ኩምትር አለ—በጣም አዘነ
እንጀራ ያረረበት—የሚበላው ያጣ
የጡት አራሪ—የጡት መድረቅ

አረቄ ፣

አረቄ መርፌ—ትንሽ መርፌ
አረቄ አወጣ—አረቄ ጠመቀ
አረቄ ወገብ—ወገበ ቀጭን ሴት

አረብ ፣

አረቢትን አረቧት—ብልጧን በለጧት
አርበ ወጥ—አዲስ ልብስ

አረደ ፡

መሬቱ ታርደል—ክፉኛ ተገምሷል
ሞኝ ካራጁ ይውላል—ሞኝ ካጥፊው ይውላል
በማኅረቱ አረደው—አሞኘው
ለህያ አረደ—በወንድሙ ላይ ግፍ ሠራ
አረደኝ—አታለለኝ
በደነዙ አረደኝ—ቀለደብኝ
የርድ ክብተ—1.ለሥጋው የሚታረድ ክብት
—2.እንፈፍ ፡ የሚዶለትበትን የማያውቅ

አረዳ ፡

አረዳ መሬት—ቁሻሻና ፍግ መጠራቀሚያ መሬት ፤ የሰባ መሬት
አረዳ ይናገር—ሕዝብ ይናገር ፤ አገር ይናገር
አራዳውን ንገረኝ—ቁርጡን ንገረኝ

አረገ ፡

ማረግ አሌቱ—መከበር የማይወድለት ፡ ማረገቢስ

አረገዘ ፡

መገል አርገዟል—መግል ይዟል
ቂም አረገዘ—ቂም ያዘ
ነገር አርግዟል—በሆዱ ነገር ይዟል
ጉድ አረገዘ—ጉድ መጣ
ገንቡ አርግዟል—ሊፈርስ ደርሷል

አረገደ ፡

አረገደ—እጅ ነሳ
ላለው ቅንጭብ ያረግዳል ፤ ላለው ክብር የማይሰጥ የለም
አርጋጅ—ለባለስልጣን የሚሽቆጠቆጥ ፡ አጐብዳጅ

አረፈ ፡

ማረፊያ የለውም—ቤት የለውም
አባይ ማረፊያ የለው ግንድ ይዞ ይዞራል
አረፈ—ሞተ
አረፈ—ረዳት አገኘ
ልጅ ከወለደ በኋላ አርፏል ፤ አጋዥ አግኝቷል
አሳረፈ—ዝም አስኘ
አሳረፈው—1.ገደለው
—2.ተሰብስቦ እንዲቀመጥ አረገው

አርፈህ ብላ—ዝም ብለህ ብላ
አርፈህ ተቀመጥ—አትንቀዥቀዥ ፡ ተው
አርፎ አርፎ—ቆርጦ ቆርጦ
እረፍት ነሳኝ—አስቸገረኝ
እረፍት የለሽ—ባተሌ
እረፍት ቢስ—እፎይ የማይል
እረፍት እረፍት ያለው—ደረጃ ደረጃ ያለው
የነገር ማረፊያ—የነገር ማቆሚያ ፡ እልባት
ለነገርህ ማረፊያ አብጅለት

አራ ፡

በዱላ አራ—ክፉኛ ተደበደበ
አሩን ሲበላ ከርሞ መጣ—እጅግ በችግር ላይ ከርሞ መጣ
አሩን አበላው—አደባየው
አሩን በላ—ተደበደበ
የበጣጥሽ አሩን አራበት—አብዝቶ ቀለደበት
አራም—ፈሪ ፡ ቦቅቧቃ
አርተህም ፈስተህም—ከገባህበት ገብተህ
አርቶ ገባ—ነፍስ ያላወቀ ልጅ
አር የነካው እንጨት—ሁሉም የማያስጠጋው
ለይን አር—የአይን እድፍ
ለትራብኝ—አትሞላቀቅብኝ
ወፍ አራሽ—በገዛ እጁ የበቀለ
የብረት አር—ዝቃጭ
የሚናገረው አር አር ይላል—ያፀይፋል
የቀቢ አር—ዝቃጭ

አራስ ፡

አራስ ነብር—ኃይለኛ ሰው

አርብ ፡

የአርብ ውሃ—እርብ ለት የተቀዳ ውሃ ፤ የሰንበት ውሃ

አርቲ ፡

አርቲ ቡርቲ—አንቶ ፈንቶ

አርጃኖ ፡

አርጃኖ ገላ—ገላው ሻካራና ቅርፍርፍ የሆነ

አሰላ ፡

ነገር አሰላ—ነገር አወጣ አወረደ
አስልቶ መቃው—ተሸሽጐ መታው
እያሰላ ሄደ—እየዳበሰ ሄደ
ጭለማ ስለሆነ እያሰላ መሄድ ነበረበት

አሰሰ ፡

በጫጩት ታሰሰ—ታላቅ ጭንቅ ሆነ

አሰረ ፡

ማተብ አሰረ—ክርስቲያን ሆነ
ምላሱ ተሳሰረል—1.ለመናገር ፈራ ተባ ይላል
—2.ተጠማ
ቃል አሰረ—ተማጨ
ቁስ አስረውኛል—ቁሱ ገዝተውኛል
በቃል ኪዳን ተሳስረዋል—እንዳይከዳዱ ተማምለዋል
በጋብቻ ታሰረ—በኃላፊነት ተያዘ
ባውራ ጣቱ ላይ ክር አሰረ—ማስታወሻ ያዘ (ስለሚረሳ)
አንጀቱን አሰረ—ሳይበላ ዋለ ፤ ምግብ ቀጠበ
አፉ ተሳሰረ—መናገር አቃተው
አስርስር አለ—1.ደከመ
—2.መናገር አቃተው
እግሩ ተሳሰረ—መራመድ አቃተው
ወስፋቱ ታሰረ—አልበላ አለው ፤ ምግብ እምቢ አለው
የቁም እስር—ከዚህ አትለፍ ተብሎ የተወሰነ

አሰረረ ፡

አሰረሽ ምችው—መፈንጠዝ ፡ ፈንጠዚያ

አሰበ ፡

ለአሳቡ ያህል—ለነገሩማ
ለአሳቡ ያህል ለወሬ አልጠፋህም ፤ ለወጉማ
ታስቦ ዋለ—ተከብሮ ዋለ (በአል)
አሳብ ቢስ—ደንታ ቢስ
አሳቡን ጣለ—በሰው ላይ ተማመነ
አሳቢዩ—ተቆርቋሪዩ
አሳብ ለአሳብ—ሆድ ለሆድ
አሳብ ለአሳብ ተገናኝተዋል
አሳብ የለሽ—ግድ የለሽ
አሳብ ገባው—ነገር አልወጣለት አለ

አስብ ያለው—ተጨነቅ ያለው
አስብታ—ትውስታ

አሰጣ ፡

ስጥ አፍ—ልቅ አፍ

አሰፋ ፤

ሊጥ አሰፋች—ሊጡን በምጣድ ላይ አዞረች
ቤቱ ይስፋት—ቤቱን ለቅቄላታለሁ
ክብሩ ይስፋ—በብዛት ይመስገን (ለእግዚአብሔር)

አሲዳም ፡

አሲዳም—ነጠላ ትክሻ ፡ የማይበረክት ፡ የማይበረክትላት ፡
ፀሐይ የማይጠረቃ

አሳማ ፡

አሳማ ሆድ—ብዙ የሚበላ ሆዳም ፡ በሊታ

አሳቀለ ፡

(ስቀለን ተመልከት)
ነገሩን ለበላይ አሳቀለ—ይግባኝ አለ

አሳቻ ፡

አሳቻ መልክ—የሚመሳሰል መልክ
አሳቻ መንገድ—መለየት የማይቻል መንገድ
አሳቻ ሰው—ሰይጹን የማይገባ ሰው
አሳቻ ስራ—ጉልቶ የማይታይ ስራ

አሳጣ ፡

አሳጪ ለዳገረድ—ቆማ ቀር (ስጠን ተመልከት)
አስቀመጠው—አስቀዘነው

አስቀረ ፡

(ቀረን ተመልከት)
ባጭር ያስቀርህ—ይግደልህ ፤ ተቀሰፍ
ትምህርቱ አስቀረ—ትምህርት ቀሰመ
አስታመመ—ለብዙ ጊዜ ታግሰ
ነገሩን አስታመመ— ነገሩን ለብዙ ጊዜ አሰበበት
አስካካ—ከት ብሎ ሳቀ

አስደገደገ ፡

አስደገደገ—አሽቆጠቆጠ

አሸ ፡

ሆድን አሸ—አመመ ፤ ቆረጠ ፤ አጥመዘመዘ
አሾ ገመዳ—እግሩን እያፊጋፈገ የሚሄድ ሰው
በነገር አሸ—በነገር አደከመ
በክርን አሸው—ደበደበው
ታሸ—ተኩራራ
አትተሻሹ—ራቅ ራቅ ብላችሁ ቁሙ
አይኑን አሸ—ቅር ተሰኘ
አሽት አደረገ—1. አለሳለሰ አሳመመ
—2. ዘወር ፣ ጠምዘዝ አደረገ
የታሸ—የተኮላሸ
የታሸ ወርቀ—የተኮላ ወርቅ

አሸሸ ፡

እሽሽ ኩምሽሽ አለ—ተጨበጠ ፤ አፈረ
አሸሼ ገዳሚ—ፈንጠዝያ

አሸቦ ፡

አሽቦ ሬት—ወዝ የሌለው ፣ የገረጣ

አሸተተ ፡

(ሽተተን ተመልከት)

ለሽታ—ላመል በትንሹ
ለሽታ ያህል ነው ያረገችልኝ
ሊታሸተውም የላት—ምንም የላት
የሚያሸተው አጣ—የሚፈልገው አጣ
አሻተተ—ትንሽ ትንሽ ሰጠ
የኔ ሽታ—ውዴ ፣ የኔ ፍቅር
ደም ሸተተው—ሕይወት ማጥፋት ወይም መሞት ፈለገው

አሹቅ ፡

አሹቅ በድዱ የተደፈጠጠበት—በድህነት ያደገ

አሻራ ፡

አሻራ ቢስ—እድለ መጥፎ ፣ ገደቢስ ፣ ወገኑ አልቆ ብቻውን የቀረ

አሽሙር ፡

አሽሙር ንግድ—የሽርክነት ንግድ

አሽከር ፡

የእልፍኝ አሽከር—የውስጥ አሽከር ፣ አስተናጋጅ

አሾለ ፡

ምላሱን አሾለ—ነገረኛ ሆነ ፤ ሞጥሟጣ ሆነ
አፉን አሾለ—ለመሳደብ አቆበቆበ
እጁን አሾለ—ለማንሳት አስፈሰፈ

አሾተለ ፡

አሾተለ—ክፉ ለመናገር ቸኮለ

አቀበ ፡

አቃቢ ሰለት—የቤቱ መንግሥት ቀጠሮ ያዥ
አቃቢ ስራይ—መድሃኒት ቀማሚ

አቀበለ ፡

አቀባበለ—ጠመንጃ አጐረሰ

አቀና ፡

አቀና—1.ገራ (ለከብት)
—2.ሸጠ
እህል አቀና
አቀና—ወደላይ ሄደ
አገር አቅኚ—ዱርና በረሃን መንጥሮ መኖሪያ የሚያደርግ

አቀፈ ፡

ማቀፍ—አንድነት ማድረግ
ማህበራችን የገበሬ ማህበራትንም ያቅፋል ፤ ይጨምራል
አቀፈ—ጨመረ
እቅዳችን እናንተን አያቅፍም ፤ እናንተን አይጨምርም
አለም አቀፍ—የመንግሥታት ስብስብ
አቀፍ አቀፍ ማድረግ—ድጋፍ መስጠት
እናቱን አቀፍ አቀፍ እያደረገ ይዟቸው ገባ

ለቃሬ—የበር መጋጠሚያ
አቀፍ ቂል—ሲብስ ሞኝ የሆነ
አቀፍ ለበባ—አንድ ላይ የታሰረ አበባ
ገፀታ ለቃሬ—የቤተ መንግሥት አሳለፊ

አቃጠረ፡

ለቃጠረ—ለፍቅር አስተዋወቀ
ለታቃጥር—ነገር አታመላልስ ፤ አታዋሽክ (አራዩ)

አቄመ ፡

ቂስሉ ለቂመ—እንደገና ራሰለ

አትል ፡

ለቀለ ቢስ—ቀልበ ቢስ

አቅም ፡

ለቅመ ሂዋን—ኮረዳ
ለቀመ ቢስ—ደካማ
ለቀመ ሌዓም ለደረሰ—ጎልመሰ
ለቅሙን ሊያውቀ—አለኩያው ተንጠራራ
እንዳቀምቲ—አቅም ተገኘና !

አቀለቀለ፡

ለቀለቀለ—ዝቅ ዝቅ አለ
ለቀልቁሉ ለየ—በንቀት አይን አየ
የቀልቀሊት ውረዳ—ሀብትህ ይሟሟ
ዳገት ቁልቁለተ—ወጣ ገባ

አዊቀ ፡

ነገር ሌቀተ—አሽሙር ተናገረ

አበለ፡

ለባይ ሊባ ሻይ—ያልሰረቀውን የሚይዝ
ለባይ ሚዛን—አጉዳይ ሚዛን
ለባይ ቀላጤ—ያልተባለን የሚል ቀላጤ
ለባይ ቢላዎ—ስል መቁረጫ ደነዝ ቢላዎ
የማይታበል—አይሆንም ተብሎ የማይጠረጠር

አበረ፡

ስም ለበር—ሞከሼ
ለብር ሂያጅ—የመንገድ ጓድ
ለብር ለደገ—1.ጓደኛ
—2.የቆየ በሽታ
በሽታው አብሮ አደግ ነው ፤ የኖረበት ነው
ገብረ ለበር—የጥፋት ጓደኛ

አበሰ፡

ለበሳውን ወረሰ—ብዙ መከራ ተቀበለ ፤ መከራውን አየ
ለፀስኩ ነበርኩ—ከዚህ መከራ አድነኝ
ፊቱን ለበሳ—ፊቱን ታጠበ

አበሳ፡

ለበሳ ለሳየው—በጣም አሰቃየው
ለበሳውን ቆጠረ—እጅግ ተቸገረ

አበደ፡

ለበደ ሰንጋ ለለ—ጠብ አነሳ
ለሳበደኝ—በጣም ወደድሁቀ
ለበድሁላት—በጣም ወደድኳት
ለታሳብደኝ—አታናደኝ
አብዱን ለየሁት—ራቁቱን አየሁት
እብድ የያዘው መልክ—ጥንቃቄ ያጣ ጥሩ ነገር
እብደት ነው—ቂልነት ነው
ውሃ ሳይጉድል መሻገር እብደት ነው ፤ ጅልነት ነው
እብድ የጣለው—ሚስቱ የተወችው ወይም ባሏ የተዋት ባለሞያ
እብድ ያሀል—በጣም ትልቅ
እብድ ያሀል ሸክም ተሸክሞ አየሁት
እብድ ያለ—በጣም ጥሩ
እብድ ያለ ቀሚስ ለብሳ ነበር
ጣቷ በወርቅ እብድ ብሎ ነበር ፤ ተንቆጥቁጦ ነበር
ኳስ ለበደች—ድብድብ ተጀመረ (በኳስ ጨዋታ ጊዜ)

አፀጠ ፡

ልቡ ለብጧል—ተኩራፎቷል
ለባጣ ጉባጣ—ያልተስተካከለ መሬት
እባጣ ጉባጣ መሬት ላይ ተጋድሟ አድሬ ወገቤን አሞኛል ፤ወጣ ገባ መሬት

ለባጭ—በጥባጭ
አባጪም—ኮርማታ ፤ ድውይ
ያበጠው ይፈንዳ—የመጣው ይምጣ

አባ ፡

ለባ ወራ—የቤት ባለቤት
ለባ ይረባ—ላሲበላ ፡ አባውዳቂ ፡ አሚና

አባት ፡

ማን ለባቱ—ማን ደጥሮኝ (የንቀት አነጋገር)
ማን አባቱ ደፍሮ መብቴን ይገፈኛል ፤
እንደ.ት የናጠጠ
ምን ለባቱ—የመጣው ይምጣ
ምናባቴ ይበጀኛ—ምን ባደርግ ይሻለኛል ?
ምን ለባትኽ—ወራዳ
ባላባት—ወገኑ የታወቀ
ለባተ ትንሽ—ከድሃ የተወለደ
ለባተ ታናሽ—የድሃ ልጅ
ለባት ለርቶ—አባት ያልሰራው ፡ ያላቆየው ፡ ባባት የሌለ ደንብና ስራ ፡ ትእዛዝ
ለባት ለደገ—ከአባቱ የተሻለ
የነገር ለባት—የባልና የሚስት የውል አባት
የጡት ለባት—1.አሳዳጊ አባት (ያልወለደ)
—2.ወገን ፡ ደጋፊ
ያላባት—ያለስራት
የሰደበው ያላባት ነው ፤ ያላግባብ ነው

አቤት ፡

ለቤት ባይ—ጉዳዩን ለበላይ አመልካች
አቤት ባዩ እያነሰ ስልሄደ ፍርድ ቤቶች እምብዛም ሥራ የላቸውም
ለቤት ለቤት—ምን ጉድ መጣ
ለቤት ባይ—1.ክስ አቅራቢ
—2.ጉዳት ደረሰብኝ ባይ
ለቤቱታ—ለበላይ የሚነገር ጉዳይ

አብሾ ፡

ለብሿም—ንክ ፡ ለፍላፊ
ለብሾው ተነሳበት—አይሰሩ ስራ ያሰራው ጀመረ

ኡብነት ፡

ለብነት ነሳ—አሳምሮ ሰራ

አቦ አቦ ፡

ለቦ ለቦ ለለ—አከባበረ

አተር ፡

ለተሬ—አተር የሚመስል የቂጥኝ በሽታ

አተበ ፡

ማተበ ቢስ—ሀገ ወጥ ስራ የሚሰራ
ማተቡ ተያዘ—በመጥፎ ስራው ከክርስቲያን ተለየ
ማተቡን በጠሰ—ክርስትናውን ካደ ፤ እምነት አጐደለ
ማተብ የለሽ—የማይታመን ሰው

አቴሆ ፡

ለቴሆ ባቴሆ—በችሀ በቾሆ ፤ የማይታወቅ ቋንቋ

አቴቴ ፡

ለቴቴ ቢስ—እድለ ቢስ
ለቴቴያም—ግልፍተኛ

አነሳ ፡

ሁልጊዜ እንዳነሳው ነው—ደግ እንደ ተናገረለት ነው
ሚዛን ለነሳ—በሚዛን ላይ ከበደ
ስሚን ለታንሳ—ስሜን አትጥቀስ
ስም እያነሳ—ስም እየጠራ ፤ ስም እየጠቀሰ
አዝማሪው የጀግኖችን ስም እያነሣ ሲዘፍን ነበር
ስናነሳህ—ስለ አንተ ስንነጋገር
ስናነሣህ ከተፍ አልክ
የሰው ስም ለነሳ—ሰውን አማ
በግጥም ለነሳ—በግጥም አመሰገነ
ብዙ ውሃ ለነሳ—ብዙ ውሃ ፈጀ (ለጠላ ድፍድፍ)
ነገር ለታንሳ—ነገር አትቆስቁስ
ለምባጓሮ ለነሳ—ጠብ ቆሰቆሰ
ለስነሳ—1. ከደረጃው አሳገደው
—2. ከርስቱ ነቀለ
ህዝቡን ማዘጋጃ ቤቱ አስነሳው
እንዳይነሳ የለ—እሱም ሰው ሆነና
ክርስትና ለነሳች—የክርስትና እናት ሆነች
ክሴን ለነሳሁ—ክሴን ተውኩ

የሚያነሳው ለጣ—ረከሰ
ያ፡ሳህ—ይግደልህ
ያንሳ ለታንሳ ጭቀጭቀ—የባለመብትነት ጭቅጭቅ
ጠብ አነሳ—ጠብ ጀመረ
ጠጁ (ጠላው) ተነሳ—1. ተሸጠ
—2. ተቀድቶ እንስራ ውስጥ ገባ
ጥሉ ማንሳት—ሰድቦ አመስገነ
ፎቶግራፍ አነሳ—በፎቶግራፍ ቀረፀ

እነቀ ፡

ሳቀ አነቀው—ሳቅ ያዘው
እንባ አነቀው—እንባ መጣበት
እንቀ እንቀ ያረገዋል—ያዝ ያዝ ያደርገዋል (ለረሃብ)

እነባ ፡

እንባ አደርቀ—1.ለቀባሪ የሚቀርብ ንፍሮ
—2.ድምፀ መጥፎ አልቃሽ
እንባ ጠባቂ—እውነተኛ ዳኛ ለደሃ ተቆርቋሪ ሹም

እነከሰ ፡

እንካሳ ነገር—1.ያልተሟላ ነገር፤እውነት ያይደል ቃል
—2.ማስረጃ የሌለው ክስ

እነከተ ፡

ምግቡን አነከተ—ጥሩ አድርጎ በላ

እነካካ ፡

አነካኪ—ወሬ አዛምቶ አጣይ

እነጠሰ ፡

እንጥስ ቢሉ ቀንጥስ—በጥቂት ነገር የሚሰናከል

እነጠረ ፡

('ነጠረ'ን ተመልከት)
እንጥረኛ—ቃላት ፈጣሪ
እውነቱን አነጠረ—እውነቱ እንዲገለጥ አደረገ

እነፈሰ ፡

ወሬ አናፈሰ—ወሬ አሰራጨ

እነፈነፈ ፡

ወሬ አነፈነፈ—ወሬ ፈልጎ ሄደ

እናት ፡

አናት ወረደው—እንጥል ወረደው

እናካ ፡

አናኪ—አጣይ

እናገሰ ፡

በሽታውን አናገሰበት—በሽታውን አነሳሳበት
ወሬ አናገሰ—ወሬ አስፋፋ

እናፈጠ ፡

አናፈጠው —1.በግድ አስከፈለው
—2.መታው

እንባ/እምባ ፡

ለንባ ገበን—1.የሰፈር አውደልዳይ
—2.ፈላጭ ቆራጭ ገገር
ለንባ ጓሮ—ጠብ፣ ክርክር

እንተ ፡

አንተ ትብስ አንተ ትብስ ተባባለ—ተከባበረ (በስራ ፣ በነገር) ተዛዘነ ፤ ተሳሰበ

እንደበት ፡

አንደበተ ዝግ—መናገር የማይችል
አንደበተ ርቱእ—መናገር የሚችል
አንደበተ ስል—የመናገር ችሎታው ከፍ ያለ
አንደበተ ቀና—ባንደበቱ ሰው የማያስከፋ
አንደበታም—ምላሰኛ ፣ ነገረኛ ፣ ለፍላፊ

አንድ ፥

ለንዱ በቃኝ—የሚያስከር ጠንካራ መጠጥ ፥ የማያዳግም
ላንዱ—ለሌላው
    ላንዱ አሳልፎ ሰጠ
ለንዱ ባንዱ ላይ—ተደራርቦ
ለንዳንደ—አልፎ አልፎ
ለንዳንድ እያለ—ቀስ እያለ ፥ አልፎ አልፎ
ለንዳፍታ—ባጭር ጊዜ
ለንድህም—ሁልህም
    ለንድሀም እንዳትደርስ ፥ ማናችሁም ዝር እንዳትለ
ለንድ ላንድ—እኩል በኩል
ለንድምታ—ትርጓሜ መጻሕፍት
ለንድ ቃል—የተባበረ የብዙ ሰው ነገርና ድምፅ
ለንድ በለኝ—1.አስጥለኝ
    —2.ጋብዘኝ
ለንድ በቀል—ታናሽና ታላቅ የሌለው ልጅ
ለንድ ባንድ—ተራ በተራ
ለንድስ ያህል—በጣም ትልቅ
ለንድዬ—እግዚአብሔር

አንጀት ፥

በምን ለንጀቴ—በምን አቅሜ
ለንጀቴን በላው—አሳዘነኝ
ለንጀተ ደንዳና—ቻይ ፥ ታጋሽ
ለንጀተ ጥኑ—ርህራሄ የሌለው
ለንጀቱ ቀቤ ጠጣ—የልቡ ደረሰ
ለንጀታም—ጠንካራ ፤ አሞታም
ለንጀቱን ቋጥሮ—ተርቦ
    አንጀቱን ቋጥሮ ያጠራቀመውን ገንዘብ ሌባ ሰረቀወ
ለንጀቴ—የምወድህ (የምወድሽ)
ለንጀቴን ለለበኝ—በጣም ራበኝ
ለንጀቴ ራሰ—የልቤ ደረሰ
ለንጀቴ ነው—ፍቅሬ ነው
ለንጀተ ርቀታል—1.ተርቧል
    —2.ተዳክሟል
ለንጀተ ለለንጀተ—ሀሳብ ለሀሳብ
    አንጀት ለአንጀት ተገናኝተዋል
ለንጀተ በጣሽ—ወሽመጥ ቆራጭ ፤ አሳፋሪ
ለንጀተ ለርስ—የልብ አድርስ
ለንጀተ ለሳራሪ—እናዳጅ
ለንጀተ የለውም—ቆራጥ አይደለም

ለንጀተ የሊለው—ጨካኝ
እናተ ለንጀተ—ሩህሩህ ነው
    ሰውዬው እናት አንጀት በመሆኑ ፥ በሽተኛውን ረዳው
ከለንጀቱ ወደደው—በጣም ወደደው
ካንጀቴ ነው—ከምሬ ነው ፤ ቀልዴን አይደለም
ያንጀቱን ተናገረ—የልቡን ፥ ያመነበትን ተናገረ
የለንጀቱ ደረሰ—የፈለገው ሆነለት

አንገት ፥

ለንገተ ለባሬ—1.ልበ ቅን ፥ የማይኩራራ
    —2.አይን አፋር ፥ ጭምት ፥ ትሁት
በለንገቴ ለታረድ ለለ—አሻፈረኝ አለ
ለንገተ ቀልስልስ—ሾላካ ፥ አስመሳይ
ለንገተ ቢስ—አዙሮ የማያይ
ለንገተ ወፍራም—ትእቢተኛ
ለንገተ ደንዳና—1.ትእዛዝን የማይቀበል እብሪተኛ
    —2.የሚመጣበትን የማያውቅ
ለንገቱን መዘዘ—ለወሬ አቆበቆበ
አንገቱን ነቀነቀ—ዛተ
ለንገቱን ለዋቃ—ተንገሸገሸ
ለንገቱን ደፋ—አዘነ
ለንገቱን ጠመዘዘ—1.ፊቱን አዞረ ፤ አልሰማም አለ
    —2.ቸል አለ
ለንገታም ለንገታሙን—መለሎ መለሎውን
ለንገተ ለለንገተ—ቅርብ ለቅርብ
ለንገተ ቀድ—በላይ በላዩ
ለንገተ የሊለው—ይሉኝታ ቢስ
ካንገተ በላይ—ከልብ ያልሆነ ነገር ፥ ለይስሙላ

አኘከ ፥

የሰው ስጋ ለታኘክ—ለትማ

አእምሮ ፥

ለእምሮ ገዛ—ልቡ ተመለሰለት ፥ የሚሰራውን አወቀ

አከመ ፥

ለከም ለለ—ፀጥ አለ ፤ ጨመተ

አከረረ ፥

(ከረረን ተመልከት)
ወግ ለክራሪ—ባህልን የሚጠብቅ ፤ ያለው እንዳለ እንዲቆይ የሚሻ

አከተመ ፡

አከተመ—አበቃ
የእሱ ነገር አከተመ ፡ አለቀለት ፡ ሞተ

አከናነበ ፡

በስድብ አከናነበው—በብዛት ሰደበው ፤ የስድብ ናዳ አወረደበት
አከናነበ—ፈረደ
አምስት አመት አከናነበው ፤ አምስት አመት እንዲታሰር ፈረደበት

አከከ ፡

እከካም ድሃ—መናጢ ድሃ
እከክኝ ልከክህ—ዋልልኝ ልዋልልህ ፤ ጠብቀኝ ልጠብቅህ
እከኩን ለፈገፈ—ችግሩን ተወጣ
ያከከ—የደኸየ

አካል ፡

አካለ መጠን—ጉልምስና
አካላቴ—የኔ ውድ ፡ የምወድህ ፡ የምወድሽ
አካሊ—ወንድሜ
አካል ስንኩል—አካለ ጉዶሎ

አካተተ ፡

አካተተ—ጨረሰ

አካፈለ ፡

(ክፈለን ተመልከት)
ምስጢር አካፈለ—ምስጢር ገለጠ

አካፋ ፡

አካፋ እግር—ወልቃዳና ሰፊ እግር

አከርሚኝ

(ከረመን ተመልከት)
አከርሚኝ—1. ትልቅ ቤት እስኪሰራ ድረስ የሚቀለስ ትንሽ ጎጆ
—2. የችግር እህል ፤ እስኪያልፍ ድረስ የሚመገቡት እህል

አኮማተረ ፡

ገምባሩን አኮማተረ—ተቀየመ ፤ ተቆጣ

አኹን ፡

አኹኑኑ—በፍጥነት
አኹንለታ—በቀደምለት
አኹንማ—ብሎ ብሎ
እሁንማ እራሴ ላይ ሊወጣ ምንም አልቀረው
አኹንስ! (የመሰልቸት ስሜት መግለጫ)—ከእንግዲህስ ወዲያ
አኹን ባሁን—ከምንጊዜው
እኹን ባኹን ሞለጨኝ
አኹን አኹን—ሳይቆይ ሳይዘገይ ፡ ምንም ሳይሆን ፡ በድንገት
አኹን አኹን አለኝ—በለው በለው አለኝ ፤ ከጀለኝ ፤ አማረኝ
አኹንም አኹንም—መልሶ ቀልሶ
አኹን ካሁን—ከመቼ መቼ
እኹን ካኹን ይመጣል ስል ሁለት ሰዓት አለፈ

አወረ ፡

ልቡ ታወረ—ማስተዋል አቃተው
እውረ ልብ—ደንቆሮ ፡ አላዋቂ
እውሬን መጣሁ—አስቀድሜ ሳላውቀው በመላ ፡ በግምት መጣሁ
እውር እንጀራ—አይን የሌለው እንጀራ
እውር እከክ—እሾና መግል የሌለው እከክ
የውር የድንብር—የመዘላበድ
ገንዘቡ ልሳውርታል—ትእቢተኛ አድርጎታል

አወረደ ፡

(ወረደን ተመልከት)
መሃላ አወረደ—እንዲህ ብለህ ማል አለ
ሙሾ አወረደ—ሙሾ መራ
ማወራረጃ—መጠጥ ፡ ከምግብ ጋር የሚቀርብ
ልስወረደ—ጽንስ ወጣ (ያለጊዜው)

አወቀ ፡

መጣፍ አዋቂ—ሊቅ
ሳላውቅ ነው የሰራሁት—ተሳስቼ
ስራ አዋቂ—ባለሞያ
በውቀ የተሰራ—ጥሩ ሆኖ የተሰራ
ነገር አዋቂ—ጠበቃ
አላዋቂ—ደንቆሮ
አወቃት—ተገናኛት (በግብረ ሥጋ)
አዋቂ—1.በእድሜው የበሰለ
—2.የተማረ ፡ የተመራመረ
አውቄ አደረግሁት—ሆን ብዬ አደረግሁት

ለውቆ ለበድ—ሳያብድ ያበደ
ለውቆ ፈረንጅ—የፈረንጅን ውጫዊ ሁኔታ ብቻ የያዘ
እውቀትህ እውቀቴ ነው—ካንተ የተለየ አላውቅም
እወቀልኝ—መስክርልኝ
እወቀበት—ብልሃተኛ ሁን
የልጅ ለዋቂ—ጭምት ፣ ቁምነገራም
የምድር ለዋቂ—ጠንቋይ
የልብ ለውቃ—ስልጡን አሽከር

አወቀ ፤

ለወይ ለወይ—የሚገርም የሚደንቅ ነገር

አወደ ፤

ለውደ ለመት—ዓመት በአል
ለውድ ወደቀ—በሸንጐ ተጋለጠ
ለውድ ይጣልህ—መቀመቅ ውረድ

አወጀ ፤

ላዋጁ ያህል—ለይስሙላ
ለይን ለዋጅ ሆነበት—ሁሉን ፈለገ ፤ የሚመርጠውን አጣ
ያዋጁን በጆሮ—ግልጹን በምስጢር

አወጣ ፤

ምላስ ለወጣ—መናገር ፣ መለፍለፍ ጀመረ
ምስጢር ለወጣ—ምስጢር አባከነ
መልክ ለወጣች—ቆንጆ ሆነች
መሬት (ርስት) ለወጣ—መሬት አገኘ
ሹመት ለወጣ—ሹመት አገኘ
ሽበት ለወጣ—ሸበተ
ቀንድ ለወጣ—1.ጨሰ ፤ ተናደደ
—2.በጣም አረጀ
ቂጥኝ ለወጣ—ቂጥኝ ያዘው
ተዝካር ለወጣ—ተስካሩን ደግሶ ጋበዘ
ተውጣጣ—ከየቦታው ተሰበሰበ
ነፍስ ለውጭ—አስደንጋጭ
ንግዱ ያዋጣል—ንግዱ ያተርፋል
ለመል ለወጣ—ጥሩው ጠባዩ ተለወጠ

ለረቂ ለወጣ—አረቄ ጠመቀ
ለስወጣሁት—አስታወክሁት
ለወጣጡ ያምራል—ዛላው ያምራል
ለወጣጣ—ምስጢር እንዲነግር አባበለ (አዋጣው)
ለዋጣ—የገንዘብ ተራድኦ አደረገ
ለቀጣሁት—ምስጢር እንዲነግረኝ አደረግሁት (አወጣጣ)
ለውጣኝ—አድነኝ
ለውጪጭኝ—አፈርሳታ
ለውጣ ጦሬን—ሀይለኛ ሰው
ለውጭኝ እግሬ—ላምልጥ ፤ ልፈትለክ
ለይን ለወጣ—ባለገ ፤ ደፋር ሆነ
ለይወጣውም—ንፉግ ነው
እንዳወጣ ያውጣ—እንደሆነ ይሁን
እውነት ለወጣ—ርግጡን ተናገረ
እግሬ ለውጭኝ—እብስ ፤ ፈትለክ
እግር ለወጣ—መዞር ጀመረ
ከመከራ ለወጣ—ከመከራ አዳነ
የማያዋጣ ጸሉት—የማያዛልቅ ጠባይ (አመል)
ገንዘብ ለስወጣኝ—ገንዘብ እንድከፍል አደረገኝ
ጡት ለወጣች—ጡት ሹጎጠች
ጭራ ለወጣ—አበደ ተናደደ ፤

አዋለ ፤

ለጉዳይ ለዋለ—ለአንድ ነገር አወጣ (ገንዘቡን)
ሴት ለውል—ከሴቶች የማይለይ ፣ ርምጥምጥ
ነፍስ ለዋለ—ነፍስ አወቀ (ህፃን)
ነፍስ ለውል—እንጀራ
አስሩን ለዋለ—ጾጠረ
ክብት ለዋለ—ከብት አገደ
ውሎ ልዋለ—ቀኑን ሙሉ ሲለቀስ ዋለ (ለሞተ ሰው)
ውሎ ለበል—ለመንገደኛ የሚሰጥ አበል
ጦም ለዋለ—ምግብ ከለከለ

አዋሸ ፤

—1.ለጋስ
ለዋሽ ነው—ለጋስ ነው
—2.ትልቅ
በአዋሽ በርሜል የተጠመቀው ጠላ አገር ምድሩን አሳከረው

አውራ ፡

አውራ ሊሊት—ውድቅት
አውራ መንገድ—ትልቅ ጐዳና
አውራ ሰው—1. የቤተ ሰብ ኃላፊ 2. እምነት የሚጣልበት ቁም ነገረኛ ሰው
አውራ በግ—ያልተቀጠቀጠ የበግ አውራ
አውራ ተሲያት—ቀትር ፡ ስድስት ሰዓት
አውራ ነገር—ቁም ነገር ፡ ርእሰ ነገር ፡ የነገር መሰረት
አውራ አዘል—ድርስ ጊደር
አውራ ከተማ—ዋና ከተማ
አውራ ጠላት—ክፉ ደመኛ
አውራ ጣቱን ጠባ—አላዋቂ ሆነ
አውራ ጣት—ወፍራም ጣት
አውራ ፍየል—ያልተወቀጠ ፍየል

አውሸለሸለ ፡

ነገረ ውሽልሽል—ቁም ነገር የሌለበት ፤ ውል የለሽ ነገር

አውተፈተፈ ፡

ውትፍትፍ ስራ—የይድረስ ይድረስ ስራ

አዘለ ፡

ለቆ አዘለ—የግብር ይውጣ ረጂ
ሲያዝሉት ይነጭ—ሲረዱት ፡ ሲደግፉት ይጎዳ
አዝሎ ኖረ—ሲረዳ ኖረ
አይኑ እንባ አዘለ—አይኑ እንባ ቋጠረ

አዘነ ፡

አዘን ተቀመጠ—ለቅሶኛ ተቀበለ
እዝን—ለሀዘንተኛ የሚወሰድ ምግብና መጠጥ

አዘዘ ፡

ሰውነቱ አልታዘዘው አለው—ሰውነቱ ደከመ
አዘዘበት—1. መከራ መጣበት
—2. ክፉ አጋጣሚ አጋጠመው
አዛዥ ናዛዥ—የበላይ አለቃ

አዛር ፡

አዛር ነፋበት—ተበላሸ

አዞረ ፡

ማዞሪያ—የስልክ ቤት
ራሱን አዞረው—1. አደናገረው
—2. ራሱ ዥው አለበት
—3. አሰከረው

አየ ፡

መታያ—ገጸ በረከት
መከራ አየ—መከራ ደረሰበት
ምን ታይተታል—ምን አስቧል
ምን አየብኝ—ምን ነካው (ለታመመ ሰው)
ሰው አየ—ፈረደ
የሰው እጅ አየ—በሰጡኝ አለ ፤ ደኸየ
በጠላት አይን አየ—እንደ ጠላት አየ
ቢስ አይይህ—ክፉ ነገር አይግጠምህ
ባይኑ ቂጥ አየ—ገረመመ ፤ በንቀት ተመለከተ
አስተያየ—አወዳደረ
አታስተያየው—ስለእሱ አታስብ (ለቅልሽልሽታ)
አዙሮ የማያይ—ይሉኝ የማይል
አየሁ አላለም—አልበቃውም ፤
ሶስት እንጀራ በልቶ አየሁ አላለም
አየሁለት—ታዘብሁት
አየህ! --ልብ አልከው !
አየህልኝ?—ነገሩን ተረድተኸዋል?
አየበት—1. መብላት ከለከለው ፤ ሳይበላ ጠገበ
— 2. ፈረደበት
— 3. የልቡ ክፋት ችግር አስከተለበት
አዩኝ አላዩኝ ብሎ—ተደብቆ ፡ ፈራ ተባ እያለ
አዩኝ አላዩኝ አለ—በስራ ሰነፈ ፤ ተደብቆ ክፋት ሰራ
እሳት አየው—እሳት ነካው (ቢበስልም ባይበስልም)
እግዜር አየ—ፈረደ
ክፉ አይይህ—ክፉ አይድረስብህ
የጎድን አየ—አይኑን አጣሞ አየ ፤ በንቀት ተመለከተ

አያት ፡

ከአያት ከቅድማያት—ከብዙ ትውልድ ጀምሮ

አይን ፡

አይነ ልም—ተንኮለኛ
አይነ ሊባ—አመንዝራ ፡ ሸርሙጣ
አይነ ስጋ—በሕይወት
በአይነ ስጋ ለመገናኘት ያብቃን ፤ በሕይወት ቆይተን
አይነ ስቡን አለው—አይኑን አንጎደው ፤ መታው
አይነ ስውር—አይኑ የማያይ ፡ እውር

ሰይነ ቀላዋጭ—ያየውን ሁሉ የሚከጅል
ሰይነ ቁራኛ—ሆን ተብሎ የሚጠበቅ
ሰይነ በጎ—ከጨጓራ ጋር አብሮ የሚገኝ ብልት
ሰይነ ባሀር—ባሀር የሚመስል ብዥብዥታ
ሰይነ ወገ—ቡዳ
ሰይነ ተኩላው ጠፋ—መላ ቅጡ ታጣ
ሰይነ ውሃ—ያንድ ነገር አዝማሚያ
ሰይነ ደረቅ—የማያፍር
ሰይነ ገመድ—ግምት

በአይኔ ገመድ ነው ለክቶ የሰጠኝ

ሰይነ ገብ—የሚማርክ
ሰይነ ጉበኛ—ሰላይ
ሰይነ ጥላ—የስንፍና መንፈስ
ሰይኑ ቀላ—ቅናት ያዘው
ሰይኑ ቁንከራተተ—ጓጓ
ሰይኑ ቁንለጎለ—ደነገጠ
ሰይኑ ታወከ—አላይ አለ
ሰይኑ ደገደገ—ፈዘዘ
ሰይኑ ጠገበ—በማየት ረካ
ሰይኑ ጠፋ —መያዣ መጨበጫው ጠፋው
ሰይኑ ባከነ—ተቅበዘበዘ
ሰይኑ ብር ሰለ—ከሳ ፤ ጎደጎደ
ሰይኑን ባይኑ ሰየ —አስመስሎ ወለደ
ሰይኑን ተከለ—ትክ ብሎ አየ
ሰይኑን ሰካ—ባለማቋረጥ አስተዋለ
ሰይኑን ሰራመደ—ተስፋ አደረገ ፤ ፈራ
ሰይኑን ሰነሳ—አይኑን አቀና
ሰይኑን ሰያሳየኝ ሰለ—መርዞ ያዘ ፤ ጥምድ አደረገ
ሰይኑን ገደለ—አይኑን አጨለገ ፤ ጨነቆረ
ሰይኑን ጣለ—ተመኘ ፤ ልቦናውን ባንድ ነገር ላይ አደረገ
ሰይኔን እጠቡኝ ሰለ—ፈጽሞ እምቢ አለ
ሰይኔን ግለጥኩ—ነገሩን ተረዳሁ ፤ አወቅሁ
ሰይንህ ላፈር—እንዳላይህ ፣ ወራዳ ፣ ሀፍረተቢስ
ሰይንህ ላፈር ሰለ—ረገመ ፤ ጠላ
ሰይን ላይን—ፊት ለፊት ፤ በአካል
ሰይን ላይን ተሳበረ—ተፈራራ ፤ ተፋፈረ
ሰይን በቁና ይሰፍራል—የከፋ መጨረሻ ነው
ሰይን ባይን—ወዲያውኑ
ሰይን ለወጣ—ሀፍረት አጣ
ሰይን ሰዋጅ—ዘዋሪ አይን ፣ የማይረካ ፣ የሚመርጠው ያጣ

አይን አዋጅ ስለሆነበት አንዱንም ሳይዝ ሄደ

ሰይን ሰውጣ—ባለጌ ፣ ደፋር
ሰይን የበላ—አይን አውጣ
ሰይን ሰፋር—አንገቱ ሰባራ

ሰይንና ሰፈር—ተጣይ ፣ ባለጋራ

ወንድማማቾቹ አይንና አፈር ከሆኑ ሰንብተዋል ፤ ከተጣሉ

ያይን ቀብ—ያይን ሽፋን

አይጥ ፡

ሰይጥ በበላ ዳዋ ተመታ—አንዱ ባጠፋ ሌላው ተቀጣ
ሰይጥ ለበላ—ግብ አገባ ፤ አሸነፈ
ሰይጥ ሰፍ—ሞጥሟጣ
ሰይጥና ድመት—ተጠቂና አጥቂ
የሰይጥ ምስክር—የወገን እርዳታ

አደለ ፡

አድል ፈንታ—ጥዋ ፣ ድርሻ
ያልታደለ—እድለቢስ
ያደለው—የተባረከ ፣ የተሳካለት
ፍርድ ሰደለ—በየነ

አደመ ፡

ሰድማ መታ—ሴራ አደረገ

አደረ ፡

ሰሼታ ሰደረ—እሽከርነት ገባ
ለግዜር ሰደረ—የጽድቅ ስራ ሰራ
ላዳር ሄደች—ከወንድ ጋር ልታድር
መሬቱ ሰደረ—ሳይታረስ ቀረ
መሬቱ ጦም ሰደረ—ሳይዘራ ቀረ
ማደሪያ—በአገልግሎት የተገኘ የወታደር መሬት
ሳይታረስ ሰደረ—ሳይታረስ ቀረ
ሰይጣን ሰደረበት—ሰይጣን ያዘው ፤ ተናደደ
በጅ ሰደር—ያለ
እያደር—ቆይቶ ቆይቶ
ሰያድርስ—ክፉ ነገር አይምጣ
ሰደራህን —እስኪ አባክህ !

አደራህን ! እስኪ መቼ ተገናኝተን ነው ሰደብከኝ ያልሽኝ ?

ሰደራ በላ—እምነተ ቢስ ፣ ሸፍጠኛ ሆነ
ሰደራ ሰለ—አኖረ
ሰደራ ከታች—የታመነ ፣ ጨዋ ሰው
ሰዳሩ ሞቀ—ራሱን ቻለ ፤ ከበረ
ሰዳር ሰይበለው—እንቅልፍ አልነበረኝም

ለዳሬ ብዩ—ትዳሬ ብዬ ፥ ኑሮዬ ብዬ
ለዳር ቀና—አዳር ሰላ ፤ ማለፊያ ሆነ
ለድር ብዩ—ተለማማጭ
አዳሪ ለወጣ—ጨፈለቀ
አዳሪ ወጣ—ወገቡን ሞከረ
ዘብ ለደረ—ጠበቀ
ዱር ለዳሪ—ወንበዴ
ጠም ለዳሪ—ምስኪን

አደረቀ ፡

ምች ለደረቀው—ምች ክፉኛ መታው

አደረገ ፡

ልብ ለድርግ—አስብበት ፤ ተጠንቀቅ
ምን ለደረገኝ—ምን በደለኝ
ሹም ለደረገ—ሹም ሾመ
ቂል ለደረገው—አሞኘው
ለደረጋት—በግብረ ስጋ ተገናኛት
ለድራጊ ፈጣሪ—ባለሙሉ ስልጣን
እንደት ለድርጎ—እንዴት ሊሆን ይችላል

አደሰ ፡

ለዲስ ነገር—ዘመን አመጣሽ

አደባባይ ፡

ባደባባይ—ሰው ባለበት
ያደባባይ ሰው—ነገር አዋቂ ፤
ባደባባይ ሰደበው ሰው ሁሉ እየሰማ ፥ በሰው ፊት
ያደባባይ ምስጢር—ሁሉም የሚያውቀው

አደብ ፡

ለደብ ገዛ—ዝም አለ ፤ ጨመተ

አደገ ፡

ልቡ ለደገ—ተበተ ፥ ተኩራራ
ማደጎ—እሰው ቤት ያደገ (አባትና እናት የሌለው)
ስድ ለደገ—ያልተቀጣ ፥ ማንዘራሽ

ለሳዳጊ የበደለው—ያልተቀጣ ፥ ባለጌ
ለሽከር ለደገ—ቤተ መንግሥት ያደገ
ለብሮ ለደገ—1. ጓደኛ (የልጅነት)
—2. የኖረ ጠባይ
ለደግህኮ—ለዚህም ደርሰሃል ወይ ?
ለደግሁ ለደግሁ ለለ—እለሁ እለሁ እለ
እንዳደገ ይደግ—እድሉ ያውጣው
ድሃ ለደገ—የደሃ ልጅ

አዳጠ ፡

ምላሱን ለዳጠው—ነገር አመለጠው

አድባር ፡

የ፤ ለድባር—የኔ ተንከባካቢ

አጀበ ፡

ሆደን ለጅቦኛል—የበላሁት አልተስማማኝም

አጅሬ

ለጅሬ—ጉበዙ ፥ ቆፍጣናው

አገመ ፡

ለገም ጠቀም—ያዝ ለቀቅ
ሰውዬው ልጅቱን አገም ጠቀም ያደርጋታል ፤ አንዴ ስድብ አንዴ ምስ
ጋና ያፈራርቅባታል

አገር ፡

ሁሉ ለገርሽ—በየሄደችበት የምትለምድ
ባላገር—የገጠር ሰው
ባገር ፊት—በብዙ ሕዝብ ፊት
ባገር ፊት ነው የተናገረው
ለገሩ ሁሉ—ሕዝቡ ሁሉ
ለገሬው—ኑዋሪው ሕዝብ
ለገር ላገር—በየቦታው
ለገር ምድር—እጅግ በጣም ብዙ
ለገር ቂጥ—እጅግ የራቀ ፥ ታች አገር ፥ ዳር አገር

ለገረ ገብ—የሌላውን አገር ልምድና ስርአት የለመደ
ለገር ለዋይ—ጀግና
እንዳገሩ—እንደ ባህሉ
እንዳገሩ ይኖሩ እንደ ወንዙ ይሻገሩ
ያገር ቀንድ—ዋና ሰው ፣ ሽማግሌ

አገበ ነገበ ፤

አገበ ነገበ—ሚስት አገባ ፤ ተዳረ

አገና ፤

ለገና ተማታ—በዋጋ ተስማማ

አገናኘ ፤

ጥጃዋን ለገናኘ—እንድትጠባ አደረገ

አገጭ ፤

ለገጪ መተ—እረፍተ ቢስ ፤ ዐይን አውጣ

አጉራ ፤

ለጉራ ዘለል—ከባሏ ቤት ጠፍታ የሄደች ሴት
አጉራህ ጠናኝ—ጭብጥህ ጠነከረብኝ

አጋም ፤

ለጋም ለዙርበት—ጥርስህን ተነቀሰው

አጠረ ፤

ቃል ለጠረው—መግለጽ አቃተው
ባጭሩ—ነገር ሳይበዛ ፣ ባጠቃላይ
ባጭሩ ያደረው—እድሜ የሌለው
ባጭር ቀረ—ተቀጨ
ባጭር ለታልም—አሳብ ውሱን አትሁን
ለርቀ ለጠረ—አደጋ ሳይደርስበት ጠላትን ተከላከለ ፣ መጠባበቂያ አበጀ
(ለሚመጣ ክፉ ነገር)
ለጭር ቁርጭኝ—ታናሽ ታሪክ
ለጭር ቃል—ዝብዝብ የሌለበት ነገር
እጅ ለጠረው—ገንዘብ አለቀበት

እጥረት—አለመብቃት
አጥር ምጥን ለለ—ድልድል ሆነ
ወጥ / መጠጥ ለጠረ—ሳይበቃ ቀረ

***አጠቀ ፤**

ባጭር ታጠቀ—ለስራ ተዘጋጀ

አጠቃ ፤

በሬው ላሟን ለጠቃት—ላሟን ሰረራት

አጠበ ፤

ቢያጥቡ ለይጠራ—ቂመኛ ሰው
ታጥበህ እርዳኝ—ስራ የማይሆንለት
ታጥቦ ጭቃ—ተመልሶ እዚያው ፣ ቢመክሩት የማይገባው
ለጥበህ እዘን—ሲያጥ ቡት የሚለቅ ጥለት
ለጥቢ—ምላጭ ሌባ
እጄን ለጠበኝ—ክፉኛ ቀረጠኝ ፤ ሞለጨኝ
እጥብ ያለ—ዋና ሌባ
ገንዘቤን ለጠበኝ—እያዋዛ ወሰደብኝ

አጠነ ፤

እንዳጠነ ታጠነ—ተጫጫሰ
ማጡኔው የተበጠሰ—ፊሱን የማይቋጥር

አጠነጠነ ፤

ወሬ ለጠነጠነ—ወሬ ከወዲያ ወዲህ አመላለሰ

አጠደ ፤

ለጠደ ክፉ—ምግባር ያነሳቸው አሽከሮች

አጠጠ ፤

አጥጥ ሙጥጥ ለለ—ጨርሶ አነሰ

አጠፈ ፤

ዐፃጠፊያው ለጠረው—መልስ ጠፋው ፤ ተደናገረው ፤
የሚያደርገውን አጣ
ቃሉን ለጠፈ—ከዳ

አጣ ፥

ባጣ ቆዳኝ—የተሻለ ካልተገኘ
ተጅ ለተጣ—አትደህይ
ለጣ ነጣ—ፈጽሞ ደኸየ ፤ የእንጀራ ገመዱ ተበጠሰ

አጣራ ፥

('ጠራ'ን ተመልከት)

ለጣሪ ኮሚቴ—ጉዳይ የሚከታተል ኮሚቴ
ለጣራ—1. ጉዳዩን በወግ አወቀ
—2. በሙሉ ሸጠ

ለጣረኝ—በሙሉ ወሰደብኝ
ለጣርተህ ተናገር—ግልጽ አድርገህ ተናገር
ለጣርቶ ያነባል—ሳይሳሳት ያነባል
ለጣርቶ ያውቃል—ደህና አድርጎ ያውቃል
ጠጁን ለጣራ—ጠጁን አጠለለ

አጣፋ ፥

መታጠፊያ—መዞሪያ (ለመንገድ)
ማጠፊያው ለጠረው—መያዣ መጨበጫው ጠፋው
ለጣፋ—ሁለት ጊዜ በልጠ ፤ እጅግ ላቀ
አጥፍ ዘርጋ የሚል—1. ወገበ ቀጭን
—2. ተለማማጭ

አጥ ፥

ለጥ ረገጥ—አካባቢ ፥ ፊት

አጥም ፥

ለጥመ ርስት—ሲያያዝ የመጣ ርስት

አጥንት ፥

ባለለጥንት—ከትልቅ የተወለደ
ለጥንተ ጥሩ—የጨዋ ልጅ
ለጥንቱ ጉልጥምቱ የሚያገለግል—ለእድሜ ሙሉ የሚያገለግል
ለጥንቴ እሾህ ሆኖ ይውጋህ ለለ—ፈጽሞ ረገመ
ለጥንተ የለሽ—ወሸቀኛ
የጀርባ ለጥንት—በጣም አስፈላጊ

አጨበጨበ ፥

ባንድ እጅ ማጨብጨብ—የማይሳካ ስራ
ለጨብጫቢ—አጋናኝ ፥ እለሁ እለሁ ባይ
ለስጨበጨበ—ይበል ይበል አሰኘ
ለጨብጫቢ—አድርባይ

አጩደ ፥

ሆደ ማጭድ—ክፉ ሰው
ማጭድ እግር—ጎባጣ እግር
ማጭደ ነጭ—እጀ ደረቅ
ለጨዳዩ ርግፍ ለለ—ተጣደፈ
ለጭዶ ገብ—ማን ዘራሽ

አጫረ ፥

ጠብ ለጫረ—ጠብ አነሳ

አጸደ ፥

ለጸደ ነፍስ—የነፍስ ስፍራ ፤ ገነት
ለጸደ ስጋ—ምድር

አፈረ ፥

ለይኑን ላፈር —1. ይሙት
—2. ፍጹም ጥላቻ
አለቃዬ አይንህን ላፈር ብሎኛል ፤ ያረግሁትን ሳላውቅ (እኔን ማየት አስጠልቶታል)

ለይፈር ለፊቱ—ጎበዝ ጨካኝ
ላፍረቱ ነው የተናገረው—ቢቸግረው ነው ፤ ይለው ቢያጣ
ለይን ለፋር—እንገተ ሰባራ
ለፍረተ ቀልን መስበር—ይሉኝ አይል መሆን
ለፍረተ ስጋ—ገመና
ለፍረተ ቢስ—ሰውን የሚያፍር ፥ የዶሮ አይን የበላ
ለፍረቱን ጣለ—ተጋለጠ
እፍረተ የለሽ—ግንባረ ደረቅ

አፈረሰ ፥

('ፈረሰ'ን ተመልከት)

ቀስናውን ለፈረሰ—ተራ ሰው ሆነ

አፈር ፥

ለፈሩን ገለባ ያድርግለትና—ምህረት ይስጠውና
ለፈር ሆነ—ወደ መሬት ተመለሰ
ለፈር መለሰ—ቀበረ

አፈር መለስ—ሀይለኛ መጠጥ ፣ ሞት አፋፍ የሚያደርስ
አፈር መስሏል—ነጫጭባ ሆኗል
አፈር መሬት በላ—ሞተ ፤ እጅግ አድርጎ ተዋረደ
አፈር ቀመሰ—ተቀበረ
አፈር ቃሙ—ሙት
አፈር በተነ—ሙትን ተሰናበተ
አፈር በትና ማለ—እንደአቧራው ያድርገኝ አለ
አፈር ብላ—ሙት
አፈር አልባሽ—1.ባል ወይም ሚስት
—2. ቀባሪ
አፈር አፈር ይላል—እምክ እምክ ይላል
አፈር ይቀለለው—ምስጋና ይድረሰውና
አፈር ይብላኝ—1.እኔ በፊንታው ልሙት
—2.እንዴት፣ያሳዝናል
አፈር ይፈጫል—ሕፃን ነው
አፈር ገፊ—አራሽ ፣ ገበሬ
አፈር ጠሬው—1.በባእድ አገር ሞተ
—2. አገሩ ተመልሶ ሞተ
አፈር ፈጭተው ያደጉ—አብረው ያደጉ
አፈር ፋሮ—አፈር መሰል

አፈርሳታ ፡

አፈርሳታ አወጣ—አጥፊን አጋለጠ (በስብሰባ)

አፈሰ ፡

አመድ አፋሽ— የረዳው የማይከዳው በጣም ቸር
አፋሽ አከንፋሽ — ምን ሳድርግልህ ባይ ፣ አወዳሽ
አፋሽ አጎንባሽ —1. ወጭ ወራጅ ፣ ትንሽ ትልቁ ወዘተ
2. ምን ልስራ ባይ
ደም አፋሽ—ረዳት

አፈሰሰ

ቀስናውን አፈሰሰ—ተራሰው ሆነ

አፈነ ፡

አፈነ—ሰውን ሰርቆ ፈንግሎ ወሰደ
አፈን አፈን አደረገ—ሞቅ ሞቅ አደፈገ
አፍን—1. የተቀለበ

—2.ተገድዶ የተወሰደ
አፍን አፍን ትወዳለች—እንክብካቤ ፣ እጅብ እጅብ
የአፈና ጅብ—የተራብ ፣ የማይጠግብ

አፈፍ ፡

በአፈፋ በጎደፋ—በቀፈፋ
አፈፍ አለ—ፈጥኖ ተነሳ
አፈፍ አደረገ—ቶሎ ያዘ
አፈፍ አፈፍ አለ—ብድግ ብድግ አለ

አፋፍ ፡

ካፍ ከወጣ አፋፍ—ይነዛል ፤ ሁሉ ይሰማዋል
አፋፍ ላይ ደርሶ ነበር—ማለቂያው ላይ ደርሶ ነበር
የሞት አፋፍ—ምጥ ፣ ጣር ፣ ጭንቅ

አፍ ፡

አፈላማ—ከብት እሰው ማሳ ገብቶ ሲበላ ባለቤቱ የሚከፍለው ገንዘብ
ለጉም አፍ—ፊታ ብሎ የማይናገር
ሙሬ አፍ—ተከፊ
ሙጠ. አፍ—ነገረኛ
ባፉ ተሾመ ፣ ተዋረደ—(በመናገሩ)
ሹል አፍ—ነገረኛ
ባፍባፉ አገረሰው—መላልሶ አጎረሰው
ታፍታፉ—ሳይጠራቀም ፣ ሳይበዛ መስራት
አፈ መምህር—የመምህር ምክትል
አፈ ማር—ደግሞ ፣ ጥሩ ንግግር የሚችል
አፈ ሰላም—ክፉ የማይናገር
አፈ ቅቤ—ክፉ የማይናገር
አፈ ብልጥ—ንግግር አሳማሪ
አፈኛ—ተናጋሪ ፣ ለፍላፊ
አፈ ከባድ—ያገኘውን ሁሉ የማይናገር
አፈ ዘርጣ—ያገኘውን የሚናገር ፣ ተሳዳቢ
አፈ ወረሳ—አፉ እንዳመጣለት የሚናገር
አፈ ጩሞ—ንግግሩ የሚጣፍጥ
አፉን ነጠበው—ሳያስበው ድፍረት ተናገረ ፤ ነገር አመለጠው
አፉን አዳጠው—ሳያስበው ክፉ ተናገረ
አፉን ከረከመ—ዝም አለ ፣ ከመናገር ተቆጠበ
አፉን አጠፋ—የተናገረው ሳይሆንለት ቀረ
አፉን ያዘ—ዝም አለ
አፉን ይበላዋል—ተናገር ተናገር ይለዋል ፣ መለፍለፍ ይወዳል
አፉን ይይዘዋል—ትክክል አይናገርም ፤ እንደብተቀና አይደለም
አፉን ፈታ—መናገር ቻለ
አፌን በዳቦ—አልናገርም ፤ ዝም እላለሁ

ለሬን ይዝ—ከጠበቃዬ ጋር ሆነ
ለፍህ ለድርገ—ብላ ፣ ቅመስ
ለፍላፍ—ፊት ለፊት
ለፍ ለስያዘ—መልስ አሰጠ ፤ዝም አሰኘ
ለፍ እስር—የማይናገር
ለፍ ለወጣ—ተናጋሪ ሆነ
ለፍ ለይችልም—ቋንቋ አይችልም
ለፍ ለፋን ለለው—አላናግር አለው
ለፍ ሌላ ልብ ሌላ—ሸንጋይ ፣ አታላይ
ለፍ ለፋን ለሰተ—እንዳይናገር አደረጉት ፤እየተቀባበሉ ሰደቡት
ለፍ ያለው ጤፍ ይቀላል—ነገር አሳማሪ
ለፍህ ይረር—አትናገር
ለፍህን ዝጋ—አትለፍልፍ
አርኩም ለፍ—ሞጥሟጣ አፍ
አሳት ለፍ—ለፍላፊ ፣ ተናዳፊ
እስስተ ለፍ—ውስጠ ክፉ
እሾህ ለፍ—በነገር የሚወጋ ፣ ሞጥሟጣ ፣ ሙጢ አፍ
ካፍ ከወጣ ለፋፍ—ከተነገረ ሁሉ ሰው ይሰማዋል
ከፍታፍ—ጅላጅል ፣ ነሆለል
ወረንጦ ለፍ—ነገር ለቃሚ
የፈረንጅ ለፍ—የፈረንጅ ቋንቋ
ያፍ ወለምታ—ሳይታሰብ የተነገረ
ፍየላፍ—ለፍልፎ የማይታክተው

እፍላ ፡

ለፍለኛ እንጀራ—ወዲያው ተቦክቶ የተጋገረ ፣ ያልቦካ
ለፍላ እንቀልፍ—ገና የተጀመረ እንቅልፍ ፣ ከባድና ብርቱ እንቅልፍ
ለፍላ ጊዜ—የወጣትነት ጊዜ
ለፍላ ጦር—ብርታት ያለው ጦር
ለፍላ ጨዋታ—ዋናው ፣ የሞቀው ጨዋታ

እፍንጫ ፡

የሽንብራ ለፍንጫ—እጅግ በጣም ትንሽ
ለፍንጫ ለቀልጥ—ውርጭ ፣ ብርድ

እፍአ ፡

ለፍለ ወጣ—እዳሪ ተቀመጠ

እህል ፡

እህላም መሬት—እህል ማፍራት የሚያውቅ መሬት ፣ ለም መሬት
እህል በህል—1. የጦም ምግብ
—2. ማጣፈጫ የሌለው ምግብ

እህል ቀንጆ—መልክን የሚያሳምር እህል ነው
እህል እህል ለይልም—አይጥምም
እህል ለላሰኘውም—ምግብ አልፈለገውም
እህል ውሃ በለው—ምግብ ስጠው
እህል ውሃው ለልቋል—በቅቶለታል ፤አከትሞለታል
እህል የቀመሰች ለትመስልም—መንምናለች
እንደ ሰው እህል የምትበላ ለትመስልም—ቆንጆ ናት
የእህል ቤት—መብላት እንጂ ሥራ የማይሠራ

እሌት ፡

እለተ ሞት—የሞት ቀን
እለተ ቀን—ከጧት እስከ ማታ
እለተ ጠብ—ቀርሾ የሌለው ጠብ
የእለቱ ለት—በዚያው ቀን
የእለተ የእለቱን—የየቀኑን
ያንለተ—አንድ ቀን

እልም ፡

እልም ለለ—ጠፋ
እልም ያድርገው—ሳይገለጥ ይቅር ፤ድራሹ ይጥፋ
እልም ድርግም ለለ—ፈጽሞ ጠፋ

እመጫት ፡

ከመስመር በላይ በተጨማሪ የተጻፈ ጽሕፈት

እማኝ ፡

ርጥብ እማኝ—አዲስ እማኝ

እምር ፡

እምር ታህል—በጣም ትንሽ

እምቡጥ ፡

እምቡጥ ጣለ—ፍሬ ለማፍራት ጀመረ

እምዩ ፡

እምዩ ቀሊተ—እዩ ቅሌት

እራት ፡

የባሕር እራት—የከተራለት የሚበላና የሚጠጣ
የዳኛ ራት—መጥን ፣ መተያያ

ርፌ እራት—ትንሽ ክር (እመርፌው ላይ የሚቀር)
ታ እራት—ሲያረጁ የተገኘ እንጀራ ፣ ሀብት ፣ በስተኋላ የተገኘ ሀብት
ቲዋ—የኔ ፍቅር
ፉ ራት—1. የባለቤት እራት
—2. አዲስ ማር

፡

እሬት—ነገረ መራራ
እሬት እሬት ይላል—የሚናገረው ያስቀይማል

፡

ገብ—እሩሀሩሀ

፡

ሁነቱ እሳት ሆኗል—አተኩሷል
ነታፍ—ለፍላፊ
ሳቱ እኔንም ለልተወኝ—መዘዙ አለቀቀኝም
ሳት ሆኗል—በጣም ተወዷል
ሳት ለብሶ ፣ እሳት ጉርሶ መጣ—ፈጽሞ ጨክኖ ፣ ተቆጥቶ ፣ በጣም ተናዶ
ሳት ነው—ጉበዝ ነው
ሳት ለእሳት—ጮሌ ለጮሌ
ሳት ካየው ምንለየው—ቢበስልም ባይበስል ግዴለም
ሳት የላሰ ፣ እሳት የላፈው—በጣም ጮሌ
ሳትና ጭድ—አጥፊና ጠፊ
ሳት ጫረ—1. አጉል ነገር ቆሰቆሰ
—2. እሳት ከመንደር ወሰደ
ስስት—ተንኮልኛ ፣ ተለዋዋጭ
ሰደድ እሳት—የጫካ ቃጠሎ

፡

ስከሆነ ድረስ—እስከ ተሳካ ፣ እስከ ሰመረ
ስከ ማእዜኑ—ምን ማለቂያ አለው
ስከዚያው—እስከ መዳረሻው
ስከ ወዲያኛው—እስከ መጨረሻው
ስከ የሌለው—መጨረሻ አልባ

ስ ፡

እስክስታ መታ—ሰውነቱን ሰበቀ (በዘፈን) እስክስታ ወረደ
ስክስ አለብኝ—1. አለመጠብኝ ፤ አቂያቂያለኝ
—2. ጨፈረብኝ

እርም ፡

እርሙን ለወጣ—ለዘመዱ አለቀሰ ፤ ተስፋ ቆረጠ
እርሙን በላ—ለዘመዱ ሳያለቅስ ቀረ
እርሙን ቢናገር—አንዱ እንኳ ቢናገር
እርሙን ቢናገር የስድብ መአት ወረደበት
እርም ነው—ክልክል ነው
እርም ታኸል—በጣም ትንሽ
እርም አለ—ተወ
እርም የሰው ስጋ—የሚርቁት ነገር
እርም ያባቴን ስጋ—ሁለተኛ አላደርገውም
እርምህን—አንተን ወዳጄን
እርም ያርገብኝ—ወደፊት አልነካውም

እሺ ፡

እሺ ነገ—ቃልን አለመጠበቅ
እሺ በጉ አለ—ደግ ማለፊያ አለ
እሽባቦ እሽባቦ አለ—አሽበለበለ
እሺ ባቦ አለ—እንዳልክ አለ
እሺ አለ—ታዘዘ ፤ ከለከለ (ዝንብ)
እሺ አሰኘ—አስፈቀደ ፣ አስቀበለ
እሺ ይበልጣል ከሺ—መስማማት አያለያይም ፤ ይበጃል
ዝንቡን እሽ ሊይለውም—አይደፍረኝም

እቃ ፡

እቃ ገሊት—ቅራቅንቦ
እቃዩን—ብልቱን
የወግ እቃ—የማእረግ እቃ
የውሃ እቃ—ውሃ መያዣ

እናት ፡

እናት ለደገ—ከናቷ የምትበልጥ
እናት መሬት—የሰጡትን የሚያበቅልና የሚያፈራ
እናትህ ውሃ ትጋትህ አለ—የድካምን ዋጋ ከለከለ ፤ አስቀረ
እናት ናት—ሩሀሩሀ ናት
እናት አይምሬ—የከፉ ክፉ ፣ ጨካኝ
የአገር እናት—1. በባላገር ከቤት እቤት እየዞረች የምትጦር አሮጊት
—2. ሰው ደጋፊ

እንስት ፡

እንስት መሬት—ወፍራምነት የሌለው ገብጋባ መሬት

እንቁላል ፡

የሰው እንቁላል—ከባእድ የተወለደ
እንቁላል ጣለ—እንቁላል ወለደ

እንቅርት ፡

እንቅርቱ ፈረጠ—በጣም ደከመኝ

እንብር ፡

እንብሩን ሳተ—ይይዘውን አጣ ፤ ጠገበ

እንብርት ፡

እንብርቱን የተተኮሰ—የሰማውን የማይደብቅ
እንብርት የለሽ—ሆዳም

እንቧይ ፡

እንቧይ ሰበከተ—አካለ ሸካራ

እንቶ ፈንቶ ፡

እንቶ ፈንቶ—የማይረባ ፡ ተራ ነገር ፡ ርጋፎ ፡ ዋጋ የሌለው ነገር

እንካ ፡

እንካ በንካ—1. ውለታ መመላለስ
—2. ማድፋፋት ፡ አለማበርከት

እንዝርት ፡

እንዝርት ቂጥ—ቁንጥንጥ ፡ ዐርፎ የማይቀመጥ

እንደ ፡

ሰው እንዳይሆን የለም—መሳሳት አይቀርም
እንደልቡ—እንዳሰኘው
እንዳመጣለት—ሳያስብ
እንደምንም—በችግር
እንደ ምንም ክረምትን አሳለፈው

እንደ ቂጡ ደህና—ነውር አልባ ያልሆነ
እንደ ጉኒው—እንደ ፈለገው
እንደ ብጤው ይሁን
እንደ ነገሩ—1. ነካ ነካ
—2. እንደ ሁኔታው
ስራውስ እንደ ነገሩ ነው ፤ ውሽልሽል ነው
እንደ ውቃቢው—እንዳሰኘው
እንደ የቀሉ—እንደየአመሉ
እንደፍ ጥረቱ—እንዳሻው
እንዲሁ—ያለምክንያት
እንዲሁ መጣላት ይፈልጋል ፤ ያለምክንያት
እንዲህ ነው—ማለፊያ ነው
እንዲያ ነው እንጂ !—አበጀህ !
እንዲያ እንዲያ በሉት—1. አመስግኑት
—2.አስተናግዱት
እንዲያው—1. ሳይችግረው
እንዲያው ሳይሆንለት ነካክቶ አስቆጣው
—1. ሳይቸግረው
– 2. ከቶ
እንዲያው ምን ነካህ
እንዳልወገን ሰደረገ—አላግባብ ሰራ ፤ አጉላላ ፤ ጉዳ ፤ አበላሸ
እንዲያው እንዲያው—ብታልፈው !
እንዲያው እንዲያው ብታስብበት !
እንደታ—በእርግጥ
እንዴታ ! መጥቷል እንጂ
እንዳልሆነ ሆነ—1. ጠፋ ፤ ታጣ
—2. ተበላሸ
ለንዳያያዙ—እንደ ሁናቴው
እንዳያያዙ ነው የነገር መሔጃው
እንዳፈቀደው ይሁን—የመጣው ይምጣ (የተስፋ መቁረጥ)
እንዳፍህ ያድርግልኝ—እንደ ተመኘህልኝ ይሁንልኝ

እንዴታ ፡

እንደታ—በእርግጥ ነው እንጂ

እንዴት ፡

እንደት እንደት—እንዴት እንዲህ ሊሆን ይችላል

እንጀራ ፡

ለእንጀራው ሲል—ለኑሮው ሲል
እንጀራ ሳበው—መተዳደሪያው ሳበው
እንጀራ በሬው—ስስታም
እንጀራዬ ነው—መተዳደሪያዬ ነው
እንጀራ ይንሳህ—ሀብት እጣ
እንጀራ ወጣለት—ሀብት አገኘ
እንጀራውን አበሰለ—ተለማምጦ የፈለገውን አገኘ
እንጀራውን ይጋገራል—ይለማመጣል
እንጀራ ፈላጊ—ስራ ፈላጊ
የእንጀራ አባት—ያልወለደ አባት ፣ የናት ባል
የእንጀራ እናት—ያልወለደች ያባት ሚስት
የእንጀራ ገመዱ ተበጠሰ—እጣ ነጣ

እንግዳ ፡

እንግዳ ነገር—ድንገተኛ ነገር
እንግዳ ቁርበት—ሴትኛ አዳሪ ፣ ዘማዊት
እንግዳ ደራሽ—ሳያስቡት ድንገት የመጣ
የወር እንግዳ—የወር አበባ
ጥቁር እንግዳ—1. ጉንዳን
—2. ከባድ እንግዳ ፤ ትልቅ

እንፉጭ ፤

እንፉጭ—ሞኝ ሰው

እኞ ፡

ለኞ—ችኮ ሰው

እኝኝ ፡

እኝኝ አለ—ሰለቸ

እከደከ

እከደከ ሰይጣን—እንዴት የሚያስገርም ነገር ነው

እኩል ፡

እኩለ ቀን—ቀትር
እኩል በኩል—ግማሽ በግማሽ

እክክ ፡

እክክ አለኝ—ሰለቸኝ

እዝ ፡

እዝ (ትእዛዝ)—ቁጣ

እዥ ፡

እዠን ጨረሰ—ቅጣቱን ፣ መከራውን ፣ ስቃዩን ፈጸመ

እደረ ፡

እያደር—ቆይቶ ቆይቶ

እዳ ፡

ለእዳ ያለው—ለመከራ የዳረገው
ምን እዳ አለብኝ—ምን ያስጨንቀኛል
ምን እዳዬ—ምን ቸገረኝ
እዳ ሆነበት—ሸክም ሆነበት
እዳ ሰርጉ—ተበድሮ የሚደሰት
እዳ በእዳ ሆነ—በእዳ ተነከረ
እዳ በደል—ካሳ
እዳ ተሚዳ—ያልታሰበ እዳ
እዳየ ሆና—እድሌ ሆና
እዳዬን ለሳዩኝ—እጅግ አስቸገረኝ
እዳው አያልቅም—መከራው አያበቃም
ወይ እዳ—እንዴት ያለ ችግር ነው

እጅ ፡

ባለጅ—ብረትና ወርቅ ሰሪ
ባዶ እጅ ቀረ—ምንም ገንዘብ አልተረፈውም
እጀ መርዝ—የመታው የማይድን
እጀ መናኛ—ባለቤትነት ሳይኖረው የሰው ገንዘብ የወሰደ
እጀ ርጥብ—ቸር ፣ እጁ የነካው የሚለመልም
እጀ ሰላም—እፈ ገራም ፣ የሰላም ሰው
እጀ ሰባራ—ግብዝ ስራ የሰራ
እጀ ሰብ—ክፉ ሰው ፣ የሰው ማጥፊያ መድኃኒት
እጀ ሰፊ—ቸር
እጀ ስንኩል—ሞያ የሌላት
እጅ ለእጅ—በመረዳዳት
እጅ በጅ—ወዲያው
የምሸጥልህ እጅ በጅ እንድትከፍለኝ እንጂ ለነገ እንድትከፍል አይደለም

እጀ ብልህ—ስራ አዋቂ
እጀ ደረቅ—የቆረጠው ተክል የማይደርቅ
እጀ ጠባቃ—ጠላቱን እንዳይተናኮል የሚጠራው ዋስ
እጁ ለመድ ለፋሽ—የረዳው የሚከዳው ፥ በጣም ቸር
እጁ ለጠረ—ፍላጎቱን ለማርካት ገንዘቡ አነሰበት
እጁ ጣለው—የተደረገለት ውለታ አጋልጠው
እጁን ሰጠ—ተያዘ ፤ ተማረከ
እጁን ከብብቱ ለገባ—ፈጽሞ ሰነፈ
እጁን ጫነበት—የራሱ አደረገው
እጇን ተቀረጥሁ—ረዳቴን አጣሁ ፤ መሳሪያዬ ጠፋብኝ
እጅ መንሻ—ገጸ በረከት
እጅ በጅ—ወዲያው ወዲያው
አንዱን እመም እጅ በጅ አርመው ጨረሱት
እጅ ነሳ—ጎንበስ ብሎ ሰላምታ ሰጠ
እጅ ለላስገባም—አዝመራው አልታረመም ፤ አልታጨደም
እጅ ለስነሳ—ሰላምታ አሰጠ
እጅ ለዛወረ—ለከሳሽ ለቀቀ
እጅ ለደረገ—ተረከበ
እጅ ለውሰኝ—ምታልኝ ፤ በልልኝ
እጅ እጅ ለለ—ሰለቸ ፤ ምግቡ መሽተት ጀመረ
እጅ ከፍንጅ—ከተሰረቀው እቃ ጋር
እጅ ፀፋ—ድምፅ አሰማ
እጅ ለደር—የራስ የሆነ
ከጅ ወደ ለፍ—ሰርቶ ለሆድ ብቻ
ከጀ በጉንጩ—በሩቅ ካለ አጠገብ ያለ
የጁን ለገኘ—የስራውን
እጅህ ከምን—ምን ይዘሃል

እግር ፥

ልጅ እግር—ወጣት
በእገሌ እግር—በእርሱ ፈንታ ፥ ተተክቶ
እግረ መንገዱን ጠየቀ—መንገዱን ለቆ ጎበኘ ፤ በዚያው ሲያልፍ
እግረ ሙቀ—የእግር ብረት ፥ ባለሰንሰለት
እግረ ሰላቢ—ኮቴው የማይሰማ
እግረ ቀላል—ፈጣን
እግረኛ—በበቅሎ ፥ በፈረስ የማይጓዝ ፥ በእግሩ የሚጓዝ
እግረ ነጭ—አጉል ነገር አስከታይ ፤ ገደቢስ
እግረ እርጥብ—እድላም
እግረ ጭራሮ—ቀጭን እግር
እግሬ እውጭኝ—ሽሽት
እግር መመለሻ—የመልክተኛ ድካም ዋጋ
እግር በእግር—እከታትሎ
እግር ተፈረስ—በአስቸኳይ
እግር እስኪነቃ ድረስ ቢኬድ—የትም ቢኬድ
እግር ጣለው—ድንገት መጣ

እጣ ፥

እጣ ጣለ—እጣ የሚደርሰውን ለየ
እጣ ሰበረ—እጣ አዘጋጀ
እጣ ወጣ—ድርሻው ለባለእድሉ ተሰጠ
እጣዬ ሆኖ—እድሌ ሆኖ
እጣዬ ለይደለም—እንግባባም
እጣ ክፍል—እድል

እጥ ፥

እጡ ዱብ ለለ—ደነገጠ ፤ ውቃቢ ራቀው
እጥ የሆነ ስምጥ—ድንገት ጠፋ
እጠ መሰውር—እንዳይታይ ማድረጊያ (አስማት)
እጡን የጣለ ሰይጣን—ተግባሩ የሰይጣን የሆነ

እፍ ፥

እፍ ለለ—1. እሳት አነደደ
—2. ሸተተው
—3. መብራት አጠፋ
—4. ወሰን የሌለው ሆነ (ለፍቅር)
እፍ ያለቸ እንጀራ—በጣም ስስ እንጀራ ፥ ብን ያለ እንጀራ
እፍ ያለ—ነፋስ የጠረገው ለጥ ያለ ሜዳ ፥ ምንም የሌለበት
እፍ ያለች—1. ያበደች ፥ የለየላት ፥ የወጣላት
—2. የኮራች ፥ የተጀነነች
እፍ እፍ ለሉ—እጅግ ተዋደዱ

እፍፍ ፥

እፍ እፍ ለለ—1. ሽታ ተጠየፈ
—2. እንጓለለ ፤ እራቀ
—3. ጊዜያዊ ፍቅር እናፈሰ
—4. መላልሶ አነደደ

ከ

ከለሰ ፥

ትምህርት ከለሰ—ደግሞ ደጋግሞ አጠና
ክልስ—ከነጭና ከጥቁር ዘር የተወለደ
ክልስ ቃል—ከሌላ ቋንቋ የተዳቀለ ቃል
ክልስ ብር—ያጤ ምኒልክ ብር
ክልስ ጥይት—ከተተኮሰ በኋላ ቀለሁ እንደገና የተሠራ ጥይት
ጥይት ከለሰ—የተተኮሰውን ጥይት እንደገና ሠራ
ጥይት ከላሽ—የተተኮሰ ጥይት እንደገና የሚሠራ ባለሞያ

ከለበሰ ፥

ክልብስ አደረገ—ጥጥት አደረገ

ከመረ / ተከመረ ፥

ተከመረ—ዘሎ ወጣ
    እንበሳው እበሬው ላይ ተከመረበት
አትከመርብኝ—አትጫነኝ
    ፎቀቅ ብለህ ተቀመጥ ፤ ለምን እሰው ላይ ትከመራለህ ?
አገሌ ተከምር ተቀምጧል—ከፍ ብሎ ተቀምጧል

ከመጤፍ ፥

ከመጤፍ አይቈጥርም—ይንቃል
    ልንጠይቀው እቤቱ ድረስ ብንሔድ ከመጤፍ አልቈጠረንም ፤ ቸል አለን

ከረመ ፥

ለከርሞ—ለሚመጣው ዓመት
የማያከርም በሽታ—ቶሎ የሚገድል በሽታ
የከርሞ ሰው—የሚቆይ ሰው
የከርሞ ጥጃ—የማያድግ ፣ የማይሻሻል
    ምንም ብለፋና ብደክም የኔ ነገር የከርሞ ጥጃ ሆኖ ቀርቷል

ከረረ ፥

ነገር አከረረ—አጠበቀ ፤ አልስማማ አለ
    ነገርን ካከረሩት መስማማት አይገኝም
አታክርብኝ—አታጠንክርብኝ (ለነገር)
ክራራ—አጭር ፣ ድውይ
ክራር መታ—በክራር ተጫወተ
ክራር ግንባር—እድሚው የማያስታውቅ
የከረረ ጠጅ—የኖረ ፣ የደረቀ ጠጅ
የከረረ ጥል—የመረረ ጥል
    በሁለቱ መኻከል የከረረ ጥል ስላለ ባትገባበት ጥሩ ነው
ግራ/ቀኝ አክራሪ—ከመጠን በላይ ተስፈንጣሪ (ለፖለቲካ)
ጠሙን ክር ዋለ—ሳይበላ ሳይጠጣ ዋለ
ጠጁ ፣ ጠላው ከረረ—ያለመጠን ደረቀ ፤ በሰለ

ከረተሰ/ከሮታስ ፥

ክርታስ አናፈጠ—ክርታስ ገፈፈ ፤ ጠረገ

ከረከመ ፥

ተከርክሞ ተቀመጠ—ወዲያና ወዲህ ከማለት አርፎ ተቀመጠ
አፉን ከረከመ—ከመናገር ተቆጠበ

ከርስ ፥

ከርሳም—ሆዳም ፤ ቢበላ የማይጠግብ

ከሰለ ፥

ልብ አከሰለ—አናዳጅ
በንዴት ከሰለ—በጣም ተናደደ
አከሰለ—አናደደ
    እናቱን አከሰሉ ገደላት
የከሰለ እንጨት መስሏል—ሰውነቱ ጠቋቍሯል
ክስል ክስል አለ—ንድድ ንድድ አለ
ፊቱ ከሰለ—ጠቆረ

ኩሰሰ ፥

ኩስ በኩሱ—እርስ በርሱ
    ኩስ በኩሱ የተሠራ ያበሻ ቀሚስ ለብሳለች

ከሰከሰ ፥

እራሴን ይከሰክሰኛል—ራስ ምታት ያስቃየኛል
ለጥሩን በአጋም ከሰከሰ—ጥቅጥቅ አድርጎ አጠረ
ከሰከሰ—ጥሩ አድርጎ በላ
    እራቴን ከሰከስኩኝ
ክስክሶ ከደነ—ጥቅጥቅ ፥ ልቅም አድርጎ በሳር ከደነ
ገንዘቡን ከሰከሰ—ገንዘቡን አወጣ
ጠላ ከሰከስኩኝ—ጥሩ አድርጌ ጠጣሁ

ከሸነ ፥

ተከሸና መጣ—ተዋውቦ መጣ
ክሽን ያለ ወጥ—በጣም እንዲጣፍጥ ሆኖ የተሠራ ወጥ

ከሸፈ ፥

ነገሩ ከሸፈ—ግቡን ሳይመታ ቀረ
    ነገራችሁ ለምን እንደ ከሸፈ እስኪ ንገረኝ ?
አከሸፈ—አናጠበ ፤ አበላሸ ፤ አሰናከለ
    እቅዳችንን ያከሸፈብን ያ መናጢ ሰው ነው

ከበለለ ፥

አይኑን ክብልል ክብልል አደረገ—ግራና ቀኝ አየ (በፍርሃት ፥ በማሳዘን)
    ልጁ ዐይኑን ክብልል ክብልል ሲያደርግ አይቼ የራበው መሆኑን ስላ
    ወቅሁ የሚበላው ሰጠሁት

ከበረ ፥

ክብርና ገሰሰ—ልጅ አገረድ በግብረ ሥጋ ዐወቀ
የዱር ክብር—አዝመራ

ከበሮ ፥

ከበሮ ሆድ—ሆዱ የተቆዘረ

ከበበ ፥

ክቢ ሰሪው—ደባ ዋለበት

ከበደ ፥

ለአይን የሚከብድ ሰው—ግርማ ሞገስ ያለው ሰው
ለአፍ የሚከብድ ነገር—ቢናገሩት የሚያሳፍር
    እኔ እንዲህ ያለውን ለአፍ የሚከብድ ነገር አልናገርም

ለጆር የሚከብድ ነገር—ሲሰሙት የሚቀፍ
    እባክህ ትናንት ለጆሮ የሚከብድ ነገር ሰምቼ በጣም አዝኛለሁ
ራስ ከባድ—ገምናና
ራሴን ከብዶኛል—ራሴን ያመኛል
ሰማዩ ከበደ—ሊዘንብ ፈለገ
ቀተረ ከባድ—ግርማ ያለው
ቀኑ ከበደ—ጨፈገ
    የዛሬ ቀን ከብዷል ፤ ሳይዘንብ አይቀርም
ነገሩ ከበደ—ፍችው ጠፋ
    ምነው የናንተ ነገር እየከበደ ሔደ ? መፍትሔ ፈልጉለት እንጂ
ነገር የማይከብደው—ግድ የሌለው
    ነገር የማይከብደው ሰው ቢኖር አበራ ነው ፤ ደንታቢስ ሰው
እገረ ከባድ—ዝሆኔ በሽታ የያዘው
ከባድ መሬት—ጥቁር አፈር
ከባድ ነገር—በቀላሉ የማይፈታ ነገር
ከባድ ወጪ—ብዙ ወጪ
    ባሁኑ ጊዜ ወደ ውጭ አገር መሔድ ከባድ ወጪን ያስከትላል
ከባድ ጥያቄ—አስቸጋሪ ጥያቄ
ከባድ ፈተና—አዋኪ ፈተና
ከብዳለች—አርግዛለች ፥ ልትወልድ ደርሳለች (ለላም ወዘተ.)
ክብደት ሰጠ—በጥሞና ተመለከተ
    ለጉዳዩ ክብደት ሰጥቶታል ፤ በወግ ተመልክቶታል
ክብደት የሌለው ነገር—ቁም ነገር የሌለው
የከበደ ሰው—ትልቅ ሰው ፥ የሚታፈር ሰው
የወለደች የከበደች—የተደላደለች ፥ ከህይወት ምንም ያልጐደለባት
ፊተ ከባድ—የማይጠዳው ፥ ፈገግ የማይል
    እዚያ ፊተ ከባድ ሰው ፊት መብላት እንዴት ያስጠላል

ከተማ ፥

ከተማ ቀመስ—የከተማን ኑሮ የሚያውቅ

ከተተ ፥

ነገራችን ለከቷል—አልቋል
ነገሬን ከተተው—የልቤን ብሶት ደበቀው
ክተት ሠራዊት—ለዘመቻ ተዘጋጅ
የክት ልብስ—የበዓል ልብስ
የክት—ድብቅ ፥ ውጭ የማይወጣ
    ከመቼ ወዲህ ነው የክት የሆንሽው ? ወደ ውጭ የማትወጪው ፥ የምትደ
    በቂው
ጸያፉን ከተተ—ነውሩን ሰወረ

ከቸለ ፡

ክችሌ—ለዛ ሙጥጢ ሰው

ከች ፡

ክች አለ—በፍጥነት ደረሰ ፤ ከተፍ አለ
ክች አደረገ—በፍጥነት አመጣ

ከነበለ ፡

እኔን ክንበል ያድርገኝ—ያንተን ሞት ለኔ ይስጠኝ
ክነበለ—ጠጣ
ስንት ጋን ነው እናንተ ቤት ትናንት የተከነበለው ፤ የተጠጣው
ክንበል አለ—ሞተ
ክንባላ—ደፋ ደፋ ባይ

ከነቸረ ፡

ተክንችሮ አደረ—እሴት ቤት አደረ (ጉጃም)
ክንቸር ያለ ንግግር—ደረቅ ንግግር
ያክንቸርህ—ሙት
ጦሙን ተክንችሮ ዋለ—ምግብ ሳይበላ ዋለ

ከነከነ ፡

ጉዳዩ ክነከነኝ—እጅግ አሳሰበኝ
ያ ጉዳይ እስካሁን ሲከነክነኝ ይኖራል

ከነዳ ፡

መክናኛ ቦታ—መሰናዘሪያ ቦታ
ቀኝ ክንድ—በጣም የቅርብ አጋዥ
አክናዳኝ—አላካኝ
ክንዱን ተንተራሰ—አረፈ ፤ ሞተ
ክንዴን ሳልንተራስ አገሬን አሳልፌ ለማንም አልሰጥም ፤ ሕይወቴ ሳያልፍ
እጅግ አትክናዳ—ከመጠንህ አትልፍ
ክንደ ሊባ—አስበልጦ የሚሰፍር (የሚከነዳ)
ክንዴ—ረዳቴ ፣ ወንድሜ
ክንድህን አሳየው—ምታው
የነፍስ ዋጋ በአጠፌታ ክነዳ—ሁለት እጅ አድርጎ ክፈለ

ከነፈ ፡

አሞራ ክንፍ—ሰቀላ ቤት
አክነፈ—አዋከበ
አክነፈነፈ—አቻኮለ
ክንፉን ጣለ—በጣም አዘነ

ከንፈር ፡

መታፈር በክንፈር—ተጠንቅቆ መናገር
ክንፈረ ስስ—ነገረኛ
ክንፈሩን ነከሰ—ዛተ
ውብሸት አንድ ቀን ተሳስቼ ክፉ ስለ ተናገርኩት ክንፈሩን እንደ ነከሰ ብኝ አለ
ክንፈሩን አሞጠሞጠ—ነገር ከጀለው
ክንፈሩን አሾለ—ስድብ ከጀለው
ገና ምንም ሳትናገራት ክንፈሯን ማሾል ትጀምራለች
ክንፈር ለክንፈር—አፍ ለአፍ
ክንፈር ለክንፈር ገጥመው ያወራሉ ፤ በጣም ተቀራርበው
ክንፈር ወዳጅ—የሴት ወዳጅ

ከካ ፡

መጠጡን ክካው—በብዛት ጠጣው
የትናንትናውን ጠጅ ደህና አድርገን ከካነው
ቆዳ ክካው—እናቱን በዱላ መታው
ክካም—ጭቅቅታም ፣ ልክስክስ

ከደነ ፡

ተክድና ይብሰል—ይዋል ይደር (ለነገር ፣ ለጉዳይ)
አይኑን ክደነ—ጨፈነ
አይኑን ክድኖ የሰውዬውን ንግግር በጥሞና ይሰማ ነበር
አፍህን ክደን—አፍህን ያለቦታው አትክፈት ፤ ዝም በል
ክደን አድርጉት—እያረፍን እንብላ
ክዳን የለሽ—ለከት የለሽ

ከዳ ፡

ልቡ ክዳው—ፈራ
ምድር ክዳው—ወደቀ
ሰውነቱ ክዳው—ተዳከመ
80 ዓመት ስለሆነው ሰውነቱ እየከዳው ሔዷል
ችሎታው ክዳው—ተደናገረው ፤ አልያያዝልህ አለው
እኔን ይክዳኝ—እኔን ባንተ ፋንታ
ጉልበቱ ክዳው—ሰውነቱ ደከመ
ጉልበቱ እየከዳኝ ከሔደ ብዙ ጊዜ ሆኖታል

ከፈለ ፡

ልጅ ከአባቱ ጉልበት ይከፈላል —ይፀነሳል
መከፈያ—ሽንት መሽኛ
ሰብሉ ክፍሉናል—መሬት ጥሩ ይዟል
ሽንቱን ከፈለ—ሽንቱን በእቃ ላይ ሸና
በየክፍሉ—በየወገኑ
ብድር ከፈለ—አጸፋውን መለሰ
    ብድሬን ሳልከፍል የምቀር አይምሰልህ
ለከፈለ—አንድ ፡ ሁለት ወይንም ሦስት ቀን ጦሙን አድሮ ዋለ
ክፍሊ ነው—እጣዬ ነው
የከፈል ከፈል ያለህ !—እዳ በዳ ተንተተ

ከፈተ ፡

ልቡን ከፈተለት—ምስጢሩን ነገረው
መካፈቻ ያለው—ተዘጊና ተካፋች
ቢክፍቱ ተልባ—እርባና ቢስ ፡ ውስጡ ባዶ
ለካፋች—የበር ግማሽ
ለካፍችው—እናፍሸው
ለፍ ለተካፈቱ—አትሰዳደቡ
ወስፋቱ ተከፈተ—መብላት አማረው
    ወስፋቴ ሁልጊዜ ክፍት ስለሆነ ምግብ ከልክሎኝ አያውቅም
ክፍታፍ—ሞኝ ሰው ፡ ነሁላላ ፡ ዝምባም
ክፍት—ተሰትራ ያልተቀመጠች ሴት ፡ ዘልዛላ ፡ ዝርክርክ

ከፈከፈ ፡

በልዩ ሽልማት ከፈከፈው—አስጌጠው

ከፋ ፡

ለክፋቱ—ለተንኮሉ
ምን ክፋኝ —እስማማለሁ
ለከፋፋ—አጥላላ
እኔ ክፉ?—እንዴት በደለኛ ታደርገኛለህ ?
እኔን ይክፋኝ—አዝንልሀለሁ
ክፉ ልማድ—አጉል ልማድ
    ሲጃራ ማጤስ እንደ ክፉ ልማድ ይቈጠራል ?
ክፉ መንፈስ—ሰይጣን
ክፉ ሳል—አልነቀል የሚል ሳል ፡ የሳምባ ነቀርሳ
ክፉ ቀን—የቀጠና ዘመን ፡ የእልቂት ዘመን
ክፉ ቁስል—የቆላ ቁስል
ክፉ ባለዳ—ተበድሮ የማይመልስ
ክፉ ውሻ—ተናካሽ ውሻ

ክፉና በጎ—መጥፎና ደግ
ክፉ ለመል—መጥፎ ጠባይ
ክፉ ለሳቢ—ቅን የማያስብ
ክፉኛ እርቦኛል—በጣም ርቦኛል
ፊቱን ለከፋ—አቀጨመ

ኩምችች ፡

ኩምችች አለ—እፍር አለ
    የተናገረውን ሳስተባብልበት ጊዜ ኩምችች ብሎ ቀረ

ኩክ ፡

ኩክም—እድፋም
ኩክ ማውጫ—አሳባቂ

ኩታ ፡

ኩታ ገጠም—ጎን ለጎን
    መሬታችን ኩታ ገጠም ነው

ኩየት ፡

በኩየቱ የፈሰሰ—በርግጥ የሚመስል

ኩፍ ፡

ኩፍ አለ—1. አዘነ ፣ አኮረፈ
    በትንሽ ነገር ኩፍ ይላል ፤ ይቀየማል
        —2. ተጀነነ
ኩፍ ኩፍ አለ—አኮራረፈ

ካሳ ፡

መሬቱ ክሶታል—ጥሩ ሰብል ይዞለታል
ካሳ ቀረጠ—ወሰነ

ካራ ፡

የገራ ካራ—አመለ መጥፎ ሰው

ካበ ፡

በምስጋና ካበው—ከፍ አድርጎ አመሰገነው
    ያ አዝማሪ ጥላሁንን በምስጋና ሲክበው አመሸ

ተካካቡ—እርስ በርሳቸው ተመሰጋገኑ
ደረቅ ካብ—ደንጋዩ በደንጋይ ላይ የተካበ (ያለሲሚንቶ)
ካቢ—አመስጋኝ
ካብ ካብ ለደረገው—1· በጎደለ ሞልቶ ተናገረለት
—2. እጅግ አስመሰገነው

ክቦ መናድ—ሠርቶ ማፍረስ

የእንቧይ ካብ—ቶሎ ፈራሽ
ሥራህ የእንቧይ ካብ እንዳይሆንብህ ተጠንቅቀህ ሥራው

የካብ አባብ—ሞላጫ ፣ የማይያዝ

ጥሬ ካብ—እርስ በርሱ የተካበ

ካኑ ፡

በሞያው ተከናዐታል—ጥሩ አድርጎ ያውቀዋል

ከር ፡

ለከሩ ተናገረ—ለእውነቱ ተናገረ
ከክሯ ነች—እንግዳ ፃት (ለዶሮ)
ክሩን (ማተቡን) የበጠሰ—ሃይማኖቱን የከዳ
ክርና መርፌ—በጣም የተስማሙ ፣ ስምም
ባልና ሚስቱ ክርና መርፌ ናቸው ፤ የተስማሙ
የክሩን ፈራ—የአሰበውን አደረገ

ክትክታ ፡

ክትክታ ነቃይ—ባላገር

ክች ፡

ክች ለለ—ደነገጠ

ክው ፡

ክዋ ቢለ—መጥፎ ጥላቢስ
ክው ለለ—ደነገጠ

ኮለል ፡

ኮለል አደረገ—ከፈለ ፣ አፈሰሰ

ኮመጠጠ ፡

ኮምጣጣው—የማይበገረው

ኮሬ ፡

የኮሬ ዳሌ—ወፈር ያለ ዳሌ

ኮሶ ፡

ኮሶ ስንብት—የኮሶ መድኃኒት ለጠጣ ሰው ከወዳጅ የሚዘጋጅ ምግብ
ኮሶ ተጋደደኝ—ግዴታ መጣብኝ
ኮሶ ተጣባኝ—ኮሶ ታየኝ
ኮሶ ታየው—ኮሶ ተጣባው
ኮሶኛ—ኮሶ የጠጣ ሰው
ኮሶ አስደነገጠኝ—ሰውነቴን ሰቀጠጠኝ
ኮሶ አፍ—አፉ የሚከረፋ
ኮሶ ያገሳው—የከፋው
ኮሶ ያገሳው መስኋል
ኮሶ ፊት—የጨፈገገው ፣ የማይጠዳው
የኮሶ ማገስት—ብዙ የሚርብበት ጊዜ
የኮሶ ሬት—የሚመኙት ምግብ

ኮተኮተ ፡

ኮትኩተው ያሳደጉት ልጅ—አስተምረው በወግ ያሳደጉት ልጅ

ኮቴ ፡

ኮቴ ቢስ—ቀትረ ቀላል
ኮቴው የማይሰማ—1.ዝምተኛ
—2.መምጣቱም መሔዱም የማይሰማ
ኮቴውን ተከትሎ ለገኘው—ተጠያይቆ የደረሰበትን አገኘው
ኮቴውን ሰበረው—እግሩን ሰበረው
ኮቴውን ተመቷል—ቅስሙ ተሰብሯል
ኮቴውን ተመቷል ፤ ሁለተኛ ድርሽ አይልም
ኮቴውን ነው ያገኘው—ብልቱን ነው ያገኘው
የኮቴ—በእግር የሚከፈል ገንዘብ

ኮነነ ፡

ለስኮናኝ—አሳዛኝ
ለትኮነን—ክፉ ነገር አትናገር (ሳታውቅ)
ኩነኔ በምድር ነው—መከራ በመሬት አለ
ኩነኔ ገባ—ኃጢአት ሰራ

ኮከብ ፡

ኮከበ ነጠላ—እድለ ቢስ
ኮከባቸው ገጠመ—ተፋቀሩ ፤ ተዋደዱ
ኮከበ ሠራተኛ—በጣም ትጉ ሠራተኛ
ኮከበ ቀጣሪ—ጠንቋይ
ኮከበ ተዋናይ—ዋና ተዋናይ

ኳለ ፡

ባለኩል—ቆንጆ
ኩል የመሰለ ውሃ—የጠራ ውሃ
ተኳኩላ ቀረበች—ራሷን አሳምራ
የተኳለ የተዳረ—ወግ ማረግ የደረሰው

ኰሰኰሰ ፡

የሚኩሰኩስ ባህርይ ሰለው—ለሰው የማይመች

ኰነነ ፡

ሰታስኩነኝ—አጉል አታናግረኝ ፤ የማላውቀውን

ኳስ ፡

ኳስ ሜዳ—የኳስ መጫወቻ ሜዳ
ኳስ ራስ—ድቡልቡል ራስ
ኳስ ሰበደች—በኳስ ድብድብ ተጀመረ
የመረብ ኳስ—መረብ እያዘለሉ የሚጫወቱት ኳስ
የቀርጫት ኳስ—በጉንጉን ክር ውስጥ እያገቡ የሚጫወቱት ኳስ
የእግር ኳስ—በእግር እየመቱ የሚጫወቱት ኳስ
የኳስ ዳኛ—ኳስ አጫዋች

ኳኳቴ ፡

ኳኳቴያም—ቅራቅምቧም

ወ

ወህኒ ፥

ወህኒ ሆኗል—የሚያሰቃይ ነው
ወህኒ ለገባ—እሰረ

ወለለ ፥

ልቡ ወልል አለ—ተሸበረ ፤ ታወከ
ለውላላ ሜዳ—1. ሰፊ ሜዳ
—2. የትም ፤ አልባሌ ቦታ
ወለላዩ—የማታስቀይመኝ ፥ የማታስቀይሚኝ
ወለል ያድርገኝ—እኔን ያስደንግጠኝ
ወለል አለ—ነጋ ፤ ጠራ
የዛሬው ቀን ወለል ብሎዋል
ወላላ—ሆደ ሰፊ
ወለል አደረገ—ከፈተ

ወለምታ ፥

ወለም ዘለም አለ—አልጨበጥ አለ
ምነው ወለም ዘለም አበዛህ ? በቃልህ አልረጋ አልክ
ያፍ ወለምታ—ሳያስቡት በንግግር መሳሳት
ያፍ ወለምታ በቅቤ አይታሽም

ወልቀ ፥

ልቡ ወልቋል—መስሎታል
ሠራሁ ብሎ ልቡ ወልቋል
ልቤን ለታውልቀኝ—አትነዝንዘኝ
ልብሱን ለወለቀ—ራቁቱን ቀረ
ልብ አውልቀ—ነዝናዛ
ሱሪ በራስ አውልቀ—የማይቻል ነገር አድርግ ማለት
ያንተ ትእዛዝ ሱሪ በራስ አውልቁ ነው
ሱሪዩ በራሴ ወልቋል—የወንድነት እሞቱ ፈሷል !
ሲያዋርደኝ ዝም ታልኩትማ ሱሪዩ በራሴ ወልቋል ማለት ነዋ !
ቁራ ያወለቀው—ጉድጓዳ ዐይን
ቂጡ ወልቋል—ከስሯል ፤ ነፍሶበታል

ዐይኑ ወለቀ—ዐይኑ ብር ብሏል
ኪስ ለውላቂ—ሌባ
ወላቃ—ደካማ ፣ አቅመ ቢስ
ውልቅልቅ—ደካማ ፣ የዛለ
ሰውነቴ ውልቅልቁ ወጥቷል ፤ በጣም ደክሞኛል
ጫማውን ለወለቀ—ጫማውን ከግሩ አወጣ

ወለባ ፡

ለወለባ—ለመታወቅ
ወለባህን ጫርበት—ቅማልህን አራግፍ ፤ ቅማሏ ነሲ
ወለባ ሰኪ—እዩኝ እዩኝ ባይ
ወለባዩ—ኩራቱ

ወለወለ ፡

በጥፊ ወለወለው—በጥፊ ደጋግሞ መታው
ወላውሊ—ሀሳቡ የባከነ
ፊቱ ለወለወለ—አማረበት ፤ አብረቀረቀ

ወለደ / ልጅ ፡

ልብ ወለድ—የፈጠራ ድርሰት
ልጃገረድ—ሴት ልጅ
ልጅ በልጅ ሆነ—ብዙ ልጅ ወለደ
ልጅ አገር—ወጣት
ልጅህ እንደናቷ ሆነች—ህጓ ተገሰሰ
ልጅነቱን ያልጨረሰ—አዋቂ ሆኖ የልጅነት ጠባይ ያለው
ልጅ ወልዶ አረኘነት የሰደደ —ትልቅ ሰው
ሱሪ ቢጥሉባት ተወልዳለች—ወላድ
በሬ ወለደ—ዋሾ
እንደ ተወላለዱ—ዘመዳሞቹ ሁሉ
እንደ ተወላለዱ የተማሩ ናቸው
ክልጅ ልጅ ቢለዩ—ላንዱ ሰጥቶ ለሌላው ቢነሱ
ከትውልድ ትውልድ—ከዘመን ዘመን
ወለድ ለገድ—ገንዘብ አበድሮ ንብረት የመያዝ ሁኔታ
ወልዶ ለይስም—መሆን
ወልደህ ለጕር—ሞኝ ፣ ቂል ፣ ደንቆሮ
ውለድ ለለ—አስጨንቆ ያዘ ፤ አምጣ እያለ
የላም ልጅ—ወተት
የልጅነት ባህርይ—ልምድና ትምህርት ያላሻሻለው ባሕርይ
የመጥረቢያ ልጅ—ጥልቆ
የሙቀጫ ልጅ (ግልገል)—ዘነዘና
የሙት ልጅ—እናትና አባቱ የሞቱበት
የማር ልጅ—የጡት ልጅ

የነሳ ልጅ—በባዕድ ቤት ያደገ (ከወዳጅነት የተነሣ)
የቀሬ ልጅ—የመሸተኛ ልጅ
የበረት ልጅ—ዲቃላ
የቤት ውልድ—እቤት ውስጥ የተወለደ አገልጋይ
የባህርይ ልጅ—ያጥንት ፍላጭ የሥጋ ቁራጭ
የንስሐ ልጅ—ኃጢአቱን በቄሱ ፊት የሚናዘዝ ሰው
የወላድ መካን—1. ወልዳ ያላደገላት
—2. የወለደው ቁም ነገር ያልያዘለት
የወፍጮ ልጅ—መጅ
የዛር ውላጅ—ሥጋ የለበሰ ጋኔን ፣ ክፉ ሰው
የነሽ ልጅ—ጥጃ
የጡት ልጅ—የተዛመደ ልጅ
ያልታሰበ ነገር ወለደ—ሐሳብ አፈለቀ
ያጥንት ልጅ—በቀኑ ያልተወለደ ልጅ
ገንዘቡ ወለደ—ትርፍ አመጣ
ጊዜ የወለደው—ጊዜ የፈጠረው
ጠበቃ ወለደ—ጠበቃ ገዛ

ወለገደ ፡

ነገሩ ተወላገደል—ተበላሽቷል ፤ ፈሩን ለቋል
ጠባዩ ወልጋዳ ነው—መጥፎ ጠባይ አለው

ወላ ሽግላ ፡

ወላ ሽግላ አለ—አፍ ሌላ ልብ ሌላ ሆነ ፤ ወላወለ

ወላንዳ ፡

ለመለ ወላንዳ—ለሰው የሚመች ፣ አመለ መልካም

ወረረ ፡

ሰውነቴን ወረረኝ—እንደ ማመም አደረገኝ
ወረርሽኝ—ተላላፊ በሽታ
ወራሪ—አገርን በግድ የሚይዝ
አገሪቷን ወራሪ ይዟታል ፤ ጠላት ይዟታል
ወሮበላ—ወንበዴ ፣ ቀማኛ ፣ ሕገ ወጥ ፣ ዱርዬ

ወረሰ ፡

ለወራረሰ—አገነዛዘበ
ቀማል ወረሰው—(እከክ) ቁስል ወዘተ. ወረሰው
ለልጋ ወራሽ—የንጉስ ተተኪ

እህሉን አረም ወረሰው—አረም በላው
እከክ ወረሰው—ሰውነቱ በእከክ ተሸፈነ
ወራሽ ቀራሽ—ሙሉ ወራሽ
የኔ ወራሺ ቀራሺ ከበደ ነው
ውርስ አደረገ—ውርር አደረገ

ወረቀት ፡

በወረቀት ተጠራ—በደብዳቤ የተጠራ
ወረቀት ሆኗል—ሳስቷል
ወረቀት ጣፈ—ደብዳቤ ጻፈ
ወረቀት ላከ—ደብዳቤ ላከ
ወረቀቸ የያዘው—የተመዘገበ

ወረታ ፡

በወረት በወረት—አልፎ አልፎ
በወረት የሚበላ—ሲያምር ሲያምር
ወረተኛ—ጊዜ አይቶ የሚከዳ ፣ የጊዜ ወዳጅ
ወረቱ ለለቀ—ፍቅሩ አለቀ
ወረታ መለሰ—እንዳደረጉለት አደረገ

ወረንጦ ፡

ወረንጦ አፍ—ነገረኛ

ወረወረ ፡

ሁለት ብርጭቆ ጠላ ወርውሯል—ጠጥቷል
አንዳንድ ወሬ ወርውር —አውራ
ለይኑን ወረወረ—አሻግሮ አየ
ያችን ቆንጆ ልጅ ዐይኑን ወርወር እያደረገ ሲያያት ተመልክቸዋለሁ
እቃውን ወረወረ—በትንሽ ዋጋ ሸጠ
ዕቃዬን ለማይረባ ዋጋ ወረወርኩት ፤ በርካሽ ሸጥኩት
ወራውር ሂደ—1. በችኮላ ጠጥቶ ሄደ
—2. አንዳንድ ነገር ተናግሮ ሄደ
ወራውርብን—ትንሽ ትንሽ ስጠን

ወረደ ፡

ልብ ወረደኝ—በጣም ደከመኝ
ያን ቀጥ ያለ ዳገት ወጥቼ ስለ መጣሁ ልብ ወርዶኛል
ማስወረድ—ማስጨንገፍ
ሥጋ አወረደ—አቀረበ

ቂጥኛም ከውርደ ይጫወታል—ቢጤ ከቢጤው
ባንገት ወረደ—እስክስ አለ
ተዋራጅ—ታዛዥ ፣ እሺ ባይ
ታች አብሽ ወረደ—የሰው በታች ሆነ ፤ እጅግ ተዋረደ
አወረደ —1.አዜመ
—2.አባለ ዘሩ አደገ (የልጅ)
—3.ጋበዘ
አንድ ጠርሙስ አወረደ
አወራረደ —1.ሁለት ሰዎች በገንዘብ አፎካከረ
—2.ብልት አወጣ
ሽንጡን አወራርደህ አቅርበው
አዋረደ —1. አቃለለ ፤ ሰደበ
—2. ዋጋ ሰበረ
አዋራጅ —ሰውን ዝቅ ዝቅ የሚያደርግ ፣ ተሳዳቢ
አውራጃ—1.ያንድ ሀገር ትልቅ ክፍል
—2. ከሳጠራ የተሠራ ረጅም ገበታ ፤ አውራጃ ገበታ
አውራጅ—አቀንቃኝ ፣ ዘፈን መሪ
እየተወራረደ—እየተሳሳበ (ለዘር)
ከቅድመ አያቶቻችን ጀምሮ እየተወራረደ የመጣ ባህል ነው
አዳውን አወረደ—እዳውን ቀወጣ
ከፈረስ ወረደ—ዱብ አለ
ወረደበት—ተቆጣው
አለቃው በሠራተኛው ላይ ወረደበት (ጮኸበት)
ወራዳ—ነውረኛ
ወራጅ—ቁም የግድግዳ እንጨት
ዋስትናውን አወረደ—ግዴታውን ፈጽሞ ጨረሰ
ውሃ ወረደች—ውሃ ልትቀዳ ሄደች
ወረዳ—ያንድ ሀገር ትንሽ ክፍል
ወርዳም—ሰፊ ጐን ያለው
ዋስትናውን አስወረደ—አስለቀቀ
ውረድ በሌ—የሚያፈስ ቤት
ውርርድ—ፉክክር
ውርደት—የሚያሳፍር ተግባር ፣
በሚያሳፍር ሁናቴ ላይ መገኘት
ውርደ—ቂጥኝ ይዞት የዳነ
ውርድ ነዢ—ትችት አቅራቢ
ውርድ ንባብ—በሚያሳዝን ድምፅ ማንበብ
ውርድ ከራሴ—ሀላፊነት የለብኝም ፤ አያስጠይቀኝም
ውርጃ—ማስጨንገፍ
ውርጁብኝ—ታላቅ ቁጣ ፣ ታላቅ መአት
ገበታ ወረደ—ገበታ ቀረበ
ፍሙ አወረደ—ተንተረከከ

ወረፈ ፡

ወረፍ ወረፍ አደረገ—እየዘለለ ሰራ ፤ ነካ ነካ እያደረገ ሰራ
ወረፍ ወረፍ አደረገ—ላይ ላዩን ገሠጸ

ወሬሳ ፡

ወሬሳ መታ—ጋለበ ፤ ወረረ ፤ ዘረፈ

ወራት ፡

ወራት የባሳው—መከራ ተከታትሎ የመጣበት
ወራቱን ጠብቆ የሚመጣ—ጊዜውን ጠብቆ የሚመጣ

ወሬ ፡

ለወሬ ብሎ—ቸኩሎ
ለወሬ የማይመች—ቢናገሩት ደስ የማያሰኝ
ኸረ የሠራው ሥራ ለወሬ የማይመች ነው!
ለወሬው ያህል—ለነገሩ ያህል
ለወሬው ያህል አወራሁት እንጂ የሰማሁት ነገር የለም
በወሬ አትታለል—ባልተረጋገጠ ነገር አትታለል
ለታውረኝ—አልሰማው
ለዋሬ—ምስጢር አዋጣ
ለውረኝ—አጫውተኝ
እስቲ አውራኝ እባክህ? አንተ መቸም ጨዋታ ታውቃለህ
ለውርቺው—ጊዜ አልፎ ተናግሬው
እንደ ወሬው—እንደሚሰማው
እንደ ወሬው ከሆነ ዘንድሮ ሰብል ሆኗል አሉ
ወሬ ለውጥ—ሌላ ነገር ተናገር
ወሬ መጁ—በወሬ ብቻ የሚጠቀም
ወሬ በየደጁ—አንዱ ከሌላው የማይገጥም (ወሬ)
ወሬ ነጋሪ—ወሬ አቀባይ
ወንድማችን የት እንዳለ ወሬ ነጋሪም አጣን
ወሬን ወሬ ይወልደዋል—ነገርን ነገር ያነሳዋል
ወሬው ዘመተ—በየቦታው ተዳረሰ
ወሬ ዘራ—አዳረሰ
ወሬ ደመቀ—ጨዋታ ደራ
የወሬ ቋት—ወሬኛ
የወሬ አባት—ወሬ ፈጣሪ
የዚህ ወሬ አባት ማነው ? የግዴታ ማወቅ አለብን
የወሬ ወሬ—ጭምጭምታ ፡ የስሚ ስሚ
አዲስ አበባ መግባትህን የወሬ ወሬ ሰምቼ ነው ልጠይቅህ የመጣሁት
ወሬኛ—አሳባቂ ፡ ወሬ የማይቋጥር
ወሬ ጠስቀ—ወሬ የሚያበዛ

ወር፣

ከወር ወር—ሠላሳውን ቀን ሙሉ
ከወር ወር አይደርስም—ለአንድ ወር አይበቃም
ወረ ገቡ—ድርስ እርጉዝ
ወሩን ይቆጥራል—ቀኑን ይጠብቃል
ወር ተራ—ዘብ ጥበቃ
ወር አለፈ—አንድ ወር አልፎ በሚቀጥለው
ወር አይጠድቀ የለ—ለጊዜው እንደ እድሉ የማይከበር የለ
የወር አበባ—አደፍ

ወርቅ ፡

ለወርቅ ብሎ—ለገንዘብ ብሎ
ወርቃ ወርቅ ጪዋታ—ጨዋነት የተሞላበት ጨዋታ
ሰምና ወርቅ—ፍጹም ተስማሚ
እየለና ጌታቸው ሰምና ወርቅ ናቸው፤ በመካከላቸው አለመግባባት ተፈጥሮ አያውቅም
አመለወርቀ—ጥሩ ጠባይ ያለው ፡ ያላት
ወርቀ አካል—ጉድለት የሌለበት አካል
ወርቀ አወጣ—ቂጥኝ አፈራ ፡ ቂጥኝ ያዘው
የወርቀ ፍልቃቂ የሚመስል—በጣም ቆንጆ

ወርች ፡

ወርቾ ከንብል—ዘቅዛቃ ፡ ተዳፋት መሬት
ወርቹ የጠና—ከወደቀበት መነሳት የማይችል

ወሮ ፡

ወሮ በላ—ወንበዴ ፡ ቀማኛ ፡ ህገ ወጥ ፡ ዱርዬ

ወሰን ፡

ለወሰኑ ምቾ—ለሐቅ የቆመ
ላፍህ ወሰን አብጅለት—በጥንቃቄ ተናገር
ላፍ ወሰን የለውም—ለሚናገረው ወሰን የለውም
አይዋሰንም—ቅርብ ለቅርብ አይደለም
ወሰን አትለፍ—አቅምህን እወቅ

ወስከምች ፡

ወስከምቾ አፍ—ነገረኛ ሰው

ወሰደ ፥

ልቡን ወሰደው—ማረከው
ፍቅሯ ልቡን ወሰደው
ሐሳብ ወስዶታል—አበክሮ ያስባል
ምን ወሰደህ—ለምን እዚያ ሄድክ
አስወሰደ—ተነጠቀ ፤ ሲንከረፈፍ የሚፈልገውን አጣ (በገበያ)
አዋሳጅ—አሳባቂ
አንዳንድ ጊዜ ወሰድ ያደርገዋል ፤ ልቡን ሰወር ያደርገዋል
እቃው ወሳጅ የለውም—ገዢ የለውም
እንቅልፍ ወሰደው—ተኛ
ወሰድ ያደርገዋል—እንደ ማበድ ያደርገዋል
ወሰድ ወሰድ ያደርገዋል—ስልምልም ያደርገዋል
ወሳዳ—ቀላል ሰው (የጠባይ)
ወስዶ ይመልሰዋል—እየተዳከመ እንደገና ነፍስ ይዘራል (ለሕመምተኛ)
ወደት ወሰደህ—ምን ታስባለህ
ውሃ ወስዶታል —1 ቀጠነ (ለጠላ ፣ ለጠጅ)
—2 ሰካራም ሆኗል
—3 ሰጥሟል
ይውሰድህ ! — ሙት ! (እርግማን)

ወሸባ ፥

ወሸባ ገባ—ከሰው ተለየ

ወሽመጥ ፥

ወሽመጡ ተበጠሰ—ቅስሙ ተሰበረ ፤ ደነገጠ
ፈተና ወድቀሃል ተብሎ ሲነገረው ጊዜ ወሽመጡ ተበጠሰ
ወሽመጡ ተቆረጠ—ቅስሙ ተሰበረ ፤ ደነገጠ
የባህር ወሽመጥ—ሹጥጥ ብሎ ወደ መሬት የገባ የባህር ክፍል
የወሽመጥ ይሄዳል—የሰውን ንግግር አጣሞ ይተረጕማል

ወቀሰ ፥

ለወቀሳ ያብቃህ—ደህና ይመልስህ (ለመንገድ)
ሙት ወቃሽ—ስለሞተ ሰው ክፉ የሚናገር
እንዋቀስ—የየልባችንን እንነጋገር
ወቀሳ ክሰሳ—ጭቅጭቅ ፣ ንዝንዝ

ወቀረ ፥

በትምህርት ወቀረ—የማይገባውን ተማሪ በግድ እንዲገባው አደረገ
ለንገቷን ተወቀረች—ተነቀሰች

ወቀረው—በኩርኩም መታው
ዝናቡ ወቀረኝ—ዝናቡ በጣም መታኝ
ጥርሷን ጉራማይሌ ተወቀረች—ተነቀሰች

ወቀጠ ፥

ሙቀጫ ሰገጠ—ምን ልሥራ አለ ፤ የሚሠራውን አጣው
ሙቀጫ እግር—አባጣ እግር
ራስ ምታት ይወቀጠኛል—ክፉኛ ያመኛል
ወቀጠው—ረገጠው (ሰውየውን)
ውሃ መውቀጥ—ፋይዳቢስ ሥራ
የኔ ነገር ውሃ መውቀጥ ሆኖ ቀረ
ውቀጥ ፍየል—ቅጥቅጥ ፣ የተኮላሸ ፍየል

ወቃ ፥

በዱላ ወቃው—አበክሮ በዱላ ደበደበው
አዋቃ—አደባደበ
እመሬት ወቃው—እመሬት ዘረረው
ዝናቡ ወቃው—መታው ፤ ክፉኛ ዘነበበት

ወትሮ ፥

ለወትሮው—ለሁለየው
ወትሮ መጣና!—ከመምጣቱ ከምን ጊዜው !
ወትሮ መጣና ወሬውን መቅዳት ጀመረ !
ወትሮ ደረሰና!—ምንጊዜ ደረሰና!
እሸት ወትሮ ደረሰና መበላት ተጀመረ !

ወነጨፈ ፥

ተወናጨፈ—ተወራጨ
ወንጭፍ የማይደርስበት—ሩቅ
ጥሩ ሽታ ወነጨፈ—ጥሩ ሽታ ነዛ

ወንበር ፥

ወንበሩን ወሰደበት—ሹመቱን ወሰደበት
ወንበር ሲነሳ—ትምህርት ሲያቆም
ወንበር ዘረጋ—ትምህርት አስተማረ
ወንበር ገፍ—ሰሞነኛ ሲታመም በዐታው ተተክቶ የሚያገለግል
የመሀል ፣ የቀኝ ፣ የግራ ወንበር—የመሀል ፣ የግራ ፣ የቀኝ ዳኛ

ወንበዴ ፥

ረቂቅ ወንበደ—አታላይ ፣ ናዝራዊ

ወንዝ ፡

በየወንዙ—በያገሩ
በወንዛችን—ባገራችን
(ባገራችን) በወንዛችን እንቀበር
ደረቅ ወንዝ—በበጋ የሚደርቅ ወንዝ
የወንዝ ልጅ—ያገር ልጅ ፥ የቀየ ልጅ
የጠፉ ወንዝ—አሸንዳ

ወንድ ፡

ወንዲቃ—ምልምል ወንድ
ወንደላጤ—ያለሚስት ብቻውን የሚኖር
ወንዱና ሴቱ ይለይ—ኀበዝና ፈሪው ይታወቅ
ወንዳወንድ—የመዝጊያ መቀርቀሪያ
ወንዳወንድ—1. የወንድ ወንድ ፥ ምጡ ወፍራም
—2. ሴት ሆና ጠባዩዋ የወንድ
ወንዳገረድ—የወንድም የሴትም ብልት ያለው ፥ ቅልቅል ጾታ
ወንደና ሴቴ—የመዝጊያ ማጠፊያ
ወንድ ሆነ—በረታ ፤ አየለ
ወንድ አይደለሁም—ፈሪ ነኝ
ወንድ ወጣው—እየጀገነ ፥ ጀብዱ እየሠራ ሔደ (ፊት ፈሪ የነበረ)

ወንጃ ፡

ወንጃ አደረገ—አስረሳ ፤ አዘነጋ ፤ አወፈረ

ወንፈል ፡

ወንፈል አወጣ—የወንፈል ብድር ከፈለ

ወከከ ፡

ወከከ አለ—1. ወደቀ
—2. ደስ አለው
ለብዙ ጊዜ ያላየውን ጓደኛውን በመንገድ ላይ ባገኘው ጊዜ ወከከ አለ

ወዘተ ፡

ተወዘተ—ተቀመጠ
አንድ ቦታ አትወዘተ—ባንድ ቦታ ተጐልተህ አትቆይ

[illegible] ፡

[illegible]ኝ ምክረ—ሊያባብለኝ ምክረ
[illegible]—1. አባበለ
—2. አታለለ
እያዋዛ ቀማኝ—እታለለኝ
እያዋዛ ወንዝ ወሰደው—የሚወስደው ሳይመስል
በወዙ—ሳይደርቅ
ዳቦን መብላት በወዙ ነው
ንግግሩ ወዛም ነው—ለዛ አለው
አትዋዛ—አትቀልድ
ከልጅ ጋር መዋዛት ትርፉ መዋረድ ነው
ወዛም—የሚያምርበት
ወ ዛም—ለዛ ያለው ሰው
እንዴት ያለ ወዛም ወዛም ወንድም አለ ፤ እንደበቱ የሚጥም
ወዙ የደረቀ—ለዛቢስ
ወዝ—ጣዕም
ለጨዋታው ወዝ የለውም ፤ ጨዋታው ደረቅ ነው
ወዜን—የምለብሰው ልብስ
ምንም ቢቸግረኝ ወዜን አልሸጥም
ወዝ አደር—1. የጉልበት ሥራ የሚሠራ
—2. የሥራ ኃይሉን በመሸጥ የሚኖር
የወዜን ከፈለኝ—የድካሜን ዋጋ ሰጠኝ

ወይ ፡

ወየው ጉድ—እንዴት የሚያስገርም ነው
ወይብላ—ፈጥኖ የሰው ችግር የሚሰማ
ውይቴ—ምን ጉድ ነው !
ውይቴ—ምን መኰኑ ነው !
ውይቴ ! መሳቁ ነው !
ወይኔ—ይብላኝልኝ
ውይ ውይ ውይ!—ጉድ ሆነ
ውይ ውይ ውይ ! አድኑት ፤ ድረሱለት

ወይራ ፡

ውስጠ ወይራ—ድብቅ ምሥጢር ያለበት አነጋገር

ወይፈን ፡

ያመድ ወይፈን—ባመድ የሚጫወት ልጅ

ወዮ ፥

ወዮልኝ፥ ወዮልህ—ይብላኝልኝ ፥ ይብላኝልህ
ወዮ ዓለም—አሚና ፥ አባውዳቂ ፥ ላሊበላ

ወደል ፥

ወደል ጓዝ—የጓዝ መጫኛ አጋሰስ
ወደላ—የጠገበ

ወደቀ ፥

ልቤ ወደቀባት—ወደድኳት
ምን ወደቀህ—ምን ጣልህ
ተዋደቁ—ተጋደሉ
ለባ ውዳቂ—አሚና ፥ ላሊበላ
ለወዳደቄን ለሳምርልኝ—እማሚቴን
ለወዳደቀ ያውቃል—የቤት ወዳጅ መምረጥ ይችላል
ካልጋ ወደቀ—በሕማማት ከሚስቱ ጋር ተገናኘ (በግብረ ሥጋ)
ውደቀ ያለው—ጥፋ ያለው (ለገንዘብ)
ውደቅ ያለው ገንዘብ ለከንቱ ነገር ይውላል
ወድቆ ቀረ—እንደ ከሰረ ቀረ
ውዳቂ—ተራ ነገር ፥ የማይረባ ፥ ዋጋ ቢስ
ውድቅ ሆነ—ዋጋ ቢስ ሆነ
ውድቅድቅ አለ—ገረጀፈ ፤ በጣም አረጀ
ውድቀት—ኃጢአት መሥራት
ውድቅ ውድቅ ስትል ነበረ—ደፋ ደፋ ስትል ነበር
ውድቅ ውድቅ ብሏል—ግራ ገብቶታል
ውድቀት—እኩለ ሌሊት
የማይወድቀው—ስስታም
ገበያው ወድቋል—እቃ ረክሷል
ጨለማው ወደቀ—መሸ

ወደደ ፥

ለስወ ደደ—ዋጋ ጨመረ
ለዋደደ—መጥረቢያ ከእጀታው ጋር ገጠመ
እወደድ ባይ—አከንፋሽ ፥ አፋሽ አጐንባሽ
ወዶን ለይስቅ—ጥርስ አልታዘዝ ሲል ምን ይሏል እንደ ማለት
ወዶ ገባ—ሳይታረቅ ተስማምቶ የተገኘ ዛቢያ
—1. በፈቃዱ ሌላ የሆነ
—2.ሳያሳድጉት ሰውን ተጠግቶ የሚኖር ውሻ
የከንፈር ወዳጅ—በመሳም የሚያበቃ ወዳጅ
የኔ መውደድ—የኔ ፍቅር
የውደታ ግደታ—በራስ ፈቃድ ፥ አንድን ተግባር ለመፈጸም ራስን ማዘዝ

ወዲያ ፥

ለወዲያው—ለወደፊቱ
በወዲያ በወዲህ ብሎ—አወናብዶ ፥ አማቶ
እስከ ወዲያኛው—እስከ መጨረሻው
ወዲያልኝ—እንዲያው ያሳዝናል (የጸጸት መግለጫ)
ወዲያልኝ ወዲያ —1. ይራቅልኝ ፤ ይወገድልኝ ፤ አልፈልገውም (ማጸያየፍ)
—2. እከደከድየ
ወዲያ ወዲህ በለ —1. ፈልግ
—2. ሥራ
ወዲያ ወዲያ—ካጠገቤ ይራቅ ፤ አልስማው
ወዲያና ወዲህ—የተለያየ
አንተ ወዲያ እኔ ወዲህ (በሐሳብ አንስማማም)
ወዲያውም—በአጋጣሚውም
እቤት ሒድና ባርኔጣዬን አምጣልኝ ፤ ወዲያውም ምሳህን ትበላለህ
ወዲያው ወዲያው—አሁንም አሁንም
የወዲያ ሰው—የውጭ አገር ሰው ፥ የሩቅ ሀገር ሰው

ወገብ ፥

ለወገቡ ዝናር የለውም—ራሱን መጠበቂያ መሣሪያ
ቂጥና ወገቡ የተገናኘ—ድንክ
ወገበ ቀላል—ፈጣን
ወገበ ነጭ—አላዋቂ ሰው
ወገበ ቀጭን—ሽንቅጥ
ወገቡን ሞከረ—እዳሪ ወጣ
ወገቡን ለረቀ—ተንጠራርቶ ተነሳ
ወገቡን ያዘ—ተኩራራ
ወገቧን ለስራ ተነሳች—ተዘጋጅታ ተነሳች
ወገቤን አለ (ገንዘቡ ወዘተ.)—1. ሳይበቃ ቀረ ፤ ቅቡጭ አለ
—2. መሥራት አቃተው
ወገብ ወገቡን ተመታ—እንዳይላወስ ሆነ
ወገብ የለሽ—ድንክ
የወገብ ቀማል—ነዝናዛ ሰው

ወገን ፥

ለወገን ብሎ—ለሕዝቡ ብሎ
በየወገኑ—በየአቅጣጫው
ባለወገን—ረዳት ያለው (ባለሥልጣን)
ወገን ሆነ—1. ተዛመደ
—2. ረዳት ሆነ
ወገን የሚሆነኝ አጣሁ ፤ የሚረዳኝ አጣሁ

ወገን ለየ—ከሁለት ተከፈለ   ለጥል)
ወገን ከወገኑ—ዘመድ ከዘመዱ
ወገን ጠባቂ—እረኛ
ወገግ አለ—1. ፈገገ
  ፊቱ ወገግ አለ
  —2. ነጋ

ወጋ ፥

በነገር ወጋኝ—አስቀየመኝ ፤ አሳዘነኝ (በንግግሩ)
በነገር ተወጋ—1.መጥፎ ነገር ተነገረበት
  —2. ተሰደበ
በነገር ወጋው—በአሽሙር ተናገረው
ባይኗ ወጋችው—ከፉኛ አየችው
ለቴና ወጊ—ደብተራ
ለይነ ወግ—ጠይብ
ወጋ—በገበጣ ጨዋታ ቤት ሰራ
ወጋ ወጋ ለደረገ—በቀላል አየ
ውጋት—የደረት ፥ የጀርባ ሕመም
የጠመንጃ ውግ—የጠመንጃ ቁጥር
ደረቴን ወጋ ወጋ ለደረገኝ—ትንሽ ትንሽ ደረቴን አመመኝ
ጥላ ወጊ—አስማተኛ
ፀሐይ ወጋው—ፀሐይ አሳመመው
ፋና ወጊ—መብራት አብሪ (በቤተ መንግሥት ሥርዓት)

ወግ ፥

ለወጉ—ለስነ ስርአቱ
በወግ ለድርገው—1.በደምብ አስቀምጠው
  —2. አመልህን አሻሽል
  ሁናቴህን በወግ አድርገው እንጂ !
ባለወግ—ባለክብር
ወገኛ—ነበርን ባይ ፤ ያለአቅሙ የሚንጠራራ
ወጉም የ...ነው—ለመምሰል ነው (ምጸት)
  ወጉም የደራሲ ነው (ደራሲ ለመሆን ነው !)
ወግ ለጠጠኝ—ተግደርዳሪ
ወግ ለነሳ—ከድግስ ቤት የልቅናውን አነሳ
ወግ ለዋቂ—ሥርአት አዋቂ
ወግ ወጉን ይዘሻል—አልሆንልህም እንጂ ትሞክራለህ
ወግ ደረሰኝ—ክብር አገኘሁ
ወግ ጠርቀ—ብዙ የሚናገር
የወግ ልብስ—የማእረግ ልብስ

ወጠረ ፥

ሽንቱ ወጥርታል—ሽንት መጥቶበታል
ተወጥሯል—ተኩራርቷል
ወጥር ያዘው—ቁም ስቅሉን አሳየው

ወጣ ፥

ሁለት ጠጉር ለወጣ—ፈጽሞ አረጀ
ለወጪ የዳረገው—እንዲጠፉ የተፈረደበት (ገንዘብ)
ለውጭ ሳይሆን—በምስጢር
  ለውጭ ሳይሆን በኔና ባንተ መካከል ይቅር
ለውጭ የተሰፋ—በአደባባይ የሚለበስ
ልውጣ ልውጣ ለለ—ሊያስመልሰው (ሊያስታውከው) ከጀለው
ልጅ ለወጣ—ልጅ ወለደ
መረን ወጣ—ስድ አደግ ሆነ
መሬት ለወጣ—መሬት አገኘ
መጅ ለወጣ—እጁ ገበረ
መውጫ—ማምለጫ (ከነገር)
  ስንከራከር መውጫ አሳጥቼው ነበር
ስረ ወጥ—አንድነት ያለው
ስልቻ ለወጣ—ስልቻ ገፈፈ
ስም ለወጣ—ሰየመ
ሹመት ለወጣ—ሹመት ተሾመ
ባሕረ ወጥ—ያልተቀጠለ
ባፍንጫዬ ይውጣ—ጭራሽ አልፈልገውም
ብዙ ለወጣ—1. ብዙ ገንዘብ ከፈለ
  —2.ብዙ መረተው
ነፃ ወጣ—ወንጀል የሌለበት ሆኖ ተገኘ
ተዋጣ—ጥሩ ሆነ
  ጠጁ ተዋጥቷል ።
ነውር ለወጣ—1.ስውነቱ ተበላሸ
  —2.ስሕተት አገኘ
ነጻነት ወጣ—ነጻነቱን አገኘ
አንድ ወጥ—1. የተያያዘ
  —2. ተመሳሳይ ስርአት ያለው
ለስወጣ—አባረረ
ለይን ለውጣ—ደፋር
ለውጪጭኝ—አፈርሳታ
አንድ ጥሬ ወጥ—የማታበላ ወጥ ፥
ለዋጣ—1.ገንዘብ ሲሰበሰብ እርሱም ድርሻውን ከፈለ
  —2.አተረፈ (ንግድ)
  —3.እውነቱን ለማወቅ በጥብቅ መረመረ

እልኩ ወጣለት—ቁጣው በረደለት
እንደ ወጣ ያውጣው—እንደሆነ ይሁን
እጁን ለወጣ—አመለጠ
እጅ ለወጣ—ሌባ ሆነ
እግር ለወጣ—ሂያጅ ሆነ ፤ ዟሪ ሆነ
እጣ ወጣለት—እጣ ደረሰው
ከቃሌ ወጣ—አለፈ ፤ ተረፈ (ለውሃ)
ከቃሌ ወጣ—ተናግሬያለሁ
ከቁጥር ወጣ—ተለየ ፤ ተገለለ
ከቃሌ ወጣ—1. ትእዛዜን የማይሰማ
—2. ተናግሬአሁ
ዛር ወጣበት—ዛር ሰፈረበት
ወባ ለማለት ያህል—አየር ለመቀየር ያህል
ወጣ ወጣ ይላል —1. ልቡ አልረጋም
—2.ወደ ሴት ይሔዳል
ወጣ ገባ—ያልተስተካከለ ፣ አባጣ ጎርባጣ መሬት
ወጪ—የሚከፈል ገንዘብ
ወጭ ወራጅ —አላፊ አግዳሚ ፣ መንገደኛ
ውጣ ውረድ—ክርክር ፣ ጭቅጭቅ
ውጪ ነፍስ ግቢ ነፍስ—የጣር ብዛት ፣ ጭንቀት
ውጭ ለገር—የባእድ አገር
ውጭ ውጭ ብላለች—ወንድ ለምዳለች
ውጭዩን እንጂ ውስጤን ለታውቅም—ላይ ላዩን እንጂ
ማን እንደ ሆንኩ አታውቀኝም
የቤት ወጭ—ለቤት የሚውል ገንዘብ
የወጪ ልበልህ—የመሸኛ ግብዣ ላድርግልህ
የወጣለት —1. የተጣራ
የወጣለት ጠጅ ነው (የተጣራ ጠጅ ነው)
—2. እንከን የሌለበት
—3. እጅግ በጣም የወጣለት ሌባ ፤ የለየለት ሌባ
የወጣለተ ክብት—የተከተበ ከብት
ያወጣውን ያውጣ—በሆነው ዋጋ ይሽጥ
ይውጣለት—እልኩ ይለፍለት
ጎጆ ወጣ—ሚስት አገባ
ወጥ ለወጣ—ወጥ ጨለፈ
አንድ ጊዜ በተቆረሰ እንጀራ የወጣ ወጥ
ውጤት ለልባ—እርባና ቢስ ፣ ውጤተ ቢስ ፣ ከንቱ ድካም
ግቢ ነፍስ ፣ ውጪ ነፍስ—ጭንቀት
ጉዱ ወጣ—ጉዱ ተገለጠ
ፈንጣጣ ወጣለት—ከፈንጣጣ በሽታ ዳነ

ወፍ ፣

ወፈ ገዝት—ትምህርት የሌለው
ወፌ ቀመቾ—ሕጻን በእግሩ እንሒዲድ ማበረታቻ አነጋገር
ወፍ ነገር—በአውጫጪኝ (አፈርሳታ) ጊዜ ጠቋሚ ሰው
ወፍ ነገረኝ—ምስጢር ሰው ነገረኝ
ወፍ ለራሽ—ሳይዘሩት የበቀለ ተክል ፤ አውቆ በቀል
ወፍ ለርገፍ—አስማትኛ ፤ ክፉ ሰው
የኔ ወፍ—የኔ ፍቅር
የወፍ ቋንቋ—የማይገባ ቋንቋ ፤ እንግዳ ቋንቋ

ዋለ ፣

ለጉዳዩ ለውየዋለሁ—ጉዳዩን ፈጽሜበታለሁ
ሙያተኛ—በቅጥር ገንዘብ የሚሠራ
ሙያ ማደሪያ—በጣም ሩቅ
ሚያ ቢስ—እውቀት የለሽ
ሚያ ተማደሪያ—የማያልቅ ሥራ
በቀኝ ለውለኝ—በደህና እውለኝ
በውሉ የሚገኝ—በቃሉ የሚጸና
በውል ተገኘ—በቃሉ ረግቶ ተገኘ
በውል እሰረው—1. ለመፍታት እንዲያመች አድርገህ እሰረው
—2. ጥሩ አድርገህ እሰረው
ባለሙዋል—የንጉሥ ፣ የሹም ወዳጅ
ባለሙያ—በእጅ ጥበብ ፣ በአእምሮ ጥበብ የሰለጠነ
ለማን ለውለኝ—ቁርስ (ውሎ)
ለዋለ—1. አሠራ
አምስት ሰው አዋለ ፤ በሥራው ላይ አምስት ሰው ቀጥሮ አሠራ
—2. አስማራ
ከብቶችህን የት ነው የምታውለው ?
—3. አልቃሽ ቀጠረ
ለትዋል እንዳያውልብህ (ይዋሉብህ)—አትበድል እንዳይበድሉህ
ለውለው—እሰረው
ለይውሉ ዋለብኝ—በደለኝ
አቤት ዋለ—ደከመ ፤ አረጀ
እግዜር ዋለልኝ—እግዜር ረዳኝ
ክፉ ዋለበት—በደለው
ዋል ለደር ለለ—ጥቂት ቀን አሳለፈ
ውለህ ግባ—ይቅናህ
ውሉ ጠፋኝ—1. ቋጠሮው ጠፋኝ
—2. ተደናገረኝ
ውለ ቢስ—ውሉን የማያከብር
ውለኛ ሰው—በቃሉ የሚረጋ ሰው

ውል የሌለው—የማይጨበጥ ቁምነገር የሌለው
ውሉው—ጓደኝነቱ
ውሉው ከባለጌዎች ጋር ነው
ውሎ ገባ መንገድ—ያንድ ቀን መንገድ (ደርሰው የሚመለሱበት)
ውለታ ቢስ—ያደረጉለትን ደግ ሥራ በመጥፎ የሚመልስ ፤ አዛቹን ነካሽ
የውል ሚስት—የሕግ ሚስት ፤ የሰማኒያ ሚስት
ያዋይ በላ—ስግብግብ
ያውለኝ እንደ ቀመስኩ—ትንሽ ቁርስ
ደግ ዋለለት—ጠቀመው ፤ ረባው
ጥሩ ዋለልኝ—ጥሩ አደረገልኝ

ዋለለ ፡

ሆደ ዋለለ—ርኅራኄ ያዘኝ
ይዋልላል—በሐሳቡ አይጸናም

ዋስ ፡

ዋሱን ለሳገተ—ዋሱ እንዲያዝ አደረገ
ዋስ በራሲ ለለ—ራሱን ዋስ አደረገ
ዋስትና የሌለው—የማያስተማምን
ዋስትናውን ለስወረደ—ተያዥነቱን አስወረደ
ዋስ ለገቸ—የዋስን እቃ ለጊዜው የሚወስድ ፡ የሚይዝ
ዋስ የለሽ—ወስላታ ሰው
ዋስ ጥራ—ዋስ አምጣ
የጠለፋ ዋስ—ባለእዳ ከጠፋ እዳን የሚከፍል ዋስ

ዋሸ ፡

ዋሸለት—ተስፋ ሰጠው
ዋሾዬን ይዤ ልምጣ—ጠበቃዬን ይዤ ልምጣ (ጐንደር)
የውሸት ውሸት—ፈጽሞ የማይታመን ነገር

ዋቢ ፡

ዋቢ መጻሕፍት—መረጃ መጻሕፍት

ዋና ፡

ዋና ነገር—ማለፊያ ፡ ጥሩ ነገር
ዋና ነህ—ጮሌ ነህ
ዋናዬ ተነካ—መነሻ ገንዘቤ ተነካ
ዋና ዋናው—ትልቅ ትልቁ
ዋና የሌለው—መሪ ፡ አስተዳዳሪ የሌለው
ዋና ጉደለ—ትርፍ ሲፈልግ ዋናው የጐደለበት

ዋንጫ ፡

ዋንጪ ልቅለቃ—ያንገት ውዝዋዜ
የባለቤት ዋንጪ—ከባለቤቱ በስተቀር ሌላ ሰው የማይጠጣበት ዋንጫ

ዋዌ ፡

በነገሩ ዋዊ ለታግባበት—ጥርጥር አታግባበት

ዋዛ ፡

በዋዛ ለንላቀቅም—በቀላሉ አንላቀቅም
እንደ ዋዛ ጀምሮ—እንደ ቀልድ ጀምሮ
ዋዛ ፈዛዛ—ከንቱ ነገር ፡ ቁምነገር የሌለበት

ዋጋ ፡

ዋጋህ ምንድነው—ወሮታህ ምንድን ነው (ለእግዚአብሔር)
ዋጋ ሰበረ—ዋጋ አዋረደ
ዋጋ ቢስ—ከንቱ ፡ እርባን የለሽ
ዋጋ ቆለለ—ዋጋ ከልክ አሳልፎ ጠየቀ
ዋጋ ቆጠረ—ዋጋ ወስኖ ተናገረ
ዋጋ ለሳረረ—ዋጋ ከፍ አድርጎ ሰጠ
ዋጋ ለዋረደ—አራከሰ
ዋጋውን ለገኘ—የሚገባውን ቅጣት አገኘ
ዋጋ የለውም—አይጠቅምም ፤ አይረባም
ዋጋ ያወጣል—ቢሸጡት ገንዘብ ያስገኛል
የነፍስ ዋጋ—1. ጉማ
—2. ጽድቅ
የኃጢለት ዋጋ—ቅጣት ፡ መከራ
የትልበት ዋጋ—ደመወዝ ፡ ምንዳ
ያለ ዋጋ ለስቀረው—ከንቱ አደረገው

ዋጠ ፡

ልዋጥህ ልሰልቅጥህ—በቶሎ ላጥፋህ
መከራ ዋጠው—መከራ በዛበት
መዋጥ—ትልቅ የመርፌ ዐይነት (ጆንያ መስፊያ)
ምን ይዋጠኝ—ምን ይበጀኝ
ሰውየውን ምን ዋጠው—ወዴት ቀረ
ነገሩ ለልዋጥልህ ለለው—ሊቀበለው አልቻለም
ለውጠኝ ላውጥህ—ጥቀመኝ ልጥቀምህ
ዋጤ—የማይመርጥ (የሚበላውን)፣ የማያኝክ
ውጦ ዝም—በልቶ ጠጥቶ የማይጫወት

ውሃ ፡

በውሃ ይለቀ—ረጅም እድሜ ይኑረው (ለልብስ)
ለይነ ውሃ—መልክ
  አይነ ውሃው አባቱን ይመስላል
ለይነ ውሃ—አኳኋን
  አይነ ውሃውን አይተህ ተናገር
እህል ውሃው ለለቀ—በአንድ ቦታ—አገር የመኖሪያ ጊዜ አለቀ
  ቤጌምድርን ትቼ ወደ ሸዋ የመጣሁት እዚያ እህል ውሃዬ ስላለቀ ነው
ከውሃው ጨምርልኝ—ከመጠጡ ቅዳልኝ
ውሃ ሆነ—1. ቀለጠ ፤ ሟሟ
  —2. ደነገጠ ፤ ተክረከረከ
  —3. ጠረሰ ፤ ማኘክ ተሳነው
ውሃ ሙላት—ጎርፍ
ውሃ ስንቁ—ደጂ ጠኒ ጭፍራ
ውሃ ቀለም—ውሃ ሰማያዊ
ውሃ ቀጠነ—የማፍ ንግግር
  ለምን ውሃ ቀጠነ እያልክ ሰውን ታስቸግራለህ፤የማይሆነው ይሁን እያ
ውሃ ቀዳ ውሃ መለሰ—የማይረባ ተደጋጋሚ ስራ ፣ ውጤት አልባ ተደጋጋሚ
ውሃ ቋጠረ—አቆረበጨ
ውሃ በላ—ባለጌ ፣ እንዳገኘ የሚናገር ፣ የሚሰራ
ውሃ በላው—1. አስጠመው
  —2. ሰካራም ሆነ
ውሃ ወረደ—ውሃ ሊቀዳ ሄደ
ውሃ ውሃውን—መረቅ መረቁን
ውሃ ወራጅ—ውሃ ቀጂ
ውሃ ውሃ አለ—1. ጣም የለሽ ሆነ
  —2. ተጠማ
ውሃ ውሃ ለሰኘው—1. ክፉኛ ደበደበው
  —2. ክፉኛ አደከመው
ውሃው ለለቀለ—ደም ግባቱ ተመጢል
ውሃ ወጣበት—ውሃ ቋጠረ
ውሃ ገብ—ባለመስኖ መሬት
ውሃ ፈርድ—ውሃ የለየው ፣ የከፈለው
የደጅ ውሃ—ሚዳ መውጫ ፣ የግብር ውሃ
የጣት ውሃ—እጅ መታጠቢያ ውሃ
ያርብ ውሃ—እርብለት የተቀዳ ውሃ
ግብር ውሃ—የሚዳ መውጫ ውሃ

ውል ፡

ውል ውል ለለ—1. ትዝ ትዝ አለ
  —2. አማረ ፣ ናፈቀ

ውስጥ ፡

ውስጠ ልባም—ተንኮለኛ
ውስጠ ተንኮል—የሆድ ፣ የልብ ጥመት
ውስጡን ለቄስ—ተደብቆ ያለ ተንኮል
ውስጣቸው ለይታወቅም—ምስጢራቸው
ውስጥ ለውስጥ—1. በምስጢር
  —2. የማይታይ
ውስጥ ውስጤን ይበላኛል—ልቤን ይከነክነኛል
ውስጥ ለወቀ—የወዳጅ ጠላት
የውስጥ ልብስ—ገላ ነክ

ውሻ ፡

ውሻ ሆድ—የማያርመው
ውሻ በጨው የማይቀምሰው—ምንጊዜም የማይፈለግ ፣ ወራዳ ነገር
ውሻ ለድርገው ለባረሩት—አዋርደው አባረሩት
ውሻ ውሻ ለደረገ—ሰውን ቅጥንብሩን አሳጣ
ውሾ ውሾ ለለ—አገጣበረ
የውሻ ለፍንጫ—በጣም ቀዝቃዛ
ጥቁር ውሻ ውለድ—ወራዳ ፣ ልጅ ውለድ

ውቃቢ ፡

በውቃቢህ—እንደ ምኞትህ ይሁንልኝ
ውቃቢ ቀረበው—1.ሞገስ አገኘ
  —2.መልኩ አማረበት
ውቃቢ ቢስ—ነጣላ ፣ ጦልጧላ
ውቃቢ ራቀው—ቀትረ ቀላል ሆነ
ውቃቢ ለምላክህ ይጠብቀኝ—ጸሎትህ አይለየኝ
ውቃቢ ለስራቀ—1.አዋረደ
  —2.አስደነገጠ
  —3.በረከት እንዲያጣ አደረገ (ምግብ)

ውቃሜ ፡

ውቃጪም—እመንዝራ ወን

ዘ

ዘለለ ፡

ሲዛለሉ ዋሉ—ሲጫወቱ ዋሉ
ዘለል አለ—ከፍ አለ ፤ ላቀ
አትዝለለኝ—ተራዬን አትለፍብኝ ፣ እኔን አልፈህ ወደ በላይ አትሒድ
አትራ ዘላይ—የሰው ሚስት የሚደፍር
ዘሎ ይሳደባል—ያለ ምክንያት በድፍረት ይሳደባል
ዘለል መለል አለ—ተኩራራ
በየመሸታው ቤት ዘለል መለል ማለቱን ትተህ ሥራ ብትሠራ ይሻላል
ዝሊያ ይወዳል—ጨዋታ ይወዳል
ጥዶ ዘለል—ሴሰኛ (ሴት)

ዘለቀ ፡

ሁሉን ዝለቅ አያዋጣም—ሁሉን መጋበዝ አያዋጣም
ለዘለቄታው—ለመጨረሻው
መንገዱ አይዘለቅም—እጅግ ረጅም ነው
መዛለቂያህን እንጃ—መዳረሻህን አላውቅም
መጽሐፉን ዘልቄዋለሁ—ጨርሼ አንብቤዋለሁ
በንባብ ዝለቀው—በንባብ ውጣው
ተዛለቀ—ተቻቻለ ፤ አብሮ ኖረ
እኔና አንተ የምንዛለቅ አይመስለኝም
ነገሩ እየዘለቀኝ ነው—እየገባኝ ነው
አዛለቀ—1.እስከ መጨረሻ አዳረሰ
—2.አዋጣ
የማያዛልቅ ክርክር ባትጀምር ጥሩ ነው
እንዲዘልቅ አድርገህ ያዘው—አትንጠራራ ፤ ቀደም ቀደም አትበል ፤ አትዳ
ዘለቅ ዘለቅ ማለት ያበዛል—ሳይፈልጉት እሰው ቤት መግባት ይወዳል
(እቃ የማንሣት ባሕርይ ላለበት ሰው)
ዘልቆ ገብቷል—ጠልቆ ገብቷል
ዘልቋል—ተዳርሷል
ወሬው አገር ቤት ድረስ ዘልቋል
ዝለቅ—ግባ (ወደ ቤት)
ዝልቅ ነገር—እውነተኛ ፣ እርግጥ ፣ ሐቅ

ዘለፈ ፡

ዘለፍ አደረገ—አንገቱን ደፋ

ዘልዛላ ፡

ዘልዛላ—መረን ያደገ ፣ ልግድም አደግ

ዘመረ ፡

ሲያዘምርብኝ ዋለ—ሲፎክርብኝ ዋለ
አያዘምርም—አያስናዝርም ፤ አያስተላልፍም

ዘመተ ፡

በሽታው ተዛመተ—ተላለፈ
አዝማች—የመዝሙር ፣ የግጥም መሪ
እምግቡ ላይ ዘመቱበት —ጨርሰው በሉት
ወሬውን አዛመተ—አዳረሰ
ዘምቶ ተወረሰ—ባጉል ቀረ ፤ ጥፋተኛ ሆነ
ዘማች አንቀጽ—የሚረባ ግሥ

ዘመን ፡

በዘመኑ—ጊዜ ሲሰጥ
ሰው በዘመኑ የማይሠራው ምን ሥራ አለ
እንደ ዘመኑ—ጊዜ እንዳመጣው
እንደ ዘመኑ መሆን ያዋጣል
ዘመነ አንኮዩ—የጥጋብ ዘመን
ዘመነ ግልምቢጥ—ሐሰት የሰለጠነበት ጊዜ
እንዲህ ያለ ጊዜ ዘመነ ግልምቢጥ ፣ ውሻ ወደ ታዛ አህያ ወደ ሊጥ
ዘመናይ—ባለጊዜ
ዘመን አመጣሽ—ዘመን የወለደው
ዘመን የሰጠው—ድንገት ያገኘ
ዘመን የባሰው—መከራና ሐዘን ተከታትሎ የመጣበት
ዘመን የወለደው—ጊዜ ያመጣው ፣ ዘመን አመጣሽ
ዘመን ያመጣው—እንግዳ ፣ ያልተለመደ ነገር

ዘመድ ፡

ተዘማመደ—ተገናኘ
አዛመደ—አስማማ ፤ አገናኘ
ዘመድ አፈራ—ወዳጅ አገኘ
ዘመድ ገዛ—ወዳጅ አበጀ
የዘመድ ጥል—ቂም የሌለው ጥል
የዘመድ ጥል የሥጋ ትል

ዘረነቀ ፡

ሐሳብ ተዘረነቀብኝ--ድንገት ሐሳብ ያዘኝ

ዘረከተ ፤

መዘርከት ያበዛል—መዋሸት ያበዛል

ዘረዘረ ፤

በዝርዝር ንገረኝ—ሁሉንም ንገረኝ
ነገር አትዘርዝር—ያልጠየቁህን አትናገር
እህሉ ዘርዝሯል—ፍሬ መያዝ ጀምሯል
ገንዘቡን ዘርዝርልኝ—ወደ ጥቃቅን ገንዘብ ለውጥልኝ
ዝርዝሩን አላውቅም—ሁሉንም አላውቅም

ዘረገፈ ፤

ምስጢሩን ዘረገፈልኝ—ሁሉንም ነገረኝ
ቦርጩ ተዘርግፏል—ቦርጫም ሆኗል

ዘረጋ ፤

ለሁሉ ልዘርጋ—አፋሽ አከንፋሽ
መጽሐፍ ዘረጋ—ከፈተ
ምንጣፍ ዘረጋ—አነጠፈ
ሸማውን ዘረጋ—1.ለመነ
—2.አቤት አለ
ሸቀጡን ዘረጋ—ለሽያጭ አስቀመጠ
እንደ ተዘረጋ ነጋለተ—ጥሩ አድርጐ እንቅልፍ ወስዶት ነጋለት
እጁን አይዘረጋም—ቆጥቋጣ ነው
እጁን ዘረጋ—ሰጠ
እግሯን ዘርግታለች—ያለ ሥራ ተቀምጣለች
እግሯን ዘርግታ ከመዋል ሌላ ስለማታውቅ ባሏ ፈታት
ወንበር ዘረጋ—ትምህርት አስተማረ
ወሬውን ዘርግቷል—በሰፊው ማውራት ጀምሯል
ዘረጋችኝ—ፍቅር አሲያዘችኝ
ዘረጋው—ገድሎ ጣለው
ዘርጋ ዘርጋ በል—ተዝናና
ጃንጥላ ዘረጋ—ወጠረ ፤ አጠላ
ገበታ ዘረጋ—አስቀመጠ ፤ ደረደረ
ገበያው ተዘርግቷል—ገበያው ቆሟል

ዘረጠ ፤

አታንዛርጥ—አታውደልድል
እዚህ አታንዛርጥብኝ ፤ ካጠገቤ ዘወር በል
ዘራጣ—ተሳዳቢ ፣ አፈኛ
ዘረጦ—ፈሪ ፣ ቦቅቧቃ

ዘረጠጠ ፤

ሰው መዘርጠጥ ይወዳል—ማዋረድ ይወዳል
ክምሩን ዘረጠጠ—ናደ (ለመውቃት)

ዘረፈ ፤

ቅኔ ዘረፈ—ወዲያው ቀጥሮ ተናገረ
ዘረፍ ዘረፍ ነው—ላይ ላዩን ነው
ዘራፊ—ደግ ፣ ርህሩህ

ዘራ ፤

ለዘርም የለ—ጠፋ
ማን ዘራሽ—ባለጌ ፣ አሳዳጊ የበደለው
በነፋስ አዘራ—በነፋስ በተነ
በዱላ አዘራሁት—አበክሬ መታሁት
እንደየዘሩ—እንደየቢጤው
አውር የዘራው—ችፍግ ያለ
ወሬውን ዘራው—አዳረሰው
ዘረ ቀርጥም—የዘሩትን የማያበቅል መሬት
ዘረ ቢስ—የትውልድ ነውር ያለበት ፣ ዘረ መጥፎ
ዘረ ብዙ—ባለብዙ ዘመድ
ዘር ማንዘር—ትውልድ
ከነዘር ማንዘሩ እኔ ጋ ሰፍሯል
ዘረ ጥሩ—ትውልዱ እንከን የሌለበት
ዘር ቆጠረ—1.አረግ መዘዘ (የትውልድ)
—2.ፊደል ተማረ
ዘር በዘር—እንብርት ቀዳዳ
(እንደ ልጅ ያየውንና የሰማውን የሚናገር)
ዘር እንዝራሩ ጠፋ —ድራሹ ጠፋ
ዘር አሰዳቢ—ነውረኛ
ዘር ይውጣልህ—ተባረክ
የዘሬን ብተው ያንዘርዝረኝ—ከውሌ አላልፍም
ዘር ይመስክር—ከጥሩ ቤተሰብ ነው የተወለድኩት

ዘበናይ ፤

ዘበናይ—ሞልቃቃ ፣ ባለጌ

ዘነበ ፤

ሌባ ዝናብ—ብቅ ብሎ ወዲያው የሚጠፋ ዝናብ
ሽክፍ ዝናብ—ብቅ ብሎ ወዲያው የሚጠፋ ዝናብ
ለባ ዝናብ—እጅግ ቸር
ወርቅ ዘነበልህ ወይ—በብዛት አገኘህ ወይ (ለሀብት)
ዘነበልኝ—አገኘሁ ፤ ታደልሁ
ዝናብ አፍ—ለፍላፊ ፣ የባጥ የቆጡን የሚናገር

ዘንጠለ ፥

ሰውን ለተዘንጥል—ያለ ክብሩ ሰውን አትጥራው
ንባቡን ለተዘንጥል—የሚነሳውንና የሚወድቀውን ንባብ አስተካክለህ አንብብ

ዘነፈ/ተዛነፈ ፥

ለንደበትህ አይዛነፍ—አስተውለህ ተናገር
ከቃሉ ዝንፍ አይልም—ቃሉን አይለውጥም

ዘንግ ፥

ባለዘንግ—ጠበቃ
ዘንጊ ነው—መሪዬ ነው (ዐይነ ስውርን የሚመራ ሰው)
የጉሎ ዘንግ—የማይረባ ሰው
የጠመንጃ ዘንግ—መደቅደቂያ
የፈረስ ዘንግ—ራስ ክምር
ያልጋ ዘንግ—ያልጋ ክፈፍ

ዘከዘከ ፥

ምስጢሩን ዘከዘከ—ምስጢሩን አወጣ

ዘወረ ፥

መዘውር ዐይን—ሸውራራ
ማዞሪያ ቤት—ስልክ መቀበያና ማስተላለፊያ ቤ
ራሴን አዞረው—1.አስከረኝ
—2.አሰለቸኝ
ስር ዞረው—ስሩ ቦታውን ለቀቀ
በክንቱ አዞረኝ—በከንቱ አደከመኝ
አዞረበት—ደገመበት (አስማት)
አሂሂረ—ለዋወጠ
ወገቡን ተዛወረ—ሚዳ ወጣ
ዘወር በል—ወግድ
ዘወር አለ—ሥፍራ ለቀቀ
ዘወር አለበት—በሽታ ጉበኘው
ዘወር አደረገ—አገለለ
ዘዋሪ—ከርታታ
ዘዋራ—ደባቃ ፥ ዘወርዋራ
ዘዋሪ—መኪና ነጂ (የቆየ አባባል)
ዙር (ሁለተኛ ፥ ሦስተኛ ወዘተ.)—ተራ
በሁለተኛው ዙር ደረሰኝ
ዞሮ ዞሮ—በመጨረሻው
ዞሮ ዞሮ መገናኘታችን አይቀርም

የዞረበት—እንደ እብደት ያደረገው
የዞረ ድምር—ያልለቀቀ ፥ ያደረ ስካር
የዞረ ገጽ—የሚሰጥቅ ገጽ

ዘገር ፥

ዘገር ነጠቀ—ጦር አነሳ

ዘገነ ፥

በአእምሮው ዘገነ—ልብ አደረገ ፤ አስተዋለ
ዝገን—ከተከተፈ ሥጋ የተሠራ ወጥ

ዘጋ ፥

መንገዱ ተዘጋ—ተያዘ ፤ ተከለከለ
መጽሐፍ ዘጋ—ጣለ
በሩ ሁሉ ተዘጋበት—ተስፋ ያደረገው ነገር ሁሉ እየመነመነ ሔደ
ቤቱ እንደ ተዘጋ ቀረ—ባለቤቱ ከሔደበት ሳይመለስ ቀረ
ቤቴ ተዘጋ—ትዳሬ ፈረሰ
ትዳሩ ተናጋ—ትዳሩ ፈረሰ
ተዛጋ—ተማማለ
የቤተ ክርስቲያን በር ተዛጋ
ለተዝጋው—አታኩርፈው (ያራዳ አማርኛ)
ለንደበቱ ተዘጋ—መናገር አቃተው
ለዛጋ—አፋሸከ
ለፉን ዘጋ—ዝም አለ
እቤት ውስጥ ዘጋ—ራሱን ከሰው ለየ
እንጀራ ዘጊ—የሰውን እድል ሰባሪ
ዘጊ—አስቀያሚ
ፍላጐት ዘጊ ነች (ያራዳ አማርኛ)
ዘጋኝ—ቸል አለኝ (ያራዳ አማርኛ)
ዘግቶ በላ—ንፉግ
ዝጉብኝ—የሴት አዳሪ ቤት
ዝግ—ድጉም አፍ ፥ የማይናገር
ዝግ ስብሰባ—ጥቂት ሰዎች ብቻ ለመግባት የተፈቀደላቸው ስብሰባ
ዝግ ችሎት—1.ሰው የተከለከለበት ግልጥ ያልሆነ ችሎት
—2.ተሰብስበው የሚጠጡ (ሰዎች)
—3.ስውር መሸታ ቤት
ወስፋቱ ተዘጋ—አልበላ አለው
የዘጋበት—ጨለማ
የዘጋበት ቀን ፥ የቀፈፈ ፥ ጨለማ ቀን

የዘጋ ባህታዊ—ከሰው የተለየ ባህታዊ
ይዝጋህ—ሙት
ድምጹ ተዘጋ—መናገር አቃተኝ
ፋይሉ ተዘጋ—ጉዳዩ ውሳኔ አገኘ
ፍላጐቱን ዘጋበት—ጥቅም እንዳያገኝ መከረበት

ዘፈን ፡

ለንዳንዱ በዋልድባም ይዘፈናል—እልፎ እልፎ ይፈቀዳል
ለትዝፈንብኝ—አትኩራራብኝ
ዘፈን አወረደ—የዘፈን ዜማ መራ

ዛላ ፡

ዛላው ደህና—ቁመናው የሚያምር

ዛር ፡

ዛሩ ተነሳ—መጥፎ አመሉ ተነሳበት
ዛረም—ንዴተኛ ፡ ወፈፌ
ዛር ለንጋሽ—የዛር ፈረስ
ዛር ወጣበት—ዛር ፈለቀበት
የዛር ፈረስ—ቀዥቃዣ

ዛቀ ፡

መከራ ዛቀ—ብዙ መከራ ደረሰበት
ብዙ ደመወዝ ይዝቃል—ከፍተኛ ደመወዝ ይበላል
ዝቀሽ—በጣም ርካሽ

ዛቢያ ፡

ዛቢያ ገንጥል—ጉልበታም ሰው

ዛቲ ፡

ዛቲ—ክርስቲያን የሆነ ሁሉ እሑድ እሑድ ወደ ቤተክርስቲያን የሚወስደው
አንዳንድ እንጀራ

ዛጐል ፡

ዛጉል ለይን—አይኑ ላይ የጣለበት
ዛጉል ጣለ—ጠነቀለ

ዜማ ፡

ዜማ ሰበረ—አረፍተ ነገሩ ከዜማው ጋር አልጣጣም አለ

ዝሆን ፡

ዝሆን እግር—ሙቀጫ እግር
የዝሆን ጆሮ ይስጠኝ አለ—አልሰማም አለ ፤ እየሰማ እንዳልሰማ ሆነ

ዝም ፡

ዝም እክም ለለ—ጸጥተኛ ሆነ
የዝም ብሉ—የንዲያው ፡ ከንቱ ፡ ብላሽ
ነገሩ ሁሉ የዝም ብሉ ነው ፤ የግዴለሽ ነው
ዝም ብሉ ነው—እንዲያው ነው የሚቀባጥረው ፡ እማያውቀው ነገር ውስጥ ገብቶ

ዝምብ ፡

ለኔ ለንተ ዝምብ ነህ—ኢምንት ዋጋ የሌለህ ነህ
ዝምቡን እሽ የማይል—ፈዛዛ ፡ ስንፍ ፡ ጽዳት የሌለው
እስቲ ዝምቢን እሽ ትልና—እስቲ ትደፍረኝና
ዝምባም—ፈዛዛ ፡ ንቃት የሌለው
ዝሞቦ—ፈዛዞ
የርጎ ዝምብ—ጥልቅ ብዬ

ዝርዝር ፡

መዘራዝር ገባ—ሊሞት ቀረበ
ዝርዝር ምስክር—አውራ ምስክር ያይደለ
ዝርዝር ጥርስ—ፍንጭት ጥርስ

ዝናብ ፡

ላንተ የዘነበ ለኔም ያካፋል—አንተ በብዛት ብታገኝ እኔም በትንፁ አላጣም
ለህያ የማትችለው ዝናብ—ትልቅ ዝናብ
ለባ ዝናብ—ቸር
ለዘነበው—ከፉኛ እለቀሰ
አንኳን ዘንቦብሽ እንዲያውም ጤዛ ነሽ—እንኳን ችግር ደርሶብሽ እንዲያውም
ችግረኛ ነሽ
ዘነበለት—አገኘ
ገና ዘንቦ ተባርቆ—ጊዜው ገና ሩቅ ነው ፤ አልደረሰም

ዝንኪላ ፡

ዝንኪላ መሰለ—ቀላ ፡ ደም መሰለ (ያይን)

ዝንጀሮ ፥

ዝንጀርኛ አለ—ቅልጥጥ ቅልጥጥ አለ

ዝንፍ ፥

ዝንፍ አለ—ከመጠን አለፈ ፤ ትርፍ ነገር ተናገረ

ዞረ ፥

ሁለተኛ ዙር—ድጋሚ
ራሴን ለታዙረው—አታናደኝ
ተዘዋወረ—1.ወዲያና ወዲህ አለ
—2.ያለቦታው ተቀመጠ ፤ ተገጠመ
ናላው ዞረ—ራሱን አመመው ፤ ተናደደ
ለተዙርብኝ—ሌላውን እንደ ተጣላህ እኔን ለመጣላት አትፈልግ
ለዞረብኝ—በመድኃኒት አሳመመኝ
ለዙዋሪ—ሱቅ በደረቴ
ለዙዋሪት—የውሃ ወጥመድ
እንዳይዞር—እንዳይደርስ
ያ ቀጣፊ በዚህ ሠፈር እንዳይዞር ብያለሁ
ዙረት—ማውደልደል
ዙርያ ንግግር—አግቦ
ዙሪያ ዙሪያውን ይሄዳል—የነገሩን ቡጥ ለመንካት አልፈለገም
ዙሪያ ገባው—መላው
ዙሪያ ገባው ወዳጁ ሆኖለታል
ዙሪያ ገጠም—ክብ
ዙሪያ ጥምጥም—ረጅም አቋራጭ የሌለው ዘወርዋራ መንገድ
ዞረሽ አቀሬኝ—በሞቀ አንት ላይ ወተት የተጨመረበት መጠጥ
ዞረብኝ—እእምሮዬን ሳትኩ
ዞር ዞሮ—ቆይቶ ቆይቶ
ዳመና ሲዞር—ደመና ሲሄድ ፥ ሲለቅ

ዠመንዠ ፥

ዠመንዠ አለ—1.እንደልቡ ሆነ
—2.በነፍ ሰጠ

ዠን ፥

ዠን መረቂ—ንጉሡ የሚለውን አወን አወን የሚል

የ

የለ ፥

ልብ የለሽ—ማስተዋል የሚያቅተው
ስም የለሽ—ስሙ የማይጠራ ፥ ያልታወቀ ፥ ተራ
ስም የለሹ ሁሉ ግብር ተጠርቶ ሲመገብ ዋለ
ቀጥ የለሽ—ስነ ስርዓት የሌለው

የለም ፥

ማንም እንደሱ የለ—እርሱን የሚወዳደር አይገኝም
የለም የለም—አይሆንም ፤ አይሆንም

የት ፥

የትና የት—ማን ደርሶበት
የት የለሌ—የትናየት ፤ ቢጠሩትም አይመልስ

ያዘ ፥

ለለይን ያዘ—መጨለም ጀመረ
ለለይን ያዝ ሲያደርግ—ጨለምለም ሲል
ልጓም ያዘ—ፈረሱን ገታ
መግል ያዘ—ቋጠረ
መሬት ያዘ—ተደላድሎ ተቀመጠ
መሳሪያ ይዟል—መሳሪያ አለው
መንገዱን ሥራውን ወዘተ.ተያያዘው—ጀመረ
ምሽጉ ተያዘ—እንዲለቀቅ ሆነ
ምክር ይዘዋል—እየተማከሩ ናቸው
ሲያያዝ የመጣ—ከጥንት ጀምሮ የመጣ
ስራ ያዘ—1. አገለገለ ፤ ረባ
ይህን እንጨት አትማግዱት ሥራ እስይዘዋለሁ
—2. ሥራ መሥራት ጀመረ ፤ ሥራ አገኘ
ሰብሉ ለልያዘም—ጥሩ አድርጎ አላፈራም
ሰውን ለያያዘ—ሰውን አጣላ
ስር ያዘ—እንዳዲስ ሆነ
የኔ ጉዳይ እንደገና ሥር ያዘ
ስጋ ያዘ—ወፈረ

ፍየልህ ሥጋ መያዝ ጀምሯል
ስፍራ ያዘ—አንድ ቦታ ተቀመጠ
ቀለም ያዘ—አጠና ፤ አወቀ
ቂም ያዘ—ልቡ ሻከረ
በሊብነት ፣ በነፍስ ገዳይነት ወዘተ. ተያዘ—ታሰረ ፤ በቁጥጥር ስር ዋለ
በልቡ ያዘ—በልቡ አቆየ
በልብስ ያዘ—ታቀፈ
በሽታ ይዞሻል!—ነካ ያደርግሃል!
በነገር ያዘው—በነገር ወጠረው
በወጥመድ ያዘ—አነቀ
በሽታ ያዘው—አመመው
በያዘለት—የፈለገው ፣ የተናገረው በሆነለት
ባይዝ ባይዝ—ባይኖረው ባይኖረው
ባቱ ያዘ—ጉረሰ
ተያዘ—1.በቁጥጥር ስር ዋለ
—2.በዳኛ ተከበረ
ተያዥ—ዋስ ፣ ዋቢ
ተያይዞ ገደል ገባ—1.አንድነት ገደል ገቡ
—2.ሁሉም ጠፉ ፤ እንዳልሆነ ሆኑ
ተያዢ ሆነ—መድን ፣ ሀላፊ ሆነ
ተይዟል—በጣም አሞታል
ትምህርት ለይዝም—ትምህርት አይገባውም
ችጋር ያዘው—ተቸገረ
ነገሩ ተያያዘ—እየሰመረ ሄደ
ነገሩን ለስይዘኝ—ጉዳዩን አስጨብጠኝ ፤ አስረዳኝ
ነገር ያዘው—እክል አጋጠመው
ነገር ይዟል—አቂሟል
ለልተያያዘለትም—አልተሳካለትም
ለልያዝ ብሉኛል—1.ላገኘው አልቻልኩም
—2.አልገባህ ብሎኛል
ለያያዘ—1. እሳት አቀጣጠለ
—2. ሰውና ሰውን አጣላ
ለያያዞ ለያምርም—ሁኔታው አያምርም
ለያያዥ—አጣይ
ለይዞህ ባይ—ረዳት ደጋፊ
ለይዞህ—አትፍራ ፤ ተበራታ
ለገር ይያዝልኝ ለለ—ያዙኝ ልቀቁኝ አለ ፤ እውከተኛ ሆነ
ለፉ ተያዘ—መናገር አቃተው
ለፉን ያዘ—ዝም አለ
ለፉን ለስያዘ—ዝም አሰኘ
ለፍንጫውን ያዘ—1.አስገደደ
እፍንጫውን ይዞ ተቀበለው
—2.ተጠያየፈ (አንድ ነገር ስለ ሸተተው)

እንዳያያዙ—እንደ ሁኔታው
እንዳያያዙ ከሆነ ያሰበው ሳይሳካለት አይቀርም
እጁን ተያዘ—ተጋለጠ
እጁን ያዝ ለድርጎታል—ደህየት ብሏል
እጄን ለላስይዝም—አልሸነፍም ፤ እጄን አልሰጥም
እገሬን ያዝ የሚያደርግ ቢያዝላት—ከዙረት የሚገታት ብታገኝ
ከፋኛ ተያይዘዋል—ከፉኛ ተጣልተዋል ፤
ወንበር ያዘ—እወንበር ላይ ተቀመጠ
ወዳጅ ያዘ—ከአንዲት ሴት ጋር ተፈቃቀረ
የያዘው ለባዘ—መጥፎ አመል
የያዘው አባዜ አልለቅ ብሎት ያከነፈንፈዋል
የሚይዘው የሚጨብጠው ጠፍቶታል—ተደናግሯታል
ያልተያያዘ ነገር—ግንኙነት የሌለው ነገር
የውሻ ፀተር ለስያዘ—አራከሰ
የያዘ ይዞት ነው—ችግር ገጥሞት ነው
የያዘው ለባዜ—ያደረበት መጥፎ ጠባይ
ያዙኝ ልቀቁኝ ለለ—አትገላግሉኝ አለ
ያዙኝ ያዙኝ ለለ—ፎገለ ፤ አካኪ ዘራፍ አለ
ያዝ ለቀቅ ለደረገ—አበከሮ አልሰራም ፤ ጀምሮ ተወት አደረገ
ያዝሁት ያዝሁት ሲል —1. ደረስሁበት ደረስሁበት ሲል
—2. ተሳካልኝ ተሳካልኝ ሲል
ያዝ ያዝ ያደርገዋል—አቀላጥፎ መናገር ይቸግረዋል
ይህን ሸቀጥ ለንይዘውም—እኛ መደብር አይገኝም
ይዞታ—ባለንብረትነት
የይዞታየን ማረጋገጫ ጣልሁት
ይዞታል ነገር—የያዘው አባዜ
ይዞ ከተፍ ለለ—በፍጥነት አደረሰ
ገንዘብ ይይዛል—ገንዘብ ቆጣቢ ነው
ጉንፋን ወዘተ. ለስያዘኝ—ጉንፋን አጋባብኝ
ጉንፋን ይዞኛል— (ጉንፋን) አሞኛል
ጉጂ ያዘ—ትዳር መሠረተ ፤ ወጣ
ጣር ይዞታል—ሊሞት ተቃርቧል
ጨዋታ ያዘ—ጨዋታ ጀመረ
ፊር ያዘ—እየተሳካ ሄደ
ፍቅር ያዘው—ወደደ ፤ አፈቀረ

ደ

ደለቀ ፥

፣ ትደለቀብኛለህ—አትኩራራብኝ ፤ አትፎክርብኝ
ን ደለቀው—አበክሮ መታው
ላቃለች—ትናጣለች
ውን ይደልቃል—ከበሮውን ይመታል
ውን ይደልቃል—በብዛት ያወራል

፥

ላደለ ደልዳላ—የተሟላ
  አበበ ደልዳላ ሀብታም ነው ፤ ድህነት የማያስፈራው ጌታ ነው
ላድሎ ሰጥቶታል—አሟልቶ ሰጥቶታል
ደላደለ ኑሮ—ሥጋት የሌለበት ኑሮ ፥ የተሟላ ኑሮ
ዳላ ሰውነት—ሙሉ ሰውነት

፥

ጃገረዷ ደምቃለች—አምሮባታል
ለሙ አጅግ ደምቋል—በጣም ይናገራል ፤ ዐይንን ያጥበረብራል
ዳማቂ—አጨብጫቢ ፥ አሟጋሽ
ፈኑ ደምቋል—ተጋግሏል
ደመቀ ቤት—የተሟላ ቤት ፥ ምንም ነገር የማይጐድልበት
ደመቀ ትዳር—ስምምነት የሰፈነበት ትዳር

ጠ ፥

ድምጡ ጠፋ—ወሬው ጠፋ
ድምጤን አላሰማም—ያለሁበትን አላሳውቅም
ድምጥማጡ ጠፋ—ወሬው አይሰማም
ድምጥማጥህን ነው የማጠፋው—እገድልሃለሁ ፤ መድረሻ አሳጣሃለሁ

፥

ለደሙ ያህል—ለአምልኮ ያህል
ልቤን አደማው—በጣም አስቀየመኝ ፤ አብዝቶ አሳዘነኝ
በደሙ ገባ—በሌላ ሰው ጥፋት ሞተ
አይኑ ደም ለበሰ—ተመቀኘ ፤ ቀና ፤ ተናደደ
አደማ—ከድቶ በደለ
  ብዙ ከሀዲዎች አገራቸውንና ወገናቸውን አድምተዋል

አፊን ደም ደም አለው—የግድያ ወንጀል ልፈጽም ነበር
ከደሙ ንጹህ ነኝ—ወንጀል አልፈጸምኩም
የሊባ ደም—ሌባ የሚከፍለው ደም
የማይደማው—ገንዘብ የማይወጣው ፥ ቆጥቋጣ
የምድር ደም—እህል
  የምድር ደሚን ከለከሉኝ ፤ የመሬቱን አላባ ከለከሉኝ
የዛፍ ደም—ሙጫ
የደም ሥር—በጣም አስፈላጊ ነገር
የደም አበላ—በብዛት የደም መፍሰስ
  ስትወልድ የደም አበላ ሊወስዳት ነበር ፤ ብዙ ደም ስለ ፈሰሳት ልትሞት
   ነበር
የደም ዋጋ—ገዳይ ለሟች ቤተሰብ የሚከፍለው ዋጋ ፥ ጉማ
የደም ገንቦ—ቆንጆ (ለሴት)
የደም ጋን—የሽንጥና የዳሌ መገናኛ
ያሻሮ ደም ያስጠጣኝ—ጠላ ልጠጣ (ፈዝ)
ደመ መራራ—የሚናገረው ለሰው የማይጥም
ደመ ቁጡ—ግልፍተኛ
ደመ ቢስ—ችኮ ፥ ለዛ ሙጥጤ
ደመ ነፍስ—በተፈጥሮ የተገኘ ባህርይ
ደመ ከልብ—ቢገድሉት የማያስከስስ ፥ ተበቃይ የሌለው
ደመኛ—ብርቱ ጠላት
ደመ ጥሩ—የጨዋ ልጅ
ደመ ግቡ—መልከ መልካም
ደሙ ተለዋወጠ—ንዴት እፊቱ ላይ ታዬ
ደሙን ተራምዶ ሄደ—ከገደለ በኋላ ከልቡ ቆርጦ ሄደ
ደሙ አልቋል—ከስቷል
ደም ነኝ—የወር አበባዬ መጥቷል
ደሙ ፈላ—ተቆጣ
ደሙን አፈሰሰ—ላገሩ ሞተ
ደማም—መልከ መልካም
ደሚ ከደማቸው ተቀላቅሏል—ተጋብተናል ፤ ተዋልደናል
ደሚ—ዘመዴ
ደም መለሰ—ተበቀለ (የዘመዱን ጠላት)
ደም መላሽ—ተበቃይ
ደም መምታት—ብዙ ደም መፍሰስ
ደም ሸተተው—መግደል ፥ መሞት ከጀለው
ደም በደም ሆነ—1.ብዙ ሰው ቆሰለ
  —2.በደም ተጥለቀለቀ
ደም ተቃባ—ጠላቶች ሆኑ
ደም አደረቀ—ለግድያ የሚፈላለጉትን አስታረቀ
ደም አፈሰሰ—ሰው ገደለ
ደም አፈታበት—ብዙ ደም ፈሰሰው
ደም አፍይ—አስቆጪ ፥ አናዳጅ
ደም የላትም—ደመ ግቡ አይደለችም
ደም ይሁንብኝ—መርዝ ይሁንብኝ

ደም ደም ለለው—የመግደል ፣ የመሞት ስሜት ያዘው
ደም ጎራሽ—መጠጥ የሌለበት ምግብ
ደም ገሳ—ደም ተፋ
ደም ጥልቀት—የዘር መቀላቀል
ደም ጥሪ—የወር አበባ መቆም
ደሞ ፍልቀ ለለ—እጅግ አማረች

ደረሰ ፣

ለለቀመ ሒዋን የደረሰች—አካለመጠን ያደረሰች
ላልደረሰበት—ላልነካው ፣ ላልተናከለው
መዳረሻ—መክሰስ (ምግብ)
መድረሻ ቢስ—መግቢያ የሌለው ፣ ዱርዬ
መድረሻ ለሳጣው—አላስቀም አላስቀምጥ አለው
ቢያደርሰኝ—1.እድሜ ቢሰጠኝ
—2.በቂ ጊዜ ባገኝ
ቢያደርሰኝ ሳልጠይቅህ አልውልም
ተዳረሰ—ተቃረበ
ንገሩ ደረሰ—ትንቢቱ ተፈጸመ
ለላደረሰኝም—ጊዜ አላገኘሁም
ለልደረስኩብህም—ነገር አልፈለኩህም
ለያድርስ—አያምጣው (ክፉ ነገር)
ለዳረሰ—ለሁሉም ሰጠ
ለዳረሰው—1.በሽታው አጣደፈው
—2.ስራውን አጣደፈው
ለዳራሽ—1.ትልቅ የሰው መሰብሰቢያ ቦታ
—2.አገናኝ (ፈላጊና ተፈላጊን)
ለዳራሽ ተገኘ—ግብር አበላ
ለድርሰናል—ተዘክረናል
ለድርሻለሁ—1.ያደገ ልጅ አለኝ
—2.ተዘክሬያለሁ (ለለማኝ)
እንገዳ ደራሽ—አዲስ ነገር
የልቡ ደረሰ—የፈለገው ሆነለት ፤ በሥራው ተደሰተ
የይድረስ ይድረስ—በችኮላ የተሠራ
ይድረስ ለይድረስ—ይሁን አይሁን
እንዲህ ያለው ነገር ይድረስ አይድረስ አላውቅም
ደረስኩበት—አገኘሁት
ምስጢሩን ደረስኩበት
ደረስኩ ደረስኩ ለለ—አለሁ አለሁ አለ
ደራሽ ውሃ—ድንገተኛ ጐርፍ
ደርሶ—ላይችል
ደርሶ አዋቂ ፤ አዋቂ ነኝ ባይ
ደርሶ ምን ያስቆጣሃል—ያለምክንያት ለምን ትቆጣለህ
ደርሶ ትልቅ ሰው—ተኩራሪ ፣ ትልቅ ሰው ሳይኮን
ድረስልኝ—እድነኝ

ድራሽ ለምላኩ ጠፋ—ወሬው ጨርሶ አልሰማ አለ ፤ ድምጥማጡ ጠፋ
ድራሽ ለባቱ ጠፋ—ድምጥማጡ ጠፋ ፤ ደብዛው ጠፋ
ድራሽህ ይጥፋ—ሙት
ድርሱ ተገኘ—ርግጡ ታወቀ
ድርስ ናት—ልትወልድ ተቃርባለች
ድርስ እርገዝ—ልትወልድ የተቃረበች
ድርሽ ለይልም—ፈጽሞ አይመጣም
ፈጥኖ ደራሽ—1.ህውከት አስወጋጅ የፖሊስ ወታደር
—2.ፍጡነ ረድኤት

ደረቀ ፣

ሆዱ ደረቀ—ሰገራ ከለከለው
ልቡ ደረቀ—ጉዳዩ ችክ አለበት
ልቤን ለታድርቀው—አታስለፍልፈኝ
ልብ ድርቀት—መታከት
በደረቁ ላጠው—በቀላሉ አታለለው
ለታድርቀኝ—አትነዝንዘኝ ፤ አታድክመኝ ፤ አታስለፍልፈኝ
ለትድረቀ (ረቀ)—ችክ አትበል
ለይኑ ደረቀ—ሀፍረተ ቢስ ፣ ችኮ መንቻኬ
ለፈ ደረቀ—የሚናገረው አጉል ነገር የሚደርስ
እንባ ማድረቂያ—ማጽናኛ
እንባ ለደርቀ—ለዛ ቢስ
ያች እንባ አድርቅ መጥታ ሐዘናችንን አበላሸችው
ደረቅ ምች—ደም የሚያስተፋ ምታት
ደረቅ መንገድ—ጉዳዩ ያልተሳካበት ጉዞ
ደረቅ ሳቀ—ለዛ የሌለው ሳቅ
ደረቅ ስንቀ—በሶ ፣ ኮቸሮና ዳቦ ወዘተ
ደረቅ ቀንቀ—ጣእም የሌለው ንግግር
ደረቅ ተንቢተ—በቀጥታ የተነገረ ትንቢት ፣ ስውር ያይደለ
ደረቅ እንጀራ—ወጥ ያልነካው እንጀራ
ደረቅ እገር—እድለ ቢስ ፣ ገድ የማያመጣ
ደረቅ ወንዝ—በክረምት ብቻ ውሃ ያለው ወንዝ
ደረቅ ጉንፋን—አክታ የሌለበት ጉንፋን
ደረቅ ጠጅ—የቆየ ፣ የጠራ ጠጅ
ደረቅ ጡተ—ወተት የሌለው ጡት
ደረቅ ጣቢያ—ብዙ እንቅስቃሴ የሌለበት ቦታ
ደረቅ ጥይተ—ያልተከለሰ ጥይት
ደረቅ ጦር—ከባድ መሣሪያ ያልያዘ ሠራዊት
ደራቃ—ከሲታ
ድርቀተ—ችኮነት
ድርቀና—(ችኮነት) ችክታ
ድርቅ ዘመን—ዝናብ የማይጥልበት ዘመን
ጉንፋኔ ደረቀ—በሰለ

ደረበ ፥

መደረቢያ—መላበሻ
ስራ ተደራረበብኝ—በላይ በላዩ ሆነብኝ
በኳስ ደረበው—በኳስ መታው
ተደራረቡብኝ—ተጋገዙብኝ
ተደርቦ ተናገረ—ሰው መናገሩን ሳያበቃ ተናገረ
ተደርቦ ደበደበኝ—እግዞ ደበደበኝ
ነገር አታደራርብ—በላይ በላዩ አትናገር
አትደርበኝ—በነገርህ ውስጥ የገባሁ አታስመስለኝ
አደራረባቸው—አንዱን ባንዱ ላይ ጣለው
ደረባ ቤቴ—እስከ ስድስት ትውልድ በባርነት የኖረ ዘር
ደርቢኝ—በባልሽ ላይ ውደጅኝ
ደርብልኝ—ልብስ አልብሰኝ (የመኝታ)
ድርብ ጭቀና—የጭቆና ጭቆና

ደረት ፥

ሱቅ በደረቴ—ሸቀጣ ሸቀጥ እያዞረ የሚሸጥ
ለጡቴ በደረቴ—ስለ እናትነቴ
ነገር ደረተ—የማያስፈልግ ነገር በንግግሩ ጨመረ
ደረቱን ነፋ—ትእቢት ተሰማው
ደረቱን ያሳያል—ትእቢተኝነት ይሸዋል
ደረታም—አዳጋ ፥ ከፍ ያለ ቦታ
ደረቷ ያምራል—ጡቷ ያምራል
ደረቷን መታች—1 ከፉኛ አዘነች
—2 ስታረግድ ዋለች
ደረቷን ጣለች—ከፉኛ አዘነች

ደረደረ ፥

በገና ደረደረ—በገና መታ
ተደራደረ—ለስምምነት ተወያየ
ነገሩን ደረደረ—ለእርቅ የሚያስፈልገውን ሐሳብ በቅደም ተከተል ተናገረ

ደራ ፥

መዳራት ጀመረ—የፍቅር ስሜቱን መግለጽ ጀመረ
ቤቱ ደርቷል—ጣራው ዝቅ ብሎ ሰፋ ብሏል
የደራ ገበያ—ብዙ ተገበያይ ያለበት ገበያ
ገበያው ደራ—መገበያየት ተጀመረ

ደቀቀ ፥

ሰውነቴ ተዳቀለ—ተዳከሟል
በሽታ አደቀቀው—አዳከመው
በክርን አደቀቀው—ክፉኛ መታው

አለቀ ደቀቀ—ተፈጸመ
አዳቀቀኝ—አደኸየኝ
የጀመርኩት ንግድ አዳቀቀኝ ፥ አከሰረኝ
ያልደቀቀ ነገር—ብዙ ያላሰቡበት ነገር
ደቃቃ—ደካማ ፥ ከሲታ

ደቀነ ፥

ትዝታው እፊቴ ላይ ተደቀነ—መጣብኝ
እህሉን ደቀነች—ጀመረች (መፍጨት)
እህሉን ልትፈጭ ደቀነች
እንባ ድቀን አለበት—እንባ መጣበት
እየደቀነ ይተዋል—እየጀመረ ይተዋል
እፊቴ አትደቀን—እፊቴ አትቁም
ወሬውን ደቀነ—በብዛት አወራ

ደቆሰ ፥

በሽታ ደቆሰው—አዳከመው ፤ አደቀቀው
በክርን ደቋቆሰው—አደባየው
ድቁስ—ልም በርበሬ

ደበነ ፥

በቁንጥጫ አደበነው—አበከሮ ቆነጠጠው
አንጀቱ ደበነ—በንዴት ተቃጠለ
ድባና—አጭር ቀጭን ፥ ኮሳሳ ፥ ድንክ

ደበደበ ፥

መደባደብ የሚወድ—መላፋት የሚወድ
በጥይት ተደበደበ—በጥይት ተገደለ
በሩን ደበደበ—ደግሞ ደጋግሞ በር ቆረቆረ
አንዱን ነገር አትደብድብ—መልሰህ ቀልሰህ ያንኑ አትናገር
ዝናብ ደበደበኝ—ከፉኛ መታኝ

ደባ ፥

ደባ ዋለ—ተተናኮለ ፤ ክፉ ነገር ሰራ

ደባለቀ ፥

ልቡ ተደባለቀ—በጣም ደነገጠ
ሲናገር ደብለቅ ያደርጋል—ሳት ያደርጋል
በጉዳዩ ደባልቀን—ለኛም ንገረን

ተደባለቀብኝ—ተሳሳተኝ ፤ ተደናገረኝ
ነገር ለታደባልቅ—ነገር አታማታ
እኔን ለተደባልቀኝ—እኔን አትጨምረኝ
ዘመዳሞቹን ደባለቃቸው—ዘመዳሞቹን በጋብቻ ሥጋ ተገናኛቸው (ምሳሌ ፡ እህ
    ትና እህት)
ድብላቂ በልተ ያደገ—አሸር ባሸር እየበላ ያደገ
ድብልቅልቅ—ቱማታ ፡ ሁውከት
ድብልቅልቅ ያለ ሠርግ—በጣም ትልቅ

ደብር ፡

ደብረ በጥብጥ—አምባጓሮኛ

ደነቀረ ፡

ነገር መደንቀር ይወዳል—የማያስፈልግ ነገር መጨመር ይወዳል
ለትደንቀርብኝ—እፊቴ አትቁምብኝ ፤ መንገዱን ልቀቅልኝ
ደንቃራ—ተንኮለኛ

ደነባ ፡

ለደምቡ ያህል—ለወጉ ያህል
ስለደንብ—ከጭብጡ ወጥተሃል (በስብሰባ ላይ)
በደምብ—በወግ ፡ ጥሩ አድርጎ
    በደምብ አውቀዋለሁ ፤ በደምብ ተረድቻለሁ
የደምቤን ስጠኝ—የልምዴን ስጠኝ
የደምበኛ ልጅ—የነፍጠኛ ልጅ
የደምብ ልብስ—የማዕረግ ልብስ
ደምበኛ—በየጊዜው ካንድ መደብር የሚገዛ ሰው
ደንብ አገር—እግሩ ያበጠ ፡ የደነደነ

ደነዘ ፡

ለእምርው ደነዘ—ማሰብ አቃተው
ለደነዘው—አደነቆረው
    ልጅህን ነጋ ጠባ እየደበደብክ አታደንዝው
ደነዝ—ደደብ ፡ ደንቆሮ

ደነዘዘ ፡

ናላው ደነዘዘ—ማሰብ አቃተው

ደነደነ ፡

ልበ ደንዳና—ደፋር
ልቡ ደንድኗል—እጅግ ተኩራርቷል
ለንጀተ ደንዳና—በቀላሉ ሐዘን የማይገባው
ለንገተ ደንዳና—ኩሩ
ደንዳና ደንዳናው—ሁብታም ሁብታሙ

ደነገጠ ፡

ልቢ ደነገጠባት—ወደደኳት
ልቢ ደነገጠብኝ—ፍርሃት ፍርሃት አለኝ
ሲያዩት የሚያስደነግጥ ሰው ነው—ግርማ ሞገስ ያለው ሰው ነው
እህሉ ደንግጧል—ዝናብ ከማጣት የተነሳ መጠውለግ ጀምሯል
ያስደንግጥ ለለው—ግርማ ሞገስ አለው
ድንጉጥ—ትሑት ፡ ሰው አክባሪ
ገበታ ለስደንገጥ—ብዙ ፀልቶ የማይጠረቃ

ደንደሰ ፡

በእንገሊ ደንደስ የተሠራ—በርሱ ኃይል የተሠራ
በጪው ደንደስ በርበሬ ተወደሰ—አንዱ በሠራው ሌላው ይመሰገናል
ደንደሳም—ወፍራም ፡ ሰነፍ ሰው

ደንጊያ ፡

ለርሱ መንገር ደንጊያን ቀቢ መቀባት ነው—ቢነግሩት አይሰማም
ልበ ደንጊያ—ልበ ጠንካራ ፡ የማይበገር
ሰውነቱ ደንጊያ ሆኗል—ሰውነቱ ደንዝዟል
ባርያ ደንጊያ—ጠንካራ ደንጊያ
ክቡር ደንጊያ—ፈርጥ ፡ አልማዝ
የፈተና ደንጊያ—የጉበዛዝት ጉልበት መፈተኛ
ደንጊያ ሆኗል—1. ደርቋል
    —2. ደንግጧል
ደንጊያ ራስ—ደደብ
ደንጊያ በገሩ—ሰነፍ ሰው
ደንጊያ ተሸከመ—ይቅርታ ጠየቀ
ደንጊያ ለስከሰው—አስጨነቀው
ደንጊያ ኪሱ—ደፋር ፡ የማይበገር

ደከመ ፡

ለድካምህ ዋጋ—ለስራህ ዋጋ
ሳይደክመው—ሳያረጅ
ብርሃኑ ደከመ—ፈዘዘ
የድካም እንጀራ—ብዙ ተለፍቶ የተገኘ ሀብት
ደከመልኝ—ብዙ ጣረልኝ
ድኩማን—አካለ ስንኩላን
ድክም ያለው—ተቸገር ያለው ፡ ልፋ ያለው
ድክመት—ስህተት
    ድክመታችንን የሚነግረን አላገኘንም

ደወለ ፡

መጠጡን በአቦሬ ደወለው—በአንድ ትንፋሽ ጨረሰው
በዱላ ደወለው—በዱላ ደበደበው
አቤተክርስቲያን ሄዶ ደወለ—አድኑኝ ብሎ ተማጠነ
ደውሉበታል—ድው ብሎበታል ፤ ውቃቢ ርቆታል

ደዌ ፡

ደዌ ሥጋ—ቢስ ገላ ፡ ቁምጥና
ደዌ ነፍስ—ኃጢአት

ደደረ ፡

ለአምሮው ደድሯል—ከማርጀት የተነሳ አስተካክሎ ማሰብ አቅቶታል

ደጅ ፡

ልቡ ደጅ ደጅ ብሏል—ልቡ አላረፈም ፤ ሐሳቡ አልረጋለትም
ደጀ ሰላም—በቤተክርስቲያን ቅጥር ግቢ የሚበላበትና የሚጠጣበት ቦታ
ደጃፍ—በር ፡ መዝጊያ
ደጅ መታ—በር አንኳኳ
ደጀ ጠኒ—ሥራ ፈላጊ (በየመሥሪያ ቤቱ የሚመላለስ)

ደገሰ ፡

ለጥል ተደግሷል—ለመጣላት ተዘጋጅቷል
ሙቀቱ ደገስ አለ—መለስ አለ
ሳይደግስ አይጣላም—ላይክስ ክፉ ነገር አያመጣም (ለፈጣሪ)
ተደግሶለታል—አጉል ነገር ይጠብቀዋል

ደገፈ ፡

በገንዘብ ደግፎኛል—በገንዘብ ረድቶኛል
እንጀቱን ይደግፋል—ጥሩ ጥሩውን እየመረጠ ይመገባል
ደጋፊ አያሳጣ—ጧሪ አያሳጣ
ድጋፍ ሰጠ—የሐሳብ እርዳታውን ገለጠ

ደጋን ፡

ደጋን እግር—ጉባጣ እግር
ደጋን ወገብ—ጉባጣ ሰው

ደግ ፡

ደግ ነው—ማለፊያ ነው ፡ ተሽሎታል

ደግ አደረገ—አበጀ ፤ አሳመረ
ደግ ደጉን ንገረኝ—ጥሩ ጥሩውን ንገረኝ
ደግ ጊዜ—ጥሩ ጊዜ

ደፈረ ፡

ምግብ ይደፍራል—በብዛት ይበላል
ሴትዮዋን ደፈራት—ተገናኛት (በግብረ ሥጋ)
ቤቱ ተደፈረ—ባለቤቱን ሳያስፈቅድ ገባበት ፤ ሕገወጥ ሥራ ፈጸመበት
ከአፉ ደፈር ደፈር ያደርገዋል—ሲናገር ነጠቅ ነጠቅ ያደርገዋል
ደፋር—ጉበዝ

ደፈረሰ ፡

ልቡ ደፍርሷል—አዝኗል ፤ ተቆጥቷል
ነገር አደፈረሰ—አበላሸ
አይኑ ደፍርሷል—ቀልቷል

ደፈነ ፡

ሾላ በድፍኑ—ምስጢር አይውጣ
ቁስሉ ደፈነለት—ቁስሉ ሻረለት
ቤቱ ተደፍኗል—ቤቱ ተዘግቷል
አዳፈነበት—ገደለው (በጠመንጃ)
አባጨ አንደ ደፈነ ነው—ፍንጭ አላወጣ እንዳለ ነው ፤ አላሞጠሞጠም
የዳፈን—ቤተክርስቲያንን ባለማገልገል የሚከፈል መቀጫ (ለካህናት)
ደፈነለት—ነቅሎ አወጣለት
ኮሶ ከደፈነልኝ ቆይቻለሁ ፤ መታየት ከተወኝ
ደፈነበት—አልገባ አለው
ትምህርት ስለ ደፈነበት በያመቱ ይወድቃል
ዳፈን—ጨለማ ፤ ሳይቀደስ መቅረት
ደፍኖብኛል—ድብ ብሎኛል ፤ ግልጽ አልሆነልኝ አለ
ድፍን ራስ—ደደብ
ድፍን ቀል—ደንቆሮ
ድፍንፍን አደረገ—ደባበቀ

ደፋ ፡

ሰማዩ ተደፋብኝ—ግራ ገባኝ
በፈተና ስለ ወደቀ ሰማዩ የተደፋበት መሰለው
ሴትዮዋን ደፋት—በግድ (በግብረ ሥጋ) ተገናኛት
ተዳፋት መሬት—ወርቾ ከንብል መሬት ፡ ቁልቁለትነት ያለው መሬት
አታድፋፊው—ቆጥቢ ፤ አትንዢው
አንገቱን ደፋ—ራሱን ዝቅዝቅ አደረገ ፤ አዘነ
አዳፋ—እየገፈተረ አባረረ

የበላበትን ወጭት ደፋ—ውለታ በለ
የትም ተደፍቶ ያድራል—እልባሌ ቦታ ወድቆ ያድራል
ይድፋህ—ይዞህ ይሂድ ፤ ሙት
ዳቦ ደፋ—እምጣድ ላይ ጣለ
ደፋ ደፋ አለ—ባተሌ ሆነ
ድር ዳቦ—በምጣድ ላይ የተጋገረ ወፍራም ዳቦ

ዱላ ፡

ዱላ ሸተተው —1. በትር ፈለገው
—2. ጥል ከጀለው

ዱለኛ—ተደባዳቢ
ዱላ ቀረሽ ጥል—ከፍ ያለ ጥል
ዱላ ተማዘዘ—ተጣላ
ዱላ አነሳ—ሊማታ ፈለገ
ዱላ ዱላ ብሎታል—ጥል ጥል ብሎታል

ዱር ፡

ዱር በላው—ጠፋ አገር ሆነ
ዱር ቤቴ—አመጸኛ ፤ ሸፍታ
ዱርዬ—ወርበላ
ዱር ገባ—ሸፈተ

ዱሮ ፡

ለዱሮው ይወደኝ ነበር—መጀመሪያ ይወደኝ ነበር ፤ አሁን ግን ጠልቶኛል
ዱር ታወቀና—ፀዋቂ ተሆነና
ዱሮ ደረስክና ?—ወዲያው እንደ መጣህ ?
ዱሮውንም አንተን ማመኔ—መጀመሪያውንም አንተን ማመኔ
ዱሮውንስ ቢሆን—አስቀድሞስ ቢሆን

ዱብ ፡

በእግሩ ዱብ ዱብ ማለት ሲጀምር—መሄድ ሲጀምር (ለሕፃን)
ዱብ እዳ—ሳይታሰብ የደረሰ

ዳረገ ፡

ለሞት ዳረገው—ለሞት አሳልፎ ሰጠው

ዳር ፡

ለደግነቱ ዳር የለውም—በጣም ደግ ነው
እዳር ቆመ—ታዛቢ ሆነ
የሰው ዳር—በጣም ጥሩ ሰው

የውብ ዳር—በጣም ቆንጆ
ዳሩ ግን—ይሁንና ፣ ሆኖም ሳለ ፣ ነገር ግን
ዳራገር—የጠረፍ አገሮች (ሲዳሞ)
ዳር የለውም—ወሰን የለውም
ዳር ዳሩን አትበል—አትፍራ
ለምን ዳር ዳሩን ትላለህ ፤ ያሰብከውን ፍርጥ አድርገህ ተናገር እንጂ
ዳር ዳር ይላል —1 ያጉበጉባል
—2 ሲበላ ፈራ ተባ ይላል

ዳባ ፡

ባለካባና ባለዳባ—ጌታና ደሃ
ዳባ ለባሽ—ዝቅተኛ መነኩሴ
ጆሮ ዳባ ልበስ—ሰምቶ እንዳልሰሙ መሆን

ዳቦ ፡

ትልቁ ዳቦ ሊጥ ሆነ—የታሰበው ነገር ሳይሳካ ቀረ
ያገዛ ዳቦዬን ቡጥ ቡጡን ለጣሁት—መብቴን ተነፈግሁ

ዳኛ ፡

ለካል ዳኛ—ዋና የበላይ ዳኛ
ወሃ ወራጅ ዳኛ—ያልተሾመ የጊዜ ዳኛ
የሀዋተ ዳኛ—የሰፈር ሽማግሌ አስታራቂ
ዳኛ ረገጠ—ፍርድ ቤት ተጋፋ
ዳኛ ሲቀመጥ—ሲያስችል
ዳኛ ቀጠነኝ—ዳኛ መናቅ

ዳዊት ፡

ዳዊት ደገሚ ነው—ብዙም የተማረ አይደለም

ድል ፡

ድል ነሳ—አሸነፈ

ድር ፡

ድረ ገብ—አንድ ወገድ ብቻ ያወቃት (ያገባትና የፈታት)

ድው አለው ፡

ድው አለው—ቀዝቀዝ አለ ፤ ግራ ተጋባ

ድብ ፡

ድብ ለንበሳ—ትልቅ ነጋሪት

ድጓ ፡

ድጓ ወሣው—ዜማ አዋቂ

ድፍን ፡

ድፍን ቅል—ደንቆሮ ፤ ደደብ
ድፍን ለቆረጠ—ወንድም ፣ ተካፋይ

ጀ

ጀመረ ፡

መናገር ጀመረ—አፍ ፈታ
ቤት ጀመረ—ቆረቆረ ፤ መሠረተ
ትምህርት ጀመረ—ፊደል መማር ያዘ
ጠብ ጀመረ—ጠብ አጫረ

ጀንበር ፡

የሁዳዴ ጀንበር—ሠራተኛ ሰው

ጂኒ ፡

ጂኒያም—ተናዳጅ

ጃን ፡

ጃን ደረባ ለደረገ—ሰለለ
ጃን ገበር—ኮከብ ገበሬ

ጅም ፡

ጅም ታለህ—በጅምህ ተጫወት
ጅም ታለኝ—በጅሜ እጫወታለሁ

ጅራት ፡

ጅራት ለበቀለ—ተናደደ ፤ እንደ እብድ አደረገው
ጅራቱን ይቆላል—ይለማመጣል

ጅብ ፡

ጅብ አፍ—ሰፊ አፍ
የቀን ጅብ—ርህራሄ የሌለው ፣ ስግብግብ
ያፈና ጅብ—በጣም የተራበ ፤ ስግብጋብ
ጆቦ—ጉበዙ (ለሥራ)

ጅብራ ፣

እንደ ጅብራ ተገተረ—ሳይንቀሳቀስ ቆመ

ጅንጀሮ/ዝንጀሮ ፣

ጅንጀሮ ሬት—አስቀያሚ ሬት

ጆሮ ፣

ለጆሮ—ለወሬ ፣ ለይሰማልኝ
    ለጆሮ ብሎ ነው እንጂ በተግባርስ አያውለውም
ለጆሮ ብሎ—ለዝና ብሎ
    ለጆሮ ብሎ አንድ ሙክት ሰጣቸው
የስኒ ጆሮ—የስኒ መያዣ
የጆሮ ምግብ—ለመስማት ደስ የሚያሰኝ
ጆሮህን ኮርኩረው—ልብ ብለህ ስማ
ጆሮ ስጠኝ—አዳምጠኝ
ጆሮም የለኝ—አልሰማህም
ጆሮውን ይዞ አሰራው—አስገድዶ አሰራው
ጆሮ የለውም—ጊዜ የለውም ፤ ባተሌ ነው
ጆሮ ደገፍ—በጆሮ ግንድ አጠገብ የሚወጣ እባጭ
ጆሮ ጆሮውን ብሎ ጨረሰው—እናት እናቱን
ጆሮ ግንዱን አለው—1. በጥፊ መታው
—2. ቶሎ ሸጠው
ጆሮ ጠቢ—ሰላይ
ጆሮውን ጣል አደረገ—ለመስማት አቆበቆበ
ጆሮ ጥላውን አበራበት—በጥፊ አጠናፈረው
ጆሮውን ጥሏል—በሽታ ይዞታል (ለውሻ)
ጆሮ የሚጠልዝ—በጣም የሚጮህ

ገ

ገለበጠ ፣

መንግሥት ተገለበጠ—ሌላ መንግሥት ሥልጣኑን ያዘ
መጠጥ ገልባጭ—ሰካራም
መጽሐፍ አገላበጠ—አነበበ
ሠራተኛውን ገለባበጠው—አዘዋወረው
ቃሉን ገለበጠ—ቃሉን ለወጠ
በዱላ አገላበጠው—ክፉኛ መታው
አገላብጦ ሳማት—ደግሞ ደጋግሞ ሳማት
እርሻውን ገለበጠ—የዘራውን ማሳ እንደገና አረሰው
የትገላቢጦሽ ሆነ—ይሆናል ያሉት ቀርቶ ያላሉት ደረሰ
ያልተገላበጠ ያራል—ያልተነገደበት ኢያተርፍም
ገልባጣነት አብዝቷል—መንጠራራት አብዝቷል
ገልብጣ ለብሳለች—አዝናለች
ገልብጦት ሄደ—አራቁቶት ሄደ
    ሌማቱን (ጉተራውን) ገልብጦት ሔደ
ገበታ ገለበጠች—ትዳሯን ንቃ ሄደች
ግልብጥብጡ ወጣ—ቅጡ ጠፋ
ፍርዱ ተገለበጠ—ተፈርዶበት የነበረው ተፈረደለት

ገለጠ ፣

መግለጫ ሰጠ—የተወሰነውን አስታወቀ
መጣፍ ገላጭ—ጠንቋይ
ምስጢሩ ተገለጠልኝ—ተረዳሁት
ራሱ ገለጥ ያለ—በራ
ራሱን አጋለጠ—ጥፋቱን አምኖ ተናገረ
በገላጭ አገኘ—በገሀድ አገኘ ፤ ለብቻው አገኘ
    በግላጭ አግኝቶ የልቡን ነገረው
ተጋለጠች—ራቁቷን ሆነች
አይነ ጥላው ተገለጠ—ችግሩ ተወገደለት
አይኔን ገለጥኩ—አወቅሁ ፤ በነገሩ ነቃሁበት
አጋለጠው—እውነቱን ተናገረበት
አጋልጦት ነበር—ተከስቶበት ነበር
የዳመና ግላጭ—ከዳመና በኋላ ፀሐይ ሲወጣ
ገለጠለት—አስረዳው
ግልጥ ሁን—አፍታተህ ተናገር ፤ አትደብቅ
ግልጥ ነው—የታወቀ ነው

ገላ ፡

ቢስ ገላ—ቁምጥና
ገላ ክክ—የቀሚስ ገበር
ገላው ነውር ለወጣ—ቆሰለ
ገላውን ሰደደ—አረፈ ፤ፍርሃት አልባ ተቀመጠ ፤ ተዝናንቶ ተቀመጠ
ገላየ—ፍቅሬ

ገል ፡

ፆሙ በገሊ—ከተወሰነልኝ አላልፍም
ገል መስሏል—ሰውነቱ ደርቋል
ገል ገፍታ (ግለገፍታ)—ገልፋጣ ፡ ጋለሞታ ፡ ሥራ ፈት

ገመለ ፡

ገምል ፡ —ሥራ ፈት ፡ ተወዝፎ የሚውል

ገመና ፡

ገመና ከታች—1.መጫሚያ
—2.ምስጢር ደባቂ

ገመጠ ፡

ገመጣቶ—ሳማት
ገምጦ ፀጥ—1.መረን
—2.በውርርድ ከአገኘው ለዳኞች የማያካፍል

ገረድ ፡

የጭን ገረድ—ጌታዋ ያወቃት ሴት

ገበረ ፡

የገበረ እጅ—ብዙ ስራ የሰራ እጅ
ገብር በላ—አለግቡ እናር የመታ ሰው

ገበሬ ፡

የመጣፍ ገበሬ—መጣፍ አዋቂ
የጦር ገበሬ—ውጊያ አዋቂ
ገበሬ መጣኝ—ልግመኛ ገበሬ
ገበሬ ለስደንገጥ—ገራም አባብ ፡ አታላይ ሰው ፡ መስፈራርት

ገበታ ፡

የጃልዩ ገበታ—በላዩ ላይ እንጀራ የተጣለበት ከጧት እስከማታ የሚበላበት ገበታ
ገበታ ረጋጭ—ገበታ ሳይነሳ የሄደ ፡ ባለጌ ፡ ነውረኛ
ገበታ ተራመደ—ገበታ ረገጠ

ገበታ ለቃሪ—ገበታን ከቦ የሚመገብ ሰው ፡ አሳላፊ
ገበታ ከፍ ለደረገ—ገበታ አነሳ
ገበታ ጠረገ—ሆዳም
ገበታው ደነገጠ—የተጣለው እንጀራ ሳሳ ፤ እያነሰ ሄደ

ገበዝ ፡

ገበዝ ለምባ—የአናጢ አለቃ

ገበያ ፡

ለገበያ የተሰራ—መናኛ
በሽታ ወዘተ. ገበየ—አገኘ ፡ ያዘው ወዘተ.
ገበያ ሞቀ—ገበያ ደራ
ገበያ ቀመ—ገበያ ተጀመረ
ገበያ ተቀመጠ—ሸቀጥ ዘረጋ
ገበያ ተነሳ—ገበያ ተበተነ
ገበያተኛ— ወጭ ወራጅ
ገበያተኛውን ሁሉ ሰላም ብለህ የት ትዘልቀዋለህ!
ገበያ ተፈታ—ገበያ ተበተነ
ገበያ ነች—ሆዷ ሰፊ ናት
ገበያ ለታውጧት—ለሰው አታሳዩዋት ፤በድብቅ አስቀምጧት
ገበያ ወሰደው—ሊሸጠው ይዞት ሄደ
ገበያ ወጣ—ገበያ ሄደ
ገበያ የለውም—ዋጋ አያወጣም ፤ ረክሷል

ገባ ፡

ለገቢህ ተንገብገብ—ገቢህን ስታይ ይሉኝ አትበል
ልቡ ገባ—በጉዳዩ ተስማማ
ብርዱ ልቤ ውስጥ ገባ
ልብሱ ቀለም ገባ—ቀለም ተነከረ
ልብ ገቢ—ለልብ ደስ የሚል
መልክ ግቡ—ሲያዩት ደስ የሚል
መከራ ገባ—ችግር አጋጠመው ፤ጣጣ መጣበት
መግቢያ መውጫ ለሳጣው—አስጨነቀው
ሱባኤ ገባ—ከሰው ተለየ
ስራ ገባ—ሥራ ያዘ
ቀለም ለገባ—ቀለም ነከረ
ቀለም ገባው—ትምህርት ያዘ
ቃል ገባልኝ—ተስፋ ሰጠኝ
በመሀላቸው ነፋስ ለይገባም—በጣም ይዋደዳሉ
በሽታ ለጋባ—አስተላለፈ
በሽታ ገባ—በሽታ ሰውን መያዝ ጀመረ
ባገባ ለገባለሁ—የርሱን ያህል አዋጣለሁ

ብድር ይገባህ—ለውለታህ ውለታ የሚውል ይዘዝልህ
ተገባባ—ተስማማ
ትምህርት ገባው—ትምህርት ዘለቀው
ነገር ገባው—ሀሳብ ያዘው
ነፋስ ለይገባባችሁ—ቂም አይግባባችሁ ፤እንደ ተፋቀራችሁ ኑሩ
ንስሐ ገባ—ኃጢአቱን ተናገረ ፤ በክፉ ሥራው አዘነ
ለይን ገባ—አስተያየትን ማረከ
ለይገቡ ገባ—እጣጣ ውስጥ ተጨመረ
ለይገቡ የሚገባ—ያለጉዳዩ ጥልቅ የሚል
ለይገቡ ገብተህ—እንደ ምንም ብለህ
ለገር ገባ—አገሩ ተመለሰ
ለጋባ—ከአንዱ እቃ ወደሌላው አዘዋወረ ፤ገለበጠ
ለገቦ—አሸሙር
ለገባ መልስ—ከሸሹ በኋላ ተመልሶ ጠላትን መግጠም
እሆድ ገባ—1.ጠፋ ፣ ተዘነጋ
—2.በጣም ተወደደ
ያች ልጅ እሆዴ ገብታለች
እልከ ገባ—እልህ ያዘው
እማጥ ውስጥ ገባ—መከራ ደረሰበት
እምክር ውስጥ ለገቡት—ምክር አካፈሉት
እራት ለገቢ—ጆሮ ጠቢ
እሰው ዐይን ገባ—ሰው ሁሉ ተመለከተበት
እሰው ለፍ ገባ—ስሙ ተነሳ ፤ ታማ
እሰጥ ለገባ—ሙግት ፣ ክርክር
እሳት ገባው—በጣም በሰለ
እዱር ገባ—ሸፈተ
እየገባው ሄደ—ተረዳ (ከጊዜ በኋላ)
እዳ ገባ—1.እዳ ውስጥ ተነከረ
—2.ተቸገረ ፤ ተጨነቀ
እጄ ገባልኝ—ተመለሰልኝ
እግሬ ይገባ ብቻ—አንገቴን ላስገባ ፣ ምክንያት ላግኝ
ክረምት ገባ—ክረምት ጀመረ
ወሸባ ገባ—ከሰው ተለየ ፤ ባንድ ቤት ተዘጋ ፤ ቂጥኝ የያዘው ሰው ለመታከ
ሬሱን ከሰው አገለለ
ወዶ ገባ—1.ሳይገደድ አሽከር ሆነ
—2.ያላሳደጉት ውሻ
ወጣ ገባ—ድንጉርጉር ፣ አባጣ ጐባጣ
ወጣ ገባው—ሁሉም ቦታ
ከበደ የቀበሌውን ወጣ ገባውን ሁሉ ያውቃል
ውለታ ገባ—ቃሉን ሰጠ
ውል ገባ—ስምምነት ደረሰ
ውሎ ገባ—በአንድ ቀን ከጉዞ ተመለሰ
ዘሎ ገባ—እማያገባው ውስጥ ጥልቅ አለ
የተጋቦ ተጋቦት በሽታ—ከሌላ ሰው የተላለፈ በሽታ

የገቢ—ከጉዞ የተመለሰ ሰው የሚያደርገው ወይንም የሚደረግለት
የመቀበያ ግብዣ
ደህና ገባ—በሰላም ደረሰ (መንገድ)
ደህና ግባ—በደህና ድረስ (መንገድ)
ደም ግባት—ቁንጅና
ድረ ገብ—አንድ ሰው ብቻ አግብቷት የነበረች ሴት
ገቢ—የራሱ የሆነ ገንዘብ
ገቢ ሆነ—እስር ቤት ገባ
ገቢ ለለው—መተዳደሪያ ገንዘብ አለው
ገቢውን ባለቤት ያውቃል—ጠቃሚውን ባለቤት ያውቃል
ገደል ገባ—መከራ ደረሰበት
ገዳም ገባ—መነነ
ገሬ ገባው—የሚናገረውን አጣ ፤ ተደናገረው
ግቡን መቷ—የተፈለገው ሆነ
ግቢ—1.ያንድ ቤት ቅጥር ክልል
—2.ቤተ መንግሥት
ግቢ ነፍስ ውጪ ነፍስ—ትልቅ ጭንቀት
ግባ መሬት—ቀብር
ግብረ ገብ—የተቀጣ
ግብ—ዓላማ
ግብ የለሽ—ዓላማ የለሽ
ግብር ገባ—1.መብላት መጠጣት ተጀመረ
—2.መጋበዝ ጀመረ
ጣልቃ ገባ—በሌላ ሥራ ወይንም ንግግር መካከል ዘው አለ
ጥብቅ ገባ—ነገር አዛነፈ ፤ ሁለት መልስ ሰጠ ፤ ከውሳኔ አለፈ

ገብስ ፡

ገብስ በላ—ድምጠ ረጅም ሰው

ገተረ ፡

ምግቡን ተጋትርታል—በደንብ አድርጎ እየበላ ነው
በነገር ገተር ያዘው—አስጨንቆ ያዘው
ተጋተሩ—ተፋጠጡ
ለተገተር—አትቁም
አትገተርብኝ ፤ ከፊቴ ገለል በልልኝ
ገታሬ—ችኮ መንቻኬ
ገተር—ሐሳቡን የማይለውጥ

ገነነ ፡

ነገር ለጋነነ—እያጋነነ ተናገረ
ነገር ይገንበታል—ነገር ይመርበታል
ለንባ ገነነ—በኃይሉ እዳሪ ፣ እመጸኛ ነገር
ወሬው ገኗል—ተስፋፍቷል

ገነጠለ ፡

በጥይት ገነጠለው—በጥይት መታው
ተገንጣይ ቡድን—አፈንጋጭ ወገን
ንባቡን ገነጠለው—የሚወድቀውንና የሚነሳውን እየተሳሳተ አነበበ
ገንጥል ልብስ—አንድ ዓይነት ያልሆነ ልብስ
ገንጥል ጊጥ—ኅብረት የሌለው ጌጥ

ገነፈለ ፡

በንዴት ገነፈለ—በድንገት ተቆጣ
ቡቃያው ገነፈለ—አለልክ ወጣ
ገንፍል ገንፍል ለትበል—ቁጣ ቁጣ አይበልህ
ጥጋቡ ገንፍሎበታል—አለቅጥ ተኩራርቷል

ገና ፡

ለገናው—ለጥንቃቄ ያህል
    ለገናው ነው ተዘጋጅቼ ወንድሜን የምጠብቀው ፤ ይመጣል በማለት
ገና ለገና—እንዲያው ይሆናል በማለት
ገና ዘንቦ ገና ተባርቶ—ጊዜው ወደፊት ፈጅም አይደለም ወይ ?
        ገና የትየለሌ ነው
ገና ገና!—ምን ተይዞ !
ገና ጥዶ ገና ገሞ—ያልተወጠነ ሥራ

ገንታ ፡

ገንታ ገንታ አለ—ወበራ ፤ አለሁ አለሁ አለ

ገዘገዘ ፡

በሽታው ይገዘገዘኛል—ይቆረጥመኛል ፤ ይተፈትፈኛል
ገዘገዝ—ገትጋታ ፡ ነገር የማያቋርጥ

ገዛ ፡

ልብ ገዛ—ዐዋቂ ፡ አስተዋይ ሆነ
መሬት አጋዛ—መሬት ለኪራይ ሰጠ
መጋዛ—የመሬት ኪራይ
ቀኝ ገዛት—በኃይል የተያዘ የሌሎች ሕዝቦች አገር
በሽታ ገዛ—ታመመ
በገዛ እጁ—ወዶ በፈቃዱ
በፍቀሩ ገዛኝ—ከፍቅሩ የተነሳ የፈለገውን አደረግሁለት
ለካል ገዝቶ ተወለደ—አካል አግኝቶ ተወለደ
ለደብ ገዛ—ጨዋ ሆነ

አገር ገዛ—አገር አስተዳደረ
ወዳጅ ገዛ—ወዳጅ አፈራ
ገዛ ምዛ—ጭቅጭቅ ፡ ንዝንዝ
    ግዛ ምዛ አታብዛ
ጠላት ገዛ—ጠላት ፈጠረ
ገዛኝ ገዛኝ ብለው ሊሸጡኝ አሰቡኝ—እሺ እሺ ብለው አናቴ ላይ ወጣ

ገደለ ፡

በሳቅ ገደለኝ—በብዛት አሳቀኝ
በለመሉ ገደለኝ—እንዳፍር አደረገኝ
    እንዲያ ተናድጄ ሳለሁ እንዳልናገር በአመሉ ገደለኝ
ተገዳደለ—ተጣፋ (ሌሒሳብ)
ሌመሉ ገደለኝ—ልሸነፈኝ
ገድሉ ማንሳት—አምቶ ማመስገን
ገድሉኝ ሂደ—አታሉኝ ሄደ
ገዳይ ጣለ—ሰለባ አሳየ
ፈገግታዋ ገደለኝ—ማረከኝ

* ገደመ ፡

ለገድም ለደገ—ባለጌ ፡ ያልተቀጣ
ለገድም ለየ—በንቀት ተመለከተ ፤ የጐሪጥ ተመለከተ
ያገድምሽ ንገገር—ያገቦ ንግግር
ገደም አለ—ወደ ጐን ሄደ

ገደብ ፡

በገደብ ተለቀቀ — እንደገና ወንጀል የሠራ እንደሆነ ቅጣቱ እንደሚጸናበት
    እሙቆ ተለቀቀ
ካፍ እስከ ገደቡ—በጣም ሙሉ
ያፍ ገደብ—የንግግር ወሰን
ገደብ ይበጅለት—ወሰን ይደረግለት

* ገደደ ፡

በገዳጅ ላይ ነው—ሀላፊነቱን እየተወጣ ነው ለወታደር
ለጋደደ—አበደረ ፤ አዋሰ
የኮሶ ቱል ተጋደደ—ኮሶ ታቱ
የውደታ ገደታ—ባይፈልጉም የሀላፊነት ተግባርን መወጣት
የገዳጅ ወረት—የወር አበባ የሚመጣበት ጊዜ
ያስቡት ለይገድም—የሚታሰብ አይጠፋም
ገድ የለም —1. ቆይ አሳይሃለሁ (ዛቻ)
        —2. አያሳስብም
ገዳጁን ተወጣ—ሀላፊነቱን ተወጣ
ገድ የለሽ—ሀሳብ የለሽ

ገዳም ፥

ገዳም ሆነ—በብዙ ዘበኛ ታጀበ
ገዳም ገባ—መነከስ ፤ መነነ

ገድ ፥

ገደቢስ—እድለ ቢስ
ገድ በለኝ—1.በጢት የኔን ዕቃ ግዛ (ነጋዴ ለደምበኛው)
—2.መርቀኝ (በጢት)

ገድል ፥

ገድል ያለው—ታሪክ ያለው

ገጠመ ፥

ሸንት ገጠመ—ተሰበሰበ
ተገጣጠሙ—1.መሳይ ለመሳይ ተገናኙ
—2.ጥላቸውን ለመነጋገር ተገናኙ
አንድ ነገር ገጠመኝ—ድንገት ክፉ ነገር አገኘኝ
አገጣጥመኝ—ፊት ለፊት እንድንገናኝና እውነቱ እንዲወጣ አድርገኝ
እንዳጋጣሚ—ሳይታሰብ
እድል ቢገጥመኝ—እድል ቢቀናኝ
ኳስ ተጋጣመ—ቡድን ለይቶ ተጫወተ
ገጠመበት—በጥፊ መታው
ገጠመው—ጭልጥ አድርጎ ጠጣው
ገጣሚ—ግጥም አዘጋጅ
ግጥሚያ—ስፖርታዊ ጨዋታ
ግጥም አለ—ድንገት ሞተ
ግጥም አደረገ—በአንድ ትንፋሽ ጠጣ

ገጠበ ፥

ገጣቢ—እልምጥ ልጅ

ገጠጠ ፥

አታገጥብኝ—አታፍጥብኝ
አገጦ ያየኛል—ትኩር ብሎ ያየኛል
አጥንቱ ገጧል—ከስቷል
ያገጠጠው አይታየውም—ጉልህ የሆነው አይታየውም
ገጦ አጣይ—ገጣጣ ጥርስ

ገጥ ፥

በየገጡ ሰጠው—እንደ ቀረበ ሰጠው
ገጠ ቢስ—ፊተ መጥፎ
ገጥ ለገጥ—ፊት ለፊት

ገጽ ፥

ገጸ በረከት—እጅ መንሻ ፥ መታያ

ገፈርሳ ፥

ገፈርሳ ሆድ—ሆደ ሰፊ ፤ ሆደ ትልቅ

ገፈፈ ፥

ሹመቱን ተገፈፈ—ሹመቱ ተወሰደበት
ደመናው ገፈፈ—ጥሩ ሰማይ ታየ
ገፋፊ—በዝባዥ ፥ ሌባ
ፍርሃት ከሰውነቱ ላይ ተገፈፈ—ፍርሃት ለቀቀው

ገፋ ፥

ሰው አትግፋ—በሰው ላይ በደል አትዋል
ስራው ገፋ አላለም—ቋቱ ጠብ አላለም
ስራውን ገፋ ገፋ አድርገት—ፈጠን ፈጠን አድርጉት
በትምህርቱ ገፋ—ብዙ ተማረ
በገፍ—በብዛት
ተጋፋ—ተቀናቀነ
አለቃውን ይጋፋል ፤ ሥልጣን ይቀናቀናል
ነገሩን ገፋበት—ሊያዘልቀው ፈለገ
አትግፋ—በቂ ዋጋ አግኝተሃል ፤ ለመሸጥ እምቢ አትበ[illegible]
አፈር ገፊ—ገበሬ (የምጸት አነጋገር)
እየገፋ ሲመጣ—እያየለ ሲመጣ
ክረምቱ ገፋ—ረዘመ
ወሰን ገፋ—ወሰን ጣሰ
ገፊ ነው—የዘመዶቹን ሞት የሚያይ
ግፊ ናት—ባሎቿ የሚሞቱባት
ገፋ አድርጌ ሰጠሁት—ጨመር አድርጌ ሰጠሁት
ገፋ ገፋ ማድረግ—ወይድ ወይድ ፥ ተው ተው ማለት
ገፋፋው—አነሳሳው
ግፈኛ—አመጸኛ
ግፋ ቢል—ቢበዛ

ጉም ፥

የጉም ሸንተ—ብን ብን እያለ የሚወርድ ጥጥማ በረዶ
የጉም ጅብ—ስስታም ፥ ስግብግብ
ጉም ጉም አለ—አጉረመረመ

ጉባኤ ፡

ጉባኤ ነገረ—ትርጓሜ መጻሕፍት አስተማሪ

ጉዞ ፡

የሕይወት ጉዞ—እድሜ
ጉዞ አወጣ—ትዳር አስያዘ
ጉዞ ጉልቻ—ንብረት ፣ ትዳር
ጉዞ ፍታት—ባለ ሰባት ማረፊያ ፍታት

ጉዳይ ፡

ጉዳዩ—ዘመዴ ፣ ወገኔ
ጉዳዩ ሞላ—ተሳካልኝ
ጉዳዩ ለይደለም—ምንም ግድ የለኝም
ጉዳዩን ተኮስኩ—የምፈልገውን አደረኩ
ጉዳዩ ሞላ—ረጋ ፤ ጠቀመ ፤ ፈየደ
ጉዳይ አላለኝም—ቻል አለኝ

ጉድ ፡

ለጉድ የጉለተው—1.ለአበሳ ፣ ለመከራ ያስቀመጠው
—2.በጣም ያረጀ ሽማግሌ
በጉደ ወጣሁ—ተጋለጥኩ
ወየው ጉድ—እንዴት ይገርማል
ወይ ጉድ—ያስገርማል ፤ ያስደንቃል
የምድር ጉድ—ድንክ
የሰው ጉድ—ከሰው የተለየ መጥፎ ባህርይ ያለው
የኔው ጉድ—የኔው መጥፎ ልጅ
ይህን የሰራው የኔው ጉድ ነው ?
ጉዳንጉድ—አጉል ሰው
ይህን ጉዳንጉድ ዝም ትለዋለህ ?
ጉድ ሆነ—ያላሰበው ችግር ደረሰበት
ጉድ ላንድ ሰሞን ነው—ማንኛውም ነገር ይረሳል ፤ ያልፋል
ጉድ ተወለደ—መጥፎ ነገር ተፈጠረ
ጉድ ታየ—ታይቶ የማይታወቅ ነገር ደረሰ
ጉድ አወጣ—ምስጢር ገለጠ
ጉድ አደረገ—አታለለ ፤ ሰረቀ
ጉድ አፈላ—ነገር አመጣ
ጉድ ጉድ አለ—ተገረመ

ጉድ ጉድ ፡

ጉድ ጉድ አለ—ተፍ ተፍ አለ

ጉጠት ፡

ጉጠት አፍ—ሹላፍ ፣ ተሳዳቢ ፣ ለፍላፊ

ጊዜ ፡

ለጊዜው—ለአሁኑ
በሆነ ጊዜ—1.በተመቸ ጊዜ
—2.አንድ ጊዜ
ባለ ጊዜ—ባለሥልጣን ፣ ሀብታም ፣ ጊዜ ያነሳው
እንደ ጊዜው—እንደ አኳኋኑ
ክፉ ጊዜ—የጦርነት ፣ የእልቂት ዘመን
ያለ ጊዜው—1.ያለቀኑ
—2.ከመሸ በኋላ
ጊዜ በጊዜ—ሳይመሽ
ጊዜ አደረሰ—ጸለየ
ጊዜው ተመልሷል—ጥሩ ጊዜ መጥቷል
ጊዜ የሰጠው—ጊዜ ያነሳው ፣ ባለጊዜ
ጊዜ የወለደው—ጊዜ ያመጣው
ጊዜ ያለ ጊዜ—ከመሸ በኋላ ፣ ውድቅት ፣ አጉል ጊዜ
ጊዜያዊ—ብዙ ጊዜ የማይቆይ

ጋለ ፡

የጋለ ጨዋታ—የደራ ጨዋታ
ጋል ጋል ይላል—ቆጣ ቆጣ ይላል

ጋለበ ፡

ሊጋልበኝ ይፈልጋል—እንደ ልቡ ሊያደርገኝ ይፈልጋል
ላይ ላዩን አትጋልብ—እያስተዋልክ ተናገር
ሰይጣን ጋለበው—የፈለገውን ሁሉ አሰራው
ኸብ ጋላቢ—አስማተኛ

ጋራ ፡

በጋራ ቤት—እኩል ለኩል
ባላጋራ—ባላንጣ ፣ ጠላት ፣ ደመኛ
የጋርዮሽ—ያንድነት

ጋሻ ፡

በጋሻ በእንዝርት—ሁሉም እንደ ችሎታው (ለአገር መከላከል)
ጋሻዬ—መከታዬ ፣ ረዳቴ
ጋሻ ጃገሬ—መሳሪያ የያዘ አጃቢ
ጋሸዬ—ወንድሜ

ጋን ፥

ለቱ ጋን ጋን ይላል—አብዝቶ ጠጥቷል ፤ ሰክሯል
የምክር ጋን—ምክር አዋቂ
የጋን መብራት—እውቀቱን ለሌሎች የማያካፍል
ጋን ታረደ ሙክት ተዘነበለ—የተገላቢጦሽ ሥራ ፥ ነገር

ጋገረ ፥

በሽታው ጋገረው—አፈዘዘው
ለደናር ተጋገርበታል—ዐይኑን አይናር ሸፍኖታል
አንጀራውን ይጋግራል—ባለሥልጣን ይለማመጣል

ጋጠ ፥

ሆደን ጋጠኝ—ሞረሞረኝ ፤ ራበኝ
ሰውን መጋጥ ይወዳል—ማማት ይወዳል
ጋጠ ወጥ—ባለጌ ፥ እረኛ
ግጠህ ውጣው—በችግር ሰርተህ ጨርሰው

ጌታ ፥

ለጌታ አደረ—አሽከርነት ገባ
የቀሬ ጌታ—ያጣሪ ፥ የመሸተኛ ፥ ግብር ተቀባይ
የጉልማሳ ጌታ—የጉበዝ አለቃ
ጌታዬ ጌታዬ አለ—ተሽቆጠቆጠ ፤ አንቆላበሰ

ግልገል ፥

ግልገል ሚዜ—ሁለተኛ ሚዜ
ግልገል ሞራ—የወተት አንጀት ሞራ

ግመል ፥

ግመል ለወጣ—ጠባሳ አበጀ

ግምጃ ፥

ግምጃ ቤት—ገንዘብ ቤት

ግራ ፥

ስራ ግራው—የማይሳካለት
ስራው ግራ ግራውን ነው—የሚሰራው ፥ ሰው ባላሰበው ነው
ግራ ሆነብኝ—አልገባኝ አለ ፤ አወከኝ
ግራኝ—በግራ እጁ መስራት የሚቀናው

ግራ ቢስ—የተደናገረው ፥ የማይሆንለት
ግራ ለጋባው—አደናገረው
ግራ ለገቢ—አደናጋሪ ፥ አዋኪ ፥ አስቸጋሪ
ግራ ገባው—ተቸገረ ፤ ተጨነቀ ፤ ተደናገረው

ግርዝ ፥

የማርያም ግርዝ—ወሸላ ሆኖ ያልተወለደ ሕፃን

ግቢ ፥

ለጥር ግቢ—በቅጥር የተከበበ ቦታ

ግባት ፥

ደም ግባት—ውበት
ግቢ ነፍስ ውጭ ነፍስ—ጣረ ሞት ፥ ጭንቀት ፥ መከራ
ግባተ መሬት—አስከሬንን እመቃብር ውስጥ የማስቀመጥ ስርአት
ገባ በገመደ—በኔ ቅጣት ተቀጣ
ግባተ ጩኸት—ተሰልፎ ለበላይ አቤት ማለት

ግብር ፥

አንደየግብሩ—እንደየአመሉ
የግብር ይውጣ—(ተጠንቀቆ አለመስራት) የምንቸገረኝ ፥ የእንዳይሆን
እንዳይሆን
ግብረ መርፌ—ወፍራም ጠጉራም ሥጋጃ ፥ ደባደቦ ጨርቅ
ግብረ ሰዶም—የወንድና የወንድ የግብረ ሥጋ ግንኙነት
ግብረ ሰፊ—በብዛት እየደገሰ ግብር የሚያበላ
ግብረ ስጋ—ወሲብ ፥ በፈቃደ ሥጋ መገናኘት
ግብረ በላ—በሀብታም ቤት ምግቡን አዘውትሮ የሚበላ
ግብረ ለበር—አብሮ አሲያሪ
ግብረ ገብ—የተቀጣ ፥ ጨዋ
ግብረ ጠል— ለመንግሥት ግብር ያልተገበረበትና ለሌላ ሰው ሊሰጥ
የሚችል መሬት
ግብር ለቀለጠ—ሳይከፍል ቀረ
ግብር ውሃ—የሚዳ ውሃ
ግብር መጣኝ—አሥር ሰዓት
ግብር ገባ—ገበታ ቀረበ
ግብር እስከ መቃብር—ሙተው እስኪቀበሩ
ፍሬ ግብር—ለመልከኛ ፥ ለቄስ ፥ ለአለቃ ይከፈል የነበረ ግብር

ግብዝ ፥

ግብዝ ሥራ—ሳይውጣ ለይውጣ የተሠራ ሥራ
ግብዝ ወርቀ—ቅልቅል ወርቅ

ግንባር ፡

በየግንባሩ—በየፊናው
የበሬ ግንባር—ጫማ
የግንባሬን አላጣም—የእድሌን አላጣም
የግንባር ስጋ—የማይደብቁት ነገር
የጦር ግንባር—ውጊያ የሚካሄድበት ቦታ
ግንባረ ደረቅ—ይሉኝ አይል ፣ እድለ ቢስ
ግንባሩ የማይታጠፍ—ወደኋላ የማይል
ግንባሬም—እድለኛ
ግንባር ለግንባር—ፊት ለፊት
ግንባር ቀደም—ዋና ፣ አለቃ ፣ የመጀመሪያውን ደረጃ የያዘ
ግንባር ለስወጋ—ደጅ ጠና ፤ መኖሩን አስታወቀ

ግንድ ፡

የዘር ግንድ—የዘር ሀረግ
ጆሮ ግንዱን ለልኩተ—1.በጥፊ መታሁት
—2.በፍጥነት ሸቀኩት
ግንደበል መሬት—1.የንጉሥ ድንኳንና ተራዳ ተሸካሚ መሬት
—2.የዘመቻ መሬት
ግንድህን ለምን ትቆማለህ—ራቁትህን አትቁም
ግንድ ለመድ—የሠራዊት ብዛት

ግድ ፡

ምን ለገዶ—ምን ቸገር
ገድ ለለ—አስቸገረ
ገድ ሰጠ—ወጥሮ እናገረ
ገድ የለም—1.አያስቸግርም
—2.ቆይ አሳይሃለሁ (ዛቻ)
ገድ የለሽ—አሳብ የለሽ ፣ ምንቸገረኝ ባይ
ገድም የለው—ደንታ ቢስ ነው

ግጥም ፡

ገጥም ለለ—ሞተ ፤ ጨለመ
ገጥም ለደረገ—1.በጥፊ መታ
—2.አጥብቆ አሰረ
—3.ጨልጦ ጠጣ

ጎሕ ፡

ጎሕ ቀደደ—ውጋገን ታየ

ጎመደ ፡

እውነቱን ጎምዶ ተናገረ—ዋሽቶ ተናገረ

ጎረሰ ፡

ነገር ባፍ ባፉ ለጎረሰው (ለጠበቃው)—አስረዳው ፤ ጉዳዩን አስጨበጠው
እሳት ለብሶ እሳት ጎርሶ መጣ—በጣም ተቆጥቶ መጣ
ከኔ በላይ ለጉራሽ ማድ ለበላሽ—እንደኔ የደገፈህ የለም
ዐይኑ ደም ጎረሰ—ተመቀኘ
ያመት ልብስ የቀን ጉርስ—አንድ ልብስና የቀን ምግብ
ጉርሻ—ትንሽ የገንዘብ ስጦታ
ጠመንጃውን ለጉረሰ—ጥይት አስገባበት

ጎረበ ፡

ትምህርቱን ለጎረበ—ላይ ላዩን ሄደበት

ጎሬ ፡

የሌባ ጎሬ—የሌቦች መደበቂያ ቤት ፣ የሌቦች ዋሻ ፣ የሌቦች አሰባሳቢ
የእዳ ጎሬ—እዳ የበዛበት

*ጎነበሰ ፡

ለጎነበሰ—ራሱን አዋረደ
ለፋሽ ለጎንባሽ—አጨብጫቢ

ጎደለ / አጎደለ ፡

ቃሉን ለጎደለ—የሰጠውን ተስፋ አልፈጸም አለ
ለጎደለ—በሚፈለግበት ጊዜ ጠፋ
ለጉደለኝ—የሚረዳኝ የነበረውን አጣሁ
እቃው ለጉደለ—1.ሳይሞላ ቀረ
—2.ከዋጋ በታች ተሸጠ
ከብቱ ለጉደለ—ከብቱ ከሳ
የጉደለበት—ያልተሳካ ጊዜ
ጎደሎ ቀን—እጉል ቀን
ጎደሎ ኑሮ—ያልተሟላ ኑሮ
ጎደሎ—አካለ ስንኩል ፣ ድንክ ፣ መናጢ ፣ ነገረኛ
ፍርድ ለጉደለ—ፍርድ አዛባ

ጎጆ ፡

ጎጆ ወጣ—ትዳር ያዘ
ጎጆዬ—ቤቴ ፣ ትዳሬ

*ጐለለ ፡

ለንጓለለ—በንቀት አይን ተመለከተ

ጐለመሰ ፡

ለእምሮው ጐለመሰ—አእምሮው አደገ ፤ ዕውቀት ገባው

ጐለበተ ፡

በጉልበቱ ኖረ—በሀይሉ ኖረ
እየጐለበተ ሄደ—እየተጠናከረ ሄደ
ጉልበተኛ—በሀይሉ ተጠቃሚ
ጉልበታም—ሀይለኛ ፡ አመጸኛ
ጉልበት አወጣ—ሀይል አገኘ
ጉልበቱን ለፈሰሰ—ስራ ሰራ

ጐለጐለ ፡

መሬቱን ጐለጐለ—አራሙቻውን አነሳ
ምላሱን ጐለጐለ—ብዙ ተናገረ
ለይኑን ጐለጐለ—አፍጦ አየ
የሰው ምስጢር ጐለጐለ—የሰው ምስጢር ዘከዘከ

ጐመን ፡

ከሁለት ያጣ ጐመን—ከሁለት ወዳጅ የተጣላ
ጐመን በጤና—ከነገር መሸሽ
ከሥጋ ብስና ጐመን በጤና

ጐረፈ ፡

ብዙ ሰው ወደ ገበያ ጐረፈ—በብዛት ሄደ
ጐረፍ ጐረፍ ለደረገው—ላይ ላዩን ሰራ

ጐበኘ ፡

ለልፎ ለልፎ በሽታ ይጐበኘዋል—ያስቃየዋል

ጐነጐነ ፡

ነገር መጐንጐን ይወዳል—ነገር መጠምዘዝ ይወዳል

ጐን ፡

ለጐኑ ያውቃል—ለራሱ ያውቃል
ጐንና ጐን—ግራና ቀኝ

ጓሮ ፡

ለምባጓሮ—ጥል
ጓሮ ዞሯል—ለመጸዳዳት ወደ ውጭ ሄዷል ፤ አፍአ ወጥቷል
ጓሮ ጓሮውን ይላል—ዳር ዳሩን ያንጃብባል

ጓዝ

ጓዝ ተጋዥ—አንድ ወታደር ከነቤተሰቡ
ጓዝ ተጋሽ ቀለብ—የባልና የሚስት ቀለብ

ጓዳ

ጓዳዩን ያውቀዋል—ምስጢሩን ያውቀዋል
ጓዳ ጐድጓዳ—የቤት ስርቻ ፡ ውስጣ ውስጥ

ጠ

ጠለለ ፥

ጠላላ ሚዳ—ችግር ያለ ሰፊ ሜዳ

ጠለቀ ፥

ልብስ አጠለቀ—ልብስ ለበሰ
ትምህርት ጠልቆታል—በጣም ተምሯል
እከክ አጠለቀው—እከክ ወረሰው
ውሃ አጠለቀ—ውሃ ቀዳ
አጠለቀው—በብዛት ገባበት ፤ ከተማውን ሁሉ አጠለቀው
እከክ አጠለቀው—እከክ ዋጠው ፤ እከክ አለበሰው
የምን ጥልቅ—በሰው ጉዳይ ምን መግባት ነው !
ጀንበር ጠለቀ—ጀንበር ገባ
ጠልቄ አላውቀውም—ጥሩ አድርጌ አላውቀውም
ጠልቆ ገባ—ጣልቃ ሆነ
ጥልቅ መርፌ—ቀጭን መርፌ
ጥልቅ ባይ—የርጐ ዝንብ ፤ አለነገሩ የሚገባ
ጥልቅ ነገር—ረቂቅ ነገር
ፀሀይ ጠለቀች—ፀሀይ ገባች

ጠለዘ ፥

ጩኸቱ ጆሮ ይጠልዛል—ጩኸቱ ጆሮ ያደነቁራል

***ጠለጠለ ፥**

ስጠልጥይ—አዋሻኪ

ጠለፈ ፥

ስልክ ጠለፈ—ስልክ ቀጥሎ አስገባ
በፍቅር ጠለፋት—በፍቅር አባበላት
እግሩን ጠለፈው—አሰናከለው
ካፋ ጠለፈው—ካፋ ነጠቀው (ወሬውን)
ውሃውን ጠለፈ—መስኖ አደረገ
ጠለፍላፋ መንገድ—ዘወርዋራ መንገድ
ጠላፊ—ነጥቆ ወሳጅ

የጠለፋ ዋስ—የማቅረቢያ ዋስ ፥ የዋስ ዋስ
የጠለፋ ዋስ ጠራ—ተያዥ አደረገ

ጠላ ፥

ጠላ አነሳ—ጠላ ቀዳ ፤ ለየ
ጠላው ዞረበት—ጠላው ሆመጠጠ ፤ ማለገ
ጠላ ጠመቀ—ጠላ አዘጋጀ

ጠላት ፥

ጠላት በጉያ—1.እሳት
—2.ተንኮለኛ ልጅ (የወለዱት)

ጠመመ ፥

ነገር አጣመመ—ነገር አበላሸ
ጠማማ—ቅንነት የሌለው ሰው

ጠመረረ ፥

ጦርነቱ ጠመረረ—ጦርነቱ ጠነከረ

ጠመቀ ፥

አፍንጫውን ጠመቀ—ተናፈጠ

ጠመንጃ ፥

ጠመንጃ ጠጣ—ራሱን ገደለ

ጠመዘዘ ፥

ነገር አትጠምዝዝ—ነገር አታጣም
ነገር ጠምዛዥ—ነገር አጣማሚ
ጠምዛዛ—የማይፈታ ፥ የማይበገር

ጠመደ ፥

አስጠመደ—አስጠላ
አብሮ ተጠመደ—መከራን ተካፈለ
አይጠመድም—አይገኝም ፤ አይያዝም
አጣማጁን—የሚሆነውን
ወጥመድ ገባ—ተያዘ
ያጠመደ አያጣውም—የጠበቀ አያጣውም
ጠምዶ ይዞኛል—ክፉኛ ይከታተለኛል

ጠመጠመ ፡

በገዛ እጁ እባብ ጠመጠመ—አውቆ መከራ ውስጥ ገባ
ነገር ጠምጣሚ—መሰሪ
ጠምጣሚ—ቄስ ፣ ደብተራ (ምጸት)
ጠምጣማ—ሸንቅጥ ፣ ሸበላ ፣ ጠንካራ

ጠማ ፡

ጦር ጠማሽ—ጦር የፈለገ

ጠረቀመ ፡

ጥርቅም አለ—1.ዝም አለ
—2.ድንገት ሞተ
ጥርቅም አርጎ በላ—ጥሩ አድርጎ በላ
ጥርቃሞ—ዱርዬ
ጥርቅም አደረገበት—1.ዘጋበት
—2.በጥፊ መታው

ጠረዘ ፡

ጥራዝ ነጠቅ—1.በወግ ያልተማረ
2.ሰምቶ (እምብዛም ያልገባውን) የሚያወራ

ጠረገ ፡

ተጠራርገው ሄዱ—አንድነት ተሰባስበው ሄዱ
አባ ጥረገው—1.ሙጥጥ አድርጎ የሚበላ
—2.ማንም ሰው የማይተርፈው (በዱላ)
ወረርሽኝ ጠረገው—ወረርሽኝ ጨረሰው ፤ አጠፋው
ጠራርጎ በላው—ጨርሶ በላው
ጥርጊያ መንገድ—አዲስ የወጣ መንገድ
ጥርግ ብሎ ሄደ—ጭልጥ ብሎ ሄደ
የእጅ ጥራጊ—ፍርፋሪ
ጥርግ አለ—እብስ አለ

ጠራ ፡

ሞት ጠራው—ለመሞት አክለፍልፎታል
ስም ጠራ—ስም አነሳ ፤ አወሳ
ስም አይጠሩ—እባብ
ስምህን ቄስ ይጥራው—ሙት ፤ ሞተህ ይለቀስልህ
ቢጠሩት አይሰማም—በጣም ሀብታም ሆኗል

ዋስ ጠራ—ዋስ አቀረበ ፤ ተዋሰኝ አለ
ዋጋ ጥራልኝ—ዋጋውን ንገረኝ
የሰው ስም አትጥራ—የሰው ስም አታንሳ
የተጣራ ነው—የታወቀ ነው

ጠቀለለ ፡

መንገዱ አልጠቀለል አለ—መንገዱ አላልቅ አለ ፤ ረዘመ
በዱላ ጠቀለለው—በዱላ ደብድቦ ጣለው
ተጠቅልሎ ተኛ—ተሸፋፍኖ ተኛ
አጠቃሎ ተናገረ—ምንም ሳይቀረው ተናገረ
ግዛቱን ጠቅልሎ ያዘ—ግዛቱን አንድነት ያዘ
ጠቅልሎ አገባት—ሙሉ ሚስት አደረጋት

ጠቀመ ፡

አልጠቀመኝም—አልበቃኝም (ለምግብ)
አገም ጠቀም—ያዝ ለቀቅ

ጠቀሰ ፡

ሰማይ ጠቀስ—በጣም ረጅም
በአይኑ ጠቀሰ—በአይኑ ጠራ ፤ አመለከተ
ነገር አጠቀሰ—ነገር አዛመተ
ነገር ጠቀስ—ነገር ነክ
የተልባ ጥቅስ—ተራ ጥቅስ ፤ ማንም ሰው የሚያውቀው
ጉዳዩ እኔን አይጠቅስም—እኔን አይመለከትም

ጠቀጠቀ ፡

አንጠቀጠቀ—አንቀጠቀጠ ፤ ሸለመ
እንጀራ ጠቀጠቀ—አብዝቶ በላ
ዳኛ ጠቀጠቀ—አዋረደ ፤ የሚገባውን ክብር አልሰጥ አለ
ጠቀጥቀኝ ሄደ—በወግ ሳይሰናበተኝ ሄደ

***ጠቃ ፡**

ላሚቷ ተጠቃች—ተሰረረች
እጣቂ ሰው—ነገረኛ ሰው

ጠቅ ፡

በነገር ጠቅ አደረገ—በነገር ነካ

ጠቆረ ፣

ተጠቆረ—ተነቀሰ
ገንዘብ አጠቆረ—የውጭ አገርን ገንዘብ በሕገወጥ መንገድ መነዘረ
ጥቁር አለ—ገመነ ፤ ተናደደ
ጥቁርቁር አለ—ጉስቁልቁል አለ
ጥቁር አንገት—መጥቶ የማያውቅ ዘመድ
ጥቁር ውሻ ውለድ አለ—ፈጽሞ ረገመ
ፊቱን አጠቆረ—መናደዱን አሳየ ፤ አዘነ

ጠበሰ ፣

ለጥብስ አደረሰው—በአፋጣኝ ሰራው
ቀቢ ጠባሽ—አቀላማጭ ፣ አስመሳይ
በነገር ጠበሰው—በነገር አቃጠለው ፤ ነዘነዘው
በአለንጋ ጠበሰው—ገረፈው
ፀሀይ ጠበሰኝ—ፀሐይ አቃጠለኝ

ጠበቀ ፣

ስራውን አጥብቆ ይዟል—ከስራው ውልፍት አይልም
ስራው ጥብቅ ነው—በውል የተሰራ ነው
ነገሩ እየጠበቀ ሄደ—ነገሩ እየከረረ ሄደ
    እስራቱ እየጠበቀበት ሄደ
ነገሩ ጠበቀብኝ—ነገሩ ከረረብኝ
አጥባቂ ፈረስ—ሯጭ ፣ ሽምጣጭ ፈረስ
አጥብቆ ጠየቀው—በውል ጠየቀው
አፉን ጠበቀ—እንዳመጣ ከመናገር ተቆጠበ
እንባ ጠባቂ—ያገር ተቆርቋሪ
እጁ ጥብቅ ነው—ገንዘብ አይወጣውም
ጠብቀኝ እጠብቅሃለሁ አለ—ዛተ
ጥብቅ ወዳጅ—ወረት የለሽ ፣ የታመነ
ጥብቅ ገባ—ነገር አዛነፈ
ወግ አጥባቂ—ለዱሮ ስርአት ተቆርቋሪ

ጠበበ ፣

ተጥባበ ነገር—የነገር መልስ ፣ ዘዴ
ተጨነቀ ተጠበበ—ብዙ አሰበ
ጠበብ አለ—ሳይበቃ ቀረ ፤ አነስ አለ

ጠባ ፣

መስከረም ጠባ—መስከረም ገባ ፤ ባተ
ነገር ተጣብቶታል—ነገር ተጠናውቶታል
አተጣባኝ—አትተናኮለኝ

*ጠነጠነ ፣

ነገር አጠነጠነ—ነገር ገመደ
አጠነጠነ—ወሬ ቀሰመ
አጠናጠነ—አጤነ ፤ አወጣ አወረደ

ጠንፈፈ ፣

ዘመዶቹን አጠንፍፏል—ዘመዶቹ ሁሉ ሞተዋል

ጠና ፣

ልበ ጥኑ—ብርቱ ፣ የማይፈታ
ማጥናናት—ማበረታታት
ሰውዬው ጠንቷል—አርጅቷል
ቁስል ይጠናበታል—ቁስል ይበረታበታል
ባሳቡ አይጠናም—ያወላውላል
ነፍሰ ጥኑ—ጥንክር
ለጉሬሀ ጠናኝ—ክርክርህ ጠነከረብኝ
ደጅ ጠና—ቆየ ፤ ተቀመጠ
ደጅ ጠኚ—ስራ ፍለጋ ከባለስልጣን ዘንድ የሚመላለስ

ጠንቅ ፣

እጁ ጠንቀኛ—የመታው የማይድን

ጠወለገ ፣

ሰውነቱ ጠወለገ—ተጎሳቆለ
ጠውላጋ—ብኩን
ጥውልግ አለ—ለወጥ አለ
ጨዋታ አታጠውልግ—ጨዋታ አታበላሽ
ፊቱ ጠወለገ—ጠቋቆረ

ጠዘለ ፣

ጥዝል ሆድ—ከበድ ሆድ
ጆሮውን ጠዘለው—ጆሮውን አደነቆረው

ጠዘጠዘ ፣

በነገር አትጠዝጥዘኝ—በነገር አትጎድፈኝ
ወገን ሲነካ ይጠዘጥዛል—የወገን ጉዳቱ ይሰማል

ኮሶ ተጣባው—ኮሶ ታየው
ጆሮ ጠቢ—ሰላይ

ጠብ

ጠብ እንሺ—ጠብ አጫሪ ፣ ተንኳሽ ፣ ጠብ ጀማሪ

ጠብ አለ ፣

ምንም ጠብ አይለውም—ንፉግ ነው
ስራው ጠብ አይልም—ስራው አይገፋም
ጠብ እርግፍ አለ—ምድር ሳመ ፤ ፈራ ፤ አከነፈሰ
ጠብ አይልም—ከንቱ አይሆንም ፤ ሳይፈጸም አይቀርም

ጠቦት ፣

ጠቦት ፊት—መልኩ የሚያምር ሰው

ጠነሰሰ ፣

ደመናው ተጠንስሷል—ዝናብ ሊዘንብ ነው ፤ ደመናው ጠቁሯል
ጥንስስ መሰለ—ጠቆረ
ፊቱ በክፋት ተጠንስሷል—ፊቱ ጠቁሯል

ጠነቀቀ ፣

ተጠናቀቀ—ጽዳትህን ጨርስ (ሽንት መሽናትና ወገብን መፈተን ፣ የመሳሰለው)
ጠንቀቀ በል—ኮስተር በል

ጠነቆለ ፣

በነገር ተጠናቆለኝ—ነገር ፈለገኝ

ጠነባ ፣

ጥንቡን ጣለ—ረከሰ ፤ ዋጋው ወደቀ

***ጠነወተ ፣**

መጠናወት—መጨንገፍ

ጠነዛ

ወሬው ጠነዛ—እልማርከ አለ ፤ እጅ እጅ አለ

ጠየቀ ፣

ምን ይጠየቃል—1. ምን ያስፈልገዋል
—2. ስንት ያወጣል (የቆየ አባባል)
በሽተኛ ፣ ኀረቢት ወዘተ. ጠየቀ —ጎበኘ
ዋጋው አይጠየቅም—ዋጋው ብዙ ነው
ያጠያያቂ—ያመራማሪ
ጠንቋይ ጠየቀ—አስጠነቆለ
ጠያቂና ተጠያቂ —ሞጋችና ተሞጋች

ጠዳ ፣

የማይጠዳው—ፊቱ ደስታ የማይሰማው ፣ የጨፈገገው

ጠጅ ፣

የጠጅ መልከኛ—ጠጅ አሳላፊ
ጠጅ ለኮሰ—ጠጅ ቀዳ
ጠጅ የሚያጠጣ መሬት—እጅግ ለም መሬት
ጠጅ ጠጅ አለ—ጠጅ ጠጅ ሸተተ ፤ ጣፈጠ
ጠጅ ጣለ—ጠጅ ጠመቀ

ጠገበ ፣

ዘመነ ጥጋብ—ደግ ጊዜ
የጥጋብ ቤት—የሞላው ቤት
ጠገብ አለ—ኩራት ጀመረ
ጥጋበኛ ነው—ግፈኛ ፣ በደለኛ ነው

ጠጋ ፣

ጥገኛ—በሰው እርዳታ የሚኖር

ጠጠረ ፣

ነገሩ ጠጠረ—ነገሩ ከበደ
ነገሩ ጠጥሮብኛል—ነገሩ ሊገባኝ አልቻለም
ጠጠር ጣይ አስማተኛ (በጠጠር የሚጠነቁል)

ጠጣ ፣

ሊጣጣኝ ይፈልጋል—ሊዳፈረኝ ይሻል
መጠጥ አለ—ደረቅ ማለት ጀመረ
መጠጫ ሰጠው—ጉርሻ ሰጠው
ማህበር ተጣጣ—ተዋደደ ፤ ተስማማ

ማህበር ጠጣ—ማህበር ገባ
መጠጫ—ለመጠጥ የሚከፈል ገንዘብ
ስድብ አጠጣው—ክፉኛ ሰደበው
ስድቡን ጠጣ—ዝም ብሎ ሰማ
ትምባሆ ጠጣ—ሲጋራ አጨሰ
አጠጣ—ገበጣ ተጫዋች ራሱ ጉድጓድ ውስጥ ጠጠር አስቀመጠ
እቁብ ጠጣ—እቁብ ገባ
እንባውን ጠጣ—ሳያለቅስ ቀረ
ወቀሳውን ጠጣ—ወቀሳውን ተቀበለ
ውሃ አጣጪ—የኑሮ ጓደኛ
ውጉን አጠጣ—ጠጠር ጨመረ (ገበጣ ጨዋታ)
ገንዘቡ ውሃ ጠጥቶ ቀረ—ገንዘቡ ሳይመለስ ቀረ
ጠጭ—ሰካራም

ጠፈጠፈ ፡

በጥፊ ጠፈጠፈው—በጥፊ ደጋግሞ መታው
ለሳሩን ጠፈጠፈ—መከራና ስቃይ ተቀበለ

ጠፋ ፡

ልቡ ጠፋ—1.ልቡን ሰወረው
—2.ንዝህላል ሆነ
—3.በጣም ወደደ

ልጁን አጠፋው—ልጁን አባለገው ፤ አሞላቀቀው
ሕፃኑ ጠፋ—ሕፃኑ ሞተ
መላቀጡ የጠፋ—መያዣ መጨበጫ የሌለው
መልክ ጥፉ—መልክ የሌለው
መጥፊያው ነው—ከፍተኛ ችግር የሚያደርስበት ነው
ስሙ ጠፋ—ስሙ ተበላሸ
ስም አጠፋ—ስም አጎደፈ
ነፍስ አጠፋ—ገደለ
አስጠፋው—አስረሳው
ጣልቃ ገብቶ በመናገሩ የጀመረውን ሐሳብ አስጠፋው
አታጥፋፋ—1.አታድበስብስ ፤ አትደብቅ
—2.ገንዘብ አታባክን

ሰገር ጠፋ—በጦርነት ወደመ
ለጥፊና ጠፊ—ገዳይና ሟች
እሳት አጠፋ—እሳት አወደመ
እኔ ጠፋሁ—ጉድ ሆንኩ
ዐይኑ ጠፋ—እውር
ወሬው ጠፋ—ስለእሱ ለማወቅ አልተቻለም
ውሉ ጠፋ—ውሉ አልገኝ አለ
የጠፍ—ባለቤት የሌለው (ከብት)
የጥፊ ብር—ጠፍቶ የተገኘ ብር

ድምጥማጡ ጠፋ—ወደመ
ድንግልናዋ ጠፋ—ክብርናዋን ሰጠች
ጠባየ ጥፉ—ባለጌ ሆነ
ጠፍ ጨረቃ—ጨረቃ የማትታይበት ሌሊት ፡ ጨረቃ ያልወጣች ሌሊት

ጠፍ ፡

ጠፍ አለ—አፍላው አለፈ ፤ ከልጅነት ጠባይ ራቀ ፤ ተግ አለ
ጠፍ ያለች ሴት ናት—ባለሞያ ናት

ጠፍር ፡

ሥጋው ጠፍር ሆኗል—አንጃ ነው ፤ አይታኘክም
ጠፍር ነካሽ—ነጋዴ ፡ ቆዳ ሰፊ

ጡረታ ፡

ጡረታ ገባ—በሰው እጅ አደረ

ጡር ፡

ነፍሰ ጡር—ያረገዘች ሴት
ደንገጡር—የሙሽራ አጃቢ
ጡረኛ—ግፈኛ
ጡር ተፋ—ማለ
ጡር ነው—ግፍ ነው
ጡር ዋለ—ሰውን በደለ
ጡር ደረሰበት—የክፋት ዋጋውን አገኘ

ጡት ፡

ጡት ተጣባ—1.ተዛመደ ፤ አባትና ልጅ ተኳኳነ
—2.ተደፋፈረ

ጡት አዘራር—የተንኮል አሳብ ፡ ዘዴ
ጡት አስጣይ—ትንሽ ወንድም ፡ እህት
ጡት አጣባ—የጡት ልጅ አኳሁዋነ

ጡጫ ፡

ጡጫ ሆድ—ሆደ ትንሽ

ጢቅ ፡

ጢቀ ብሎ ነበር—እጅግ ሰክሮ ነበር
ጢቅ አለ—ሰው ናቀ

ጢን ፡

ጢን አለ—1. እጅግ ታበየ ፤ ተኩራራ
—2. በጣም ሰከረ

ጣለ ፡

ሀሳቡን ጣለ—አረፈ ፤ ምን አለብኝ አለ
ሀረግ ጣለ—ለጌጥ የሚሆን ሀረግ ሰራ
ሀፍረቱን ጣለ—ተጋለጠ
ሆዱን ጣለ—ተድበከበከ
ልብሱን ጣለ—አበደ
ልቧን ጥላበታለች—በጣም ወዳዋለች
ልቧን ጥላው መጣች—ልበቢስ ፣ ዝንጉ ሆና ተመለሰች
መላ ጣለ—መላ ነገረ
መልህቅ ጣለ—መልህቅ ተከለ
መስመር ጣለ—መስመር ረሳ ፤ ዘነጋ ፤ ዘለለ
መረብ ጣለ—አሳ አጠመደ
መቀጮ ጣለ—እዳ (መቀጫ) አስከፈለ
መጋረጃ ጣለ—ጋረደ
መጣያ—1.መበጥበጫ (ለጠጅ)
—2.መሸፈኛ ያንገት (የአንገት ልብስ)
—3.መደላድል
መጣያ ያጣ—የሚገዛው ያጣ
ሙዙ ጣለ—ሙዙ ወለደ
ምን እግር ጣለው—ምን እግር አደረሰው
ራሱን ጣለ—ራሱን አዋረደ
ስንት ትጥላለህ—ስንት ገንዘብ ታዋጣለህ (ለቁብ)
ቀላድ ጣለ—መሬት ለካ
ቀን ጣለው—ከክብሩ ተዋረደ
ቂጡን ጣለ—ተራቆተ
ቆቡን ጣለ—ምንኩስናውን አፈረሰ
በሽታ ጣለው—በሽታ አስተኛው
ባሪያ ጣለው—የሚጥል በሽታ ያዘው
ተጣጣለ—እጣ ተወጣጣ
ነገር ጣል አደረገ—1.ሳይታሰብ ተናገረ ፣ ድንገት ተናገረ
—2.አሽሙር ተናገረ
ለሳቡን ጣለ—ግድ አጣ
ለሳብ ጣለ—አሳብ አቀረበ
ለብሲት ጣለ—አብሲት አፈላ
ለይኑ ላይ ጣለፀት—አይኑን ሸፍኖታል
ለይኑን ጣለ—በፍርሃት አይን አየ
ለይጣል !—እያምጣው ! አይፍረድ !
ለይጣልብህ—አያድርስብህ !
ለደራ ጣለ—አደራ ሰጠ

ለደጋ ጣለ—አደጋ አደረሰ ፣ ሳይታሰብ መታ ፣ ገደለ
ለጣጣለ —1.እንደ እድሉ ከፈለ ፣
—2.አረካከሰ (ለዋጋ)
—3.አበጣበጠ (ለጠጅ)
ለጣጣል—የጽሕፈት አወዳደቅ
እርቃኑን ጣለ—ገላውን አራቆተ
እንጀራ ጣለ—በገበታ ላይ አስቀመጠ
እጁ ጣለው—የሰራው ስራ አጋለጠው
እጀ ይጣልህ—የዋልኩልህ ውለታ ያጋልጥህ
ክምር ጣለ—ክምር ናደ ፣ ዘረጠጠ
ዛፍ ጣለ—ዛፍ ቆረጠ
ዝናብ ጣለ—ዝናብ ዘነበ
የጣላ ጣላ—ከሰው ለሰው የተላለፈ ወሬ
ደረቷን ጣለች—በጣም አዘነች
ዳስ ጣለ—ዳስ አቆመ
ድንኳን /ዳስ ጣለ—ድንኳን አቆመ
ጆሮውን ጣለ—1.የማይሰማ መስሎ ሰማ
—2.በሽታ ያዘው (ለውሻ)
ገንዘቧን ጥላው መጣች—የማይረባ ነገር በውድ ገዛች
ጊዜ ጣለው—ክብሩ ተዋረደ
ጠጅ ጣለ—ጠጅ ጠመቀ
ጠጠር ጣይ—በጠጠር የሚጠነቁል ፣ ማለኛና ሟርተኛ
ጡት ለስጣለ—ጡት እንዳይጠባ አደረገ
ጡት ለስጣይ—ተከታታይ ልጅ
ጣለበት—ክፉ ነገር አጋጠመው
ምን ጣለበት ወንድሜ ፣ ጭቅጭቅ አላስቀምጥ ብሎታል ፤ ምን ጉድ መጣበት
ጣልልኝ—እግረ መንገድህን ስጥልኝ
ይህን ኩታ ለከበደ ጥለህልኝ ሂድ
ጣልብኝ—ስጠኝ
ጣልበት—መርቅበት
ጣል ጣል ለደረገ—አረካከሰ
ጣል ጣል ለደረገው—ቸል ቸል አለው
ጥለተ—መከራ
ጥለት ጣለ—1.ጥለት አዋሰበ
—2.ችግር ገጠመ
ጥላ ጣለ—ጋረደ ፣ ፀሀይን ከለለ
ጥሎ ማለፍ—የማጣሪያ ውድድር (ስፖርት)
ጥሎ ለይጥል—ፈጽሞ አይተውም
ጥሎህ ይለቅ—አንተ ቁም ፣ ለብሰህ ጨርሰው
ጥሎሽ—1.የአመንዝራ ፍቅር
እሷን መውደዱ እንዲያው ጥሎሽ ነው
—2.ለሴት ሙሽራ የሚከፈል ገንዘብ
ጥሎሽ ጣለ—የጋብቻ ገንዘብ ከፈለ
ጥሎት ሄደ—ሳያስከትለው ብቻውን ሄደ

ጥሉት ወጣ—ንብረቱን ትቶ ወጣ
ጥንቡን ጣለ—በጣም ረከሰ
ጨርቁን ጣለ—አበደ
ፈንጣጣ ጥሉበታል—ፈንጣጣ ይዞታል
ፍሪዳ ጣለ—ከብት አረደ
ፍቅር ጣለበት—ፍቅር አደረበት

ጣመ ፡

ላህያ ማር አይጥማትም—ለደንቆሮ ጥሩ ነገር አይታየውም
በስንት ጣሙ—ቢከፋም ይሻላል
  አዲሱ አስተማሪ ምንም ነጭናጫ ቢሆን ከዱሮው በስንት ጣሙ ፤ ምንና ምን
ለጣጣመ—አስማማ
የሚጥመውን ያውቃል—ፍላጐት የግል ነው
ጣመ ቢስ—ለዛ ቢስ
ጣመኝ ድገመኝ—በጣም ወድጀዋለሁ

ጣመነ ፡

ጣሙኑን አረገፈ—ጉጉላቱን አዳነ

ጣሰ ፡

ህግ ጣሰ—ወንጀል ሰራ ፡ ህግ ተላለፈ

ጣት ፡

ሊባ ጣት—አመልካች ጣት
በጣት የሚቈጠር—ትንሽ
የጣት ቢዛ—የጣት ቆብ ፡ በስፌት ጊዜ የሚያገለግል
የጣት ፈርስ—በየክርክሩ ላይ ያለው የጣት ስጋ
ጣቱን ቀሰረ—ጣቱን አመለከተ
  ጣቱን ሲቀስርብኝ አይቸዋለሁ ፤ ወደኔ ሲያመለክት
ጣቱን ለነሳ—ሲጠይቅ ተዘጋጀ
ጣት ይጠባል—ህፃን ነው ፡ አላዋቂ ነው

ጣውንት ፡

የሹመት ጣውንት—ያንዱን ሹመት ለምኖ የሚቀማ

ጣይ ፡

ሰው ያወቀው ጣይ የሞቀው—በጣም የታወቀ ሰው
ገጠ ለጣይ—ገጣጣ ችኮ
ጣይ ለጣይ—ቀን ለቀን
ጣይ ሞቀ—ገጣጣ
ጣይ ሞቀኝ—ሰው አውቀኝ

ጣደ ፡

ምድጃው ላይ ለትጣድ—ከምድጃው ቀርበህ አትቀመጥ
ጥዶ ዘለል—እብድ ፡ ወፈፌ

***ጣጣ ፡**

ለፉ ይንጣጣል—አብዝቶ ይናገራል
ጣጣ ፈንጣጣ—ግዝምዝ ፡ ዝብዝብ

ጣጣቴ ፡

ጣጣቴ—ተናገር የማያቆም

ጣፈ ፡

መጣና ገላጭ—ጠንቋይ
ለድርገሃል ብሉ ጣፈብኝ—አላከከብኝ
ከምንም ለልጥፈውም—ከምንም አልቈጥረውም

ጣፈጠ ፡

ለፉ (ለንደበቱ) ይጣፍጣል—ሲናገር ያስደስታል

ጣፊያ ፡

ጣፊያ ለንድ ለለ—መናኛ ነገር አነሳ ፡ ተናገረ

ጣፍ ፡

ጣፍ ውርደ (ጣፉርደ)—ጋጠ ወጥ ፤ እንዳሻው አደግ

ጤሰ ፡

መሬት ጤሰች—እንግዳርው ተፋፋመ
በንደት ጤሰ—በጣም ተናደደ
በጤስ—በየቤቱ
  በጤስ እንዳንድ ብር እንዲዋጣ ታዟል
ለጤሰው—ገደለው
  በጠመንጃ አጤሶት ሄደ
ጤሰኛ—በሰው መሬት ላይ ተሰፍሮ የሚኖር

ጤቀ ፡

ለፈ ጤቀኛ ሆነ—ከፉ ነገር ፡ መስታን ተናገረ

ጤና ፡

ጉመን በጤና አለ—ከነገር ራቀ
ጤና ነሳን—እረፍት ፣ ሰላም ነሳን
ጤና ቢስ—ሞገደኛ
ጤና የለውም—ነገረኛ ነው

ጥላ ፡

የሞት ጥላ—ውድቅት ፣ ድቅድቅ ጨለማ
የወገን ጥላ—የወገን መከታ
የጆሮ ጥላ—ከጆሮ በስተጀርባ ያለ የሰውነት ክፍል
የጥላ—በቁስል አጠገብ የሚታሰር ዛጎል ፡
ጥላ በረደ—አየሩ ነፈሰ ፣ ቀዘቀዘ
ጥላቢስ—ቀላል ፣ ቀልቃላ ፣ ከውካዋ ፣ ወራዳ
ጥላ ወጊ—ምትሀተኛ
ጥላው ቀለለ—ሰውነቱ ጭር አለ
ጥላው ከበደ—ሰውን ተጫነ
ጥላውን ጣለብኝ—ከበደኝ

ጥል ፡

ከፈሉ የተጣላ—እብድ
ውሻ ለይብላሽ ጥል—የማይታረቅ ጠብ
ጥል ለበረደ—ጥል እስተወ
ጥል ለፀቀለ—ጥል አነሳ ፣ ጀመረ
ጥል ለነሳ—ጥል ጀመረ
ጥል ያለሽ ዳቦ—አበክሮ ጥል የሚሻ

ጥሩ ፡

ጥሩ ደሀ—ምናምን ሀብት የሌለው

ጥሩምባ ፡

ጥሩምባህን ለትንፋ—ጉራህን አትንዛ ፤ አትመጻደቅ

ጥሬ ፡

ጥሬ ሰው—ያልተማረ ፣ ባላገር
ጥሬ ስጋውን በሉተ—አሙት ፣ ነቀፉት
ጥሬ ብር—ጠገራ ብር
ጥሬና ብስል—የሚረባና የማይረባ (የልጅ ነገር)
ጥሬ ነገር—አዲስ ነገር ፣ ያልበሰለ ነገር
ጥሬ እህል—ያልተፈጨ
ጥሬ እርሻ—እዳሪ

ጥሬ ካብ—በድንጋይ ብቻ የተበጀ ፣ ጭቃና ኖራ የሌለው
ጥሬ ዘር—ከግስ የወጣ ስም ፣ ዘር ያልሆነ
ጥሬ ጉፀን—ያልተቀቀለ ጉመን
ጥሬ ጥጥ—ያልተፈለቀቀ ጥጥ
ጥሬ ጨው—ያልተደቀሰ ጨው

ጥርስ ፡

በጥርሱ ሸኘው—በመሳቅ አታሎ ሸኘው
እሬያ ጥርስ—ገጣጣ
ከጥርስ ያውጣው—ከሰው አፍ ያድነው
ውሃ ጥርስ—ችክ የሚይዝ
የባብ ጥርስ—ዝምዝማት
ጥርሳም—ገጣጣ
ጥርስ ነው—ስህተት ነው
ጥርስ ለወጣ—ዘረዘረ ፣ አበጀ
ጥርስ የማያስከድን—አሜዋች
ጥርስ ገባ—ተጣላ
ጥርሶ! —አንት ገጣጣ !

ጥርዥ ብርዥ አለ ፡

ጥርዥ ብርዥ አለ—ጥፍት ብልጭ አለ

ጥቅል ፡ (ጠቀለለን ተመልከት)

መንገድ ይጠቀለልለታል—መንገድ ያፈጥነዋል
ባጠቃላይ—በደምሳሳው
ተጠቃለለ—አረፈ ፣ ሞተ ፣ አንድ ወገን ሆነ
እመሬት ላይ ጠቀለለው—እመሬት ላይ ዘረረው
ጥቀል ነፋስ—ኩርፊት ፣ አውሎ ነፋስ

ጥንት ፡

ጥንተ ነገር—የነገር መነሻ
ጥንተ ደዌ—ልክፍት
ጥንተ ጠላት—ሰይጣን ፣ እባብ
ጥንቱንም—መጀመሪያውንም
ጥንቱንም ተናግሬ ነበር

ጥዋ ፡

የሞት ጥዋ—የሞት ተራ
ጥዋ ተርታ—እድል ፣ ፈንታ
ጥዋ ጠጣ—ማኅበር ጠጣ

ጥጃ ፥

ክርሞ ጥጃ—የማይሻሻል ፥ የማያድግ
ጥጃ ሆድ—ትንሽ ሆድ
ጥጃ አሰረ—ላሙ ወለደችለት

ጥግ ፥

ባለጥግ—ባልወገን
ጥገኛ—ራሱን ችሎ የማይኖር
ጥግ ጥጉን አትበል—ደፍረህ ተናገር ፥ ፈራ ተባ አትበል

ጥፊ ፥

ቃሪያ ጥፊ—በእጅ ጀርባ የሚመታ ጥፊ
ጥፊ መታው—ፊቱ አበጠ
ጥፊ ወጥ—አንድ ጊዜ በተቆፈለ እንጀራ ተነክሮ የሚወጣ ወጥ፥ የማታበላ ወጥ

ጥፍር ፥

ጥፍሪም—ዓለኔ

ጦለ

ልበ ጡል—ዝንጉ

ጦመ ፥

ለፋ አይጦምም—ዝም አይልም
ለፍህ ይጡም—የምትናገረውን ምረጥ ፥ አትቅለብለብ
እጅህ ይጡም—አትስረቅ
እግርህ ይጡም—እርፈህ ተቀመጥ
የጦም—በጦም የማይበላ
የጦም ወጥ—በጦም ቀን የሚበላ (ስጋና ቅቤ ወዘተ.የሌለበት)

ጦር ፥

የጦር ለፎ—የጦርነት እቅድ የሚማር ጀማሪ
የጦር ባል—የጦር ስልት አዋቂ
ጦሩ ተፈታ—ወታደሩ ሸሸ
ጦር ማቆሚያ—አባት ለልጁ በተለይ የሰጠው መሬት
ጦር ሰራ—ክተት አለ ፥ አዘጋጀ
ጦር ሻረ—የጠላቱን ጦር ድል ነሳ
ጦር ተፈታ—ተሸነፈ ፥ ድል ሆነ
ጦር ነቀለ—1.ጦርን አነሳ ፥ ያዘ
—2.ጦር መላሽ ፥ አፋለኛ ፥ ጉበዝ

ጦር አፍ—ነገረኛ
ጦር ጠማሽ—ዘመቻ ፈላጊ ፥ ወያኔ ፥ ፋኖ

ጡጣ ፥

ጠጣ እየሆንክ ሂደሃል—ሞኤ እየሆንህ

ጭ. አለ ፥

እልልክ ባተ

ጩ

ጩለመ ፥

ለትጨለመኝ—አትጋርደኝ
የቀን ጨለማ—ጉም ፥ አፈና
[illegible]
ጨለማ ተገን—ከለላ
ጨለማ ፊት—የማይጠዳው ፥ ኮስታራ ፊት
ጨለምከኝ—ከለልከኝ
ጨልሞብኛል—1. ማየት አቅቶኛል (ከዐይን በሽታ የተነሣ)
—2. ጊዜ ከዶኛል ፤ ብሩህ ተስፋ አይታየኝም
ፊትህን ለታጨለም—አትኮሳተር

ጩለጠ ፥

ፋት ቢሉት ጭልጥ—የማያዘልቅ ፤ የማይበቃ ነገር

ጩረሰ ፥

በጭራሽ—ምን ቢሆን ፥ ፈጽሞ
ነገር ጨራሽ—ነገር ፈጻሚ
ለጨረሰው—ገንዘቡን አስወጣው
እስከ ጭራሹ—ከናካቴው
እከክ ጨረሰው—እከክ ወረሰው
የሰው መጨረሻ—ፈጽሞ ደግ ሰው
ጨረሰው—ሰባብሮ ፈጀው
ጨርሰኝ—ግደለኝ (የቆሰለ ሰው)
ጨርሶ—ፈጽሞ
ጨርሶ አልመጣም
ጭራሹንም—ከቶውንም
ጭራሹን ለሳየኝ—ፍጻሜውን አሳየኝ

ጩረቃ ፥

በጠፍ ጨረቃ—ጨረቃ በማትታይበት ጊዜ
ጨረቃ ምድር ያዘች—ማታ ሳትታይ ጧት ታየች
ጨረቃ ተወለደች—ብቅ አለች
ጨረቃ ፊት—ክብ ፊት

ጩረባ ፥

የጨረባ ተዝካር—ውካታ
የጨረባ ሰርግ—ውካታ የሞላበት

ጩርቅ ፥

መንገድህን ጨርቅ ያድርግልህ—መንገድህን ያሳጥርልህ
ማቄን ጨርቄን ለለ—አመናታ
ቀሌን ጨርቄን—ጓዜን
ቅሌን ጨርቄን ሳይል ውልቅ ብሎ ሄደ
እንደ ጨርቅ ተበጣጠሰ—እጅግ ተንቀባረረ
ጨርቃም—ደሃ
ጨርቄን ለትንካ—አጠገቤ አትድረስ
ጨርቅ ሆነ—1. ለፋ ፥ ለተተ
—2. ለስላሳ ሆነ (ለተቀቀለ ሥጋ)
ጨርቅ ለባሽ—መናጢ ደሃ

ጩበጠ ፥

መጨበጫ የሌለው—ውሉ የጠፋ (ለነገር)
ተጨባበጡ—ሰላምታ ተሰጣጡ
ተጨባጭ—ያለ ነገር ፥ እውን ነገር
ለስጨብጠው—የሚጠጣ ነገር ስጠው
ለጨበጠ—አስታረቀ
የደንጊያ ጨበጣ—ሳይወረውሩ የሚመቱበት ደንጊያ
የጨበጣ ውጊያ—የእጅ ለእጅ ውጊያ
የጨበጣ ውግ—ሳይወረውሩ መውጋት
ገንዘብ ጨብጧል—ገንዘብ አለው
ጨባጣ—ኮርማታ ፥ ድንክ
ጭብጥ—ዋና ነገር
ጭብጥ ቀሎ—እፍኝ ቆሎ
ጭብጥ ቀሎ ያረረበት—በጣም ደሃ
ጭብጥ ለፈሰሰ—ጭብጡን ለመስካሪ ነገረ ፥ አስረዳ

ጩከከ ፥

ጨክክ ለለ—ቀዘዝ አለ

*** ጩወተ ፥**

ተጫወተበት—ቀለደበት ፥ አሞኘው
ለጫወተው—አለዘበው
ቡሉኑን አጫወተው ፤ እንደ ልብ እንዲፈታና እንዲታሰር አደረገው

ለጫዋች—መርገፍ
እንደ ጨዋታውማ—እንደ ሁናቴማ
የምድር ለጫዋች—ድንክ
የሰው መጫወቻ—የሰው መቀለጃ ፣ መዘባበቻ
ጨዋታ አዋቂ—ወግ አዋቂ

ጨው ፡

የወር ጨው—ለቤት መፍቅድ በወር የሚወጣ ገንዘብ
ጨው ጨው አለ—ሆመጠጠ

ጬደደ ፡

ቀኑ ጨድደለ—ተጫጭኗል
ፊቱን ጨድዶታል—ቀፎታል

ጬገረ ፡

ጨገሬታው ጠፋ—መልኩ ፣ ምልክቱ ጠፋ

ጬገገ ፡

ጭንግ ፊት—ፊቱን የማይጠዳ ው

ጬነነት ፡

ጨነነት ፊት—አይጠዳሽ

ጬፈቀ ፡

ጭፍቀ ኩታ—ጥቅጥቅ ያለ ኩታ
ጭፍቀ ያለ ዱር—ጥቅጥቅ ያለ ዱር

ጨሰ / ጤሰ ፡

(ጤሰን ተመልከት)
ተጫጫሰ—አንዱ ሌላውን እናደደው
አያስጨስም—አያስናርም
ጭስ ጭስ አለ—የጭስ ጣእም ሰጠ ፣ ጭስ ጭስ ሸተተ

ጫረ ፡

መጫጫሪያ እግር—ቀጭን እግር (ስድብ)
ማጫር—ማሾተል
ነገር ጫረ—ጠብ ጀመረ
እሳት ጫረ—ፍም ከምድጃ ዛቀ
ዶሮ የጫረው—የተጭነጫጨረ (ጽሕፈት)

ጦርነት ተጫጫረ—ጦርነት ተጀመረ
ጫር ጫር አደረገ—1. ቆፈር ቆፈር አደረገ
—2. ጫር ጫር አደረገ
ሬደስ ጫረ—መጻፍ መጀመር ጀመረ

ጫተረ ፡

ለጫተረ—አደባ ፣ እሾተለ

ጫነ ፡

ተጫጫነ—ከበደ
እንቅልፍ ተጫጭኖኛል ፤ እንቅልፍ እንቅልፍ ብሎኛል
አትጫነኝ—ከፉ አትዋልብኝ ፣ ነገር አታጥብቅብኝ
እየተጫነ ይገባል—እየሰከረ
ሁልጊዜ እየተጫነ ነው እቤቱ የሚገባው
ክረምቱ ተጫጭኗል—ተጠናክሯል
ጫና—ክባድ ሥራ
ጫን ጫን ተነፈሰ—በብዛት ተነፈሰ (ከድካም የተነሣ)

ጫገተ ፡

ጫገት ሬት—አስቀያሚ ሬት

ጫፍ ፡

እጫፉ ሲደርስ—ሲያበቃ ሲል
እጫፉ አደረሰው—ውሳኔ አስገኘለት
ጉዳዩን እጫፍ ሳላደርስ አልተወውም
የወሬ ጫና—ያልተስተካከለ ወሬ
ጫፉ ደረቀ—ለዛ መጥፋ
ጫሬን ተነካና/ተናረስና—እጠገቤ ትመጣና (እኔን ለመታወም)
ጫና ለጫና—አንዱ ከአንዱ ለጥቆ
ለልፉ ጫፍ ለጫፍ ነበር
ጫና ጫፉን ነገረኝ—ትንሽ አውራልኝ

ጭለለ ፡

ጭልል አለ—እንዳች እልባ ሆነ
ጭል ጭል አለበት—ትንሽ ትንሽ ታየው

ጭራ ፡

የወሬ ጭራ—ያልተረጋገጠ ወሬ
ጭራ ሆነ—መጨረሻ ሆነ
በያመቱ የክፍሉ ጭራ እንደሆነ ትምህርቱን ጨረሰ

ጥራ ቀረሽ—ቀዥቃዣ ፡ እብድ
ጥሬው አይያዝም—ሞላጫ ፡ ሸለከላካ ነው
ጥሬውን ለበሰ—ፈረጠጠ
ጥሬውን ሸጉበ—አንገቱን ደፋ
ጥሬውን ነሰነሰ—መስሎ ለመታየት ፈለገ
ጥሬውን ነከሰ—ኮራ
ጥሬውን ለማታ—ተለማመጠ
ጥሬውን አያስይዝም—ራሱን ያድናል
ጥሬው ጮሌ—ብልጣ ብልጥ

ጥራቅ ፡

ጥሬቅ ነው—ብልህ ነው

ጥር ፡

ጥር ለለች—ጫጩቶቿን አስጠነቀቀች

ጥቃ ፡

በየጥቃው—በየመንደሩ
ነገሩ ጥቃ ነው—የሚናገረው ለሰሚ አይጥምም
ነገሬን በጥቃ ውስጥ ጉተተው—ዋጋ አሳጣብኝ
እንደ ጥቃ ረገጠው—አበክሮ መታው
ጥቃ ሱሪ—በክረምት የሚለበስ ሱሪ
ጥቃ ለፍ—1.ከንፈረ ጥቁር ሰው
—2.ነገር ለዳፊ

ጥን ፡

የጥን በቅሎ—ባለቤቷ ብቻ የሚቀመጣት በቅሎ
የጥን ገረድ—እንደ ሚስትም እንደ አገልጋይም ሆና የምትኖር ሴት
ጥን ጠባቂ—ብርቱ ፈረሰኛ

ጥው ፡

ጥው ጥው አለ—ከሳ ፡ ደረቀ (ለሰው)
ጥው ያለ በረሃ—ሰፊ ምድረ በዳ

ጥዳ ፡

ጥዩ አለ—ሰውን ገደለ

ጥጥ ፡

ጥጥ ምጥጥ የለም—ዝም ብሎ መስራት ነው

ጮሌ ፡

ጮሌ ፈረስ—ፈጣን ፡ ሸምጣጭ ፈረስ

ጮቤ ፡

ጮቤ መታ—በተረከዙ ቂጡን መታ

ጮኸ ፡

ለዳኛ ጮኸ—ለዳኛ አቤት አለ
[illegible]
ጩኸቴን ቀሙኝ—እኔ በተበደልሁ ያልተበደሉት ይናገሩ ጀመር
ጩኸቱ ትርፉ—አቤት አቤቱ እንጂ ምንም አላገኘሁ ፤
ከንቱ ልፋት
ጮኸ—ዜማ ተማረ
ጮኸበት—ተቆጣው

ጸ/ፀ

ፀሀይ ፡

ጸሀይ ወጣ—እውነቱ ተገለጠ

ጸሎት ፡

የሽኮኮ ጸሎት—መጨረሻው የማያምር ነገር

ፀያፍ ፡

ጸያፉን ከተተ—ነውሩን ሰወረ

ጽድቅ ፡

ጽድቅና ኩነኔ—ጥቅምና ጉዳት

ጸጋ ፡

ጸጋ አደረበት—ጸጋ ለበሰ

ፈ

ፈለሰ ፡

በኩርኩም አፈለሰው—በኩርኩም መታው
ፍልስልሱ ወጣ—ተመነገለ ፡ ተደመሰሰ

ፈለቀ ፡

መብረቁ ፍልቅ ፍልቅ አለ—ብልጭ ድርግም አለ
ደሟ ፍልቅ ያለ—የሚያምርበት
ጥሩ ሐሳብ አፈለቀ—አመጣ
ፍልቅልቅ—ሳቂታ ፡ ሁልጊዜ ፈገግታ የማይለየው

ፈለገ ፡

ምን ትፈልጋለህ ?—ምን ከጅሎሃል ፤ ምን ይሻሃል (ለጥል)
ሰገር ተፈረሰ ለስፈለገ—ባስቸኳይ አስፈለገ
ተፈላለገ —ለጥል ተከጃጀለ
እንደ ፈለገው ነው—እንዳሻው ነው
ፈልገኛል—ከጅሎኛል
ፍላጎቱን ተወጣ—አምሮቱን ተወጣ

ፈለጠ ፡

ራሴን ፈለጠኝ—ራስ ምታት ይዞኛል
የምጋ ቁራጭ ያጥንት ፍላጭ—የቅርብ ዘመድ
ፈላጭ ቆራጭ—ለሥልጣኑ ወሰን የሌለው ፡ አምባገነን

ፈለፈለ ፡

ብዙ ልጅ ፈልፍሏል—ወልዷል
ነገር ፈልፍሎ አወጣ—ምስጢር ከተደበቀበት አወጣ
ፈልፋይ—ነገረኛ ፡ ተንኮለኛ
ፍልፍል ጥርስ—የሚያምር ፡ የተስተካከለ ጥርስ

ፈላ ፡

ቀማል ፡ ትኋን ፡ ቁንጫ ወዘተ. ፈላበት—በብዛት ወጣበት
ግላውን አረም ፈላበት
ወናው ቤት ቁንጫ ፈልቶበታል ፤ አያስገባም

ቸገኝ ለፈላ—የቸገኝ ዘሬ አፈለሰ
ለናቱ ላይ ለፈላበተ—ራሱን በኃይል መታው
ለፍላ ጦር—የጠመረረ ጦር
እዚህ ፈላ እዚህ ሞላ—ውጤት አልባ ሥራ
እዚያው ፈላ እዚያው ሞላ—ውጤት አልባ ስራ
ደሙ ፈላ—በጣም ተቆጣ ፣ ተናደደ
ጉድ ፈላ—ችግር መጣ ፣ ጉድ መጣ
ጠላው ጠጁ ለልፈላም—አልበሰለም

ፈረሰ ፡

ህግ ፈረሰ—ህግ ተጣሰ ፣ ተሻረ
ልቡ ፈረሰ—1. የላቀ ሥራ የሠራ መስለው
    ሠርቻለሁ ብሎ ልቡ ፈርቧል
    —2. በልብ ድካም ሞተ
ምክራቸው ፈረሰ—አልባካ አለ ፣ አልይዝ አለ
ስርተ ለፍራሹ—ፈጥር ገዳይ (ለእግዚአብሔር)
ሰውነቱ ፍርስ ለሰ—ድንግጥ አለ
    ሲያየኝ ሰውነቱ ፍርስ አለ
ቀጠር ለፈረሰ—ተቃጥር ሳይመጣ ቀረ
ቀብ ለፈረሰ—ምንኩስናውን አወረደ
ፀሳቀ ፈረሰ—ተንከትክቶ ሳቀ
በዋጋ ተፋረሰ—በዋጋ መስማማት አቃታቸው
ለናቱን ለፈረሰው—ራሱን ፈነከተው
ለካሉ ፈረሰ—ቱምጥና ያዘው
ለገር ፈረሰ—አገር ተፈታ (በጦርነት ፣ በረሃብ)
እርቁ ፈረሰ—ስምምነቱ ተሻረ
ካፋረሰ—ሳይሞት ከቀረ
    ዛሬን ሌሊት ካፋረሰ ይድን ይሆናል

ፈረስ ፡

ሊጣ ፈረስ—ኮርቻ ያልተጫነ ፈረስ
የፈረስ ቤት—እናትና አባት አብረው የማይኖሩበት ቤት
ዳስ እስቲፈርስ የማይወጣ—ድግሱ እስኪያልቅ ቅልውጡ የማያበቃ
ጎጆው ፈረሰ—ትዳሩ ተበላሸ ፣ ባልና ሚስት ተፋቱ
ፍርስ ያድርገሀ—ሙት
የሰይጣን ፈረስ—ክልፍልፍ
የጭን ፈረስ—ባለቤቱ ብቻ የሚቀመጠው ፈረስ
ፈረሰኛ ውሃ—ደራሽ ውሃ

ፈረንጅ ፡

ለውቀ ፈረንጅ—ስልጥኛለሁ ባይ
የፈረንጅ ለፍ—ያውሮፓ
ፈረንጅ ቀመስ—ከፈረንጅ አንዳንድ ሁናቴን የቀሳሰመ
የኛ ፈረንጅ—የኛ ሀልጡን
ፈረንጅ ለምላኩ—ለፈረንጅ ትልቅ ክብር የሚሰጥ

ፈረደ ፡

ቀን ፈረደበተ—መጥፎ አጋጣሚ ላይ ወደቀ
ለትፍረድ ይፈረድብሃል — ሰውን ስለ ኃጢአቱ አትውቀሰው ፣ አንተም በኋ
    ሥራው ትገኝ ይሆናልና
ለይፍረድ ነው—አይጣል ነው
ያፋርደን—ለሁላችንም እንደ ዋጋችን ይስጠን
ፈርዶበታል—ጥሎበታል
    ያን የገንዘብ ያዥነት ሥራ የያዘለት ፈርዶበታል ፤ ችግሩ የመጣው ከሥራ ጊዜ ጀምሮ ነው
ፍርደ ገምድል—አድላዊ
ፍርዱን ለገኘ—የጁን አገኘ
ፍርድ ለበሰ—ህግን ፣ ልማድን ተከተለ ፣ ጥሩ ፈራጅ ሆነ
ፍርድ ገሠሠ—አንዱ ዳኛ የፈረደውን ሌላው ሻረ

ፈረጠ ፡

ራሱ ላይ ለፈረጠበተ—እናቱን ከሰከሰው
ለተፈርጥ ስተነሳ ዋለች—በጣም አዝና ስታለቅስ ዋለች
ነገሩን ለፍርጠው—ነገሩን ተናገረው
    ምን ዳር ዳሩን ትላለህ ነገሩን አፍርጠው እንጂ ፤ የሚጉላላብህን ተናገረው
ነገሩን ለፍርጦ ተናገረ—ገልጦ ተናገረ
ለፍረጥርጦ ተናገረ—እውነቱን አውጥቶ ተናገረ
እመሬት ላይ ለፈረጠው—ከቶኛ ጣለው
እውነቱ ፈረጠ—እውነቱ ወጣ
ፍርጥ ብትል ለልነገርህም—ብትሞትም አልነግርህም

ፈራ ፡

ልቤ ፈራብኝ—ጥርጣሬ አደረብኝ
ሲፈራ ሲቸር—ላድርግ አላድርግ ሲል ፤ ሲያመነታ
    ሲፈራ ሲቸር ነው አንዷን ቃል እንኳን የተናገረው ፤ ልበል አልበል ሲል
ለይነ ለፋር—የማይደፍር ፣ ትሁት
ለይፈሩ ፍራት—ትልቅ ፍራት
    እይፈሩ ፍራት ያዘው ፤ ተርበደበደ
ለይፈር ለፊቱ—ፊቱን የማይመልስ ጎበዝ
ለፈርኩልህ—ድርጊትህ አላዘነኝ
እሀሉ ፈራ—እንደ መጠውለግ አለ (አዝመራው)
እግሩ ፈራ ፈራ ይላል—ለመሄድ ለመናገር አይደፍርም
ውሸው ፈሪ—ቸር ሰው
ገበታው ፈራ—እንጀራው አነሰ
ፈሪ ለናቱ—የሚፈራ ይድናል
ፈራ ተባ ለለ—ላድርግ አላድርግ አለ ፣ አመነታ
ፈራ ያለ ለፍንጫ—ጎመድ ያለ አፍንጫ
ፍራት ራተ—ፈሪ ያመልጣል

ጋ ፈርስ—የባት ሥጋ
ታ ፈርስ—ከወደ ውስጥ የሚውለው የኩታ ጥበብ
ሳም—ቦርጫም

፡

ባ በየፈርጁ—ነገር እንዳመጣጡ
ርጅ በፈርጁ—በወገን በወገኑ ፣ በመልክ በመልኩ
ገሩን ፈርጅ አልያዘውም—የነገሩን ጥብጥ አልያዘውም
ርጅ የሌለው—መያዣ መጨበጫ የሌለው

፡

—ድንገተኛ አደጋ

፡

ላቡን አፈሰሰ—በጣም ደክሞ ሰራ
ሳቁ ፈሰሰ—ሰነፈ
ውኩቱ አፈሰሰ—እየከሳ ሄደ
ስልጣኑን አፈሰሰ—አፈረሰ (ቅስና)
ሽንብራው ፈሰሰ—እይዞህ ተነስ (ለወደቀ ሕፃን)
ቅኔ ፈሰሰ—በብዛት ተነገረ
በአውቶሞቢል ይፈሳል—በአውቶሞቢል ተመችቶት ይሄዳል
ብረት አፈሰሰ—ብረት አቀለጠ
ብር ለፍሳሽ—እንጥረኛ
ነገር ፈሰሰ—የእርቅ ውል ተነገረ ፣ ተነበበ
ኑዛዜው ፈሰሰ—ኑዛዜው ተነገረ ፣ ተነበበ
አይኑ ፈሰሰ—አይኑ ጠፋ
ለይንህን ያፍሰው—ሙት
እንባውን አፈሰሰ—በጣም አለቀሰ ፣ ብሶቱን ለእግዜር ሰጠ
    በነገሩ በማዘኑ እንባውን አፍሶ ወደቤቱ ተመለሰ
የፈሰሰ አይታፈስም—እንደ የተበላሸ ነገር አይጠገንም
ደሙ እንደ ፈሰሰ ቀረ—የሚበቀልለት ሳያገኝ ቀረ
ደም አፈሰሰ—1. ከብት አረደ ፣
        —2. ጭዳ አለ ፣
        —3. ሰው ገደለ
ደም ተፋሰሰ—ደም ተቃባ
ገንዘቡን አፈሰሰ—ገንዘቡን አወጣ
ፈሰስ አለ—ሰተት አለ
ፈሰስ አደረገ—1. የተረፈውን የመንግሥት ገንዘብ (በጀት) ወደ ግምጃ ቤት አገባ
        —2. ሆጭ አደረገ

ፈሰሴ—የቀዘፍና
    ሹርባዋን ለቃ ሆናለች ፈሰሴ ፤ ሐሳቡዋን ጥላለች
ፈሰስ ከንበል አለ—ድፍት ውድቅ አለ ፣ ሞተ
ፈሰስ ፈሰስ ትላለች—ትምንሸንሻለች

ፈሳ ፡

ሽንኩርቱ ፈሳ—ጊሸሸ
ቁቀም ተፈስ ተቀጠረችና—ይህም ትልቅ ነገር ሆነና
ለክርን አስፈሳው—አበከር ደበደበው
ተማክረው የፈሱት ፈስ—እንድነት ያሴሩት ነገር
ተቀቸው ይፋሱ—እንደ ቢጠያቸው ይሁኑ
ተምህርቱን ፈሳ—የተማረውን ረሳ
የተረሳው ፈስ ለከተማው ይገማል—ከተማይቱ ትንሽ ስለሆነች ወሬ በቶሎ
    ይዳረሳል
ፈስ ሽንቱ—አውቶልዳይ
ፈሱን ጠበበ—ርጦ ፣ ሸሸ
ፈሳም—ፈሪ የቅጂታ

ፈቀረ ፡

ምን ፈቀረኝ—ይወዳኛልት
ቀሱ የሚያጓርስ ፍቅር—የማያዛልቅ ፍቅር
የጅል ፍቅር—መዝዝ ያለ ፍቅር
የጅብ ፍቅር—ጊዜው እስኪያመች ፤ ለመክዳት
ያንጀት ፍቅር—የልብ ፍቅር

* ፈቀቀ ፡

በአንፋቀቀ አስኪደው—አስኪረው
ርቃቃ—ነገር አመላላሽ

ፈቀደ

እንዳፈቀደው—የፈለገው ይሁን
ዝብተኞን ፈቀደ—ከብቶች በተሰማሩበት መኖር አለመኖራቸውን አየ
ፈቃቀደ—ተመለካከተ ፣ መራረጠ
ፈቃደ ሥጋ—ከሴት ፤ ከወንድ ጋር የመገናኘት ስሜት
ፈቃዱን አደረሰ—1. የታዘዘውን አሟላ
        —2. ከሴት ጋር በግብረ ሥጋ ተገናኘ
ፈቅጃታለሁ—ከጅያታለሁ ፣ ወድጃታለሁ
በዛፈቀ—እንደ ተገኘ
በዘፈቀደ የበቀለ—ሳይዘሩት የበቀለ

ፈተለ ፡

ነገር ይፈተላል—ነገር ይገምዳል ፡ ክፉ ሐሳብ ያውጠነጥናል
እግሩን ለፋተለ—ከፍርሃት የተነሳ እግሩን ያፋትጋል
ፍትልትል—አቅመ ደካማ

ፈተተ ፡

እንዳፈተተ—እንዳፈቀደ

ፈተነ ፡

ለፈተና የተፈጠረ—ለመከራ የሚኖር
መከራ የፈተነው—ከችግር የተማረ
ፈተናውን ለለፈ—የተጠየቀውን አወቀ
ፈተናዬን አየሁ—አበሳየን አየሁ
ፈትኖታል—አስቀድሞ አውቆታል
ፈትኖት ነው እንዲህ የሚቀልድበት ፤ ምንም እንደማያደርገው ስላወቀ

ፈተገ ፡

ራብ ሆዱን ፈተገው—ከፉኛ ራበው
በነገር ሲፋተጉ ነበር—በነገር ሲነካኩ ነበር

ፈተፈተ ፡

በሽታ ፈተፈተው—አደቀቀው
ነገር ለትፈትፍተ—የማታውቀውን አትናገር
ነገር ፈትፋች—ነገር አዋሻኪ ፡ አመላላሽ
ክፍትፍቱ ፈቱ—ከሚያበላ ፈገግ ቢል ይሻል ነበር
የቀማጣ ፈትፋች—አላወቁበችም ብሎ እማያገባው ውስጥ የሚገባ
ፈትፍተ ለጉረሰው—ጥሩ አድርጎ አስረዳው ፡ አስተማረው
ፍትፍት የመሰለ ኩታ—በጣም ለስላሳ ኩታ

ፈታ ፡

ሚስቱን ፈታ—ጋብቻውን አፈረሰ
ምላሱን/ለፍ ፈታ—መናገር ቻለ
ሰውነቱን ለፍታታ—ተዝናና
ስራ ፈታ—ያለሥራ ተቀመጠ
ስራ ፈት—እውደልዳይ
ሸንኮ ተፈታ—ስብሰባው ተበተነ
ፀርቹን ፈታ—ማረኩን አቆመ
ለንበደቱ ተፈታ—እንደበቱ ተባ ፡ ረታ
ለገር ፈት—አገር አጥፊ
ለገር ተፈታ—ተወረረ

ለፍታት ተናገረ—ገልጦ ፡ አብራርቶ ተናገረ
እንዚር ይፍታ ለለ—ናዘዘ
ወገቧን ፈታች—ባል አገባች
ደም አፈታባት—ደም በጣም ወረዳት ፡ ፈሰሳት
ገበያው ተፈታ—ተበተነ
ጸሎተ ፍታት—ለሙት የሚጸለይ ጸሎት
ፈት—ሚስቱን የፈታ ፡ ባሏን የፈታች

ፈነቀለ ፡

መፈንቀለ መንግሥት—በኃይል የሚደረግ የመንግሥት ለውጥ
ከርስቱ / ከሞላ ቤቱ ፈነቀለው—አስለቀቀው ፡ አስወጣው
ከስራው ተፈናቀለ—ሥራውን እንዲለቅ ሆነ
ደስታ ፈነቀለው—እጅግ ተደሰተ

ፈነከተ ፡

ፍንከች ለለ—ተደፈረ
ፍንከች ያባ ቢላዋ ልጅ—አልበገርም

ፈነወ ፡

ፍናዋተ ቢስ—ልክስክስ
ፍናዋቱ ጠፋ—ድራሹ ጠፋ

ፈነዳ ፡

ሊፈነዳ ደርሷል—1.በጣም ወፍሯል
—2.ምስጢር ለማውጣት ምንም አልቀረው
በሳቅ ፈነዳ—በጣም ሳቀ
ለብሮቱ እንደ ፈነዳ—አብዮቱ እንዶ ተነሳሳ ፡ እንደ ተቀጣጠለ
ፈንዳ ፈንዳ ይላል—ያምቧርቃል
ፍንድሽድሽ—ትምቡክቡክ

ፈነገለ ፡

ባርያ ፈንጋይ—ባርያ ሺያጭ ፡ ሰውን እያፈነ የሚሸጥ
ተፈነገለ—ሞተ

ፈነጠረ ፡

ብልት ፈነጠረ—በመልክ በመልኩ ቆራረጠ
ተስፈንጣሪ—አክራሪ (ፖለቲካ)
ለስፈንጥር ጣለው—አንቅሮ ተፋው

እየተፈናጠረ ሄደ—እየተቆናጠረ ፡ እየተቆጣ ሄደ
የፍንጥር—ከተገበያዩ በኋላ የሚጠጣ መጠጥ
ፈንጥረው—ተወው ፡ ፈንግጠው

ፈነጨ ፡

ለተፈንጭብኝ—ጉራህን አትንዛብኝ

***ፈነፈነ ፡**

ነገር ለታፈንፍን—ነገር ሆን ብለህ አትፈልግ

ፈንቶ ፡

እንቶ ፈንቶ—ምናምን ነገር ፡ ተራ ነገር

ፈንጣጣ ፡

ጣጣ ፈንጣጣ—ትርኪ ምርኪ
ፈንጣጣ ወጣለት—ፈንጣጣ ይዞት ዳነ
ፈንጣጣ ያዘው—በፈንጣጣ በሽታ ተለከፈ

ፈካ ፡

ፈቶ ፈካ—በደስታ አንጸባረቀ

ፈወሰ ፡

ለንደበቱ ድውይ ይፈውሳል—አንደበቱ እጅግ ያስደስታል ፤ ጣዕም ያለው ነው

ፈዘዘ ፡

ቀልጮ ፈዘዘ—ድምቀቱን እያጣ ሄደ
ልደት ፈዘዘ—ትኩር ብሎ አየ
  ቆንጆ ሴት ሲያይ አይኑ የማይፈዝ የለም
ያፍዝ ያደንግዝ—አእምሮን የሚያስት

ፈደፈደ ፡

ረሀብ ፈደፈደኝ—በጣም ራበኝ
ብርድ ፈደፈደኝ—በጣም በረደኝ

ፈጀ ፡

ሆድ ይፍጀው—ሆድ ይቻለው
ለብስህ ፍጀው—ልብስህ ጨርሰው

ስንቱ ከንድ ፈጀህ—ስንት ከንድ በቃህ
ሸጣ ፈጅ—ሁሉንም መደበቅ የሚወድ
ቢፈጅ ቢፈጅ—ምንም ቢያወጣ
  ቢፈጅ ቢፈጅ ካሥር ብር አይበልጥም
ነገረ ፈጅ—ጠበቃ
ለፈጀ—አረጀ
እልክ ለስፈጀው—እልኩን እስጨረሰው
እንደ ፍጆታው—እንደ ይዞታው
የጫረው እሳት ፈጀው—የሠራው ክፉ ሥራ ጉዳው
የፈጀውን ይፍጅ—ምንም ያህል ያውጣ
ያረጀ ያፈጀ—አርጅቶ ያለቀለት
ጉተራው ለምሳ ቁና ይፈጃል—አምሳ ቁና ይይዛል
ጣጣውን ፈጀ—ጣጣውን ጨረሰ
ፍጆታ ይሰጠኝ—ሀሳቤን ልናገር

ፈገመ ፡

ፍገም ለለ—ሞተ

ፈገጠ ፡

ፈገጠው ፈገጭው—ተወው ተዩው

ፈጠረ ፡

ምን ተፈጥራለህ? —ምን ትሠራለህ ?
ሞትና ፍጥረት ለአንድ ቀን ነው—ያንድ ቀን እውቂያ ዘላቂ ሊሆን ይችላል
ሲፈጥራት ነው የዋለው—አለልክ ቆንጆ ሆና ተፈጥራለች
ነገር እየፈጠሩ መናገር—ያልሆነውን ሆን ብሎ ማውራት
አይ አፈጣጠር—1.አዬ ማማር ! አዬ ቁንጅና
  —2.አዬ መጥፎ ጠባይ !
እንደየፍጥረቱ—እንደየጠባዩ
  ሰው መቸም እንደየፍጥረቱ ነው
እንደገና ተፈጠረ—ታደሰ ፡ አማረበት
እንደ ፍጥርጥሩ ይሁን—እንደ ፈለገው ይሁን
የሰው ፍጡር አይደለም—ከሰው የተለየ ጠባይ ያለው ነው
የፈጠራ ጽሁፍ—ልቦለድ ጽሁፍ
ፍጥረቱ ሁሉ አያምረኝም—ጠባዩ ሁሉ አያምረኝም

ፈጠጠ ፡

ምን ታፈጥብኛለህ—ለምን በቁጣ ዐይን ታየኛለህ
ለው ሲበላ ለታፍጥ—አትቀላውጥ
ተፋጠጡ—ምናባክ ! ምናባክ ! ተባባሉ
አይኑ ፈጠጠ—ተደናገረው
  ከባድ ጥያቄ ሲጠየቅ ጊዜ ዐይኑ ፈጠጠ
ለፋጦ ያዘው—አስጨንቆ ያዘው

ፈጨ ፡

አይፈጭ አይቆላ—አንጉል ፡ ብላሽ

ፉት ፡

ማላ ፉቱ—ባሰት ዘወትር የሚምል
ትምህርቱን ፉት አለው—በፍጥነት አጠናው
ፉት ማለት ይወዳል—ጠጪ ነው
ፉት ቢሉ ጭልጥ—ንብረቱ ትንሽ የሆነ ፡ የማይበቃ ነገር

ፊት ፡

በፍትፍቱ ፊቱ—በምግብ ይልቅ ፈገግታ
[illegible] ፊት—የማይጠዳው ፡ የጨፈገገው
የፊቱን ብቻ ነው የሚያስታውሰው—አጠገቡ ያለውን
የፊቱን አያጣውም—የእድሉን ፡ የግንባሩን አያጣም
የፊታችን እሁድ—የሚመጣው እሁድ
ፊተ መጣጣ—ወዝ የሌለው ፡ ደረቅ ፊት
ፊቱ ዐልካካ—የሚያምር ፡ ቆንጆ
ፊቱ ከባድ—አኩራፊ
ፊቱ ገምዳዳ—ፊቱ የተቋጠረ
ፊቱ ብር አለ—ጭው አለ ፡ ፊቱ ከሳ
ፊቱ ተኮፈሰ—አኮረፈ
ፊቱ ደነገጠ—ፊቱ ከሳ
ፊቱ ጠወለገ—ድካም ታየበት ፡ ከሰመ
ፊቱ ጭር አለ—ሞገስ አጣ ፡ ደነገጠ
ፊቱ ጭው አለ—ከሳ
ፊቱን መለሰ—በጎ ታዬው ፡ ታረቀ ፡ ውዴታው ተመለሰ
ፊቱን ቋጠረ—ፊቱን አከፋ
ፊቱን ባየሁት—በተገናኘሁት
ፊቱን አይቼው ሁሉ ነገር በቀረብኝ
ፊቱን ነፋ—አኮረፈ
ፊቱን አሰወጋ—መኖሩን አስታወቀ ፡ ደጅ ጠና
ፊቱን አዞር ሄደ—ተከፍቶ ፡ ተቀይሞ ሄደ
ፊቱን አዞረ—ጥላቻውን አሳየ
ፊቱን አገመደደ—በመገረም አየ
ፊቱን አጠመመ—የሚያስጸይፍ ነገር ስላየ ዘወር አለ ፤
በጥላቻ ዐይን ተመለከተ
ፊቱን አጠቆረ—ፊቱን ቋጠረ
ፊቱን ኮሰተረ—ከፉ መልክ አሳየ
ፊቱን ያዘ—አፈረ
ፊት ለፊት—1.እንጻር ለእንጻር
—2.በገሀድ
የተናገርኩት ፊት ለፊት እንጂ በድብቅ አልነበረም

ፊት መመለሻ—ጉቦ
ፊት መገለጫ—እጅ መንሻ መታያ
ፊት ሰጠው—አቀረበው
ፊት ነሳ—በክፉ ዐይን አየ
ፊት ለሳዩ—አቀረበ ፡ ወደደ
ፊት ፊት አትበል—ቀደም ቀደም አትበል
ፊትህን አልየው—ከፊቴ ጥፋ

ፉን ፡

ፉን ፉን አለ—ደረስኩ ደረስኩ አለ ፡ ጉብዝናውን ለማሳየት ሞከረ

ፊደል ፡

ፊደል ቈጠረ—ፊደል ተማረ
ፊደል ተማረ—አዋቂ ሆነ

ፋቀ ፡

ልብ ፋቀ—አታረ
ቂሙን ፋቀለት—ቂሙን ረሳለት
እዳው ተፋቀለት—ይቅር ተባለ ፡ ዕዳውን ማረው
ዝምድናውን ፋቀ—ዝምድናውን አፈረሰ
ፋቂ—ቆዳ ሰሪ

ፋና ፡

ፋና ወጊ—መብራት አብሪ

ፍሬ ፡

አንድ ፍሬ (ፍሬት)—በጣም ትንሽ
አንድ ፍሬ ልጅ
አንድ ፍሬት ልጅ
ፍሬ ሰው—ቁም ነገረኛ ሰው
ፍሬ ቢስ—ቁም ነገር የሌለው
ፍሬ ነገር—የነገር ዋና
ፍሬ አልተወም—ልጅ አልወለደም
ፍሬ ከርስ—ልጅ
ፍሬ ፈርስኪ (ከርስኪ)—ፍሬ የሌለው የማይረባ
ፍሬ የለውም—1.እርባን የለውም
—2.መሀን ነው ፤ አልወለደም
ፍሬ ግብር—ዋና ግብር
ፍሬውን መታው—ቆለጡን መታው
ፍሬ ፍሬውን—ዝግን ዝግኑን
ከፍሬ ከፍሬው አውጧልኝ

ፍንጭ ፡

የነገር ፍንጭ—የነገር ትንሽ ክፍል ፡ ምልክት

ፍየል ፡

ፍየል ለፍ—ቀባጣሪ ፡ ለፍላፊ
ፍየሏን እንደ በግ ብላቧን እንደ ሞኝ

ፍዳ ፡

ፍዳውን አየ—መከራውን ተቀበለ
ፍዳዬን በላሁ—መከራ አየሁ